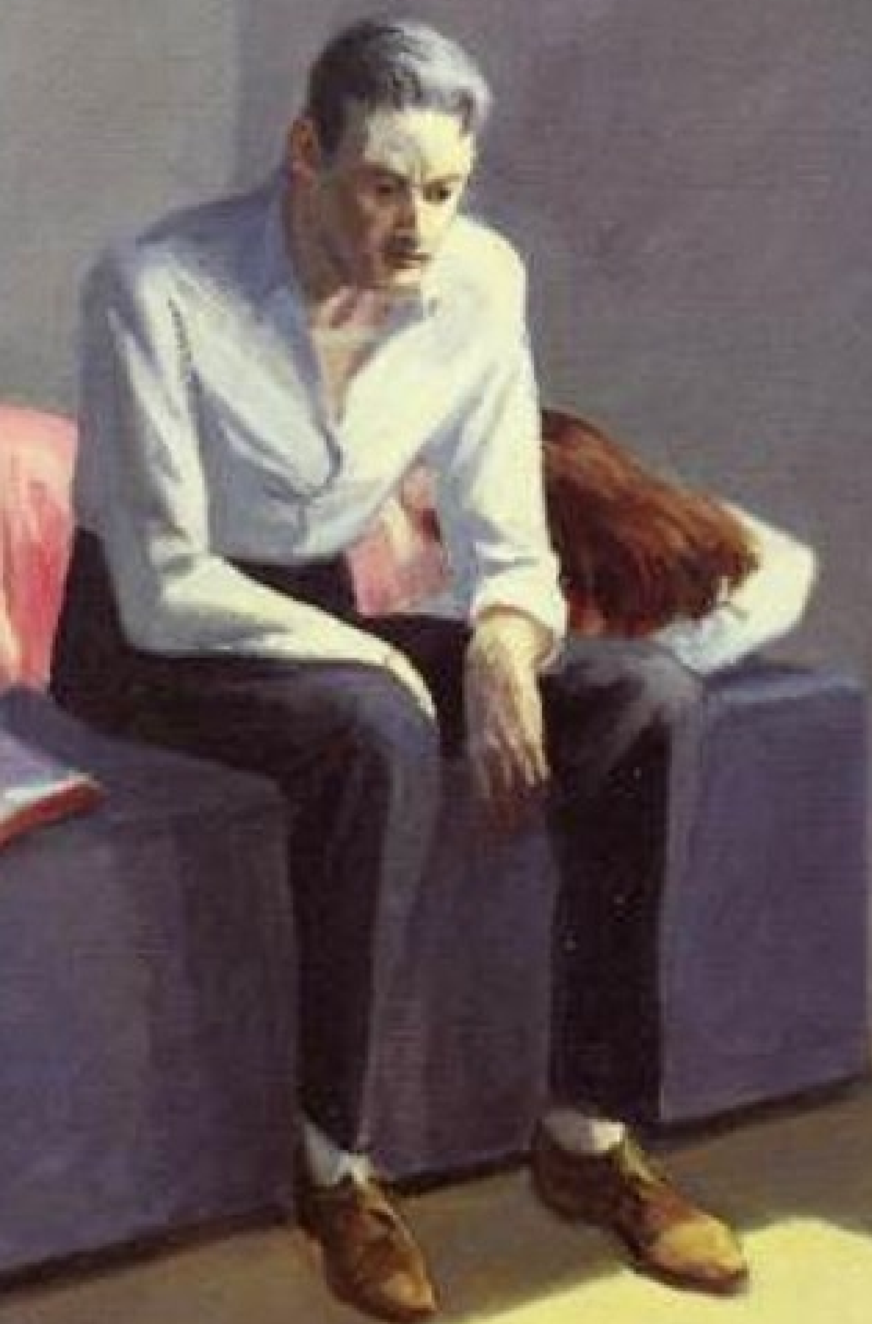
MARELE SINGURATIC

MARIN PREDA

MARIN PREDA

MARELE SINGURATIC

1972

PARTEA ÎNTÂI

I

Un țăran dacă vine la București, tot țărani caută. Doi inși mai încercară într-o zi să-l vadă pe Niculae Moromete înainte ca acesta să părăsească definitiv satul de lângă capitală, unde se refugiase de mulți ani și unde nimeni din Siliștea nu știa precis ce face.

Cei doi ieșiră din fostul palat regal și o luară la vale pe Calea Victoriei, când unul dintre ei aduse vorba despre băiatul lui Moromete.

— …să fie prost, zise celălalt, tu nici la București nu ești altul, Marmoroșblanc. Cum, au trecut chiar atât de mulți ani de atunci? Era un copil! Mă uit la tine, tu, mintea ta o ții în cap doar ca să te strâmbi! Eu nu zic că nu este și asta o socoteală, dar dă-mi voie, te rog, să-ți spun că ajunge omul de se satură de unul care nu știe altceva!

— De ce, Dine? Se putea să fi și murit, chiar dacă era băiat tânăr! Parcă numai bătrânii au dreptul ăsta?

— La asta ași putea să-ți răspund printr-o simplă negație, zise celălalt. Dar eu consider că e mai bine să intrăm și noi undeva, spre o pildă la „Carul cu bere“, unde am auzit că e plin de silișteni, și să bem și noi o bere…

Marmoroșblanc parcă nici nu auzi, se uita înainte, cu șapca lui de vechi ceferist pe cap, și călca agale, cu o expresie de buimăceală pe chip (asta era strâmbătura la care se referea, pesemne, celălalt), ca și când orașului i-ar fi lipsit ceva esențial, care se vădea la fiecare pas, iar Marmoroșblanc se mira că nimeni nu bagă de seamă. Să fi avut douăzeci de ani șapca lui, aceeași ca pe vremea când venea cu ea la adunările din poiana fierăriei lui Iocan și unde era la fel de tăcut ca și acum. Ceea ce fusese în ea roșu se păstrase în mod ciudat intact, dar cozorocul avea o puzderie de plesnituri, nici nu mai știai ce e, iar mușamaua avea culoarea pământului.

Celălalt era și el acum atent la altceva, căuta cu privirea un anumit om, mai așa, de-al lor, potrivit să fie întrebat, pe care îl și găsi și îl opri. „Carul cu bere“, unde e, asta voia să știe de la el…

Veniseră în București între sapă și secere, cel dintâi, care nu era altul decât Din Vasilescu și care îi făcuse odinioară lui Moromete un cap de humă arsă, îl luase pe cel de-al doilea, prietenul său Marmoroșblanc, în camioneta trimisă să-i încarce sculpturile lui în lemn, pe care un

corespondent regional al unui ziar central le semnalase, iar muzeul republican de artă trimisese în fiecare an pe câte cineva să le vadă și să le aducă. Și pe cine lua el să fie martorul isprăvii? Rudele nu sunt martori buni, nu-i crede lumea, și atunci îl luase pe Marmoroșblanc, om greu de convins. Numai că Marmoroșblanc prea se arăta ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic deosebit, de data asta, de pildă, intră în fostul palat regal ca într-o cârciumă, cu căciula în cap, și nu scoase o vorbă tot timpul, deși știa că acolo sunt lucrările prietenului său, care se dovediseră că nu erau chiar niște prostii să se joace alții cu ele din moment ce fuseseră aduse într-un palat. Dar așa se întâmplă să avem încredere în neîncrezători, ca să descoperim pe urmă în ei niște ranchiunoși…

„Carul cu bere“ era plin de lume și de fum și glasurile ceva mai înăbușite decât într-o gară. Cei doi intrară și găsiră într-adevăr îndată doi silișteni, unul al lui Lisandru Guliță și altul al lui Pațac, alde Gheorghe, lucrau amândoi pe un șantier și dormeau în barăci.

— Ce faceți voi, mă, aici, Gheorghe? întrebă Din Vasilescu.

— Noi, mă?! sări Gheorghe. Construim societatea! Jumate am și construit-o, adăugă el, a mai rămas jumatea ailaltă.

— Mă, să fie al dracu! făcu Din Vasilescu. Și cât câștigați?

— Noi, mă?! făcu Gheorghe iar, cu un entuziasm icnit. O mie două sute de lei pe trei luni!

— Păi stați bine, zise și Marmoroșblanc. Da' tu parcă erai la pușcărie, Gheorghe. Ieșise recent, răspunse Gheorghe. Stătuse pe urmă câtva timp pe-acasă și intrase în spital, că se îmbolnăvise, băuse spirt dintr-o sticlă… Când băutura asta cădea în cel ce ne hrănește, continuă Gheorghe și-și puse laba pe cel care de fapt doar mistuiește, haaa, mugi, și la amintirea cumplitei satisfacții se frecă pe burtă ca un căpcăun. Scria pe sticlă: „numai pentru uz extern“, dar el a zis: „Îl consider bun și pentru uz intern“. L-au transportat cu salvarea și s-a făcut bine… E adevărat că are și el acuma o fată? Da, zise Gheorghe, are treisprezece ani, o înfiase de pe undeva din Moldova, de la unii care divorțaseră și o lăsaseră pe drumuri ca pe-o vagaboandă. El nu mai avea speranța să facă un copil al lui, a ajuns la vârsta când bărbatul începe să semene cu femeia, și nu mai e nicio deosebire între ei doi acolo unde altădată era una mare… Când se putuse îi arsese de altele, ca mai pe urmă să fie concentrat, șase ani, ce să faci, vreai nu vreai, dar când te cheamă țara la datorie mai e după cum vrei tu? N-a fost război? Ei, dar cum e, tot copil

e, zise Marmoroșblanc. Cum învață la școală? Prost, cum să învețe, răspunse Gheorghe, a rămas și repetentă…

— Și la pușcărie, zise Marmoroșblanc, spunea alde Ilie Ciupăgeanu că ați dus-o bine.

— Noi, mă? icni iar Gheorghe. Să tot fii achizitor la cooperativă, păcat că nu m-am ales decât cu cinci sute de lei, m-au și prins.

— N-ai așteptat și tu să te mai învechești, zise Costică al lui Lisandru Guliță.

— Ce să aștepți! E timp de așteptat? zise Gheorghe.

Ei, și cum era acolo? Ce făceau ei, spre o pildă, într-o zi de dimineața și până seara? O zi din viața lui Gheorghe Pațac! Ce făceau? Păi, dimineața era scularea. Pe urmă, masa. Pâine (și aici Gheorghe întinse mâna și și-o tăie cu cealaltă, ca să arate cât de mare era bucata: era mare!), cafea, pe urmă venea prânzul: pâine (și iar întinse mâna și măsură), castroane mari cu fasole, cu varză. Mâncau, și pe urmă se întindeau pe pat gemând: haaa, bine mai e la pușcărie, paștele mă-sii! Până într-o zi, când la un apel s-a pomenit cu comandantul că întinde așa degetul chiar spre el și îl întreabă (și aici Gheorghe imită deodată un glas subțire ca al unui om de altă condiție, care nu putea avea o voce normală, groasă ca a lui): „Ce condamnare ai dumneata?“ (și revenind la vocea lui): „Să trăiți, domnule comandant, trei luni!“ (și iar vocea subțire): „Pentru ce?“ „Să trăiți, domnule comandant, comerț ambulant!“ (așa numea el ce făcuse). „Treceți-l la camera numărul 1.“ Ce era camera asta? Bucătăria. Curățau cartofi. Sute de kilograme. Se duceau și îi cărau cu niște coșuri și mai făceau ce mai făceau și mai aruncau doi-trei de-ăia mari în spuză și îi mâncau… buni erau…

— Va să zică în principiu nu era rău la pușcărie? zise Din Vasilescu.

— Ce principiu? se răsti Gheorghe.

— Ca idee! răspunse Din Vasilescu.

— A, ca idee! Invers, se răsti deodată Gheorghe cu o expresie care arăta că fusese prins subit de inspirație, care îi dictase răspunsul, și nu de gândirea lui, care nu înțelesese despre ce era vorba. Se lăsă o tăcere în care o lumină de admirație se văzu cum schimbă expresia sceptică de pe chipul lui Marmoroșblanc. S-ar fi zis că se simțea răzbunat de ceva. Rânji și le spuse celorlalți:

— De când i-au luat lui Din ciopliturile alea la muzeu spune, așa, niște cuvinte… vorbeam cu el despre alde Niculae al lui Moromete, că el zicea că să ne ducem pe la el să vedem ce mai face, și eu îi spun: Păi, am auzit că ar

fi murit. El, cum se poate, zice, să spun o vorbă ca asta, că era băiat tânăr… Ei și? zic. Și el zice că ar putea să-mi răspundă printr-o simplă, nu știu cum a zis, cum ziseși, Dine, că uitai, ragață? Sau cum dracu ziseși, garagață?

— Negație, răspunse Din Vasilescu.

— Ei! făcu Marmoroșblanc, cu un gest retezat de triumf arătându-l pe Gheorghe cu degetul pe deasupra halbelor de bere: Răspunde-i și lui acum la ce-a zis!

— Adică la ce ? La cuvântul ***invers***?

— La ce-a zis. Zi-i și tu!

— Gheorghe a vrut să spună că pușcăria nu e bună ca idee, dar practic ți se dă să mănânci…

Marmoroșblanc, la auzul acestui răspuns, redeveni plictisit. Costică al lui Lisandru Guliță, cel mai tânăr dintre ei, să fi avut patruzeci de ani, și care din pricina bărbii negre nerase de mai multe zile arăta parcă negru și la suflet, se însenină și își arătă dinții privindu-l pe Marmoroșblanc.

— Ți-a zis-o, nea Ioane!

— Ce mi-a zis-o? Pentru că ești tu prost și nu înțelegi? răspunse Marmoroșblanc.

Costică al lui Lisandru Guliță se lumină și mai tare la față ca și când ar fi vrut să confirme astfel că avea celălalt dreptate, că e un prost, și că ăsta e un rang la care nu ajunge oricine.

— Nea Ioane, cum a fost când te-ai dus cu alde Fane și cu Brigman la Baltă la Turnu și v-au dat acolo pescarii ciorbă de pește? Marmoroșblanc se uită neliniștit la alde Costică. Nu era de-a bună cu întrebarea asta!

— Am auzit că unul din voi a mâncat acolo la ciorbă de pește până…, reluă Costică cu un rânjet drăcesc. Cică stăteați jos, alde Brigman a spus ceva caraghios, și unul din voi s-a rupt așa deodată de râs, și atunci, în clipa aia, i s-au rupt și mațele în el… Așa povestea alde Fane!

— Du-te, bă, în… mă-tii, zise atunci Gheorghe, care fiind mai mare decât Costică începuse să arate înțelegere pentru bătrâni, de vârsta cărora nu mai avea mult până să se apropie. Era limpede că nu Fane acela o pățise acolo, și nici Brigman care povestise ceva caraghios, ci chiar Marmoroșblanc. Nu trebuia lăsat Costică să precizeze…

— Hai să trăim, zise atunci Costică renunțând, după ce i-o plătise lui Marmoroșblanc fiindcă îl făcuse prost. Și puse mâna pe halbă.

Și toți ciocniră. Băură îndelung, dar parcă totuși cu economie, fiindcă, lăsându-le jos, lichidul aproape că nu se micșorase deloc în halbele

pântecoase.

— Vă duceți degeaba la al lui Moromete, zise Gheorghe, nu vrea să stea de vorbă cu nimeni.

— Chiar cu nimeni? zise Din Vasilescu.

— Absolut. M-am dus eu, na! făcu Gheorghe și se arătă pe sine cu degetul, holbându-se, adică, s-a dus el, marele Gheorghe, și n-a stat ăla de vorbă cu el, darmite dacă s-ar duce altul?!

— Ce, a ajuns și el director? zise Marmoroșblanc.

— Ia uite la el! făcu Gheorghe nevenindu-i parcă să-și creadă urechilor. Director, mă! Abia poate să ducă roaba de pământ cu care cară. Mai director ca mine, care car cu brațele!

Și aici lui Gheorghe i se păru că a spus ceva care ar fi trebuit să stârnească hohotele: izbucni singur, ducându-și pumnul la nas cu cotul ridicat ca pentru a se feri de eventualii pumni cu care ar fi putut tăbărî pe el ceilalți, morți de atâta râs, și l-ar fi lovit astfel ca să înceteze. Nu tăbărî însă nimeni și nici nu râse vreunul.

A luat el într-o zi autobuzul, expre, cu Costică, nu e așa, Costică? zise Gheorghe. Auzise și el despre băiatul lui Moromete c-o fi, c-o păți, că l-ar fi dat în gât pe-acolo pe la Turnu unul Bâznae, ajutat de unul mai mare, Beju, care și el a căzut pe urmă… Și că era cât pe-aci să-l excludă dacă nu se ducea la fostul notar din '47 din Siliștea. Ajunsese om important, notaru-ăsta, dar de-adevăratelea, ce să mai vorbim prostii, și-i zice lui Niculae, ca să-l scape, treci încoa, și l-a adus aici lângă București, într-o grădină, la un castel. Ce mai, sunt sere de flori și hectare de pomi acolo… Avere, a stat un prinț în castelul ăla, că n-o fi stat el, alde Gheorghe al lui Pațac sau alde Costică al lui Lisandru Guliță. Sigur că după ce ai fost activist la un raion, unde ești șef peste douăzeci de comune, să fii șeful unei cazmale într-o grădină, e greu. Pe cine mai ai în subordinea ta? Niculae, de, una, că era băiat cu carte, cum, liceu! Și alta, cum să nu fi învățat el să stea călare pe douăzeci și cinci de comune cât timp a fost activist? Pui mâna pe telefon, și, țârrr, alo, Baldovineștii, vă muma în…, executarea, că vin peste voi și vă dau cu capul de toți pereții! Sau pici peste ei în ședință, când nici nu le trece prin cap, și te așezi pe scaun în prezidiu. N-ai văzut? Bagi mâna în buzunar, scoți pachetul de țigări, îl pui pe masă, scoți și chibritul și îl pui peste pachet și începi: tovarășul președinte din această comună, a îndeplinit el sarcinile date? Și te uiți la președinte cum se îndeasă de frică în gâtul lui gros, să se facă mai mic… Vina lui Niculae, în vara aia când veni în Siliștea, care fu,

de-o păți? Nu îl înecară alde Mantaroșie și ai lui pe ginerele lui Trafulică? Și cine a fost vinovat? Niculae a fost vinovat, că n-o fi fost el, Gheorghe al lui Pațac, trimisul comitetului raional al P.M.R. să conducă activitatea de strângere a recoltei. Cine i-a băgat ăluia frica în oase de s-a aruncat în râu? Nu i-a răscolit Mantaroșie casa să caute recolta ascunsă, și pe lângă recoltă nu i-a găsit el și cartușe în pivniță? Și din pricina cartușelor n-a luat-o ginerele lui Trafulică la goană spre pădure, și ăștia după el, să-l prindă, și l-au încolțit la marginea râului, care se umflase? Că din punct de vedere că alde ginerele lui Trafulică nu știa să înoate, înseamnă că avea omul două frici în el, și și-o fi făcut socoteala și ce-o fi zis: să mă înec, sau să mă bage la beci? Și din astea două frici mai mare frică a avut de beci, fiindcă nu rabdă toți, el, spre o pildă, alde Gheorghe al lui Pațac, n-are nici cea mai mică frică, ce poate să-i facă, dar alții au, ei, na, să-l iai pe om, care e învățat să fie liber, și tam-nesam să-l închizi și să nu-l mai lași să vadă lumina soarelui când vrea el!… Că în timpul războiului o fi găsit și ăsta o ladă cu cartușe lăsate de nemți care fugeau și o fi băgat-o în pivniță, poți să-l învinuiești de port ilegal de armă, când arma nu era? Omul e strângător, dacă le-a găsit, ce-ai fi vrut, să le arunce?

Gheorghe parcă era trist relatând toate acestea. Dar repede își reveni și continuă, căutând vina și în felul de a fi al băiatului lui Moromete, nu numai în istoria cu cel înecat. Povesti altă istorie. Alta ar fi fost situația, zise el, dacă la un moment dat când Isosică secretarul de atunci al organizației i-a trimis la el acasă pe unul Geacă și unul Dănălache să-i spuie cine erea să-l omoare în fața primăriei în '46 când îl bătură pe Niculae oamenii. Erea Bilă! Niculae trebuia să ia faptele în considerare! Dar Niculae ce le-a făcut? Cărați-vă, zice, de la poarta mea, dacă vreți să nu vă dau afară din partid! V-au trebuit atâția ani ca să spuneți? Ce v-a venit taman acu'? Lui alde Isosică nu-i mai convenea alde Bilă și ar fi vrut să-l curețe în felul ăsta. Dar Niculae a bănuit… Nu că ar fi ținut la Bilă, cum să ții dacă a vrut să te omoare, dar s-a ferit să intre în sforile statului, iar ăștia din sat cum să-l ierte? Pe lângă astea, toată lumea în vara aia stătea cu ochii pe Niculae să vadă cum o să rezolve el situația! Fiindcă unii credeau că, haiti! acum e care pe care, dacă îi dă el jos de la primărie pe alde Isosică și Plotoagă, președintele care era în funcție, și le dă foc la case, gata cu comuniștii, fac ei un guvern nou în Siliștea, în frunte cu alde Trafulică, și fug ăia de la București când or auzi, se duc dracului! Până să fugă ăia, a venit miliția și i-a luat… Ori Niculae n-a știut să rezolve aceste turburări…

…Și a vrut și el, Gheorghe al lui Pațac, cu alde Costică al lui Lisandru Guliță, să-l vază pe Niculae ce face el acuma acolo în grădina aia după ce nu mai erea ce fusese, chiar așa erea, cum se spunea, că dădea cu sapa și căra cu roaba? Adică cum, băiat cu liceu, altceva mai bun nu-i găsise fostul notar? Vroiau să știe cum, băiat de la ei din Siliștea, ajunse Ouăbei director, care vindea alviță în sat cu cobilița, pe ouă, și ăsta cu liceu căzu la pământ și nu se mai ridică? Până și Brigman, dacă veni el și nu mai fu ce erea, când se întoarse în sat și luă sfârșit colectivizarea generală, tot îl făcură și pe el ceva…

Aici Gheorghe al lui Pațac se opri singur, izbucni pe neașteptate într-un râs înghesuit de satisfacție și dându-se pe spate pe scaun își duse din nou pumnul la gură cu cotul în gardă, ca și când s-ar fi ferit să nu încaseze iar lovituri de la ceilalți, pentru râsul excesiv pe care li-l provoca. Dar numai pe chipul negru al lui Costică apăru sticlirea tăcută a unui rânjet. Ceilalți stăteau țepeni. Din Vasilescu și Marmoroșblanc, amețiți după cât se pare de berea băută și de glasurile monotone, dar ridicate, ale berăriei, nu erau prea atenți la povestirea lui Gheorghe.

— Ei și ce l-au făcut pe alde Brigman? întrebă Costică, care înțelesese că de pățania lui Brigman se omora așa cu râsul Gheorghe.

— Cum, se miră acesta, șef de atelaj!

Asta însemna mai mare peste o căruță. Rânjetul lui Costică se adânci, mișcându-i și fălcile lui negre de păr, și privirea i se împuțină, dându-i o înfățișare bestială.

— Șef mare! făcu el.

— Ei, na! făcu și Gheorghe redevenind grav. Tragi de hățuri și, prrrr! direcția tarlaua numărul patru, la strângerea recoltei, pui mâna pe furcă, și așa șef cum ești, încarci.

Urmă o lungă tăcere… Costică, cu gândul la soarta lui Niculae, în jurul căreia se învârtise atâta Gheorghe povestind, își reaminti pesemne, cu amănunte, ce pățiseră ei atunci când se duseseră să-l vadă pe băiatul lui Moromete și se gândea, poate, cum să continue el cât mai bine povestirea celuilalt, fiindcă zise:

— …Păi n-am făcut drumul degeaba?! Și apoi nu mai adăugă nimic, iar cuvintele acestea, lipsite de legătură, sunară fără noimă. Numai Gheorghe înțelese.

— Am făcut drumul degeaba! se miră el. Asta am spus eu de la început.

Adică ce-au pățit! Asta era întrebarea.

Dar Costică tăcea, nu avea, după cât se părea, darul vorbirii, plăcerea lui era să asculte… Și la asta trebuie pricepere, fiindcă altfel nu-ți povestește nimeni nimic.

De fapt nu pățiseră mare lucru, și dacă Niculae le-ar fi făcut și el cinste cu un pahar de vin, așa ca între oameni, cine știe, poate că Gheorghe al lui Pațac n-ar fi spus că băiatul lui Moromete era muncitor cu roaba, ci horticultor. Fără să mai vorbim că tot el răspândise în sat, nu se știe de ce, știrea pe care i-o spusese Marmoroșblanc lui Din Vasilescu… Plecaseră într-o duminică, în loc să se ducă la „Carul cu bere“, ca de obicei, se gândiseră să se ducă la suburbana respectivă a Bucureștiului unde se afla castelul și să-și astâmpere curiozitatea, care uneori e mai tare ca setea, mai ales când ai bănuiala că nu e vorba de ceva obișnuit. Gheorghe al lui Pațac fu singurul dintre cei care, vizitându-l pe Niculae, povesti cum fuseseră primiți, spre deosebire de ceilalți, care doar îl înjurau sau treceau sub tăcere amănuntele, adăugând de la ei ceva care nu se baza însă pe vreun fapt, că adică de rușine nu vrea al lui Moromete să mai stea de vorbă cu oamenii din sat. Din ușă le spusese, fără să-i lase să intre înăuntru (avea o cămăruță într-o casă numită „a grădinii“, chiar lângă seră): „N-am timp să stau la taclale cu voi“. Și le închisese ușa în nas. Din Vasilescu și Marmoroșblanc fuseseră printre cei din urmă care vruseseră să-l vadă, dar auzind de felul cum puteau fi primiți, renunțară și ei…

II

Totuși nu era chiar atât de adevărat că Niculae nu vroia să stea de vorbă cu nimeni. Cu un an în urmă, când încep evenimentele care urmează și care aduseră apoi în satul natal al băiatului lui Moromete știrea falsă a morții lui, un om înalt și drept ca un stâlp, pe chip cu o expresie parcă de stupoare nu numai pentru ceea ce vedea, dar și pentru ceea ce făcea el însuși, se dădu jos dintr-o mașină în fața intrării castelului și îi făcu un semn confidențial portarului să se apropie. Acesta șovăi, dar în cele din urmă, cine știe ce se gândi, că se hotărî să iasă din adăpostul său. Era aici unul Niculae Moromete? fu întrebat, și în timp ce asculta răspunsul, vizitatorul se întoarse cu totul spre portar, își vârî mâinile în buzunar și se frânse puțin de spate; va să zică era adevărat. Da, zise portarul și arătă cu mâna direcția și spuse și unde putea fi găsit cel căutat.

Drept în față se întindea o alee asfaltată, ca un tunel din castani bătrâni, până la o nouă intrare, pe sub un turn medieval, cu o poartă uriașă dincolo de care se bănuia că e curtea castelului. Până la acel turn, de-o parte și de alta a aleii se vedeau flori, și mai ales lalele galbene și roșii, pe întindere mare, iar mai încolo era sera, și alături, așa-numita „Casă a grădinii", spre care se îndrepta acum vizitatorul. Deși ici, colo, un om sau o fată culegeau sau plantau ceva, parcă era puțin pustiu în jur din pricina țipetelor urâte ale păunilor care se auzeau dinspre castel, la intervale regulate, împiedicând parcă peisajul să se încarce de melancolia obișnuită a pământului, asupra căruia omul stă aplecat și lucrează.

— Bă Moromete, unde ești, mă? zise vizitatorul în stil țărănesc, deși mașina din care coborâse și costumul de pe el, din stofă bună, care era purtat fără acele mișcări șoldii pe care le are unul neînvățat cu haine croite, arătau că el nu mai era, orice s-ar zice, chiar un țăran. Ieși, mă, afară, să te văd la față, că sunt ani de când… Ai mai crescut și tu sau ai rămas tot…?

De bucurie, omul nu-și putea parcă termina cuvintele și nici nu observă cum un câine brumăriu, o corcitură, făcea tot felul de figuri în jurul său, ca și când acest musafir ar fi fost chiar stăpânul lui și nu cel dinăuntru. Un geam de la parterul casei se deschise și un bărbat cu chipul aproape mic, ai fi zis un adolescent, apăru în cadrul ferestrei. Nici nu se încruntă, nici nu se uită urât, ci rămase drept și sever, cu privirea neclintită, îndreptată undeva peste capul vizitatorului. Se răsuci apoi, dispăru din cadrul ferestrei și întru târziu deschise și îl primi pe musafir într-o odaie nu prea spațioasă, dar în care lucrurile din ea stăteau la locul lor, neînghesuite. Un pat alb de fier, cu un pled cafeniu, cu o pernă rezimată de perete, o noptieră alături, cu un aparat de radio ieftin la îndemână când te culcai pe pat, podele curate, cu o mochetă verzuie pe ele, un raft cu cărți și o masă în apropierea ferestrei, la care se vedea că se lucra, era plină de alte cărți, însă late și groase, pesemne manuale sau tratate de specialitate, și de caiete, puse în ordine unele peste altele.

— Ai rămas cum te știu eu, zise vizitatorul, în picioare, frângându-se ușor pe spate și dând drumul unui râs ca o pârâitură de gard rupt de o vită, atât că nu mai îmi vine mie să cred, mă Niculae, că o să-mi mai spui tu mie istorii cu fete care te scoteau în tindă să le… și tu (și aici musafirul își însoți aproape fiecare cuvânt cu noi ruperi de spinare, care ilustrau într-un fel atât de ciudat râsul său), ele să le… și tu nu vreai neam, ce ne mai râdeam noi de tine la comitet, și tu nu te supărai câtuși de puțin, sau te supărai rău de

tot, și atunci căutai să mă dai în gât cu ăla care i-am luat eu carnetul de partid după ce l-am îmbătat și l-am ars cu chibritul… Parcă ereai un… cu toate că ereai mai deștept decât noi toți, mai ți-aduci aminte cum m-ai spus tu lui Ghimpețeanu că dorm cu ochii deschiși la învățământul politic?

Și aici Iosif se opri, se așeză pe scaunul din fața mesei, și repetă întrebarea: își mai aducea Moromete aminte? Niculae nu răspunse. Se așeză și el pe pat, se întinse, își puse mâinile sub ceafă și își pironi privirea asupra celuilalt.

— Tu tot mai ești supărat pe mine, Niculae, că am acceptat să viu să te prelucrez la tine în comună pentru excluderea din partid? După atâția ani? Te pomenești că ai uitat că eu am călcat secretul misiunii încredințate și ți-am spus să nu te întorci în sat, și în felul ăsta ai și acum carnetul în buzunar? Știi că puteam s-o pățesc și eu dacă Beju afla? O și pățeam dacă nu cădea și Beju, fiindcă am aflat că cineva s-a dus și i-a spus: Iosif l-a avertizat pe Moromete. Mi-a spus, știi cine?

Niculae schimbă privirea. Clipi:

— Ei, cine?

— Sau nu te interesează? zise Iosif. Ce făceai tu aici? Citeai? Mai lasă cărțile! Nu vreai să ieșim? Nu mă grăbesc, am venit special să stau cu tine până în seară, mi s-a făcut dor de tine, mă Niculae!

Deodată pe chipul lui Niculae se schimbă ceva: declarația avea în ea un sentiment care înfrângea orice rezistență.

— Spune, Iosife, zise Niculae. Nu mă interesează, dar spune. Îmi pare bine că te-ai gândit să vii să mă vezi. Nu înțeleg de ce, dar nu e nimic. Faptul în sine contează.

Și se uita străin într-o parte, însemna că nici persoana lui Iosif nu-l mai interesa? Urmă o tăcere. Iosif se gândea: Existau situații nepotrivite unei apropieri a doi oameni care au fost odată apropiați, și existau situații potrivite, cu efect sigur. Altfel, vorbești în zadar. Și dacă unul nu vrea, înseamnă că e chiar așa cum spune, s-a rupt de toate și nimic nu-l mai poate readuce la ce-a fost. Și îl întrebă pe Niculae ce treabă avea acum la ora asta? Era obligat să stea în grădină? Vedea că stătea în casă, nu era mai bine să iasă undeva împreună, să ia masa într-un restaurant în București și să mai stea și ei de vorbă? De ce nu? răspunse Niculae cu un glas de parcă ar fi zis: De ce da? Și se uită la fostul său prieten cu o privire sfidă- toare: îl interesa altceva în prezența lui Iosif. Începu deci să se îmbrace. Când ieșiră, Niculae o luă repede înainte și goni foarte poruncitor câinele, nu fără să insiste.

— Du-te, îi spuse, cară-te de-aici!

— Ce-ai cu el? se miră Iosif. E un câine de treabă, când am venit eu, tot timpul da din coadă.

— Știu eu, zise Niculae. E un secret al nostru, dacă nu-l gonesc, îți rupe pantalonii.

— Mă mir! zise Iosif mirat, uitându-se bănuitor la Niculae, având aerul să descopere că oamenii ăștia singuratici, când vii pe la ei, vezi că le lipsește câte-o doagă de-atâta singurătate în care stau.

În legătură cu ce-i spunea mai înainte, zise Iosif, după ce făcură drumul în tăcere și intrară apoi într-un restaurant pe care, după felul neșovăielnic cu care acesta îl găsi, se pare că îl cunoștea și aprecia, el, Iosif, a observat o ciudățenie. Sunt două feluri de membri de partid, unii care când sunt excluși se consideră și ei excluși, și pun cruce peste tot ce li s-a întâmplat, și alții care când sunt excluși, degeaba sunt excluși, fiindcă ei tot cu gândul acolo trăiesc. Din prima categorie fac parte ei doi și alții ca ei, dacă or mai fi, din a doua face parte ăsta care i-a spus tot ce-avea de gând Beju cu el, cu Niculae, își mai aducea aminte? Îl chema Gâtlan. Mai era încă la regională pe atunci, nu ca acuma, hi, hi! Îl cunoștea Niculae pe Gâtlan și pe soră-sa? Un țicnit, răspunse Niculae. Ei, țicnitu ăsta i-a povestit lui, lui Iosif, cum într-o acțiune de sabotaj a aruncat o grenadă într-un tren nemțesc, în Franța, și cum grenada s-a izbit de stâlpul electric și, explodând, i-a retezat două degete. Ei, taman atunci Gâtlan cică ar mai fi avut timpul să se gândească să nu dea nemții peste degetele lui de pe jos, să le ia amprentele, și după amprentele lor să-l caute și să-l aresteze, hi, hi… Ce vroia să mănânce Niculae?… Bine, și să le dea și un chil de fetească de Târnave… Le-a cules, cică, de pe jos, degetele care va să zică, le-a băgat în buzunar, și abia pe urmă a luat-o la goană. De-aia, cică, avea el laba de la mâna stângă ciumpăvită, pe care ori de câte ori i-o vedea, îl pufnea râsul pe Iosif. își amintea de fiecare dată de istoria cu amprentele… „Mă, țărane, făcea atunci Gâtlan, hodoronc-tronc, iar Iosif înțelegea de ce, ce cauți tu în partid? Crezi că de-aia am făcut noi revoluție și am luptat în ilegalitate, ca să arătăm lumii curul tău păros ?“ Își mai aducea aminte Niculae? Nu era glumă cu ăsta când apărea el într-o ședință. Iosif a asistat la una la regională, unde l-a trecut sudoarea prin cămașă. În calitatea lui de secretar cu propaganda, Gâtlan adunase toate cadrele didactice din regiune și se făcuse a treia noapte de când îi ținea sub tensiune să spună care din ei sufereau de influențele burgheze și să se lepede de ele acolo, în fața tuturor. Unul n-a

mai suportat și a căzut lat pe podele, știa el de ce, în facultate denunțase o colegă că i-ar fi spus cine știe ce, în realitate nu-i acorda și lui atenție să se culce cu el, și fata fusese întâi arestată și pe urmă dată afară de la cursuri. Gâtlan nu știa de chestia asta, s-a aflat ulterior, dar în momentele alea el s-a ridicat de la prezidiu, smucindu-și capul pe spate ca un cal nărăvaș, s-a oprit lângă ăla și, arătându-l cu degetul, a strigat: „Priviți, tovarăși, cum dușmanul de clasă zace la picioarele noastre". Ei, cine putea să-și închipuie că nu multă vreme după aia, chiar în anul când Niculae a fost îndepărtat din activul de partid, atunci toamna, când s-a făcut prelucrarea turburărilor cu campania agricolă la nivelul regiunii, Gâtlan să ajungă el să fie prelucrat ca dușman de clasă? Iosif n-a apucat să ia parte, i-a povestit cineva, dar odată tot l-a văzut, era la el în birou, înainte, și parcă avea ochii rătăciți, n-auzea ce i se spunea, a întins mâna și spre el, spre Iosif, ca să-l arate nu știu cui: „Tu, mă, ești în stare să arăți samavolniciile din raionul tău? Nu ești în stare, mă, ești un laș, și a urlat: lașule! Să iasă toți lașii afară din partid!" Nici el, Iosif, nu prea l-a auzit, avea alte griji… Nu și-a dat seama ce îl apucase… Abia mai târziu a aflat că luarea aceea de cuvânt a lui Gâtlan, care i-a adus căderea, a fost cu cântec. Sosit în regiune, cineva de la CC, cu care Gâtlan se cunoștea de mult, din ilegalitate, l-a invitat la el, la casa de oaspeți, și acolo cică l-a ascultat fără să-l contrazică absolut cu nimic și numai la urmă de tot i-a sugerat oarecum că ar trebui ca toate acestea să fie ridicate și în ședință. „Și tu n-ai simțit amenințarea?" l-a întrebat Iosif mai târziu, când l-a văzut în București, unde era responsabilul unei librării. „Eu, mă? a zis el atunci și l-a fulgerat din ochi pe Iosif, eu nu sunt un laș!" Nu fusese, dar îl excluseseră. Nu i-a răspuns nimic Iosif, nu-i ardea de soarta lui, cu atât mai mult cu cât a observat că nu mai era capabil să scoată o vorbă ca lumea. Din sfert în sfert de oră, folosind alte cuvinte, îl întreba pe Iosif același lucru: „Tu, mă, crezi că o să mă primească iar într-o zi în partid?" Vezi, el tot cu gândul acolo era! Recent, Iosif a aflat și motivul comportării lui care îl dusese la prăbușire. Nu cu mult timp înainte de turburările din vara aceea, dacă nu chiar în timpul lor, sora lui s-a pomenit într-o noapte cu niște securiști peste ea. „Ai fost în Spania?" au întrebat-o. „Am fost!" „Și ce-ai făcut acolo?" „Am luptat." „Cu cine? a zis ăla, fă, așa, rânjind. Cu ce te-ai luptat? Te-ai luptat din greu? Și aici în baie ce-ai ascuns?" a mai întrebat-o, și femeia s-a dus acolo să vadă ce e. Atunci ăla a încuiat ușa cu cheia, a pus mâna pe ea și…

Niculae se uită pe geam cu o expresie atât de acută de singurătate pe chip, încât Iosif tăcu și el și începu să mănânce cu o vagă stinghereală în mișcările mari ale ființei lui.

— Ei, și el a spus asta în ședință? zise Niculae întru târziu.

— Nu, hi, hi, făcu Iosif. Dar în schimb a demascat toate samavolniciile din regiune. Tu ai fi spus, Moromete?

— Înțeleg, răspunse Niculae cu o ironie rece. Dacă ar fi spus, n-ar mai fi fost responsabilul unei librării, ci vârât undeva în altă parte, unde și el a trimis destui. Dar atunci de ce n-a tăcut de tot?

— Păi fiindcă el nu era un laș! răspunse Iosif, și se îndreptă de spinare, și scaunul pârâi sub el odată cu râsul lui hurducat.

— Aha! făcu Niculae.

Terminară masa în tăcere. Iosif turna vin în pahare.

— Ei, află, zise el, că acum i s-a făcut dreptate. A fost reprimit în partid, de-aia mi-a povestit abia după zece ani toată istoria cu securistul. Dar tot la librărie a rămas, bine și acolo! chicoti Iosif.

— Și soră-sa? Ce-a făcut cu securistul?

— Nimic, zise Iosif. Individul lucrează acuma în comerțul de stat. A încercat ea atunci peste tot, dar degeaba, și până la urmă procuratura i-a respins pur și simplu plângerea, fără niciun răspuns argumentat.

— Bine i-a făcut, zise Niculae liniștit. Să se învețe minte să mai vrea să schimbe ea lumea, fără să știe ce e aia!

Dar Iosif tresări și o umbră de contrariere trecu peste chipul său de cal tânăr, cu pielea brună, frumoasă și strălucind de putere. Alunecaseră pe un drum pe care el, Iosif, nu se ținea drept. Dădu îndărăt și o luă pe altul, vesel și dornic de apropiere, și începu să spună ce era cu el, unde era șef, cum se însurase, câți copii avea, ca să poată pe urmă trece la întrebări despre ce mai era cu Niculae. Ce s-a mai întâmplat cu fata aia cu care a trăit el zilele acelea în Pălămida, până să plece la București? Marioara Fântână!? Niculae răspunse că a făcut un copil, atunci, cu această fată de la el din sat, îi plătește pensie alimentară… Și de ce nu se însura cu ea? De-aia! Până ce, într-un târziu, posomorât, Niculae curmă toate acestea și îl întrebă deodată pe prietenul său:

— Spune-mi, Iosife…

Dar se răzgândi parcă în aceeași clipă, și Iosif, după ce așteptă câtva timp, dădu și el din umeri; nu înțelegea.

— Trebuie să plecăm, zise Niculae.

III

Era sâmbătă după-masă, a doua din lună, când, ca de obicei, Niculae trebuia să se ducă tocmai în comuna Săftica, la treizeci de kilometri de București, să-și vadă băiatul și să-i dea mamei pensia alimentară. Ea lucra acolo la un preventoriu T.B.C. pentru copii, ca asistentă medicală. În acești ani urmase școala medie, o terminase, și apoi urmase un curs de doi ani de școală tehnică medicală. Băiatul era voinic ca un pui de urs, și când era mai mic, îndată ce sosea acest bărbat străin și se așeza pe pat lângă maică-sa, începea să se răsucească în jurul lui și al lor ca într-o cușcă, să le dea târcoale agitat și să-i întrerupă din vorbă cu o dibăcie care apărea din mica lui ființă cu atâta violență încât, de fiecare dată, cute de surpriză silnică apăreau pe fruntea mamei. Ca să nu-l bată, încerca adesea să-l dea afară din casă. Zadarnic. Se agăța de clanță, apărea la fereastră, scheuna, ba se întâmpla să și urle, și mama nu înțelegea ce e cu el, fiindcă după plecarea bărbatului se potolea brusc și redevenea duios, cum îl știa ea.

Odată, să fi avut atunci nu mai mult de trei ani, tot urcându-se și coborându-se din pat prin fața și prin spatele lor, cățărându-se neîncetat și alunecând de-a bușilea, văzând că ființa pe care o știa numai a lui nu-l ia în seamă, a sfârșit prin a se arunca de pe buza patului direct cu capul în jos în lada de lemne. Tânăra femeie l-a prins cu o mișcare fulgerătoare, prea târziu să nu-l vadă totuși dispărând în ladă, cu fundul în sus. S-a făcut palidă, copilul a căscat gura în brațele ei, vânăt la fată, într-un răcnet atât de înalt încât nu i s-a auzit câteva clipe lungi decât sfârșitul, care a cutremurat geamurile.

La început Niculae îi aducea bomboane și jucării. Nu i-a mai adus. Iar cu anii, vizitele lui, deși regulate, s-au făcut tot mai scurte. Dădea mamei banii, se uita posomorât la copil, tăcea câteva minute, apoi se ridica și pleca. Nu rămânea niciodată peste noapte și nici pe această mamă a copilului său n-a văzut-o cineva la el în „Casa grădinii“.

Dar chiar dacă n-ar fi trebuit să se ducă în comuna aceea unde era Marioara Fântână, horticultorul de la castel tot n-ar mai fi stat, după ce luase masa, de vorbă cu prietenul său de altădată. Ar fi făcut ceea ce făcea totdeauna fără întârziere, în toate zilele după ce părăsea sera: intra în odaia lui și stătea acolo ca un viezure, ronțăind nu se știe ce, nu se aflase precis despre ce era vorba, se pare că citea sau scria, dar în ce scop, nu prea se înțelegea, fiindcă după atâția ani ar fi trebui să iasă ceva din toate acestea, și

nu ieșise nimic, afară doar de faptul că după primul an când intrase ca simplu grădinar fusese încadrat ca horticultor. Dar el continuase și după aceea să stea singur în odaia sa, deci trebuie să fi fost totuși ceva în legătură cu cărțile și caietele lui, din care începuse să nu-și mai ridice nasul decât ca să mănânce, să se spele și să-și facă orele în seră, împreună cu inginerul și zilierii, care cărau lăzile, pământul, sau însoțeau transporturile de flori către clienții din București, Horticola 1 Mai, sau alți contractanți. Uneori se urca și el în camion, lângă șofer, dar nu întârzia mult, curând era văzut înapoi, îndreptându-se grăbit spre „Casa grădinii“, de unde nu mai ieșea decât a doua zi dimineața. Se spunea despre el că ar fi famen, nu se știe cine răspândise zvonul ăsta, care se prinsese, fiindcă nu se încurcase cu nicio fată sau femeie, deloc, cu niciun chip… Totuși, nu cu mult înaintea acestei vizite a lui Iosif, cam cu un an în urmă, părerea aceasta, a celor care lucrau cu el, fu dezmințită categoric.

Într-o zi intră în seră o domnișoară sau doamnă de la castel, care voia flori în camera ei, să le picteze puse într-un vas, și ceru din alea, și din alea, și un fir de dincolo, și puțină iarbă de dincoace, până atrase asupra ei atenția horticultorului, care o servea fără să-i arunce o privire și o auzea fără să-i dea siguranța că n-ar fi surd.

Era bine făcută, nici prăjină, nici bondoacă. Dar nici potrivită de statură nu părea, fiindcă picioarele ei frumoase, pline și alungite o făceau parcă înaltă, deși umărul ei nu-l întrecea pe al horticultorului. Era îmbrăcată într-o rochie portocalie care se încheia de la ceafă de-a lungul spinării până jos, cu nasturi mari, și era din familia blondelor, după ten și după ochi, dar părul avea culoarea mierii de salcâm. Castaniul ochilor însă îi era atât de limpede, încât te făcea să înțelegi că și secretele de dincolo de ei aveau aceeași puritate inocentă.

Fu observată de câteva ori pe lângă „Casa grădinii“, și curând după aceea, și horticultorul, în castel. Dar nu cu flori, ci seara, când prin geamurile luminate ale sufrageriei puteau fi văzuți pictori sau scriitori, sau cei care făceau filme pentru cinematograf, stând în fotolii sau adunați în grupuri, în hol, unde câteodată se întindea câte o masă lungă de câte douăzeci de inși de la care nu se ridicau niciodată înaintea zorilor. Castelul nu mai era, ca pe vremea când aparținea prințului, închis pentru localnici. Se transformase în muzeu, unde putea fi admirată o dușumea făcută din aur prins între plăcuțe mici de sticlă, intra deci oricine în curtea interioară, pe care o străjuia marea poartă medievală cu turn cu clopot, apoi direcțiunea,

în fapt directorul și ajutoarele lui, aveau o încăpere a lor vecină cu holul, unde mâncau adesea și beau, și în general nu era interzis nimănui să pătrundă și în clădirea locuibilă, cea de-a doua, unde stăteau și lucrau acești membri ai diferitelor uniuni, zise, în scriptele administrației, de creatori. Horticultorul însă nu se ducea acolo nici din întâmplare, și nici ca simplu grădinar, să schimbe ghivecele uscate sau să îngrijească marile vase cu enorme flori ornamentale, așezate la intrare sau la picioarele scărilor, ci la masă cu această pictoriță și un prieten al ei, un ins în vârstă, cu o barbă mare și albă, și pe care îl chema chiar așa, Paul Barbăalbă. Se află curând că nu horticultorul, ci Barbăalbă era, dintre ei trei, element de decor pentru ca pictorița să poată sta liniștită cu cel dintâi. E drept că stătuseră la început mai lângă o fereastră, în realitate oricine putea să stea cu cine vrea, dacă avea el chef să-și aducă un invitat din afară, și cu atât mai mult de la castel.

Era, această pictoriță, pe care o chema Golea Simina, o veche cunoștință a administrației, care o simpatiza din pricina suferințelor ei în căsătorie. Soțul, pictor ca și ea, îl indignase pe director, care n-avea pentru el niciun respect, din cauză că se purta urât cu personalul, înjura de mamă, murdărea odaia în care stătea, deteriora mobila, își punea țigarea pe toate mesele, arzându-le lustrul. Pictorița se despărțise de el cu un an înainte de prima ei expoziție care, după cum se exprimă un coleg al ei, făcuse să crească în conștiința multora ideea că numărul artiștilor nechemați sporise cu încă unul, ca și numărul de obiecte pe care ea le picta, dar din care arta nu câștiga nimic, după cum spunea o cunoscută formulă a lor, de pictori, privitoare la obiectul picturii.

Într-adevăr, ea picta orice, se putea chiar spune că picta totul, un scaun, un colț de stradă, un șantier cu un steag care nu lipsea… În schimb, dacă se întâmpla ca pe colțul acela de stradă să fie și o biserică, crucea din vârful ei nu se mai vedea, ieșea ca din întâmplare afară din cadru. Trudea ore și zile întregi, și la sfârșit obiectul sau ființele vii din tablourile ei ieșeau asemănătoare cu cele reale, numai că pe pânza ei aveau ceva în plus: erau cam murdare. Încolo, erau bine făcute și chiar te nelinișteau dacă te uitai mai mult la ele: fiindcă obiectele sau ființele vii, dacă nu sunt frumoase, nu mai au niciun sens. Ori, noi, care le privim, suntem și noi niște ființe vii și, chiar așa, n-avem nici un sens?

La expoziția ei criticul de artă se apropie și angajă cu ea o conversație. De când picta? o întrebă. De la cinci ani, îi răspunse pictorița. De la cinci… și câți ani avea? Douăzeci și patru! Și de aproape douăzeci… Era măritată?

Nu, divorțase. De cine? De Pătrașcu. Expoziția era plină de vizitatori, iar afară venise primăvara și soarele bătea în plin în geamul uriaș al vitrinei, revărsându-și lumina și asupra pânzelor de pe pereți. Stăteau la o măsuță lângă fereastră, puteau fi văzuți de pe trotuar vorbind. Pictorița ședea cu spatele la geam și răspundea cu însuflețire la întrebări, nu înainte însă de a se poticni la fiecare câteva clipe, din pricina indiscreției lor. Totuși nu se putea să nu răspundă, fiindcă criticul de artă era, în lumea lor, o personalitate foarte cunoscută. Va să zică Pătrașcu fusese însurat cu ea? Nu știa, mărturisi criticul. Și de ce au divorțat? Ea ezită de astă dată câteva clipe lungi, izbită nu atât de indiscreția lui tot mai accentuată, cât de reflecția privitoare la cine cu cine fusese căsătorit. Pătrașcu cu ea, natural, și nu ea cu Pătrașcu, el era vedeta, ea nu era nimic. Din ce pricină s-au despărțit? S-au despărțit, zise ea atunci, pentru că el era un om care avea totul de-acasă și nimic de la el. Adică? Adică venea cu talentul de-acasă, de-acolo de la țară, unde sunt multe talente, și de la el n-avea nimic, afară de beție, care era meritul lui personal. Și cu ce o deranja faptul? Atunci ea dădu acest răspuns plin de curaj: „Eu n-am talent de-acasă“. „A vrut să spună că ea are talent prin meritele ei proprii“, mărturisi criticul mai târziu. Cu ironie. Tot nu înțelegea, reluase el atunci în expoziție. Cu ce o deranja faptul că Pătrașcu avea un talent de-acasă? Nu, avea și un merit al lui, răspunse ea. În timp ce umbla teleleu săptămâni întregi prin toate localurile și se îmbăta, o mai și înșela în mod premeditat. „Dumneata ai suporta așa ceva?“ Și punând această întrebare ea se roși deodată foarte tare și își feri privirile stingherită. Se posomorâse. Se vedea că nu va mai răspunde la întrebări. A vândut vreun tablou? mai zise criticul ridicându-se.

Nu vânduse nimic și gândul că trebuia atunci să le care toate acasă ar fi putut să-i pricinuiască o cât de vagă dezamăgire și să-i strice bucuria debutului. Dar n-o văzuse nimeni tristă, dimpotrivă, avea aerul că expoziția i-a mers din plin și a afirmat-o, și arăta prinsă de o și mai irezistibilă poftă de a se așeza oriunde pe scaunul ei pliant și a vopsi de sus până jos pânzele așezate pe șevalet. Era la fel de cunoscută printre acei colegi care constituie grosul unei profesiuni artistice (și din rândul cărora nu cu ușurință reușește cineva să evadeze și nu fără trudă să se mențină chiar și în acest anonimat), cum erau cunoscuți cei mari printre cei mari. Cei dintâi aveau de luptat nu numai cu secretele acestei îndeletniciri, ci și cu influența celor de anvergură, a căror creație nu e totdeauna fertilă, ci magnetică, atrăgând și ținând sub orbita lor pe cei mai slabi. Astfel fusese ea atrasă de Pătrașcu și

admirația pe care i-o purta ar fi ținut-o poate legată de el ani îndelungați, dacă el, întorcându-se noapte de noapte acasă, nu s-ar fi pus tot mai des cu pumnii pe ea și n-ar fi bătut-o foarte tare, cu o îndârjire sumbră și parcă lucidă, ca și când ea, soția lui, ar fi fost cauza unei tragedii sau a unei mari nenorociri care plana asupra nu se știe cui, a lumii întregi parcă, și îl ținea înlănțuit și pe el, pe Pătrașcu . Era greu de dat totul pe seama beției, sau mai bine zis nimic nu putea fi dat pe seama… Violența neînfrânată, animalică și lașă, cu care o lovea tocmai pe ea, care îl adora, era opera lui, nu a vinului, vinul era doar un…

Într-o zi se sculă de lângă el din pat și în timp ce el horcănea își luă lucrurile și le cără la părinți, pe care îi anunță că divorțează.

Tatăl, profesor de desen și autor de gravuri în lemn apreciate totdeauna elogios, dar fugitiv, în presă și care trăia împărțindu-și timpul între orele de școală și bucuriile pe care i le aducea mica lui creație, nutrea, ca și fiica lui, o admirație constantă față de talentele viguroase, și se întristă și o sfătui pe față să se mai gândească înainte de a face pasul. În clipa aceea tatăl se gândea și la aspectul material al căsătoriei, Pătrașcu câștiga de pe acum sume mari, nu câștigase el o viață întreagă cu toate gravurile lui cât îi plătea o instituție lui Pătrașcu pe un singur tablou. Fata însă nu luă în seamă sugestiile părinților, se duse la Uniune și ceru o repartiție la Sinaia în fostul palat de iarnă al regilor, din care o parte fusese de asemeni pusă la dispoziția uniunilor de creație de tot felul, și își luă cu ea șevaletul, pânzele și culorile, să nu mai dea ochi cu soțul ei până la despărțirea legală.

Pătrașcu veni însă după ea în aceeași zi, treaz, și o rugă să se întoarcă acasă. Îi spuse că a luat hotărârea să nu mai bea și îi promise că niciodată n-o să se mai întâmple ceea ce se întâmplase în noaptea aceasta ultimă care o îngrozise pe ea așa de tare și că îi cerea un răgaz de câteva luni ca s-o convingă că nu era vorba de o simplă promisiune, ci de o cotitură în viața lui. Ea îi răspunse că nu e prima oară când el îi propunea astfel de cotituri; s-o lase totuși să se gândească, să se ducă să se plimbe prin pădure și să se întoarcă peste două ceasuri.

El plecă, și ea se întinse pe pat, își acoperi ochii cu brațele și începu să se gândească. Se despărțea de el, dar și de o taină pe care o avea în preajma ei și care era pictura însăși: Pătrașcu reprezenta această taină. Privind un tablou terminat al unui mare maestru, poți să-l studiezi și să-i înveți maniera, dar privind mâna vie a unuia cu care trăiești este chiar cu neputință să nu ți se dezvăluie cu timpul măcar o parte din ciudatul secret? Oare nu

procedase la fel și Suzanne Valadon, această pictoriță mare cât un Lautrec și care începuse prin a poza pentru alții?

Pătrașcu însă, în loc să-i ușureze înțelegerea, o deruta făcând pe marele inițiat care nici el nu știa cum se petrec lucrurile. Se simțea, zicea el, stăpânit doar de un demon. Era un lucru care o înmărmurea când vedea cum acest bărbat voinic, cu un profil ca de efigie, cu privirea vie, elimina din viața și din arta sa gândirea, de care se ferea cu gesturi patetice ca de o cunoscută pacoste. Avea de pe acum „elevi“ care se țineau de el zi și noapte, și sumele pe care le încasa le topea cu acești inși. Ca să-l aducă între ei era suficient ca unul să-i dea un telefon și să-i spună: „Pătrașcule, azi-noapte n-am putut dormi până la ziuă, mă obseda tabloul tău cu pădurea sub secure, nici tu nu știi ce-ai făcut, e mai bun decât…“ Și se spuneau unul sau două nume consacrate, iar el asculta la telefon cu o înfățișare stranie, prins parcă de o halucinație, parcă nu mai vedea nimic în jurul lui, în timp ce se auzea mai departe vocea sirenei: „Poți să mori, mă, Pătrașcule, cu tabloul ăsta, Gauguin poate să se bage sub canapea! El n-are tensiunea invizibilă a luminii care la tine fascinează… “ Întru târziu, răgușit de tăcere, Pătrașcu răspundea: „Ascultă, Vasile, unde ești tu acuma?“ Celălalt răspundea că se află în cutare restaurant, împreună cu doi sau trei inși. Pătrașcu închidea telefonul și începea să se îmbrace. Avea, în clipele acelea, înfățișarea bigotă și febrilă a credinciosului care a auzit sunetul clopotelor bisericii și se pregătește să se ducă să nu scape cumva momentul începerii liturghiei.

Petrecerile erau crunte. Se întorcea acasă cu fălcile atât de încleștate, încât pur și simplu nu mai putea vorbi, scotea doar un soi de mugete. Rămânea în ușă cu tălpile nemișcate, în timp ce corpul, ca un arbore bătut de vânt, descria în aer mișcări circulare și eliptice, și în timp ce privirea năucită îi rătăcea pe pereți, scârțâia din dinți cu o turbure ferocitate. Venea uneori și bătut, și dimineața se apuca să dea telefoane în toate părțile să afle de la prietenii săi dacă știe vreunul ce i s-a întâmplat.

Începuseră să circule pe seama lui istorii care distrau lumea lor, a pictorilor. Cică la sfârșitul unei ședințe, un coleg mai în vârstă, care îl admira și era cunoscut prin felul său îndatoritor de a fi, îi aduse și lui paltonul de la garderobă. Pătrașcu îl îmbrăcase fără să observe, zicând: „Vezi că aveam și o șapcă“. Acela ezitase: „Aveai și-o șapcă?!… Bine, mă duc să-ți aduc și șapca!“ „Ad-o, dar mișcă-te mai repede!“ i-a zis atunci Pătrașcu cu un glas plictisit și flegmatic. Curând însă începu să se râdă de el din alte pricini, deloc vesele pentru el. Nu se știe cine (poate chiar unul din

elevi) îi sugerase ideea că marile personalități de totdeauna s-au simțit obligate să caute să facă fericite femeile cele mai frumoase și mai interesante din timpul lor, îndrăgostindu-se sau având cu ele măcar una dintre acele aventuri pe care apoi femeia n-avea s-o mai uite toată viața. Era ***datoria*** lui, a lui Pătrașcu, să nu le lipsească de o astfel de experiență care le-ar fi hirotonisit apoi drept femei alese, indiferent ce-ar mai fi făcut ele în restul vieții, care nu mai avea mare importanță.

O graficiană îl primi deci în vizită. Nu știa ce dorea, și când află, ea îi declară că se simte măgulită de atenția lui și că într-adevăr o clipă de dragoste cu un astfel de bărbat era menită să rămână în amintirea timpului ca un moment de neșters, deasupra bucuriei și fericirii obișnuite, dar vezi, aici intervine un lucru peste care ea nu poate să treacă, fiindcă asta ar însemna să trișeze, ori, în orice se poate trișa, dar nu în dragoste. Ce putea fi? o întrebă Pătrașcu cu îngăduință, fiindcă o ascultase numai cu jumătate de atenție, totul neînsemnând pentru el decât ritual, care la ele a ajuns să fie un fel de haină care nu mai putea fi dezbrăcată decât după un anumit timp… Despre ce trișerie era vorba? mai zise el prefăcându-se interesat să afle, și după îndelungi ezitări, frumoasa graficiană îi declară că pentru împlinirea unei astfel de iubiri era necesar ca și femeia să se simtă demnă, ori, vezi, iată, ea nu se simțea deloc la înălțimea necesară… „Asta e o prostie, zise Pătrașcu, lucrul ăsta nu-l judeci tu, îl judec eu.“ „Îl judeci tu, declară femeia, dar eu îl simt. Ori, eu, ***nu simt nimic***“ Pătrașcu nu înțelese sensul ultimelor ei cuvinte, și reveni în zilele următoare insistent. Graficiană, care păstrase până atunci tăcere asupra scenei, povesti totul, și istoria se răspândi. „Dacă aventura ar fi avut loc, gândi pictorița, graficiană n-ar fi divulgat nimic și eu n-aș fi aflat că sunt măritată cu un bărbat ridicul. Iar el știe că eu știu totul și o să mă snopească în bătăi toată viața, dacă o să rămân cu el. Fiindcă istoriile acestea se vor uita și le pot uita și eu, dar el va fi eroul altora noi, nimeni nu-mi garantează că nu va reuși, dacă nu cumva a și reușit să hirotonisească pe vreuna care n-a zis că nu se simte demnă! Și asta se va întâmpla cât o trăi, dacă o trăi mult, și eu voi fi silită să le aflu pe toate și apoi bătută că le-am aflat. Ce-ar fi de făcut ca să rămân totuși cu el? Poate că viața noastră împreună n-ar deveni infernală și cu timpul poate că m-ași obișnui, ași face copii și m-ași preface că nu-i cunosc isprăvile, sunt alte căsătorii mult mai rele, dar el bea, și atât timp cât nu se va lăsa de beție (și cum o să se lase când la el reușita în pictură trebuie sărbătorită cu vin, iar nereușita tot prin vin), eu voi fi pentru el ceea ce se numește reproșul

întruchipat, neputând să mă împiedic să văd cum se degradează. Nu se va lăsa până când nu mă va distruge și pe mine. Mi-ar mai rămâne soluția ca eu să mă străduiesc să-i creez impresia că nu știu nimic și nici nu mă interesează, dar pentru asta ar trebui realmente să nu mă intereseze, adică, într-un cuvânt, să nu fiu pictoriță… Ori, asta nu pot…“

Își luă brațele de la ochi, se ridică în capul oaselor și se uită la ceas: trebuia să vină să-i dea răspunsul. „M-am gândit, zise ea liniștită și hotărâtă, când el se întoarse, nu mai putem trăi împreună amândoi, trebuie să ne despărțim. O să-ți spun și de ce, ca să nu crezi tu că e numai din pricină că mă băteai. O femeie rabdă și asta, unele merg până acolo că zic că de-aia le bate bărbatul, fiindcă le iubește, și poți să rabzi dacă vine de la unul care luptă din toate puterile lui cu destinul și are doar momente de slăbiciune și disperare. Dar tu nu ești dintre aceștia, și mi-a apărut bănuiala în inimă că ție îți trebuie o femeie de care să-ți fie frică, căreia puțin să-i pese de pictura ta, și să nu dea pe tine nici o ceapă degerată… Una ca asta meriți, și tu s-o iubești și s-o respecți. Și numai așa vei reuși să rămâi un pictor bun, cu o astfel de scorpie în pat, la masă și în societate…“

Urmase divorțul, la care Pătrașcu nu se împotrivi, nici măcar nu se prezentă. Un an mai târziu pictorița izbuti să facă să i se aprobe o parte din mulțimea ei de pânze și să expună.

IV

Era adevărat, știa și ea că pentru un pictor ajunge ce e în jurul lui, copiii, nevasta, și după moartea acesteia, servanta… N-a fost una transformată de Rembrandt într-o Danae cu o burtă mare cât o… și spre care Zeus pătrundea sub formă de ploaie de aur? Înseamnă că îndemnul care ți se adresează, de a cunoaște cât mai multe figuri umane, e fără sens? Iată acest băiat… Nimic visător nu se putea citi pe chipul lui. Nicio reverie și nicio fantezie nu păreau să-l stăpânească în timp ce îi făcea, aplecându-se și trecând liniștit de la un soi la altul, după cum îi indica ea, buchetul. Cum putuse atunci să aibă loc ceea ce urmase, dacă nimic din sensibilitatea lui nu s-ar fi manifestat? De unde știa? Era o mare bucurie să-i privești chipul lui aproape mic și puțin împietrit și ochii care puteau rămâne nemișcați ceasuri întregi fără să clipească. Mai târziu, după ce se împrietenise cu el, îl întrebă la un moment dat la ce se gândea. El îi spuse atunci că odată, într-o curte, păsările și animalele celelalte au devenit foarte intrigate de înfățișarea

măgarului: stătea țintă în mijlocul ogrăzii, cu capul în jos, ore întregi, cu un aer foarte gânditor și toată lumea era curioasă, la ce s-o fi gândind măgarul? S-au adunat câteva, s-au apropiat de el și i-au spus: „Nu te supăra, vrem să știm și noi, la ce te gândești?“ „Eu?! s-a mirat măgarul. Nu mă gândesc la nimic.“ Această autoironie i-a plăcut mai mult decât studiile despre pictură ale criticului de artă, pe care între timp prinsese pică, deși cronica sa fusese destul de încurajatoare. Era însă adevărat că de când se despărțise de Pătrașcu începuse să prindă pică pe unul și pe altul, care, e drept, n-o ținea mult, dar era un fapt: nu se simțea îndeajuns de respectată, și nu înțelegea de ce, când, dimpotrivă, debutul ei ar fi trebuit să facă să crească considerația pentru ea în ochii colegilor. La Sinaia, la câteva luni după divorţ, îi plăcuse un scriitor, un băiat care pur și simplu o încânta și care, din fericire pentru el, era la fel și în povestirile pe care le scria, i le citise cu aceeași plăcere într-un volum care tocmai îi apăruse. E atât de rar să întâlnești un bărbat cu adevărat vesel, nu gălăgios sau petrecăreț (când nu se exprimă, prin răcnete și râsete cu gura până la urechi, decât dorința de a fi vesel, și nu veselia însăși), ci cu adevărat stăpânit de acea tensiune a sufletului care iradiază și farmecă și are un semn care o distinge: e molipsitoare, îți smulge măcar un surâs; în acele clipe gândești că dacă reușești să devii și tu vesel ai descoperit în tine însuți secretul de a plăcea, pe care unii mari virtuoși nu-l pot descoperi, în ciuda superiorității spiritului lor. În preajma lui se simțise și ea veselă și avusese și sentimentul că place la rândul ei, dar lucrurile nu se terminaseră bine din pricina unui altul, care se ținuse pur și simplu scai de amândoi, fără nicio rușine și fără pic de reținere, exasperând-o pe ea și iritându-l pe el în așa măsură, încât în locul unui sentiment care trebuia să se consolideze apăruse obsesia prezenței aceluia, care nu-i cruța nici noaptea, venea și-i bătea ei la ușă, să-i bâlbâie declarațiile lui umile și în același timp agresive, iar lui nu se știe ce implorări și amenințări, pesemne referitoare la situația de om căsătorit a scriitorului, care de altfel își și făcuseră efectul: soția acestuia, alarmată, venise la Sinaia și totul se terminase prin revenirea soțului din aventură în sânul familiei. Observă după aceea că directorul n-o mai salută ca altă dată, iar unele priviri ale altor colegi nu se fereau de ale ei îndată ce i le întâlneau, cum de asemenea era obișnuită până atunci, semn elementar de respect când e vorba de o femeie; rămâneau secunde în plus stăruind asupra ei… Îi trebuiau zile și uneori săptămâni ca să uite că îi purta pică unuia sau altuia și se întreba dacă era din pricina acestei aventuri eșuate sau pentru că

prestigiul lui Pătrașcu o ferise până atunci de adevărata părere pe care o avea lumea despre ea, și ea nu știuse.

Niculae nu era vesel, dar tensiunea sufletului lui era prezentă în timp ce chipul lui exprima tăcerea care o atrăsese de la început. Nu știa ce e, și asta o turbura la fel de mult ca și comunicativitatea plină de fantezie a băiatului acela de la Sinaia, deși aparent Niculae nu era un om enigmatic. Nici nu se purta ca atare; din primele ore îi spusese aproape totul: că era student la Institutul de Agronomie, că în iunie anul viitor avea să-și ia examenul de inginer horticol și că își câștiga existența ca simplu grădinar… Dar într-o zi el i se uită drept în ochi cu o intensitate stranie și îi spuse: „Te iubesc în clipa asta!“ Ea se zăpăci. O iubea numai în clipa aceea! Dar o iubea, iată ceva neașteptat… Fiindcă sentimentul care o șocase de aici venea, că în clipa aceea ființa lui era a ei… Declarația se mai repetă, în aceeași formă, deși nu atât de curând, dar de fiecare dată o lua prin surprindere și simțea cum îi crește bătaia inimii. Va veni vreodată și o declarație totală? se întreba ea.

„Seamănă cu Ileana, singura mea iubită, gândise Niculae seara, când, fără să vrea, înainte de a adormi, imagini colorate îi țâșneau sub pleoape ca niște explozii de lumină, în care înotau câteodată aievea oameni și întâmplări la care niciodată nu participase și nici nu le văzuse și care îi plăceau atât de mult încât aștepta totdeauna cu bucurie secretă acest moment obișnuit al vieții oricărui om, când se dezbrăca și se culca: somnul. Și fără nicio trudă pictorița se așeză, sub pleoapele sale, jos pe o brazdă de garoafe, în seră, și se întinse pe spate turtind florile la pământ cu trupul ei, care părea molatic. Asta se și întâmplase în ziua aceea în realitate. „Vezi, zise Niculae chicotind, dacă așa ai vrut tu, așa a fost. Mie nu-mi plac florile ca atare, dacă nu-mi spunea notarul că aici n-o să mă caute nimeni, aș fi trăit toată viața fără să știu că există pe lume plante din astea care se numesc ***Dianthus caryophyllus***, erbacee perenă din familia cariofilaceelor… cu frunze liniare lanceolate… p… mă-sii, cu denumirile astea, că mi s-a scrântit limba până le-am învățat… Va să zică tu ai preferat aici, nu ți-a fost frică să nu dea cineva peste noi… Lasă, că am avut eu grijă, ai dreptate, e mai bine așa, decât să te vadă cineva că intri în «Casa grădinii»… sau pe mine în odaia ta la castel… așa, aici, ieși pe urmă afară cu florile respective, pe care le-ai turtit, în brațe, ceea ce pentru voi trebuie să fie ceva, așa, special… altă viață… artistică!… Ca să-ți spun drept, n-ai numai ochi frumoși, ci și glasul… Nu te-ai încurcat tu cum să-mi zici… Asta e ceva,

numai când eram copil mi se spunea: Cum te cheamă? Niculae! Niculae, ia du-te și spune-i mă-tii să vină încoace, că am ceva de vorbit cu ea. Așa și tu! Și ai râs când te-am întrebat de unde ești, ai înțeles ce vreau să spun. Îmi pare rău, dar sunt bucureșteancă. De ce îți pare rău!? Mă cheamă Moromete! Nu, ălălalt nume. A, ălălalt? Niculae! Niculae, uite, dă-mi niște flori, dar nu vreau decât câte un fir din fiecare, le alegem, îți spun eu… Mă pune acuma să umblu prin toată sera, pentru un buchet de flori…“

Se dusese însă în cele din urmă și în odaia ei de la castel, dar asta mai târziu. Până atunci începuse să vină la ei în hol invitat la început de Barbăalbă, cu care stătu multe seri, numai ei doi, pentru ca lumea să creadă pe urmă, când pictorița avea să se așeze și ea la masa lor, că abia atunci făcea și ea cunoștință cu horticultorul. Niculae o lăsase în voia ei, să procedeze așa cum știa ea că e mai bine, și nu-i era deloc greu să arate că între ei doi nu era nimic, intrigat cum se simțea de acești inși ai castelului, care duceau o viață atât de ciudată și erau atât de… Hm! I se părea, de pildă, că acel domn distins și cu chipul umbrit de melancolie e desigur un mare poet. I se răspundea prin hohote de râs că e el poet, dar, ha, ha, ha… Și dimpotrivă, de câte-un strâmb, năsos și cu privirea vicleană, i se spunea deodată că acesta e într-adevăr foarte mare… Fără motiv, Barbăalbă se certă cu ei doi și se duse la alte mese, dar pictorița avea și alți prieteni, și îl schimbă. Veni unul care, după ce dădu mâna cu Niculae și se așeză, îi spuse cu un glas smerit: „Sunteți mai trist ca flautul zădărniciei“. Privirea horticultorului își mări vizibil focarul: „Ce e asta, zise el, care flaut?“ Dar subțirelul și delicatul personaj nu părea obișnuit să audă ce i se spune și nici nu înțelegea pesemne obiceiul acesta al oamenilor de a da și a cere explicații logice. „O nălucă îmi cântă în piept!“ zise drept răspuns. Nălucă părea el însuși, și horticultorul se înveseli până la urmă și ciocni cu el paharul.

Într-o seară își făcură apariția doi a căror prezență atrase spre ei tot ce era acolo, iar cei care nu-i cunoșteau și rămaseră la locurile lor se uitau cu invidie la masa aceea mare, făcută prin unirea a altora trei în mijlocul holului-sufragerie și care luă de îndată aspectul sărbătoririi unui mare succes. Se aduseră fripturi, pește și vinuri și curând Niculae înțelese din spusele celui care părea centrul atenției și care nu ieșea dintr-o veselie gâlgâitoare pe care i-o stârnea lui însuși fiecare cuvânt spus tot de el, dar care făcea aluzie la ceva în care persoana lui nu era implicată, că sărbătoreau într-adevăr ceva și anume un film pe care îl făcuseră ei doi și

care ieșise de-o tâmpenie nemărginită. Să te fi străduit să iasă așa de nerod și tot n-ai fi reușit. Era atât de cretin, încât numai doi inși talentați cum erau ei l-ar fi putut imagina și numai un regizor genial cum era cel pe care ei îl avuseseră i-ar fi putut surprinde viziunea propusă. „Nu e așa, mă, idiotule?“ se adresă cel vesel celuilalt cu care reușise isprava și îi dădu și două palme după ceafă. Ăsta nu avu nicio reacție, fuma ca un scăpat dintr-o pușcărie unde dusese vreme îndelungată dorul tutunului și nu-i ardea de mâncare. El, în ceea ce îl privea, nu părea că are motive să exulte de bizara reușită, parcă purta pe față o mască holbată, compusă din îngrijorări și temeri care nu-l slăbiseră, după câte știa, niciodată, fiindcă numele lui nu era cunoscut de marele public, cum era al celuilalt, ceea ce scrisese el trecuse neobservat, și lui nu-i ardea să râdă de propriile sale insuccese, și dacă scrisese acel film cu prietenul său, crezuse că în mod sigur va reuși în sfârșit să se afirme și el, dacă nu ca scriitor, măcar ca scenarist, și pe deasupra să câștige și ceva bani, după care umblase totdeauna cu gura căscată.

Veselul, care știa pesemne că prietenul său nu reacționează la palmele pe care i le dădea după ceafă, îi mai dădu una, care prin durata de timp care îi fu necesară avea poate o semnificație; îl considera cumva răspunzător de interesanta lor izbândă cinematografică?… „Să nu credeți, zise, că el a scris vreun rând, eu l-am scris în întregime, numai ideea a fost a lui. Eram la Brașov și ne plimbam pe străzi după ce cumpărasem o pungă întreagă de loz în plic, ne dureau degetele de câte rupsesem, ca să găsim bilete câștigătoare, în total șaizeci de lei, și punga ne costase trei sute… Și zice: «Hai să jucăm pe numărul mașinilor care trec, cu soț ale mele și fără soț ale tale.» «Bine, zic, pe cât?» «Pe zece lei», zice. «Bine», zic. După vreun ceas îmi și umflase o sută de lei. Mai jucăm noi un ceas, mai îmi umflă o sută. «Bă idiotule, zic, aici e o șmecherie, stai să mă gândesc. Dă banii înapoi, că te-am prins, tu ai numere fără soț cinci cifre și eu numai patru, fiindcă la numerele mele cu soț, zero nu se joacă. Eu am patru șanse și tu cinci.» «Nu m-am gândit», zice. «Ba te-ai gândit, dă banii înapoi, că te bușesc…» «Nu ți-i dau, zice, îți vând o idee de film…» «S-aud ideea.» îmi spune el ideea, și când l-am auzit: «Te iert, zic, escrocule, pentru alea două sute de lei, hai să facem amândoi filmul ăsta, găsesc ideea la nivelul sumei…» A, don Bazil! Noroc, don Bazil, vino și tu aici, ia un scaun.“

Intrase unul, care văzând atâția inși împreună ezitase să se așeze singur și nu așteptă să fie invitat de două ori ca să ia loc la masa celui vesel. Ultimul lucru care se povestea despre ăsta era că fusese și el cu o carte la o

editură și se lăudase pe urmă cum își bătuse joc de redactorul-șef, cu care avusese discuția finală. Ei, cum? Ei, uite-așa, la fiecare obiecție a aceluia, el se grăbea s-o aprobe, și iar îi mai făcea editorul o obiecție, și el iar da din cap și îl aproba. Grozav își bătuse joc. Bine, i se răspunsese, dar i se primise cartea spre editare? Nu, dar își bătuse joc de el cumplit… Alții pretindeau însă că pe lângă altele, pe care le auziseră ei de la don Bazil, asta era floare la ureche.

„O singură dată, continuă veselul cu o privire care sugera că își rezerva dreptul să se ocupe de don Bazil mai la urmă, n-a câștigat el de la mine, că încolo mereu m-a luat la mustață. Chestia cu filmul m-a aranjat, dar odată n-a vrut să joace… Mă holbatule, zic, dăm cu douăzeci și cinci de bani… Nu, zice, eu nu contez pe noroc. Îmi venea să-mi rup cămașa de pe mine, ah, și acum când mă gândesc…“

Veselul se uită cu atenție prin toate părțile, și după ce se liniști că o anumită persoană nu era prezentă, reveni gata să continue. „Mă ridic de la masă și plec“, zise atunci holbatul, dar nu schiță nici cel mai mic gest să-și pună în practică amenințarea. „Credeai că o să-i spun pe nume?“, continuă veselul. Holbatul nu răspunse, dar își înteți și mai tare fumatul și se arse chiar la degete, înjurând, când strivi restul de țigare în scrumieră. „M-a crezut în stare că o să vă spun despre cine era vorba, continuă veselul. Știți că avea o motocicletă; dacă era ceva la care ținea, și să nu te fi atins de ea, asta era motocicleta. Ei, în zilele alea, degeaba i-am pus eu pe unul și pe altul să se ducă acolo în spatele Pelișorului să claxoneze cu ea, să-i dea drumul, chiar să încalice pe ea, și să facă o cursă până jos… Aiurea, se vârâse în sufletul nostru și nu ne slăbea un minut, nu-i păsa de motocicletă. Mă înțelegeam eu cu încă doi să ocupe o masă, lua al cincilea scaun, și unde credeți că se așeza? Chiar lângă ea, alături, pe colțul mesei… Se scula fata, trecea în partea ailaltă, trecea și el. Plecam cu ea în oraș, se lua după noi, intram la cinema, împingea lumea la o parte să ia bilet lângă scaunele noastre. Se dădea la mine pe față! «Nu-l ascultați, zicea, profită de faptul că nu sunteți de la țară ca să vă spună bazaconii. Nu există câine care să se urce în copac!» El credea că fata de-aia stă cu mine de vorbă și nu cu el, că era naivă, și venea el să-i spună că nu putea fi adevărat că într-o zi când m-am urcat eu într-un corcoduș să mănânc corcodușe, am dat de un câine pe-o cracă, stătea în fund și mânca și el corcodușe, și din când în când ridica laba și, pac, trântea câte una jos… Tu așa credeai, mă?! Sau că odată, în timpul scurtei mele experiențe în învățământ, am venit la școală, mi-am pus capul

pe catedră și am adormit… Când a sunat clopoțelul de recreație mi-am ridicat capul și «băieți, zic, cât am eu de plătit aici?…» îmi venea să mă pun cu pumnii pe el, dar mă abțineam, cine știe, poate că e el capabil să placă mai mult fetei, să nu mai vorbesc eu, zic, să-l las pe el. Și stam! Și tăcea! Și ne plimbam până ce ne intrau picioarele în gât. Aiurea! Ce să vorbească? Fuma, ne afuma pe amândoi, ca un coș! Fata ieșea dintre noi, se dădea într-o margine, el după ea…“

Ajuns aici cu povestirea, veselul începu să dea semne de nerăbdare, de parcă îi lipseau tot mai mult cuvintele ca să spună ce mai urmase. Toți îl ascultau cu un fel de temere, nu cumva se va opri și nu li se vor da toate elementele ca să înțeleagă despre cine era vorba. În realitate el sugera bine cum îi lipseau de fapt, atunci, mijloacele ca să scape de el, fiindcă n-avea ce-i face, nu se putea lua cu el la bătaie, nu era destul de voinic… Chipul veselului era lat și când stătea pe scaun te puteai înșela crezând că statura sa trebuie să fie impunătoare; avea o statură obișnuită…

„Seara, continuă veselul, îi scriu fetei un bilet, îl bag în buzunar, cobor în sufragerie și mă așez la masă. El se și înființase. Când vine fata, îi dau biletul, mă ridic, mă duc în hol și o aștept. Figura l-a luat fără veste sau și-a dat și el seama că așa nu mai merge? Nu s-a luat după noi. Ne-am dus tocmai la Bușteni, cu un taxi, am mâncat într-un restaurant, și pe la unu ne-am întors cu un tren… Am urcat în camerele noastre, și după o jumătate de oră îi deschid fetei și o primesc la mine. Cât să fi trecut? Nici un minut, și aud bătăi în ușă. «Cinee?» «Eu sunt!» El era! «Ce vrei, mă?» «Deschide!» «Nu pot!» «Deschide că fac scandal!» «Bine», zic, și îi dau drumul înăuntru. «Ce vrei, mă?», zic. Se așează pe un scaun și fumează. «Mă, zic, ce vrei tu?» Nimic, tăcea și ne împuțea cu tutunul lui de mărășești. «Tu, zic, niște țigări mai bune nu știi să fumezi? Așteaptă să deschid fereastra.» Mă duc și deschid fereastra și ne așezăm pe urmă toți trei în fotolii. «Spune, mă, nenorocitule, zic, de ce-ai venit? Asta e oră de vizite? Spune și tu ceva, deschide gura și exprimă-ți cu glas tare preferințele. Am auzit că și la ușa ei ai bătut de câteva ori, tot cam la ora asta, dar n-ai spus ce dorești…» «Îți spun, zice el atunci, dar între patru ochi.» «Bine», zic și fata se scoală și ne lasă pe noi doi… «Ei, te ascult.» «Că, zice el, tu ești om însurat.» «Da, și?» «Și că el nu e și că ar vrea să se însoare cu fata asta… «Nu e fată, zic, abia a divorțat, n-ai nimerit-o bine, n-a lăsat ea un pictor de mare talent ca să te ia tocmai pe tine.»“

Aici veselul se întrerupse ca să dea pe gât un pahar întreg. Se auziră câteva întrebări șoptite la ureche. „Ce șoptești acolo?“ „Nimic, i se răspunse cu indiferență, mă întreba pe mine cum îl chema pe pictorul ăsta, de unde să știu eu?“ „N-am spus că eroul e el cu motocicleta lui și nu fata sau pictorul? Dar n-ați fost atenți, zise veselul. Credea că mă duce el pe mine și vrea să se însoare! Am vârât mâna în buzunar și am scos douăzeci și cinci de bani. «Mă, zic, uite aici, tragem cu banul. Cui îi cade stema, celălalt se retrage! O fac asta pentru tine că mi-ești prieten, dar și dacă pierzi și nu te ții de cuvânt…» «A, nu, îl văd că sare ca ars, eu nu mă bizui pe noroc.» «Nu? Dar pe ce te bizui?» S-a gândit, nu mi-a răspuns. Iar s-a mai gândit… În sfârșit, se ridică și pleacă. A doua zi umbla singur prin pădure, sta de vorbă cu copacii, că fata să nu-l vadă în ochi, așa de enervată era. Pe seară, așa, când cădea amurgul, cine apare în fața Pelișorului, la intrare, călare pe motocicletă și cu rucsacul în spate, pe care îl purta încovoiat ca pe o povară a destinului? De ce o fi așteptat el chiar clipele astea între zi și noapte? Eu nu l-am văzut, mi-a povestit cineva. Stătea aplecat peste ghidon, nu se uita la nimeni, accelera și lacrimile îi curgeau pe obraji… În acest timp amurgul se lăsa tot mai mult… În cele din urmă și-a desprins picioarele de pământ, motocicleta a pornit-o la vale și s-a pierdut în ceața înserării. S-a dus… De ce ai așteptat, mă, chiar clipele alea?“

Dar holbatul nu răspunse, fiindcă nu pentru a i se răspunde i se pusese întrebarea, și, ca și atunci, fuma ca un disperat, încât ai fi zis că a luat foc ceva de pe el, atât de mult fum ieșea din locul unde se afla el la masă.

Câteva zile mai târziu pictorița se întoarse la castel, și cel căruia îi cânta o nălucă în piept îi povesti scena și cum la un moment dat horticultorul se ridicase de la masă și plecase. Scriitorul mai era acolo? Întrebă ea făcându-se palidă. Nu, veniseră doar să sărbătorească un succes și în aceeași seară se căraseră. După obiceiul ei, nu-și pierdu cumpătul, se duse în odaie, se culcă cu fața în sus și începu să se gândească. Dar mai rău decât la despărțirea de Pătrașcu simțea cum îi bate inima de neliniște, în ciuda gândirii calme care o făcea să vadă cu claritate că bărbatul cu care avusese ea de-a face la Sinaia era un altul decât cel care se arătase acum din scena povestită, iar de cel nou, de Niculae, era abia legată. Era adevărat că acel băiat putuse să se comporte astfel, cum reieșea din povestirea de la masă? De ce? Fusese atât de delicat în seara aceea când îi vârâse biletul în palmă și apoi tot timpul cât plecaseră împreună la Bușteni, nici nu-și putuse închipui vreodată că un bărbat poate fi atât de sensibil și de plin de grijă. Cel puțin ea nu cunoscuse

până atunci unul care să-i semene. La drept vorbind el o cucerise și înțelegea că o lăsase fiindcă fire mai puternice îl legau de soția lui. Asta nu e o înșelătorie. La ce bun? Un om nu cucerește ceva ca să lase din mână de dragul unui gest, chiar dacă se află într-o situație insuportabilă. Încotro o împingea soarta ei de femeie?

Se sculă și începu să se îmbrace cu grijă, se pieptănă, și o luă apoi încet spre „Casa grădinii". „Cine e acolo?" întrebă Niculae când auzi o bătaie în ușă… „Eu sunt", i se răspunse. „A, tu ești? Intră!" Pictorița pătrunse în odaie și studentul horticultor o primi în picioare, dar rămânând lângă patul lui. O privea lung și direct, cu o curiozitate neslăbită. Femeia îi susținu privirea câteva clipe și după ce se convinse pesemne că nimic nu-i era întru totul defavorabil, își trase singură scaunul și se așeză în fața lui, cu spatele la măsuță și la fereastră. „Niculae, îi spuse ea, tu care ai atâta experiență, sper că ești gata să înțelegi că nu tot ceea ce ne pare la un moment dat ca ireparabil într-o prietenie sau într-o dragoste se bazează și pe un adevăr… Lăudăroșenia e mai mare la un bărbat decât la o femeie. Un bărbat tare e un bărbat care în lucruri din astea rămâne nepăsător. Eu nu zic ca tu să rămâi nepăsător fiindcă îmi face mie plăcere, ci fiindcă îți jur că totul e o minciună. N-ași vrea să te pierd din pricina asta. Sunt cu tine la început, și nu la sfârșit, și cine știe dacă nu ne-am întâlnit unul cu altul ca să nu ne mai despărțim? Dacă tu știi că nu, orice cuvânt e zadarnic, și într-un sens și într-altul. Știi tu?"

Tot timpul Niculae n-o scăpase din priviri și n-o slăbi nici acum când ea se opri. Se așternu o lungă tăcere, care sporea vizibil turburarea femeii, neputând, pesemne, suporta confuzia în care o arunca privirea lui lacomă și tăcută. Și atunci se hotărî, se uită și ea la fel, și rămaseră astfel ochi în ochi clipe nesfârșite. Amintiri le cutreierau parcă pe chipuri, mai vizibile la ea, care se asociau cu întâmplarea care se așezase între ei, și la care el întârzia să dea un răspuns (decisiv pentru seria ei de eșecuri), care ar fi făcut poate din el bărbatul ei, atât de rătăcită începea să-i fie privirea. „He, he", făcu el deodată, și chipul îi înflori ca unui copil care râde, și privirea i se rupse de-a pictoriței, strălucind de o lumină bizară, he, he, și behăi ca un ied în liniștea neturburată a odăii. Se întinse pe pat, își dădu capul pe spate și continuă: „He, he, cu douăzeci și cinci de bani, he, he… he, he… he, he…"

După care tăcu. Dar nu se mai uită la ea, se uita în tavan. Pictorița, auzind acest răspuns, se făcu parcă mai plină la față, neliniștile o părăsiră în goană, ca înaintea unei bucurii a cărei revelație o avea, și se făcu brusc

nespus de frumoasă, cu înfățișarea ei care deveni cu încetul senină și tragică. Nu se mai uita nici ea la el, se uita în sinea ei și se pare că nu-i displăcea ce găsea acolo, surâdea… Abia întru târziu tresări ca și când și-ar fi amintit de ceva și surâsul i se stinse, privi întristată într-o parte. Apoi surâse din nou și se ridică. N-avea la ea nimic, nicio poșetă, își vârî mâinile în buzunarele taiorului și se cam zgribuli puțin, ieși ca dintr-o încăpere unde nu era foc, afară, unde era soare și era cald. Ieși ca dintr-o cameră unde nu era nimeni…

V

Niculae îl primise pe Iosif nu numai pentru că fuseseră prieteni, dacă Din Vasilescu și Marmoroșblanc ar fi venit în ziua aceea să-l vadă ar fi petrecut poate și cu ei o după-amiază la București. Fiindcă după vizita celui dintâi, horticultorul fu văzut a doua zi prin grădină stând degeaba, de vorbă, ceasuri întregi cu cine se nimerea, apoi pescuind pe lac câteva zile în șir cu unul Ilie, cunoscut pentru dibăcia sa în această îndeletnicire chiar și la castel, pe urmă fu văzut jucându-se cu câinele său brumăriu până când se plictisi câinele, nu Niculae. Nimeni nu bănuia că în acele zile acest student la limită de vârstă se prezentase la examenele finale și-și încheia astfel această lungă perioadă din viața lui, devenind inginer horticultor.

Există lucruri care ne îngrozesc că trebuie să le facem. Cu ani în urmă, în ziua când venise aici, Niculae era hotărât să nu stea în această grădină decât câteva luni, până avea să i se piardă urma și să scape de excludere, dar clipa când intrase în seră îl hotărâse să rămână și să nu mai umble în căutarea unui loc bun, deși cu studiile sale secundare l-ar fi găsit cu ușurință: un miros dulce de primăvară îl întâmpinase, pe care de atunci nici munca necalificată la pregătitul răsadurilor, nici condiția lui de simplu muncitor și nici durata, anii petrecuți, nu reușiră să i-l smulgă din suflet. Intrase înăuntru stăpânit de un sentiment care nu-l mai slăbea, că viața lui e distrusă, și se pomenise cum parcă aici cineva îi picura în inimă un balsam, care-i dădea seninătatea de care avea nevoie ca să uite eșecul său în lume. Era o lume care îi ajungea, această primăvară închisă. Era pământul îmblânzit cu soarele bătând în geamurile care erau de fapt acoperișul, cu lumina lui și ea potolită. Pământul mirosea a flori, și florile a pământ, și totul te primea ca într-un vis adevărat în care ți se șoptea că așa putea fi raiul, paradisul, un loc în care vânturile și ploile nu pătrundeau, gerurile

erau ferecate la poartă, iar cenușiul și sumbrul, ceața și negura - totdeauna alungate de coloritul strălucitor al florilor. În fapt, un gest într-o anumită clipă ne leagă de o ființă pentru tot restul vieții, o lumină anumită, de un peisaj anumit. Niculae simțise mirosul de primăvară parcă pentru întâia oară și îl despovărase brusc de experiența vieții sale de până atunci, care nu-i reamintea decât de înfrângerea finală și de o amenințare nedefinită… În clipa aceea simțise că nu-i mai păsa de nimic și de nimeni.

Nu bănuise că astfel de lucruri pot da vieții un înțeles, și în timp ce mergea în urma inginerului bătrân își aducea aminte că tot așa mergea, copil fiind, în urma tatălui său prin grâu, sau prin porumb, unde întâlnea floarea-soarelui, prin cânepă sau prin vie… Nimic nu-i plăcea însă pe atunci, nici mirosul spicului dat în pârg, nici bâzâitul albinelor venite de la mari depărtări să se vâre prin florile galbene de dovleac, nici zburătăcitul pitpalacului, care îl scotea din sărite dimineața când se trezea din somn. Tot mai des se uita în zare, să scape de acea lume, în care oile, în frunte cu una Bisisica, îl chinuiau vară de vară, alergând ca apucate de streche de la marginea satului până la lot, și coada sapei îi înroșea podul palmelor făcându-l să descopere cel mai mare chin din câte se pot închipui, să iai adică fir cu fir și să dai din acel instrument în jurul lui, să sapi adică ore și zile întregi fără speranța că vreodată vei putea să faci și altceva… Cel puțin astea erau gândurile pe care i le trezea în minte lemnul acela lucios și mort, care îi umpluse de bătături și bășici palmele crude. Mai târziu aflase la o școală de învățământ politic că omul, acționând asupra naturii, pe care o schimbă, se schimbă neapărat și el. Ei, să-i fi dat unui teoretician din ăștia o sapă în mână, să acționeze și el cu ea asupra naturii și să se schimbe pe sine…

Dintre părinți, nu tatăl, ci mama era aceea care nu știa carte, și datorită ei, și nu lui, scăpase de viața aceea, nu pentru că mama ținea mai mult la el decât la ceilalți, ci fiindcă simțise că „ăsta moare“ dacă nu-l lasă să se ducă… Izbutise, și urmase trei ani școala de învățători. Apoi venise lucrul cel mai rău chibzuit pe care îl făcuse tatăl în viața lui: încercase să se împace cu cei trei ai lui mai mari, Paraschiv, Nilă și Achim, trecând peste fapta acestora, care jefuiseră casa părintească și fugiseră la București ca niște hoți. Ca să-i aducă îndărăt, se dusese peste ei cu bani, curmându-i lui drumul, lui Niculae, ca și când din pricina asta fugiseră cei trei. Era adevărat că și din pricina asta, dar planul lor li se copsese în minte încă înainte, petrecând seri lungi acasă la mătușa lor Guica și cu Parizianu, din

ură împotriva întregii familii de-a doua a tatălui lor, și nu numai a lui Niculae… Niciun drum nu i se mai deschisese apoi înainte, afară doar de acela de a ajunge mic funcționar pe la pretură sau pe la gară. Astfel îl găsi sfârșitul războiului, încă departe de vârsta armatei, când îl cunoscuse pe noul notar, un băiat nu mai mare ca el decât cu cinci-șase ani, dar hotărât ca și când ar fi avut patruzeci. Fără șovăială (într-o vreme în care totul era pe atunci turbure în această parte a lumii numită România), el o apucase și îl atrăsese și pe Niculae pe drumul unei „noi religii“, cum se exprimaseră ei doi la prima lor întâlnire pe terasa unuia Valache, unde discutaseră până în zori despre soarta omului pe pământ și cum avea el nevoie de o nouă religie, cea veche nemai putând să răspundă la toate întrebările care i se ridicau înainte.

Când ai apucat-o pe un drum, cum să mai dai înapoi? Iosif se mira că cei excluși nu mai puteau trăi decât cu gândul la asta și nu se considerau, în sinea lor, excluși. Un astfel de lucru trebuie să-l trăiești, nu ți-l poți închipui dinainte. Altfel cum să înțelegi frica jalnică a unui vechi ilegalist însoțită de o revoltă nedusă până la capăt, care îl apucase în clipa când sora lui fusese violată? În fața excluderii care îi apăruse înainte ca o perspectivă și o consecință a unei înfruntări directe cu un organism ale cărui acte nu le văzuse până atunci sau le considerase revoluționare, frica de excludere îl făcuse să înțeleagă un lucru pe care conștiința nu reușise până atunci, și anume, cât de tare era el legat de partidul său și până la ce grad de lașitate putea să coboare, numai să rămână în el.

Și cu toate acestea Niculae scosese din buzunar acel carnet roșu și i-l oferise fostului notar în ziua când, încolțit și amenințat, intrase în biroul acestuia căutând sprijin. „Asta să n-o mai faci, îi spusese atunci acest prieten care avea o situație tare. Suntem prevăzători împotriva acestor gesturi, mândria nu e admisă, n-ai dreptul la ea. Ai uitat că din partid nu poți să pleci? Ești dat afară, nu pleci tu! Ai uitat adunarea organizației din care faci parte, prelucrarea și apoi votul cu mâna ridicată, care consfințește sancțiunea supremă? Asta rămâne în conștiința tuturor și în acte: ***sancțiunea supremă***, și nu faptul că tu ai depus carnetul despre care nimeni nu va pomeni nimic.“ „Într-un sat, răspunsese atunci și Niculae, adventiștii puteau să-l înfrunte pe preot, și nimeni nu le aplica vreo sancțiune care să fi anulat în conștiința altora ispita îndepărtării de biserică. Noi nu, și iată că i-am dat omului o nouă religie!“ „De ce să faci un lucru ca ăsta când ești slab? se mirase fostul notar ferindu-se să răspundă. Ai dreptul să muncești și să

înveți. Cu o sancțiune supremă la dosar îți va fi, în momentul actual, imposibil. Discutăm mai târziu, dacă dezamăgirea o să-ți roadă așa de tare sufletul. Nu ești bun de politică, du-te și fă-te horticultor! O să te sprijin!“

Nu era bun de politică! Erau atunci buni Bâznae, Beju și Ouăbei! Pe mâna lor să ne lăsăm deci soarta… Își mai aducea și acum aminte de strigătul ascuțit al acestuia din urmă, pe ulițele satului, cu cobilița pe umeri: „Ouă bei, care mai vinde ouă?“ „Fugi, maică, uite că trece Ouăbei, ia ici un ou și du-te și ia-ți niște bomboane.“ Iar ăsta, Bâznae, de mic era de o lașitate isterică. Odată Niculae îi povestise ceva, auzise și el cum se fac operațiile la spital când te doare burta, te taie, îți scoate mațele afară, le pune pe masă și Niculae făcuse gestul cum scoți ceva și pui deoparte, umblă prin ele până găsește buba, pe urmă ți le bagă la loc și te coase cu acul. În clipa aceea Bâznae se schimbase la față, își scosese pălăria din cap, tăbărâse cu ea asupra lui Niculae, și cu țipete de groază o luase la goană cu călcâiele sfârâind… Cât despre Beju, știa doar cum căzuse, niciodată nu avusese de-a face cu el direct.

Un țăran în acea toamnă cică nimerise cu plugul într-o cutie de metal și crezuse că a dat de-o comoară. Când colo era o arhivă cu documente de preț: o dusese la miliție. Câteva săptămâni după această întâmplare intrase în biroul secretarului doi al comitetului regional tovarășul Beju, un prieten. Îi datora, după câte se spunea, multe: „Mă Ilie (ăsta era numele mic al lui Beju), tu ai fost legionar!“ „Mă Stane (ăsta era numele mic al prietenului său bun), n-am fost!“ „Mă Ilie, ai fost!“ „Mă Stane, n-am fost!“ „Mă Ilie, uită-te la fotografia asta!“ Ilie se uitase. Era chiar el, în uniformă de legionar, în cămașă verde și cu pistolul la centură cu diagonală. Beju băgase fotografia în gură și o mâncase. Dar Stan îl lăsase s-o înghită și apoi scosese alta din buzunar: „Mă Ilie, mănânc-o și pe asta, că mai am mai multe în buzunar, clișeul original e la adăpost!“ Astfel le plăcea celor care aflaseră de căderea lui Beju să povestească, și Niculae știa că chiar dacă istoria n-o fi fost adevărată în toate detaliile, un fapt era cert, îl aflase chiar atunci de la un prieten al acestui Stan, care lucra la securitate: datorită acelei arhive îngropată de legionari înainte de căderea lor din '41 și descoperită de acel țăran, individul fusese demascat ca fost legionar și curățat. Și cu toate acestea Niculae nu fusese reprimit în comitetul raional de unde fusese îndepărtat de acel individ. Căderea n-are importanță pe ce cale îți vine, în clipa când s-a petrecut se consfințește ca un fapt ineluctabil, indiferent de motivele care au declanșat-o, chiar dacă aceste motive sunt furnizate de

cineva care curând se dovedește a fi fost o lepădătură. Niculae avea destulă experiență ca să-și dea seama în ce situație s-ar pune dacă ar încerca să se folosească de argumentul demascării lui Beju în sprijinul cazului său. Văzuse destui din ăștia care băteau zadarnic la ușile comitetelor de partid și citise nenumărate memorii care zăceau cu anii prin dosare. Totul se terminase. Și dacă nu vroia să fie mai rău pentru el, trebuia să-l asculte pe fostul notar, să se ducă la grădina aceea și să uite nu numai ceea ce i se întâmplase în ultima vreme, ci mai ales să se uite pe sine, cel care atâția ani nu avusese alt scop în viață decât să pună în practică o convingere și un țel. Dar cum să te uiți pe tine însuți?

VI

Da, se poate! Iată, există pe lume flori, și nu o femeie se ocupă de ele, ci un om, care a învățat pentru asta la un institut, un inginer… După vechimea sa în această meserie te-ai fi așteptat de la el la o anume indiferență… Într-o viață te obișnuiești cu toate și ajungi să crezi că nici raiul de pe acest pământ nu-ți mai spune mare lucru. Nicidecum, bătrânul horticultor se apleca ici, colo și îndrepta o cracă, tăia cu foarfeca de la rădăcină o tijă uscată, și oriunde se uita, apărea în ochii lui o expresie al cărei înțeles îi spunea lui Niculae că mai mult poate decât familia, care pe lângă bucurii i-o fi adus și multă suferință și dezamăgiri, aceste flori îl țineau pe bătrânul horticultor legat definitiv de viață, pentru că ele nu-i aduseseră nici o deziluzie. Nu putea el crește atâtea flori câte avea nevoie lumea, îi declară tânărului care venea în urma lui. Nici nu știi cât de mulți bani sunt dispuși oamenii să dea numai să le aibă atunci când doresc, frumoase și proaspete. Cum te poate decepționa o floare? Un copil, zise inginerul, îl dorești într-un fel și îți vine altfel… Și chiar dacă iese cum iese, până crește dă afară laptele din el și pe gură și pe partea ailaltă și plânge că n-ai cum să-l faci să tacă, în timp ce o floare e așa cuminte, nu cere decât s-o uzi cu puțină apă, care se găsește câtă vrei, și să reglezi căldura la instalație, învârtind o manetă… Da, e adevărat, primăvara trebuie să dai pământ prin sită, să-l aduci din altă parte cu camioanele, dacă nu-l ai, să pregătești calitatea răsadului, să prepari ghivecele… Sământa… Dar ce plăcută e munca asta și cum nu-ți mai trebuie nimic în timp ce o faci!

Ba nu, se corectase Niculae după câteva luni, ce plăcut e s-o faci cu gândul să faci pe urmă altceva, să te retragi după orele de muncă în odaia ta

și să citești. Mănânci o bucată de pâine cu brânză, te întinzi pe pat și abia așa uiți într-adevăr de toate și poți să te gândești fără pripă la viața ta, ce este și ce poți face cu ea…

La început îi ducea Marioarei rufele, dar pe urmă renunțase, descoperise că doamna Anghel, vecina lui, i le putea spăla pentru câțiva lei. Soțul ei era grădinar, aveau două fetițe, foarte rele, toată ziua alergau prin coridor și prin curte, se spurcau una pe alta cu ocări deșănțate pe care le învățaseră la școală și mai ales prin șanțurile satului de la puii de țigani, mai numeroși în această suburbană a capitalei decât în alte părți. Doamna Anghel le bătea zadarnic, fără o convingere prea întărită că ar fi ceva rău în faptul că fetițele ei se scuipau una pe alta și le ieșeau din gură cuvinte atât de deșucheate.

Nici ea nu era mai reținută când se certa cu bărbatul ei, un om care cât îl vedeai îți spunea parcă din priviri că așa e, cum gândești tu despre el că este, chiar dacă nu-l cunoșteai. El era omul care era așa cum credeai tu că e, și privirea lui căpăta în această sugestie bizară pe care ți-o făcea o intensitate aproape teribilă, ca și când ar fi aruncat asupra celui cu care privirea sa se încrucișa întreaga povară și răspundere pentru actele pe care el, Anghel, avea să le comită în viață. Celălalt decidea pentru soarta lui, și asta nu din pricină că el se supunea, ci pentru că așa a fost totdeauna, dar nimeni n-a vrut s-o recunoască, din trufie și minciună, crezând fiecare că e stăpân pe propria soartă. Și cu toate acestea Anghel nu era credincios și nici nu citise undeva că omul ar fi din firea lui creația celuilalt, deși toți cei care lucrau cu el la grădină asta credeau, că trebuie să fie cel puțin adventist, după credința fanatică din privirile lui, sau să fi citit niște cărți, singurele care îi sucesc omului mintea.

În ziua când intrase la ei cu rufele, Niculae fusese invitat să ia loc, și doamna Anghel îl tratase cu o cafea. Anghel (lui nu i se spunea domnul, numai ei, era o femeie bine făcută, știind să se îmbrace în zilele de sărbătoare atât de bine, încât s-a întâmplat odată să n-o recunoască o vecină) se uita la Niculae cu albul ochilor, cu o privire care părea tot timpul încărcată sau presată din interior de iminența unei gândiri care abia aștepta să se manifeste.

„Am observat că nu ieși din casă și nu te plimbi, începu Anghel, și Niculae îl lăsase să vorbească în timp ce doamna Anghel număra rufele. Bine faci! Mai săptămâna trecută am ieșit și eu prin sat, era așa pe seară și văd o droaie de băieți, să fi avut cincisprezece ani, urcau și se dau jos de pe o combină, săreau de sus drept în claia de snopi netreierați… Așa, în

treacăt, o fată le zice că au destul loc de joacă și că se scutură grâul din snopi sărind mereu pe ei, dar ea a spus, ea a auzit. Și deodată în urma ei aud pe unul strigând: «Inginerul, mă, vine inginerul!» Și cât ai clipi s-au dat jos și au luat-o la goană la vacile și viței care în timp cât au «treierat» ei grâul intraseră în tarlaua cu porumb, unde, după ce s-au mai și încurcat în funii, au făcut în jur câteva ruperi de știuleți destul de vizibile… Dar în mașina care trecuse nu fusese inginerul locului, ci alți oameni, cine știe de pe unde… motiv serios ca tinerii noștri să prindă curaj și să se ia după fată, pe care au întâmpinat-o cu o spontană amabilitate… Oferindu-se, unul îi tot cânta o bebi-bebi-bala-bala, și îi spunea că ar vrea nici mai mult, nici mai puțin decât s-o… Și n-a lipsit mult să-i și arate ceea ce dorea să-i ofere… Eu am căutat să anihilez cu o dojană, dar ieri, luni, cum la televizor nu era program, mi-am zis să fac o plimbare la șosea, după ploaie se umple drumul de frunze și flori rupte și vezi cum aleargă rățuștele după râme și trag de ele ca să le scoată din pământ și cad în fund… Abia am pornit, că mă ajunge din urmă un tractor, în care pe lângă șofer mai erau și doi băieți, probabil elevi. Și îl aud pe unul strigând la o fată care venea din partea ailaltă o ofertă ca și a ălorlalți, deosebirea constând numai în faptul că tânărul era mai bătrân, mai mare. Fata a dat în plâns, strigând că nu mai e de trăit cu băieții ăștia, nu mai poți să ieși la plimbare că trebuie să înduri tot felul de manifestări, și atunci i-am zis și eu, cine știe ce scroafă te-o fi făcut și pe tine, mă, neomule, și n-ar fi rău dacă ți-ai frânge gâtul. Dar șoferul i-a tolerat și a tăcut ca mutul…“

În realitate, după cum avea să afle mai târziu Niculae (și când o faptă cumplită avea să zguduie această lume obscură a castelului), Anghel era mistuit de gelozie (altfel s-ar fi alarmat în primul rând de obiceiurile urâte ale propriilor lui fetițe) și manifestările la care se referise el în ziua aceea îi reaminteau, pesemne, pe această cale strâmbă, că și nevasta lui ar putea fi obiectul unor oferte asemănătoare cu cele auzite de el când ieșea să se plimbe și gândul la felul cum ar fi reacționat ea în astfel de situații albea într-un fel atât de neliniștitor privirea lui parcă neodihnită.

Niculae se ferea instinctiv să stea la ei în casă mai mult decât timpul necesar predării și primirii teancului de albituri. Instinctul nu ne poate totuși salva să cădem victimă aparențelor, când stăm atât de aproape de lumea care le dă naștere. Or, din această lume nu putem fugi, și Niculae nici nu voia să fugă, chiar dacă ar fi putut. Când stai într-un loc mai mult de câțiva ani plecarea devine o smulgere care, asemeni unei plante, îți poate fi fatală:

cine îți garantează că vei putea prinde rădăcini mai adânci în altă parte, și mai ales cine te poate asigura că nu vei da de aceeași lume, poate mai rea?

În afară de doamna Anghel și de soțul ei, ros de gelozia aceea a lui bizară, pe același coridor în „Casa grădinii“ venise de curând unul Damian Gheorghe, care avusese până atunci o cameră cu chirie în sat. Părea neînsurat, se află însă că era, dar își gonise nevasta de acasă pentru o alta, cu care nu se sfia să trăiască în văzul lumii. Un om agresiv, cu toate că atâta vreme cât muncea arăta docil și mai ales conștiincios, nu trebuia să vină nimeni pe urma lui să-i dreagă treaba pe care o făcuse, cum se întâmpla cu alții… Avea însă nu o dată de-a face cu miliția, dar pe Niculae acest lucru nu-l privea.

„Casa grădinii“ era proprietatea ansamblului castelului închiriată doar salariaților care n-aveau locuință în sat. Ansamblul mai avea două clădiri asemănătoare „Casei grădinii“, într-una se strângeau toți, duminicile și sărbătorile sau când țineau ședințe și unde de asemenea petreceau, aveau acolo un bufet al lor, dansau, făceau revelioanele sau împodobeau de Crăciun pomii respectivi. Niculae lua adesea parte la aceste petreceri, care se terminau nu o dată cu țipete și bătăi foarte scurte, dar crâncene. Sta de vorbă sau asculta ceea ce se spunea despre cei care locuiau cu el în „Casa grădinii“. Iar la ședințele organizației de partid lua parte regulat și odată primise sarcina să scrie un articol pentru gazeta de perete a castelului. Îl scrisese. Nu se lega nimeni de el, știau că se înțelegea bine cu inginerul.

A doua casă se afla undeva în fundul grădinii, departe de castel, ca și cealaltă, care fusese construită mult lângă lac, ai fi zis că era destinată pescuitului, în realitate prințul o construise odinioară pentru caii săi și oamenii care îi îngrijeau, administrația actuală transformând-o fără prea mari modificări în casă de festivități și distracție. Casa din fundul grădinii era însă pe jumătate dormitor pentru angajatele foarte sărace, care din diferite pricini nu aveau încă o situație familială prea sigură, pe jumătate călcătorie, unde erau aduse cu coșurile de la spălătorie, care se afla la subsol, rufele salariaților și cearșafurile de la castel. Aici spăla și călca și doamna Anghel. Nu departe, tot în fundul grădinii, printre buruieni și bălării pe care nu se mai îngrijea nimeni să le smulgă, se afla mormântul prinților, cu un cavou unde de asemeni nimeni nu intra, ultimii descendenți ai familiei fiind, cum se exprimase odată administratorul, „decimați“ de evenimentele revoluționare, când li se confiscase tot și fuseseră vârâți și prin pușcării.

Anotimpul cel mai frumos ar fi fost aici vara, dacă adesea valuri de gângănii n-ar fi năvălit dinspre câmpie invadând totul și dacă la celălalt capăt al lacului nu s-ar fi construit la șosea, recent, un restaurant a cărui muzică amplificată de puternice difuzoare n-ar fi chinuit din iunie până în octombrie toate serile care coborau aici tăcute și adânc liniștitoare asupra pământului. Imensa grădină se încărca de fructe, lacul împrospăta aerul, florile îl umpleau de mirosuri amețitoare. Singuri păunii, cu strigătele lor de claxoane stricate, mai împrăștiau ziua vraja anotimpului și aveau grijă să facă același lucru seara și megafoanele restaurantului. Dacă te apropiai duminica seara, prin fundul grădinii, și te uitai printre crăci vedeai în depărtare, sub un copac bătrân, o scenă parcă de coșmar: sub urletele unui megafon așezat chiar pe-o cracă bărbați și femei se chinuiau într-un dans smucit ca și când s-ar fi bătut între ei și unii ar fi vrut să scape, iar alții îi trăgeau îndărăt…

Niculae se ducea acolo din când în când să mănânce un grătar, într-o seară, la întoarcere, se pomenise că se apropie de el repede o cățea, care îndată se și îndepărtase și se oprise în mijlocul șoselei, unde se vedea ceva. Venise apoi din nou la el și iar se îndepărtase. O mașină tocmai trecuse și Niculae auzi din locul acela unde se tot ducea ea scheunatul slab al unui cățeluș. Pesemne că nu fusese omorât de tot și încerca să-l ia cu gura de ceafa și să-l ducă de-acolo, dar el schelălăia atunci foarte ascuțit și cățeaua îi dădea drumul și iar venea la Niculae. În acest timp alte mașini se apropiau cu viteză, vedeau la lumina farurilor ce e în mijlocul șoselei, încetineau și ocoleau. Cățeaua sărea speriată în șanț, ca să revină apoi și să încerce să-l ia… Mișcările ei erau indecise și delicate, nu știa ce să facă, deschidea gura, se uita în toate părțile, gemea… Parcă și-ar fi dat seama că nu toate acele dihănii care o orbeau cu luminile lor îi vor ocoli la nesfârșit puiul. În cele din urmă, văzând că omul care se oprise și se uita n-o ajută, îl apucă totuși pe cățel cu gura de ceafă și îl trase în șanț. Niculae se apropie, îl luă în mână și porni cu el. Nu era prea mic, dar destul ca să nu-și dea seama de primejdiile străzii. Îl duse cu el la „Casa grădinii“ și îl lăsă lângă intrare, pe iarbă. Cățeaua îl urmase, alergând acum fără grijă când înainte, când înapoi, pentru ca în cele din urmă să dispară și să nu mai revină. Niculae ieși cu o cană de apă și o turnă peste el. Era într-adevăr cam nerod pentru vârsta lui; trecuse de mult timpul când cățeaua se mai simțea încă obligată să aibă grijă de el, dovadă că acum când văzuse că îl luase un om, îl părăsise. Dimineață îl întâmpină pe Niculae cu maniere de câine adevărat, care are și el acuma

un stăpân, numai că prea dădea fără niciun rost din coada lui care bătea într-o parte; nu-l cunoștea pe acest om și se putea presupune că mâine, dacă nimerea la altcineva, tot așa ar fi dat din ea ca un prost.

Dar rămase la Niculae. La prânz îl găsi tot acolo, vesel nevoie mare, ca și când cine știe ce s-ar fi întâmplat între timp și ar fi vrut să-i spună că, iată, vecina i-a dat ceva de mâncare și s-a purtat bine cu el, nu l-a gonit, dar el îi rămâne totuși credincios lui, care l-a luat de-acolo din mijlocul șoselei și l-a adus aici. Semăna cu un viezure cu o dungă albă trasă pe frunte până la nas și avea părul puțin zbârlit de o culoare parcă albăstrie, amestecată cu cenușiu: era ceva de rasă în el… Începu să crească și curând Niculae află că nu era deloc cuminte.

Într-o zi i se auzi glasul jalnic pe uliță și fu văzut alergând spre „Casa grădinii" vârându-se disperat pe sub poartă, în timp ce o ploaie de bulgări și pietre îl nimerea din urmă dintr-o curte, împreună cu drăcuieli și fluierături. Așa mic cum era îi plăcea să se ia după orătănii, pe care le fugărea până le prindea, și atunci le sugușa fără să le mănânce, dar fără să le lase chiar vii, el crezând că asta e, așa, un fel de joacă. O țărancă pusese mâna pe un retevei și îl otânjise, și Niculae se uita la el cum sărea numai în trei picioare și schelălăia de parcă ai fi zis că acum o să se învârtească în jurul lui ca un titirez și o să cadă în nas mort: îl secase rău, câteva săptămâni nu mai puse deloc jos al patrulea picior.

Nu crescu prea mare, se lăsă de sugușatul găinilor, și cu toate că doamna Anghel era aceea care îi dădea cel mai des să mănânce, nu la ușa ei, ci la a lui Niculae se încolăcea el și adormea. Absent, horticultorul călca uneori dimineața peste el, iar în unele ierni îl găsea pe jumătate viscolit de zăpada pe care vântul o fluiera prin crăpăturile ușii de la intrare. Când venea cineva în „Casa grădinii" făcea pe gazda, arăta exuberant, se gudura, sărea cu labele în sus, pe care le bătea în aer fără să atingă haina omului. Când musafirul ieșea, însă, începea să latre, se dădea la piciorul lui și își înfigea dinții chiar în pantalonul sau paltonul aceluia și trăgea smucindu-se înapoi îndârjit. Nimeni nu înțelegea ce îl apuca, nici măcar Niculae, care avea însă grijă, în rarele momente când primea pe cineva, să-l alunge când musafirul pleca, așa cum făcuse când venise Iosif.

VII

Niculae se juca astfel cu el îndelung în ziua când își luă diploma de inginer. Nedumerit, Michi (așa îl botezase doamna Anghel), după ce făcea o săritură în aer, își punea apoi botul pe labe și aștepta oarecum speriat următoarea mișcare a stăpânului, care îl rostogolea pe spate. Tot ceea ce i se îngăduise până acum era să-l însoțească adesea în seră și în unele plimbări până la restaurantul-grădină de la Șosea, unde trebuia să stea cuminte în pietrișul de sub masă și să aștepte să i se dea acolo oase. Odată i se dăduse o bucată și de la masa vecină, și înainte să se repeadă asupra ei, primise un picior în coaste, care îl învățase minte să mai mănânce de la străini.

Uneori ieșeau și la câmp. Treceau prin curtea castelului, intrau pe o poartă mare, pe care stăteau deasupra, împietriți pentru totdeauna, oameni care țineau în frâu cai care parcă zburau, intrau în grădina dinspre apus a complexului, mai rară și mai tânără decât cea dinspre răsărit, plină cu vișini și meri, și începeau apoi să coboare spre vale, spre zidul vechi de sute de ani, care înconjura pe kilometri întregi întinsa fostă proprietate princiară. Ciori nenumărate îi întâmpinau cârâind agresive, urâte și negre, care îl excitau pe Michi mai rău decât, altădată, găinile și pe care cu plăcere le-ar fi strangulat dacă ar fi putut să prindă vreuna, mai ales că vedea că și stăpânul lui punea mâna și dădea în ele cu pietre. Alerga ca un nebun în direcția aceea, cioara se uita la el în jos parcă batjocoritor, Michi lătra. Stăpânul își vedea de drum, ca și când ar fi avut o țintă, trecea prin a doua poartă, dărăpănată de astă dată, fără oameni și cai pe ea, și ieșea la marginea câmpiei, luând-o pe o potecă și urcând acum pe o pantă ușoară, care ducea în mod vizibil spre un uriaș copac care își întindea pe albastrul cerului crăcile sale noduroase, răsucite și rășchirate de o lungă bătrânețe.

Michi nu se simțea bine sub el, ceva îl speria, ca și când trunchiul lui cu coaja încrețită, adâncă și plină de cleiuri, ar fi fost chipul unui căpcăun care s-ar fi strâmbat la el, și dacă ar mai fi stat acolo copacul și-ar fi aplecat unul dintre brațele lui scheletice, cu frunze puține, ar fi pus mâna pe Michi și apoi l-ar fi azvârlit departe… încât îi dădea târcoale în cercuri mari, se oprea, începea să scormonească pământul cu labele, pleca apoi mai încolo pufnind, ca să revină din cu totul altă direcție tras parcă de sfori nevăzute, care îl țineau legat de nas și îl duceau ba ici, ba colo, în acest labirint de mirosuri care era aerul din jurul său și pământul plin de ierburi.

Stăpânul, el, stătea mult sub copac, și Michi se potolea și se așeza undeva la distanță. De obicei acest lucru nu se întâmpla până nu prindea ceva pe care îl apuca de gât și venea cu el la Niculae, să i-l arate. Era fie

vreo cârtiță, fie vreun popândău sau vreun șobolan de câmp. Se zbătea zadarnic în gura lui, de fapt numai din picioare mai putea să dea, și i-l băga lui Niculae sub nas, trezindu-l din tăcere și nemișcare. Era o părere că îl trezea, fiindcă se uita la Michi parcă fără să vadă ce are el în dinți. Atunci câinele, prins parcă de o înțelepciune asemănătoare cu a stăpânului, lăsa botul în jos și dădea drumul viețuitoarei. Se ducea apoi mai încolo, se întorcea cu fața la stăpân, se culca, și cu botul pe labe, cu ochii pe jumătate închiși, îl pândea liniștit, gata să se scoale dacă el ar fi dat vreun semn.

Niculae stătea cu fața în sus, cu mâinile sub ceafa, cu ochii deschiși spre cer. De acolo se vedea însă și lacul, care se subția asemeni unui râu, o lua la dreapta, însoțit de maluri de stuf bogat și se pierdea în depărtare, într-o direcție misterioasă. Pictorii de la castel veneau și ei adesea pe aici atrași de noutatea peisajului, era câmpie și totuși parcă avea ceva în plus, deși nu se vedeau nicăieri alte forme de relief. Poate că stuful gros în care se ascundeau păsări cu cântece străine de aceste locuri? Poate că insula care se vedea din depărtare, drept în mijlocul lacului, de asemeni cu copaci foarte bătrâni pe ea? Poate că însăși viziunea castelului, care de la distanță creștea parcă în dimensiuni mai frumos decât se putea imagina, cărămida sa veche devenind sub razele oblice ale soarelui aurie, acel aur care bate în roșu de aramă, poate că toate acestea schimbau însăși câmpia, făcând din ea un pământ al trecutului, peste care năvăliseră armate în luptă și ale căror suflete pluteau pe-acolo pe unde le fuseseră îngropate leșurile și armele? Străini care înstrăinau brazda, copacul, firul ierbii, și încărcau aerul cu răcnete de bătălie, sunete de goarnă și nechezaturi de cai pe care nu le mai putea auzi decât urechea închipuirii?

Niculae se uita și el la acești oameni care încercau să prindă pe pânză, prin ceea ce se vedea, ceea ce nu se vedea. Îi întreba dacă nu-i deranjează, i se răspundea că nu, se apropia și stătea alături urmărind curios mâna artistului, care lua de pe paletă substanța colorată mirosind plăcut a ulei fin și o întindea pe pânză fie cu un cuțit, fie, cel mai adesea, cu ceea ce ei numeau penel, încercând să prindă imaginea de vis a castelului. La unul chiar nimerise când tocmai terminase un tablou. Era un pictor bătrân, cu barbă, parcă era un popă. Niculae rămăsese mut de uimire: nu era castelul în prim plan, erau împrejurimile, culorile străluceau, ai fi zis că parcă strigau, lacul parcă spunea: sunt lac, cerul parcă șoptea: sunt cer, marginile înalte și aplecate, pline de pomi și salcâmi, parcă tremurau: noi păzim totul, fără noi lumea ar fi pustie, soarele ar fi ucigător și cerul negru. „Văd eu că îți place,

zisese pictorul punând cartonul deoparte și așezând altul pe șevalet. Ia-l până nu-l tai cu cuțitul, ți-l fac cadou, să-i pui o ramă cu geam și să-l păstrezi, dacă zici că te-a emoționat!“ Pe Niculae nu-l emoționase câtuși de puțin, fără să-l lase totuși indiferent, și îl luase să-l pună pe perete.

Astăzi Niculae avea fruntea ușor încrețită, în același timp însă el surâdea… „Ce era cu aceste ființe care nu-și vedeau liniștite de viața lor și vroiau neapărat să și-o încurce cu a altora? Iată, nu era atât de frumos cerul încât să-ți ajungă nu pentru o viață, ci pentru mai multe, să tot trăiești? Nu erau frumoși norii? Și veseli și inteligenți câinii? Dar oamenii, ei înșiși, nu-ți ofereau cel mai mare spectacol din toate spectacolele care se pot închipui în comedia pe care o jucau? Și nu te făceau ei să înțelegi că în lupta lor pentru existență vedeau singuri blestemul și îl luau în derâdere, neputând face altceva, și într-adevăr trăind momente de biruință asupra soartei, când reușeau să uite o clipă de ei înșiși? Ce poate fi în acest caz mai vesel și mai reconfortant decât să vezi un om care, lovit fiind cu brutalitate de către soartă, se strâmbă și scuipă, rânjind cu dispreț ca și când nu l-ar fi surprins câtuși de puțin și nu l-ar fi rănit de moarte această vicleană zeiță necruțătoare? Cum să nu te reconforteze comedia, chiar pe-aici pe jos? Un bărbat exasperat de prietenul său care se decide să se sacrifice pentru el, dar nu înainte de a consulta și destinul, al cărui semn trebuia să se arate în clipa când un ban avea să fie aruncat în aer? Pentru că nici așa nu se cade să lași din mână o femeie care poate… Hotărât, trebuie consultat hazardul! Că această femeie, în loc să se simtă reconfortată auzind ce vrusese să facă acel bărbat care ei îi plăcuse, vine la tine în odaie și, cu licăriri de neliniște în priviri, dar și cu un laț nevăzut în mână, ți se adresează: Știi, nu e adevărat nimic… Și așa și pe dincolo, poate că noi doi ne-am întâlnit unul cu altul ca să nu ne mai despărțim niciodată, asta e altceva. I-am arătat că am ținut și eu la ea: i-am oferit ruptura cea mai sigură, care te scutește de toate îndoielile: am râs de ea și de aventura ei, și atunci ea a plecat din odaia mea cu o expresie senină. Mai mult nu puteam să fac pentru ea, fiindcă m-a supărat, dacă știa că a fost eroina asupra căreia s-a propus tragerea cu banul, nu trebuia să mă înșele pe mine cu ochii ei inocenți.“

…Iar astăzi?! Ce era cu această profesoară, cu care dăduse ultimul examen? O admirase în decursul anilor pentru cunoștințele ei, învățase mereu cu gândul la ea, o și căuta adesea pentru sfaturi, o oprea pe coridoarele institutului sau se ducea peste ea în cancelarie… Îi îndrumase cu pricepere eforturile lui de student întârziat. Și acum, deodată, își pierde

controlul: că n-o să ne mai vedem! Și numai că n-au început să-i curgă lacrimile pe obraz… A început să se uite la el fără autoritatea care lui îi plăcuse atâția ani și făcuse din ea o ființă tot atât de apropiată de el ca și sora lui, Ilinca. De ce? Ținea la el! Ei, și? Și el ținea la ea, și unde scrie că lucrul cel mai potrivit care urmau să-l facă ei doi era să-și răpească unul altuia libertatea? Numai pentru că dintre atâția bărbați ți-a plăcut la un moment dat unul singur? Acest ***moment dat*** nu e numai un „moment“, cum spune și cuvântul, adică ceva trecător, dar mai e și „dat“, adică impus de împrejurări. Nu e deci clar că valoarea lui dispare îndată ce dispar împrejurările? Măcar dacă aceste împrejurări ar fi revelatoare, cum i s-a întâmplat lui cu Marioara, care a căzut la țanc la poarta comitetului de partid tocmai când i se pregătea lui excluderea. Îi ardea ei de excluderea lui cum îi ardea și papei de la Roma. Ea îl vroia pe el, oricum ar fi fost, chiar și muncitor cu lopata: un bărbat! Ce făcea acest bărbat pe lume, nu-i păsa ei! Avea două brațe și o minte întreagă? O găsi el ce să facă!… Sau cum a fost cu Ileana… Cine poate să-și imagineze că poți să nimerești în curtea unei fete tocmai de Rusalii și ea să te cheme, cum e obiceiul, să-ți spele picioarele cu apă fierbinte, să-ți țină adică piciorul în brațe lipit de coasta ei, și cu mâinile să-ți spele labele?… Ei, asta e așa ceva ca și când ți-ar da cineva cu o măciucă în cap. Te năucește pe toată viața. Bine, ar putea să spună cineva, ce e rău faptul că într-un anumit moment omul se decide să-și sacrifice o parte sau chiar toată libertatea lui de dragul unei femei? Ce să faci, la urma urmei, cu libertatea? Ei! Ce să faci! Cum ce să faci?! Să te plimbi pe suprafața pământului printre oameni, pe străzi sau drumuri și să te bucuri că tot ceea ce vezi îți aparține! E singurul sentiment de posesiune nevinovat… În timp ce o femeie îți cere să te bucuri numai de ea și să renunți la restul lumii. Asta e intolerabil… „Darmite să mai vrei și ce-am vrut eu odată, adică să schimb această lume, noroc că n-am avut de-a face atunci cu nicio muiere, s-ar fi agățat de picioarele mele… E adevărat că în perspectiva a ceea ce mi s-a întâmplat mie ulterior acea muiere ar fi avut dreptate, dar dacă ne-am lua mereu după perspectivele astea am ajunge să înotăm în noroi ca niște viermi, nimic n-am mai drege din relele care s-ar aduna cu miile de ani pe capul nostru. Că erau să mă omoare în fața primăriei fiindcă vrusesem să-i fac să înțeleagă că nu e bine să tragă foloase de pe urma nenorocirii altora. Da… Ei, și? «Bine ți-au făcut!», mi-a răspuns tata odată când a venit vorba despre cumplita întâmplare. «De ce, că le luați moldovenilor încălțămintea din picioare și dulama din spinare pentru un

dublu de porumb, fiindcă la voi s-a făcut, și la ei a fost secetă? Unde vezi tu binele?» «Crezi că dacă erai tu în locul moldovenilor, ei nu ți-ar fi făcut la fel?», mi-a răspuns el. «Sunt convins, i-am spus eu, și ce e de făcut? Să ne încrucișăm brațele și să stăm?» «Nu ești tu făcut pentru asta», mi-a spus el atunci. «De ce?», l-am întrebat. «Știi și tu!» Asta era! Aceeași idee ca a notarului, cu deosebirea că tata crede că știu de ce, că aș fi, adică, complicele propriei mele autoînșelări. Cum? Nu știam și nu știu nici acuma! Și tata n-a vrut să-mi spună, a rămas mut și mâhnit că nici fiul său nu se deosebește de ceilalți oameni, nu-și dă seama ce e cu el și cine e, și că trebuie ca și ceilalți fii ai săi mai mari, care fugiseră de-acasă, să străbată un întreg drum al greșelii, ca să înțeleagă un lucru pe care de fapt cu mintea îl și știa. Dar nu-l știam nici cu mintea, nu-l știam deloc, și nu-l știu nici acum, când acel drum al greșelii a fost parcurs. Că, adică, inima mea nu putea și nu trebuia să se aprindă pentru ceva în care să creadă? De ce nu?“

Îl întrebase iarăși, câțiva ani mai târziu, senin, când bătrânul venise la el într-o zi, cu Ilinca, să-i cumpere maică-sii ceva. Bătrânul mergea prin oraș fără nicio sfială și se uita la oameni posomorât și fără respect. „Ăștia n-au pierdut nimic, spusese el la un moment dat, uitându-se la Niculae pieziș și fără căldură, în timp ce noi pierdem și nu mai e mult până o să pierdem totul, nu vă pasă! Ați ajuns generali și directori din proști ce-ați fost, o să vedeți voi mai târziu, ce-o să mâncați, după ce-o să scăpați de noi!“ La un moment dat se oprise chiar în fața unora dinaintea cărora nu se dăduse la o parte și îi măsurase de sus până jos cu dispreț, uitându-se apoi în urma lor și înjurându-i, lucru care îl înfuriase în cele din urmă pe Niculae: ce era asta, de ce se purta așa? „Cum, se indignase Moromete, ei cred că dacă își pun haine bune pe ei și craveți la gât nu sunt tot țigani? Și adăugase: Pe ăștia i-ați făcut voi mari și i-ați trimis prin raioane să ne ia bucatele.“

Niculae tresărise. Cunoștea un cântec cu ideea asta, pe vremea când era activist îl auzise într-o cârciumă în Ardeal, unde fusese trimis cu o misiune. Și melodia și textul pe atunci îl înfiorase.

Ce a vrut să spună tatăl? Că nu puteai avea o credință din pricină că țiganii deveniseră purtătorii ei? Hm! O fi vrut să spună că nu e vorba de țigani la propriu, ci de acei oameni aflați, prin lipsa de principii și credință, cei mai de jos pe scara ierarhiei sociale, și pe care sărăcia nu i-a ridicat moralmente, ci i-a coborât tot mai jos? Ăștia au fost aleși dintre cei săraci să vie să conducă, iar dintre restul lumii, pe cei care semănau cu cei dintâi? Bătrânul însă, cu anii, își uita gândurile, și le relua, micșorându-le parcă.

Altădată gândirea aceasta sunase în gura lui mult mai dur: „Care ești, bă, prost, cică i s-ar fi spus prostului, vino încoace să te pun mai mare peste ăilalți, să le arătăm noi… le muma în…“

VIII

Dar nu era adevărat. În politică, în afara oamenilor providențiali, care vin rar, ai de ales totdeauna între doi inși, unul ceva mai puțin rău decât celălalt, în timp ce al treilea, care ți-ar trebui, lipsește, nu există, nu se naște. „Tata a vrut să spună că eu aș fi putut fi acel al treilea, dar pe care ceilalți doi l-au curățat și îl vor curăța totdeauna, că adică să renunț definitiv, fiindcă tot nu voi reuși? Și dacă în loc să fiu cel de-al treilea sunt unul dintre cei doi? Bătrânul, ca orice tată orgolios, nu poate admite asta! Dar eu admit? Iată întrebarea… Profesoara era nemăritată și nu era mare deosebire de vârstă între noi, ea putea fi chiar mai mică. Și nu era deloc urâtă. În timp ce îmi vorbea, fără să știe ce-o să-i răspund, parcă mă făcea, cu privirile, complicele propriei ei viclenii înduioșate: «Gata, Niculae, pleci!» «Da!» «N-o să ne mai vedem!» Auzi ce chestie! Sigur că n-o să ne mai vedem! Adică, nu, e posibil să ne mai vedem, ei, și? «Dacă vrei, nu ne mai vedem!» «Nu, n-ar avea niciun rost!» Și mi-a întors spatele și s-a dus. Dacă ar fi ținut cu adevărat la mine, gândi Niculae supărat, ar fi fost liniștită, am fi ieșit împreună în oraș și aș fi fost încântat, simțind că e sărbătoare. Așa, am simțit că sunt făcut răspunzător de suferința cuiva și că dacă mi-aș fi plecat inima s-o ascult, scena s-ar fi repetat apoi de-atâtea ori până la supunerea mea totală. Ulterior, această operă încheiată, probabil că aș fi fost după aceea trădat. Ca și în prietenie! Eu îi spuneam lui Iosif toate gândurile mele, și el pe urmă, cu toate că ținea la mine, se pregătea să execute un ordin, să-mi prelucreze excluderea. Și azi sunt mirat cum de a riscat totuși, în ultima clipă, să mă avertizeze. Cine știe ce-o fi văzut cu mintea lui atât de șmecheră, care mie îmi plăcea atât de mult, dar pe care o cunosc atât de puțin. Că există în viața mea un prieten, fostul notar? Greu de crezut, l-am văzut purtându-se și mai rău cu inși care aveau cu adevărat spate tare, nu ca mine, care a trebuit să mă întorc la sapă și la lopată. Ce să zic, formidabil spate! N-aș putea însă să-i spun că nu-i mulțumesc în sinea mea. Avantajul apropierii de podea e că o simți foarte solid pe spate, când ești întins jos peste ea. De-acolo nu mai poți da înapoi decât în moarte. De aici, o încordare a puterilor ca să exiști, și nu cred că dacă notarul mi-ar fi aranjat

să intru, de pildă, în învățământ, cu studiile neterminate, le-aşi fi terminat vreodată! Acum sunt inginer horticol și nici nu-mi vine să cred că am putut învăța atâția ani! A fost oare asta adevărata mea vocație? E cazul să mă întreb. Nu, bineînțeles, și nici cea de învățător, și nici oricare alta, afară de una, pentru care însă tata mi-a spus că nu sunt eu bun! Dar cine știe!? Și la urma urmei, de ce ambiția n-ar fi semnul că acolo e și vocația? În fond, convingerea tatei că n-aș fi bun nu vine tot dintr-o ambiție? Să nu mă vadă el adică de gât cu Ouăbei, ci să intru în tagma celor ziși «cu carte». De unde vine la el această credință? Nu din faptul că nu poate să-și închipuie că un om fără carte vrea el să schimbe lumea? Ca și când toată morala noastră creștină, care a ținut lumea în frâu aproape două mii de ani, n-ar fi fost întemeiată de Cristos, cu ajutorul unor pescari. E adevărat că Ouăbei e departe de a fi unul dintre aceia, dar… cine ne garantează că dacă îl punea și pe el un profet în fața mării, cu toate instrumentele de pescuit în mână, nu învăța în cele din urmă să le folosească? Chestiunea însă nu e aici, ci de ce se schimbă pescarul? De ce devine vânător? Veniți, le-a zis Cristos, și vă voi face pescari de oameni. Sună nevinovat. Dar vânători?“

Niculae chicoti și se ridică în picioare. Soarele nu ieșise încă din frunzișul copacului solitar, sub care stătuse cu mâinile sub ceafă, era liniște desăvârșită și prin apropiere nu se zărea niciun pictor. „Da, într-adevăr, sunt un om foarte liber și e o îndeletnicire plăcută să-ți aranjezi amintirile. Dar pe urmă? Bineînțeles, nu mă interesează să ajung ca grădinarul Miciurin, să fac să crească dovleci prin copaci, dar ce voi face în afară de faptul că mă voi strădui să-mi fac grădina frumoasă? Iată o perspectivă pe care e atât de plăcut să ți-o imaginezi, când ești liber. Ce voi face? Ia să vedem, pentru ce ne-am născut? Îmi vine în minte și acum întâmplarea cu parastasul lui nea Sandu, când am început să strig la preoți de ce ne mai naștem dacă trebuie să murim, și răspunsul unuia dintre ei: «Cei ce nu mor, nici nu se nasc, taică! Nu mor decât cei care se nasc, și întrebarea care se pune e cum e mai bine, să te naști, dar să mori, sau să nu te naști deloc, dar nici să nu mori. Eu zic că e mai bine să te naști!» Avea dreptate, un preot știe multe despre asta, e într-adevăr mai bine să te naști. Iată, eu mă simt bine că sunt născut, fără să am niciun motiv special care să justifice această stare. E adevărat că am, poate fără să știu, satisfacția că am învins ceva greu din viața mea, că adică sunt în ordine, și am o meserie pe măsura înzestrării mele, dar satisfacția asta e contracarată de amintirea, sau mai bine zis de nostalgia credinței mele de la douăzeci de ani, că trebuie schimbată lumea, pe care am fost silit să

mi-o modific în sensul că, de, oi fi vrut eu, dar vorba tatei, nu sunt eu bun pentru asta. Deci nu am niciun motiv special ca să mă simt așa de bine. Nu iubesc pe nimeni, nu mă iubește nimeni (adică mă iubește Marioara, dar eu n-o iubesc deloc și nici nu mă flatează credința ei în mine, mai degrabă mă agasează, fiindcă doresc sincer să-și găsească un alt bărbat și să-și facă rostul ei, știind bine că, în ciuda copilului, n-o să mă însor cu ea, n-am de gând să iubesc pe nimeni, nu mă sperie gândul că n-am niciun prieten (mi-ar fi plăcut să-l am pe Iosif, am ținut la el, dar el a râs de mine și a făcut din destăinuirile mele prilej de distracție, printre activiști), n-am de gând să-mi fac o familie și să visez la bucuriile respective, n-am niciun proiect de viitor care să mă legene în vreo iluzie, nu vreau nici să ajung pe lună și nici pe altă planetă și nici nu visez la călătorii prin țări necunoscute. Și totuși în mine nu e niciun gol, mă simt bine, și nici măcar n-aș putea să spun, cum mi se pare câteodată, că îmi place soarele, cerul sau norii, mai degrabă aș zice că mă plictisesc, și când am o oboseală în mine, natura nu mi-o alungă, ci mi-o sporește. E adevărat că îmi place să mă uit la oameni, da, recunosc. Asta mă leagă pesemne de tot ce există mult mai mult decât bănuiesc eu. E de presupus că dacă această plăcere m-ar părăsi, totul în mine ar amenința să se prăbușească, și atunci, pentru a evita acest lucru, cine știe ce-aș face: tot ceea ce fac cei care se îneacă, m-aș zbate, m-aș agăța de primul care mi-ar da iluzia că mă salvează, aș deveni adică jucăria semenilor mei și mi-aș pierde definitiv libertatea…“

IX

Când se întoarse din plimbarea sa, Niculae se întâlni pe aleea principală a castelului cu bătrânul horticultor.

— Te-a căutat cineva de la regiune, zise el cu acea tristețe resemnată în glas pe care o au toți cei care simt că un om la care, oricum, au ținut, se duce, te părăsește.

— Cine de la regiune? Întrebă Niculae.

Ei, uite, asta chiar nu-l interesase câtuși de puțin pe bătrânul horticultor. În orice caz nu era vorba de ceva obișnuit: un șef trimisese după el. Ce fel de șef? Celălalt nu-i mai răspunse, o luă pe o alee laterală și pieri în grădină. Niculae își continuă drumul. „Da, știu că tu ești, gândi Niculae, știu că numai tu nu m-ai uitat. Fiindcă aducerea-aminte a prietenului meu Iosif sau

a celor din sat, să-ți bagi picioarele în apă rece, vorba lui tata, și tot n-ai să înțelegi în ce constă, ce interes îți poartă…“

Se văzuseră foarte rar de-atunci, mai ales că în acest timp și el fusese trimis vreo patru ani în Transilvania, la Arad, apoi de-acolo pe un mare șantier național. Revenise aici abia cu un an în urmă, când Niculae îl văzuse o singură dată. „Ce faci, Niculae?“ „Mulțumesc bine!“ „Când îți dai examenele finale?“ „La anul!“ „ Ai vreo problemă?“ „N-am.“ „Ești supărat pe mine?“ „Nu sunt.“ „După ce îți iei diploma, dă și tu un semn de viață!“ Și îi întinsese mâna pe după birou.

Ce este o prietenie? Prieteni sunt cei care se simt amenințați și siliți să se apere împreună. Prieteni sunt, sau devin, cei ce lucrează împreună, pentru că sunt siliți să colaboreze, și pentru ca să colaboreze cu succes trebuie să fie sinceri, și asta cu mult mai mult decât atunci când sunt liberi unul față de altul. Iar cea mai slabă prietenie, dacă a mai rămas ceva din ea, este cea bazată pe amintiri comune. Dar ăștia sunt bătrânii. Or, Niculae abia trecuse de treizeci și cinci de ani, iar prietenul său, fostul notar, abia împlinise patruzeci.

— Nici nu știi, zise acesta după ce îl primi pe horticultor în biroul său, și se bucurară amândoi că se revăd, nici nu știi ce bine îmi pare că ai reușit. E un lucru foarte solid, care îți asigură o independență totală în activitatea politică. Pardon, sunt inginer, mă întorc în producție, alegeți pe altul dacă aveți nevoie de simpli executanți!

— Înțeleg ce vrei să spui, zise Niculae, și fruntea i se încreți. Un singur lucru însă te rog. Să fii foarte atent la ce-ți spun și să nu mă înțelegi tu greșit. Nu-ți va fi greu de înțeles ce-o să-ți spun eu, dar poate să-ți fie foarte lesne să mă înțelegi greșit. Știu cam ce vrei de la mine, de ce m-ai chemat. Dar uite: eu, înainte să ne cunoaștem noi doi, m-am îndrăgostit de o fată de la noi din sat, Ileana… Nu era o cosânzeană, dar îmi plăcuse mie de ea… Foarte tare. S-a îndrăgostit și ea de mine la fel de tare, dar pe moment nu și-a dat seama și s-a măritat cu un preot care o ceruse mai înainte în căsătorie. Asta n-ar fi fost nimic. Dar când ne-am iubit noi prima dată, mi s-a întâmplat mie ceva care pesemne nu se întâmplă la toți, și ea nu s-a purtat bine cu mine în clipele acelea. M-a lăsat acolo sub coverga de coceni și a plecat. Cum să-ți spun, s-a simțit jignită, nu știu ce-a apucat-o, că a început pe urmă să spună în sat tot felul de lucruri urâte pe socoteala mea. S-a măritat într-un fel triumfător cu acel preot. De ce? Fiindcă a fost ea neroadă? Nu era neroadă, dar mi s-a întâmplat mie ceva greu de înțeles de o

femeie, imposibil de înțeles, și îmi dau și eu seama când mă gândesc și de-aia cred că nici nu m-am supărat pe ea niciodată. Ba, chiar într-adevăr mi-am dat seama că era imposibil de suportat ce i-am făcut eu. Să ți se facă rău după ce te dai jos după o fată? înțelegi? Să rămâi mut ceasuri întregi și să-ți picure jos sudoarea de pe frunte? De ce? Fiindcă țineai la ea și era prima oară când iubeai o fată și tot ceea ce te făcuse să te simți zile și nopți întregi ca într-un vârtej să se năruie deodată și să-ți simți inima bătând în piept ca un sloi de gheață? Și să nu scoți un cuvânt, să nu-i răspunzi la întrebările ei îngrijorate, să nu-i arunci măcar o privire ? S-a sculat în cele din urmă de lângă mine și a plecat. Dacă i-ași fi spus orice, că mă doare capul, burta, ficatul, sau că nu știu ce e cu mine, nu m-ar fi părăsit. Dar eu nu puteam să spun nimic fiindcă nu-mi mai ardea și mi-era scârbă de ea… După câteva zile starea asta mi-a trecut și mi s-a făcut iar un dor nebun s-o văd la față, dar ea fugise din sat, și atunci am aflat și restul, care mi-l ascunsese, că o ceruse în căsătorie acel preot. Ce-a pățit ea pe urmă, a dat de dracu, fiindcă după câțiva ani a început să-l urască pe popa al ei și și-a adus aminte că nimeni pe lume nu i-a sărutat și n-o să-i mai sărute ei vreodată ca mine nici mâinile și nici picioarele! Mi-a spus pe urmă că ar fi fost mai bine dacă atunci când m-a lăsat singur pe câmp, în loc să se ducă la Balaci, s-ar fi aruncat într-o fântână. Umbla ca o năucă după mine prin Pălămida și îmi trimetea vorbă că vrea să mă vadă. În anul când am venit eu în Siliștea, când au avut loc turburările cu treieratul de s-a înecat ăla, l-a lăsat singur pe popa al ei din Balaci și a venit și ea în Siliștea. Ne-am văzut de câteva ori, seara, întâi în casa lui al lui Jugravu, pe urmă în grădina părinților ei. Plângea. C-o fi, c-o păți! Și în sfârșit a înțeles și ea că nu e chiar atât de nefericită, că o iubesc și eu ca și la început și că o s-o iubesc totdeauna, chit că n-o să mai putem niciodată trăi unul cu altul. De ce? Ei, de-aia! Așa. Și nu i-am spus de ce, fiindcă nu știam nici eu și nici nu-mi spărgeam capul să aflu, deși ea ar fi fost gata să-și lase și casă și copii și să vină după mine. Din punctul ei de vedere se putea, deși era mai greu, dintr-al meu, nu, deși era mai ușor. Pur și simplu n-am vrut eu. Îmi plăcea și îmi place și acum ce-am simțit pentru ea, cu tot ce s-a întâmplat în covergă, înțelegi? Totul la un loc! În viața mea n-am trăit o astfel de tristețe ca atunci când m-am dat jos de pe ea, nici chiar la moartea unui cumnat de-al meu la care țineam mult… In cazul acela era moartea care m-a indignat… Aici faptul că… Nu-ți spun… Dar te întreb eu acum: de ce totul trebuie trăit? De ce totul trebuie consumat? N-ajunge că suntem siliți să mâncăm? Trebuie să ne mâncăm și

sufletele? Unde scrie asta? Adică cum, nu putem păstra în sufletul nostru și lucruri netrăite? Trebuie neapărat să înghițim tot ce e pe lume? De ce? Ca să avem pe urmă ce vărsa în mormântul în care o să fim băgați? E o veche întrebare a mea la care rămân. Am iubit o fată! Nu-mi ajunge? De ce trebuie alta? Și acum ascultă: Am vrut odată să schimb lumea! Nu-mi ajunge? De ce trebuie s-o iau de la cap și să merg până în pânzele albe? Ai înțeles ce vreau să spun? Înțelegi apropierea dintre ce ți-am povestit și ce-ți spun acum?

— Da, zise fostul notar cu ezitare. Stai puțin. Înțelegea nu mai poate fi vorba de altă fată. Dar de ce nu cu aceeași fată? Ai iubit o fată și îți ajunge, zici tu. Bine! Dar ai iubit-o?

Niculae se uită cu intensitate în ochii prietenului său de odinioară.

— Da, zise el, atât cât am iubit-o îmi ajunge. De ce să vreau să fie ce n-a putut fi, îmi ajunge și cât a fost, chiar dacă ceea ce ar urma, trăind cu ea, m-ar fi făcut foarte fericit. Nu, mie îmi ajunge fericirea aceea, atâta cât a fost. Nu înțelegi? Nu vreau alta.

— Ba, înțeleg! Mă întreb însă doar atât: ești sau nu un dezamăgit?

— Cum o să fiu, zise Niculae, dacă eu o iubesc pe fată și acum și știu că ar fi depins de mine ca să fim sau nu împreună? Eu am decis, nu uita.

— Da, tu ai decis, asta e adevărat. Dar vedeai motivele pentru care nu se putea?

— Nu vedeam niciun fel de motive. Se putea. Cum se poate și acum, și una și alta, și s-o aduc pe ea lângă mine și să doresc din nou să te urmez.

— Atunci nu mai înțeleg, zise fostul notar. Nu cumva crezi că refuzând să trăiești, adică în sensul în care mă interesează pe mine, refuzând să activezi, fiindcă istoria ta de dragoste văd că e o parabolă pe care mi-o bagi sub nas…

— Nu e o parabolă, e adevărat, zise Niculae și izbucni într-un râs scurt.

— O fi adevărată, dar are sens de parabolă… Nu cumva crezi că o să rămâi veșnic tânăr?

— Uite, zise Niculae cu o bruscă însuflețire care îi albi nasul și îi aduse în ochi parcă scântei de lumină, îmi amintesc perfect cum vedeam lumea la cincisprezece ani; tot așa o văd și acum, după ce vârsta mi s-a dublat de mult… Un gard e tot un gard, un drum cu praf, cu un câine sau cu un om pe el și încălzit de soare, e absolut neschimbat când mă uit peste el, cerul e același… Și la fel de fără rost, dar la fel de frumos zboară și un cârd de vrăbii dintr-un salcâm într-altul… Nicio schimbare! N-ar trebui să am, când

mă uit peste lume, o privire de om de peste treizeci și cinci de ani? N-ar fi normal? N-o am, și nu numai că nu regret, dar mă bucur de dimineața și până seara și și în somn sunt încântat. Mă întrebi cum am reușit? Să-ți spun secretul?

Se așternu o tăcere. Fostul notar se ridică de pe scaun și începu să se plimbe.

— Îmi pare rău, zise el. Credeam că o să găsesc în tine un om matur. La douăzeci de ani arătai, în orice caz, mult mai matur. Bine. Treaba ta. Nu-ți mai spun nici eu nimic, fiindcă am senzația că nu ne mai înțelegem. Credeam că abia aștepți să începi din nou să activezi. Am să-ți spun de ce. Și fiindcă întâlnirea asta îmi amintește de prima noastră întâlnire, am să-ți explic în termenii de atunci, când vorbeam de o nouă religie care le-ar trebui oamenilor. Da, văd că te-ai înseninat și ai găsit secretul tinereții veșnice, eu aș zice al nepăsării veșnice, dar nu uita că ești plin de păcate.

— Nu mai spune, zise Niculae. Și fiindcă celălalt tăcea, continuă: Chiar așa plin de păcate? Cine stabilește asta?

— Cei care te cunosc.

— Bine, tu mă cunoști, care sunt păcatele mele capitale?

— Se pune următoarea întrebare, zise atunci fostul notar. Omul hăituit de o comisie care s-a format sub supravegherea ta și care s-a aruncat în râu și s-a înecat, dacă erai tu de față s-ar mai fi înecat? Unde erai în clipele acelea? Dar sincer.

— Unde eram? Comisia se împărțise în două echipe. Eram cu cealaltă echipă.

— Îl ai pe conștiință? zise fostul notar.

— Bineînțeles că nu, răspunse Niculae cu o astfel de intonație încât fostul notar se uită cu atenție la Niculae și deodată izbucni în râs.

Se vedea că era un râs al lui, dintre cele cărora degeaba te străduiești să le afli înțelesul.

— Bine, reluă el, să zicem că pe ăla îl suporți ușor, nu-l cunoști, nu știi ce s-a întâmplat, nu tu ai creat și nici n-ai contribuit cu nimic la atmosfera generală din acei ani când unui om căruia i s-au găsit câteva încărcătoare în casă îi poate trece prin cap că pe baza lor poate fi vârât la beci, de care, să zicem, el avea o groază nebună, care i-a turburat așa de tare mințile încât s-a aruncat în apă, uitând că nu știe să înoate. Dar era unul Valache, pe terasa căruia noi doi am stat la lumina petromaxului pe care ni l-a aprins cu mâna lui ca și când i-am fi fost frați mai mici, și îi eram în calitatea noastră de

oameni care puneau la cale soarta omenirii, deci și a lui, și ai să vezi îndată cum i-am pus-o! I-am băut vinul și i-am mâncat pâinea pe care ne-a adus-o muierea, cu o strachină cu pui fripți și mujdei, și ne-a lăsat pe noi doi până la ziuă pe terasă și el s-a dus să se culce fără grijă, zicându-și, cine știe, în sinea lui, că dacă noi simțeam pe umerii noștri povara întregii umanități, și nu despre fete și cum să le regulezi mai bine discutam, se putea și el gândi înainte de a-l lua somnul că poate dormi liniștit, viitorul lui și al familiei lui se află în mâini bune. Bietul Valache! Ce mult ținea el la noi! Adică nu numai la noi, ci la orice primar sau notar civilizat care ieșea de alături de la primărie și se ducea pe urmă pe terasa lui să joace o tablă și să bea o țuică, plătită de obicei de el, care pierdea mereu nu numai toate partidele, ci și toate liniile. Dar astea erau partide pe care el le pierdea deliberat ca să poată în fiecare dimineață să iasă pe terasă și văzând notabilul apropiindu-se de primărie să-i strige jovial cu gura până la urechi de veselie: „Să trăiți, dom' notar! Să trăiți, dom' primar!" Ce s-a întâmplat însă cu Valache când a fost silit să nu mai piardă nicio partidă deliberată, ci să joace într-una în care el nici măcar n-avea voie să dea cu zarurile?! După ce noi am plecat din Siliștea, de pe terasa lui a ridicat iar mâna, zărind în depărtare pe noul primar și a încercat să rostească formula lui: „Să trăiți, dom'.. ", dar cuvintele i-au rămas în gât, fiindcă noul primar era un ins complet necunoscut de el, un fost văcar… Acest văcar nu găsi și el pe altul să amenințe din sat, adică să zicem pe de-alde Aristide sau Năstase, sau pe chiaburul căruia îi păzise vitele. Individul, grețos, găsi de cuviință că Valache e vinovat; a intrat peste el în casă, l-a înjurat, i-a bătut cu ciomagul în masă. Și pe urmă l-a dat în judecată că nu și-a plătit impozitele. În instanță, Valache a scos chitanțele din buzunar și le-a arătat: „Dom' judecător, poftiți probele că am fost arestat și adus în fața dumneavoastră prin abuz, am plătit impozitele aferente". Dar judecătorul nici nu s-a uitat la el: „Probele n-au legătură cu procesul și ca atare se resping", a zis el și i-a dat un an închisoare.

Pe ce n-aveau probele legătură cu procesul? Valache fusese vârât în categoria chiaburi, vai de chiaburia lui! Despre toate astea un anumit activist de partid care stătea pe treptele primăriei într-o anumită vară și se uita la Valache care tocmai venise din pușcărie a aflat amănunte și i s-au mai spus și următoarele: că întorcându-se acasă, acest om a hotărât că nu mai are ce vorbi cu această lume și a intrat într-o muțenie absolută. Nu mai vorbea cu nimeni, muiere, copii, rude, vecini, nimic. Era singura posibilitate

de a acuza pe cei care îl înjosiseră. Ce-a făcut acel activist când a auzit de toate acestea? I-a intrat pe-o ureche și i-a ieșit pe cealaltă, grija lui primordială fiind cum să evite să se încurce în vreunul dintre conflictele care îi țineau încâlciți pe cei din sat și să plece cât mai repede de-acolo. Chiar a râs, punându-se exact la nivelul paznicului care îi povestea această istorie, stând cu mâinile în buzunare și uitându-se în curtea lui Valache ca la un spectacol.

— Nu e adevărat, zise Niculae. N-am râs!

Dar fără să pară câtuși de puțin impresionat de ceea ce auzise. Privea chiar încântat. Fostul notar se opri din mers și păru și el că se molipsește o clipă de veselia bizară a celuilalt. Aștepta ceva. Dar Niculae se uita pe pereți, atent, dar și distrat, nu mai adăugă nimic în apărarea lui.

— Să zicem că n-ai râs, continuă fostul notar, dar nici n-ai făcut nimic. Acest om, după un timp, s-a spânzurat în fața casei sale, acolo pe terasă unde noi doi am stat și ne-am înfierbântat mințile angajându-ne pe un drum care să schimbe soarta omului. Mi s-a și relatat ce-au zis unii despre acest sfârșit al lui Valache: (și aici omul care povestea și râdea sigur de sine, fără teama morală de odinioară și la adăpost pe o mare suprafață a pământului care îl scutea de orice fel de răspundere, cum râde tâmpitul care știe că e prost, dar că nu poartă el răspunderea urmărilor prostiei lui), vezi? Și aici vin cuvintele, că: „Nemaiputând suporta regimul nostru democrat-popular, domnul Valache și-a pus singur capăt zilelor…“ Ce era cu cuvintele astea? Cine le născocise? Parcă erau scrise undeva!? Nu crezi? Îți trece o clipă prin cap să te sustragi?

— Ba mă sustrag, răspunse Niculae cu un glas tărăgănat. N-am fost eu judecătorul care l-a condamnat pe Valache.

— Dar ai fost activistul care i-ai dat ordin acestui judecător să condamne categoria în care Valache fusese vârât. Ai sprijinit această idee de împărțire a oamenilor în categorii și ai dat ordine în consecință.

— Ascultă, n-am dat niciodată un astfel de ordin, n-am avut această putere! Iar dacă judecătorii au acceptat să încalce astfel legile, e cazul ca ei și nu eu să-și tragă câte-un glonte în sediul conștiinței care le-a lipsit când l-au condamnat pe Valache. În ceea ce îi privește pe chiaburii adevărați, vorbesc de categoria lor, îi bag în… mă-sii. Știi singur la câți de-ai noștri le-au vârât și ei câte-un cuțit în spinare, sau i-au pândit prin păduri și i-au omorât cu măciucile.

Niculae făcu să i se vadă un surâs batjocoritor. Ceva îl înveselea mereu.

— Uite, să fii atent, continuă el apoi, în singurătatea serei mele, am avut timp să meditez la toate acestea mai mult decât tine. Îți spun un lucru: mai înainte să ne dăm seama ce se întâmplă, s-a și întâmplat ceea ce s-a întâmplat, și să nu crezi că voi utiliza argumentul că, fără să le fi făcut nimic, ei au fost primii care au vrut să mă omoare pe mine în fața primăriei, în '46! Faptele sunt consumate: chiaburi, mijlocași, săraci, totul a pierit în negura istoriei!

— Dacă nu mai vroiai să activezi, de ce te-ai străduit așa de tare să nu fii exclus? zise fostul notar, ca și când n-ar fi auzit ceea ce spusese Niculae mai înainte.

— Așa! Nu-mi place să fiu exclus, zise Niculae.

— Dacă știam, te lăsam s-o pățești.

Horticultorul începu în sfârșit să râdă, dar uitându-se batjocoritor la fostul notar ca un frate mai mic care știe cât de molâu e frate-său mai mare și îl ia peste picior fără să-i fie teamă că s-ar putea s-o încaseze.

— Da, adăugă el sarcastic, se vede că ai multe păcate de îmi dezgropi mie istoria cu Valache și istoria cu ăla înecatul.

— Ba te înșeli amarnic, răspunse supărat fostul notar (era însă o supărare la fel de senină ca și veselia celuilalt), știu, nu ești vinovat de nimic, dar am vrut să te sperii ca să te fac să activezi din nou. Un om cinstit vrea totdeauna să dreagă ce-a stricat. Dar tu n-ai stricat nimic și nici eu, din contră, dacă nu eram noi, cei care s-ar simți astăzi ispitiți să ne acuze n-ar mai fi avut posibilitatea fizică s-o facă. Asta nu înseamnă că n-am comis greșeli. Iubitorii de adevăr au dreptul de a judeca istoria, dar nu alții.

— La cine te gândești? Întrebă Niculae.

— La cei care în locul nostru ar fi făcut și mai rău și pe care numai întâmplarea i-a aruncat printre victime. Pe ăștia îi bag și eu în… mă-sii. De-aia, mărturisi fostul notar, puțin absent acum, după ce se convinsese că nu va mai fi urmat, am nevoie de tine tot atât de mult și cu tot atâta încredere ca și acum cincisprezece ani. Eu nu sunt un comunist de tipul celor care cred că dacă am luat puterea am și convins lumea de adevărurile noastre. Atâta timp cât există un comunist, trebuie să-și dovedească prin definiție, permanent, convingerile, altfel cum o să-și dea seama dacă e urmat sau nu? Nu sunt mare în partid, dar nici mic… Am nevoie de tine. Vii, sau nu vii?

— Nu s-ar zice că ești pătruns de adevărul pe care l-ai spus mai înainte! exclamă Niculae.

— Adică n-am forță de convingere?

— Nu, răspunse Niculae.

— Dar tu ești în partid, pentru tine n-am. Hai sictir, răspunse supărat fostul notar și exclamă: nu ți-e rușine?

Niculae se posomori ca și când întorsătura discuției l-ar fi amenințat.

— Spuneam mai înainte, zise el, că văd lumea ca la cincisprezece ani… Nu e adevărat, ceva totuși s-a schimbat în acest timp… Nu știu încă ce, o să mă gândesc și o să vin să-ți spun!

— Te gândești, răspunse prompt fostul notar. Mai mă iai și la vale! Eu sunt de vină că te-am scăpat din mâini și nu mi-am dat seama că ai să te adaptezi la sera în care lucrezi și n-o să vrei să mai pleci de-acolo. Mi-am închipuit că ai altă stofă.

— N-am, răspunse ironic Niculae și se ridică și se despărțiră astfel, încrucișându-și pentru ultima oară privirile reci.

Afară, Niculae rămase câteva clipe nemișcat. Avea expresia neliniștită a celui care caută în minte ceva, o apropiere. „Nu e glumă, gândi Niculae. Va să zică de-aia a venit Iosif pe la mine! A aflat că voi fi chemat… Într-adevăr, în curând vor avea loc alegeri de partid și cineva, adică el, marele meu notar, s-a gândit să mă sprijine să fiu trimis delegat la conferința regională, iar altcineva, mai mare ca el, a fost de acord… Cum poți să treci peste ei? El acuma o să mă uite definitiv… Îmi pare rău! Și îmi pare rău și de Iosif! Ce simpatic fusese și ce lucruri interesante îmi povestise el mie despre Gâtlan și soră-sa! Ei, uite! Să-l cheme pe Gâtlan! Abia așteaptă Gâtlan să fie chemat, acum după ce i s-a făcut dreptate… S-o ia iar de la capăt cu ședințele în care oamenii să cadă leșinați la picioarele lui, zgâlțâiți de influențele burgheze, de care conștiința lor nu vrea să se lepede…“

PARTEA A DOUA

I

Peste câteva zile începea, după calendar, vara; verdeața îneca peste tot grădinile castelului. Tăcuți, oamenii coseau iarba înaltă și încetineala mișcărilor lor părea lipsită de viață din pricina țipetelor păunilor, care spintecau cu glasul lor artificial, parcă mort, aerul blând al împrejurimilor: oamenii păreau și ei nenaturali.

Care sunt cele mai frumoase zile? Cele care parcă se topesc ca și când n-ar trece nimic peste noi, lăsându-ne doar senzația că această scurgere nu va avea sfârșit, sau cele care, dimpotrivă, ne iau parcă cu ele spre o țintă misterioasă, pe care, înfiorați, ne străduim s-o zărim? Amândouă aceste stări se pare că îi plăceau tânărului horticultor: ceva se întâmplase cu el judecând după expresia destinsă care nu părăsea trăsăturile chipului său de dimineața și până seara. Alături de cel bătrân ai fi zis că îi spunea aceluia lucruri hazlii, însoțite de ironia protectoare pe care încep s-o aibă totdeauna tinerii când agresivitatea celor maturi a început să se tocească. Astfel, cei peste șaptezeci de salariați ai serelor și grădinilor își dădură seama de schimbarea care se petrecuse cu Niculae și aflară cu uimire că a ajuns inginer. Așadar, statul lui, ani de zile, închis în odaie, ascundea această ambiție care se împlinise. Când venea spre ei, un surâs îndepărtat, dar nu absent, apărea pe chipul lui; de când aflaseră că e inginer, îi spuneau să trăiți! El nu le răspundea, dar zâmbea în felul acesta, nici cu simpatie, nici cu dispreț; le dădea ordinele respective, cu un glas care nu se deosebea cu nimic de cel dinainte. Iar când era singur și trecea agale pe aleea principală, acest surâs dispărea, dar i se măreau în schimb ochii, a căror privire liniștită, dar dilatată, ascundea o lăcomie stranie, neștiută parcă nici de el.

Într-o dimineață apăru pe prima poartă de la intrare o siluetă de femeie, care de la distanța la care se afla horticultorul părea înaltă și îmbrăcată extravagant; culori aprinse îi învăluiau chipul, el însuși, acest chip, încadrat de un păr blond care îi cădea în bucle bogate pe umerii albaștri. Niculae se opri și o așteptă fără sfială. Pe cât de vii erau culorile de pe ea, pe atât de fantomatic chipul. Palidă ca o moartă, cu buzele vinete, cu pleoapele enorme, cu genele arcuite și cu pupilele dilatate, părea că se ridicase atunci din sicriu și o pornise pe drum nici ea nu știa încotro. Castaniul-deschis atât

de limpede și de inocent al ochilor ei îi aminti horticultorului de cineva care îi semăna, și pe chipul lui apăru o expresie de uluire:

— Tu ești? zise el în șoaptă când ea ajunse în dreptul lui, și frumoasa fantomă, fără să arate vreo uimire, se opri și se uită la el cu o indiferență simulată, dar și cu o rece întrebare în priviri, confirmând că da, ea era, ei, și?!

Niculae începu deodată să râdă.

— De ce râzi? Întrebă ea fără ca vreo cută a chipului ei să se miște.

— Ce te-ai boroșcoit așa?

Ea îl privi parcă de sus, cu pleoapele pe jumătate închise și păru să nu fi auzit întrebarea. Aștepta.

— Mai ești supărată pe mine? zise el pe neașteptate.

Era felul lui de a fi: în momentele cele mai nepotrivite și mai nepregătite punea întrebarea cea mai nelalocul ei, deși pentru el îndreptățită. Asta sparge parcă cu un topor apa timpului care l-ar despărți de cineva dintr-o pricină gravă. Așa și acum: chipul fantomei suferi din plin efectul acestei întrebări.

— Da, se schimonosi ea. Bineînțeles. Mai ai curajul să mă întrebi?

— Când ai ieșit de la mine din odaie, zâmbeai! De ce să n-am? râse Niculae. Nu văd ce curaj mi-ar trebui.

— Nu zâmbeam pentru tine! spuse ea mai îmblânzită și mai indiferentă. Dar adăugă cu ironie: Tot e bine că după un an de zile nu mi-ai uitat zâmbetul. Pesemne că te iubeam de eram așa senină!

Va să zică acuma nu-l mai iubea și-i purta, din pricina asta, pică? Sau nu din pricina asta?

— Nu eu te-am jignit, zise Niculae grav, ci tu și cu scriitorul tău m-ați jignit pe mine. Te-ai supărat că am râs? Ce puteam să mai fac?

— Dacă e pe ce mai puteai face, mai puteai face ceva, zise femeia și se mișcă, și el o însoți și porniră amândoi pe alee.

— Mai puteam face ceva! reflectă Niculae cu mâinile în buzunare și cu fruntea în pământ și o tăcere îndelungată se așternu între ei.

Tinerețea la un bărbat ține loc de eleganță în îmbrăcăminte dacă bineînțeles nu umblă rupt. Niculae călca alături de femeie puțin cam stingherit. De obicei se îmbrăca cu grijă, astăzi însă trebuise să ia a treia oară aceeași cămașă: doamna Anghel îl anunțase prea târziu că bărbatul ei n-o mai lasă să-i spele rufele. „De ce, doamnă Anghel?“ o întrebase el, și din explicațiile ei reieșise că timpul nu stingea, ci dimpotrivă făcea tot mai

strâmbă gelozia bărbatului ei. Asta cu rufele era o glumă, spuse ea, faptul că printre albiturile unui bărbat străin pe care le-ar spăla nevasta lui se găsesc și acelea, foarte intime, care îl puteau duce pe gelos cu gândul departe. Dar la un moment dat i s-a părut domnului Anghel că pe soția lui o pândește seara cineva din dosul liliacului bătrân din apropierea casei și s-a apucat și a tăiat liliacul cu toporul. Acuma trebuie să-l plătească. Niculae râsese crezând că doamna Anghel se exprimă în metafore, dar pe urmă, când se uitase, văzuse într-adevăr liliacul din apropierea casei, pe care se învățase cu anii să-l știe acolo, ca un copac și ca un stufiș, tăiat de la rădăcină, cu stufiș cu tot. Formidabil!

— Nu-mi dau seama ce mai puteam face, zise întru târziu Niculae, și adăugă: Nu vrei s-o luăm pe-aici prin grădină, am treabă un minut în clădirea aceea!… Spune-mi tu ce mai puteam face!

— La ce-ar folosi? zise ea prietenoasă.

— Cum la ce-ar folosi?! se miră el. Pot să fac acum ce n-am făcut atunci… Trebuie să-ți spun, continuă el apoi, că anul trecut, când ne-am cunoscut noi, eu nici nu eram așa liber ca astăzi, când am terminat cu toate examenele și sunt inginer horticol… Te rog să mă crezi că eu am darul ăsta, reluă după altă tăcere, să fac acum ce n-am făcut altădată, cu alte cuvinte să îndrept ireparabilul. Nici nu înțeleg bine sensul acestui cuvânt. De ce? Cum ireparabil? Totul se poate repara… De ce nu?… Scuză-mă un pic, mă întorc îndată!

Niculae intră repede în acea clădire din fundul grădinii, de lângă lac, care avea două odăi cu paturi de dormit pentru zilierii veniți de prin alte părți și o odaie care servea de călcătorie. Doamna Anghel îi luase totuși rufele, dar le trimisese aici unei femei:

— Dumneata ai primit de la doamna Anghel niște rufe? Întrebă el o femeie care tocmai stătea în picioare cu spatele la ușă, în fața unei mese lungi și călca.

— Sunt gata, zise femeia, întârziind puțin răspunsul, fără să-și ridice fruntea.

— Dă-mi o cămașă proaspătă, ceru horticultorul și o dezbrăcă pe cea de pe el, și o azvârli rămânând pe jumătate gol în fața ei.

Crezuse că era o babă? Când se uită la ea, văzu însă înaintea lui o femeie foarte tânără, mai bine zis o muiere, adică așa cum arată ele curând după ce trăiesc cu primul bărbat, și nu mai sunt fete, bărbat care le intră repede nu numai în viață, ci și în firea lor de femei, schimbând adesea

această fire atât de mult încât nu numai că devin de nerecunoscut față de ceea ce fuseseră ca fete, dar parcă ajung acum, după ce bărbatul a fost asimilat, să nu mai aibă nevoie de niciun fel de bărbat, nici bun, nici rău. Era chiar cazul acesteia, care putea arăta atât de liniștită în singurătatea acestei clădiri, deși bărbatul ei, Damian Gheorghe, o alungase de-acasă și pesemne că avea s-aducă (încă n-adusese) în locul ei, cum mai făcuse, pe ibovnică. Niculae n-o cunoștea, dar rămase cu privirea pironită asupra ei ca și când descoperirea că era tânără și înfloritoare îl năucise într-o clipă. Nu era însă numai atât; ea nu-și pleca privirea și îi mărturisea parcă astfel că îl cunoaște și e copleșită și ea atât de tare de prezența lui încât nu mai poate să facă altceva decât să se uite la el și să se supună dorinței lui, pe care o ghicea cu patimă mută privirea ei mărită brusc. Tânăra muiere însă scoase un geamăt parcă de groază, deși se lăsase împinsă pe masă, în timp ce horticultorul îi și ridicase rochia.

— Niculae, nu! se rugă ea.

Va să zică îi spunea în mintea ei pe nume, și acum în brațele lui îi scăpase și cu voce tare. Dar rugămintea ei înspăimântată îl hotărî brusc pe horticultor să renunțe: îi dădu drumul din brațe. Începu apoi să se îmbrace cu o cămașă nouă.

— De ce? zise el.

— Sunt măritată, domnule inginer.

— Am înțeles, zise Niculae. Scuză-mă! N-am știut. Și de ce mi-ai spus pe nume?

Tânăra muiere pusese mâna pe fierul electric. Nu vru să răspundă. Horticultorul repetă întrebarea. Ea surâse cu îngăduință vrând parcă să spună că e atât de ușor să ocolești o întrebare când nu vrei să răspunzi la ea…

— De ce v-am spus pe nume? zise ea tărăgănat. Și deodată se miră singură: Am greșit!

El ar fi putut atunci s-o întrebe de ce s-a speriat atât de tare cu întârziere, și nu s-a speriat din prima clipă. O întrebă însă cum o cheamă, și ea, în loc să-i spună că o cheamă Florica Damian, minți fără șovăire, spunând alt nume.

II

Niculae reveni afară cu cămașa proaspătă pe el și pictorița (căci ea era, Golea Simina, fosta soție a lui Pătrașcu) se ridică de pe bordura de ciment a mormântului prinților unde îl așteptase pe Niculae și porniră înapoi spre curtea castelului.

— Dă-mi tu un exemplu de lucru ireparabil, zise Niculae cu respirația ușor modificată, și eu am să-ți dovedesc că e perfect reparabil.

— Între noi, zise ea, a fost ceva frumos care s-a destrămat.

— Perfect! exclamă Niculae. Acest ceva frumos de care vorbești tu există și acum în mine, intact. Nu văd ce-ar exista în tine ireparabil, din moment ce tu ai venit atunci la mine să-ți ceri iertare. Te-am iertat!

— Este lucrul pe care îl puteai face atunci și nu l-ai făcut, zise tânăra femeie. Acum e prea târziu. În loc să fi râs, mai bine m-ai fi crezut; tot ceea ce auzisei de la scriitorul acela era o minciună a unui lăudăros.

— Era foarte convingător, zise Niculae.

— Da, știu, povestește bine! zise ea cu dispreț. Dar n-aveam de unde să bănuiesc că talentul lui are un revers: e mitoman!

Niculae începu să râdă. Acum era convingătoare ea. Dar pesemne că amintirea istoriei, a ideii ca atare de a da cu un ban o femeie îl înveselea iar atât de tare, încât uita că pe ea, care era chiar acolo lângă el, istoria aceasta n-avea cum s-o înveselească și că ei doi se despărțiseră tocmai din pricina acestui râs al său care arăta că în sinea lui el nu ținea seama de nimic.

— În felul ăsta crezi tu că poți repara ireparabilul?

— Da, zise el. Neacceptând ideea că din pricina râsului meu o femeie care mă iubește mă poate părăsi.

O mare nedumerire se așternu pe chipul fantomatic al femeii.

— Și a trebuit să aștepți un an ca să-mi faci această declarație? zise ea.

— Da, zise Niculae, aveam treabă, n-aveam timp să transform simpatia mea pentru tine în gelozie și să nu dorm din pricina prostiei tale. Fiindcă abia acum pot să-ți spun foarte liniștit că așa ceva nu trebuia să ți se întâmple! Auzi, femeia pe care o iubești a fost trasă cu banul de doi golani, și ea nu știa cu cine are de-a face! N-are importanță dacă asta face parte din trecutul și nu din prezentul ei. Gelozia retrospectivă, după cum vezi, e cea mai groaznică, tocmai fiindcă faptele sunt clasate definitiv și nu mai pot fi modificate. Gelosul vrea modificare: Să nu fie! Să nu fi fost! Să nu se fi întâmplat! Oribil! Brrr! Dacă ași fi lăsat să-mi intre bine în cap chestia asta, nu te-ași mai fi dat afară din odaie cu râsul meu, ci ași fi suferit fără folos, măcinându-ne de fiecare dată când ne-am fi văzut, eu cu întrebarea: de ce ai

făcut un astfel de lucru, tu cu răspunsul care nu m-ar fi potolit: nu e adevărat, e o minciună. Chiar și acum te-ai apărat în cel mai rău mod, spunându-mi că scriitorul acela e un mitoman. Uite, dă-mi voie să nu te cred, faptul s-a petrecut, dar acum nu mai are pentru mine nicio importanță, înțelegi? Și abia atunci ne-am fi despărțit în cele din urmă pentru totdeauna, după chinuri îndelungate. Și nu se știe dacă despărțirea n-ar fi lăsat o rană care nu s-ar mai fi închis poate niciodată. Crezi că nu știu? Din dragoste pură suferim cel mai puțin. Știu, m-ai rugat chiar atunci să nu-mi pese, spunându-mi că un bărbat tare e un bărbat care în lucruri din astea rămâne nepăsător. Cum să rămâi nepăsător? N-ai bănuit nicio clipă că îmi venea atunci să mă ridic de pe pat și să mă pun cu pumnii pe tine! Dar m-am stăpânit, fiindcă, să vezi, în lucruri din astea eu am mai multă imaginație… Scriitorul tău, am văzut, în chestii cu câinii prin copaci era plin de fantezie, dar ce urmări poate avea un gest în viața ta și poate și-a lui, n-a bănuit; eu te-am văzut cum ai fi arătat după pumnii mei… prăpădită și micșorată în sufletul meu, și eu gâfâind ca un țigan după ce și-a târnuit gașperița, fiindcă a prins-o cu altul și n-are curajul despărțirii. Cum așa, exclamă Niculae, că n-ai curaj?

Trebuie să te desparți, n-ai încotro. Pe urmă vezi tu mai târziu dacă ai făcut bine, ai timp să te întorci, și dacă întoarcerea nu mai e posibilă, înseamnă că ai făcut bine.

— Și tu ai făcut bine, Niculae?

— Sigur că am făcut bine.

— La ce ți-a ajutat că am stat despărțiți un an de zile? Dacă ți-ași spune că între timp eu m-am măritat și cuvintele tale de acum îmi îngheață inima?

— De ce să-ți înghețe, zise Niculae, stai liniștită. Simpatia mea pentru tine o să se retragă în cele din urmă definitiv și fiecare va merge pe drumul lui fără să se uite înapoi.

— Vreau să știu ceva, zise ea în șoaptă. Era tot atât de greu să înțelegi atunci pe loc ceea ce înțelegi acum?

— Sigur că era greu. Și dacă vrei să știi, zise Niculae parcă supărat, de înțeles nu înțeleg nici acum, dar nu mai îmi pasă! Știi cum zice grecul, râse el deodată: Dă, Doamne, să nu mă însor, dar dacă mă însor, dă, Doamne, să nu mă înșele nevasta, iar dacă mă înșeală, dă, Doamne, să nu_știu, iar dacă știu, dă, Doamne, să nu-mi pese. Așa sunt eu acum, m-ai înșelat înainte să mă cunoști cu scriitorul acela, dar nu mai îmi pasă. Ai să mă întrebi de ce. Îți răspund: am pus sau s-a pus între întâmplarea aceea și mine un obstacol

de câteva sute de zile, câte au trecut de-atunci, ca un tampon. N-o mai văd clar istoria respectivă de la distanța asta, nu-i mai disting gravitatea, pur și simplu a rămas în urmă și n-o mai găsesc în sentimentele mele. Ai să mă întrebi iar de ce. Îți răspund: fiindcă atunci, când te-am dat afară din odaie, te-am dat afară cu întâmplarea aceea cu tot și nu-ți mai păstram nicio punte de întoarcere.

— Și cum îți explici că a rămas în urmă doar întâmplarea și eu nu? zise ea cu o intonație stranie.

Parcă ascundea ceva vocea ei. Se străduia din răsputeri.

— Ai rămas și tu, zise Niculae fără ocol. Nu mai țin la tine ca atunci. Am doar simpatie. Crezi că e puțin lucru?

Se opriseră de mult pe marginea lacului și se așezaseră jos turcește. Mirosea a nămol și a iarbă. În plină zi, broaștele orăcăiau undeva în depărtare, turburând liniștea văzduhului alb, încărcat de un soare care ardea cu putere. Trăsăturile deprimate ale femeii, accentuate de fondul vânăt care îi acoperea chipul, se lăsaseră în acest timp parcă și mai în jos. Ea tăcea chinuită vădit de o tristețe grea, de care căuta să scape prin cuvinte; de câte ori întreba, această expresie de mâhnire fără leac dispărea, ca și oboseala parcă veche a ochilor: se însuflețea, dogoarea sângelui trecea prin fard, gura redevenea tânără, apropiată de zâmbet, de bucurie.

— Așadar simpatia, exclamă ea, e tot ce ai putut salva? Și la început când te-am auzit vorbind că poți repara ireparabilul, m-ai lăsat să cred că ai salvat totul!

— Am crezut că ai salvat și tu ceva, răspunse el după o lungă tăcere. Împreună, asta ar fi fost mult! Am vorbit și în numele tău.

— Oh, Niculae, oftă ea și rămase tăcută, cu ochii închiși și cu fața la soare, cu capul într-o parte, asemeni unei bolnave care a părăsit patul și aerul tare i-a făcut rău.

— Hai, lasă, zise el, în glas cu acea simpatie pe care i-o declarase, și surâse. Ce-ai mai făcut în acest timp? Ai mai pictat ceva?

— Da, tresări ea deodată, și privirea ei inocentă îi străluci intens, vrei să vezi? Și se ridică în picioare. Îmi pregătesc pentru la toamnă o nouă expoziție.

Părăsiră marginea lacului și intrară în curtea castelului.

— De când ai venit? o întrebă el.

— De câteva zile.

— Și bărbatu-tău unde e?

— E la București, răspunse ea cu acel glas sigur al celor căsătoriți, care și-au dat seama că la astfel de întrebări se răspunde totdeauna fără șovăire.

Căsătoria e sacră chiar dacă soarta te împinge s-o trădezi.

Urcară scările interioare ale castelului și pictorița o luă înainte pe coridorul lung. Odaia ei dădea spre grădină. Era plină de pânze și mirosea foarte tare a uleiuri și vopsele, chiar cu geamurile deschise.

— Îți stă bine așa, cadaverică, nu te mai cunoaște nimeni, zise Niculae după ce se așeză într-un fotoliu, dar n-ai vrea să te speli, să te văd și eu cum mai arăți cu adevărat?

— Cum să nu, zise ea, așteaptă puțin.

Și se duse pe după perdea, unde era o chiuvetă cu oglindă și o baie mică. De-acolo continuară:

— Și cine e bărbatu-tău?

— N-o să-l cunoști niciodată! răspunse ea cu întârziere, dar foarte hotărâtă.

— Nu ți-am spus că vreau să-l cunosc, ci cine e, cu ce se ocupă, zise Niculae.

— Nu e nevoie să știi!

— A, nu e nevoie! Ai dreptate, zise el de astă dată chicotind. Râdea de ea, avea o astfel de expresie.

Dar ea, de-acolo din baie, nu-l vedea, nu zise nimic.

— Și de ce îmi spui mie, continuă Niculae, că n-o să-l cunosc niciodată? De ce ai bănuit, vreau să spun, că ași avea curiozitatea asta?

Ea tăcea.

— Nu mă interesează, reluă Niculae, și îl bag în… mă-sii!

— Nu te gândești că s-ar putea să mă simt jignită? răspunse ea după o tăcere.

— Ba da, dar altădată să nu mai vii cu chestii de-astea, să-mi atribui adică sentimente pe care nu le pot avea. Întrucât m-ar fi putut interesa bărbatul tău!? Îl…

Și repetă, hohotind orgolios, injuria. Ea ieși însă din baie luptându-se parcă din răsputeri cu un surâs de fericire care parcă îi strâmba chipul acum demachiat.

— Ia uite, zise Niculae, ești veselă, sau mi se pare mie?

Ea se uită la el direct, fără să se ferească, și izbucni în plâns. Nu se lăsă însă nicio clipă pradă, se luptă cu plânsul, care nu era mai puternic dar nici mai slab decât voința ei, și din acest amestec pe chip îi apăru o expresie de

chin care parcă n-avea nicio legătură cu lacrimile care îi curgeau șiroaie, dimpotrivă, îi spălau succesiv fața de suferință, pe măsură ce trăsăturile i se schimonoseau, după ce o clipă i se înseninaseră. Horticultorul se uita la ea cu o privire lacomă, ca la un spectacol, și se vedea cât de tare îl bucurau hohotele ei, ca și când el ar fi pedepsit-o astfel, și sub efectul pedepsei o ierta, văzându-i durerea sinceră. În același timp părea mirat: De ce-o fi plângând? Îl iubea? Ei, bine, el era acolo și îi declarase că și el ținea la ea. Atunci? Nu cumva vrea să spună că îl iubește și pe bărbatul ei și că doi bărbați în inima ei n-au loc? Ei, bine, dacă n-au, să dea unul afară. Trebuie să te gândești, nu să plângi!

— Ei, spune! zise el întru târziu, protector. Dă-i drumul!

Femeia tresări și îl învălui cu o privire aproape speriată: ce să spună? Ciudatul îndemn însă o ajutase să învingă în sfârșit plânsul; deodată surâse:

— Iartă-mă, îi șopti, hai să-ți arăt tablourile mele. Dar nu pe-astea, aici n-am decât câteva. Mergem la București să ți le arăt în atelierul meu!

III

Se afla într-un pod acest atelier, chiar în mijlocul orașului. Ea deschise cu mai multe chei, de toate mărimile, și intrară. Și aici mirosea foarte tare a uleiuri și vopsele, și într-adevăr tablourile zăceau prin toate colțurile rezemate de pereți, sau chiar în stive. Un pat obișnuit de metal, peste care fusese așternută un fel de sarică, părea prea mic în această hurdubaie, mai ales că în afară de un șevalet mare alt mobilier încăperea nu avea. Pe jos, pe podeaua de scânduri, de asemenea pictorița pusese un covor lățos de lână.

— Uite, zise ea luând de undeva un scăunel mic, stai pe el la distanța asta și eu am să-ți pun pânzele pe șevalet și să te uiți.

Se duse apoi la peretele care da spre stradă și împinse în zid, care cedă și începu să alunece spre dreapta, descoperind cerul îndepărtat, și soarele, și acoperișurile orașului. Lumina năvăli în atelier. Niculae se ridică cu o expresie de extremă încântare pe chip și se apropie de micul grilaj care îl mai despărțea de vid și începu să se uite.

— Mie mi-e frică, zise ea, să mă apropii așa tare de grilaj. Am tentația abisului. Mi-e frică chiar când mă uit la tine.

— Nu, zise Niculae, eu n-am tentația asta în niciun fel.

Și râse. Pictorița se apropie și ea, dar rămase la un pas distanță. El o apucă de mână.

— Excepțional! murmură el privind cu aviditate panorama capitalei. Uite, așa aș vrea să am și eu o odaie. „Casa grădinii“ îmi place și nu m-ași muta de-acolo, dar mi-ar plăcea să am și eu un punct așa înalt cum ai tu aici și să stau să mă uit singur pe deasupra. Parcă visez! Parcă sunt la capătul lumii, într-o țară absolut străină, dar foarte frumoasă…

— Adevărul e că e splendid, răspunse pictorița, care se lipise de el și a cărei teamă se pare că din pricina asta dispăruse. Și eu mă uit acum cu tine pentru prima oară. Asta e bulevardul Magheru, dar încolo nu mai recunosc nimic.

— Și cine ți-a dat ție toată chestia asta?

— Fondul plastic! Dar nu era așa când am primit eu repartiția, zidul care alunecă l-am făcut cu banii mei.

— De unde ai tu bani? După tablouri?

— Nu, sau prea puțini. Avem alte surse, îi răspunse pictorița. Câștigăm bine, de pildă, când facem grafică.

— Asta ce e? Ea se strâmbă:

— Afișe, reclame, ilustrații…

— Și câtă chirie plătești tu aici?

— Mai nimic!

— Și ai tot ce-ți trebuie, zise el revenind în atelier, apă, instalații?…

Se așeză jos pe acel scaun pliant și își ridică toată privirea spre ea. Chipurile lor se întâlniră și ea nu mai răspunse: mergând de-a-ndăratelea, dibuia patul cu mâna ca o oarbă și se întinse apoi pe el, trăgându-și o pernă sub ceafă. Uitase să mai clipească. Ochii îi jucau și o adâncă neliniște licărea în luminile lor. Privirea ei limpede parcă își pierdea astfel inocența, ca sub apăsarea unei gândiri rătăcite și impure. Ea parcă știa că totul i se vedea pe chip și părea disperată. Horticultorul se posomori. Rămase tăcut multă vreme, ca și când ar fi fost singur în încăpere. „Ce-o fi cu ea? se întrebă el. Nu-mi place cum se poartă, își dă și ea seama și își pierde din ce în ce mai mult stăpânirea de sine. Degeaba o întreb de chirie și de instalațiile sanitare. E clipa când ar trebui să mă ridic și să plec și să n-o mai văd. Nu-mi place istoria asta cu tentația abisului. Ce abis e aici? S-a măritat, înseamnă că a uitat totul. Sau dacă n-a uitat, n-a fost în stare să-și aranjeze amintirile și a preferat să aducă în viața ei alt bărbat, să i le aranjeze el. Perfect!“

— Ține-te de chestia asta, zise el fără s-o privească, cu acel glas de invidiat pe care îl simțim totdeauna la cei care trăiesc singuri și liberi și care

nu doresc să iasă din această stare nu din pricină că sunt egoiști, ci pentru că e starea lor naturală. Vreau să spun, reluă el dibuind cu degetul în aer și privind-o, pe un singur drum, de obicei pe cel care ne e dat, în tot cazul pe cel de pe care, dacă ar trebui să ne smulgem, nu trebuie s-o facem decât dacă l-am zărit bine pe cel adevărat. E clar, nu?

— Hai să nu vorbim despre asta! zise ea cu o gravitate neașteptată, care îi readuse și siguranța de sine. E foarte clar pentru mine: mi-ești drag și nimeni nu mă poate împiedica, în inima mea, să simt ceea ce simt. Și asta nu-mi face în gândul meu niciun rău.

El nu păru să acorde importanță cuvintelor „nimeni nu mă poate împiedica“, ceea ce putea să însemne că acest nimeni exista și putea încerca s-o facă; el îi zâmbi. Privirea îi licări de încântare, dar și de ironie. „Nu e deloc rău, gândi. Acuma ea știe ce spune și e bine, când ne simpatizăm, să stăm pe picioarele noastre, nu să alunecăm în cine știe ce abisuri și să ne agățăm pe urmă de celălalt…“

Și se ridică și se așeză lângă ea. Îi puse mâna pe obraz și o mângâie îndelung, pe tâmple și pe urechi, netezindu-i părul.

— Hai, îi spuse, arată-mi tablourile.

— Nu, șopti ea, nu mai simt nevoia. Cu tine nu mai mă simt pictoriță.

— Asta e bine, sau e rău?

— E bine, spuse ea apăsat, cu o astfel de intonație încât se ghicea că îi trecuse prin cap și gândul că s-ar putea să fie rău. Asta nu înseamnă că nu m-ar întrista dacă ceea ce pictez eu nu ți-ar plăcea. Mă simt mai liberă cu tine fiindcă îmi dau seama că dacă îți plac, mai am și alt rost pe lume decât acela de a picta. Pictura e o obsesie, te împiedică să trăiești integral. De pildă, după ce ai revenit adineauri în atelier arătai fericit, ca un om care a visat ceva frumos, sau i s-a spus că va pleca într-o călătorie. Nu te mai gândeai la prezent și mi-am dat seama că ai dreptate, noi doi ne-am despărțit, și tu ești străin de mine, cu toate că tu m-ai oprit… Ei, în timp ce mi se strângea inima că nu mai însemn nimic pentru tine, gândeam: ce expresie frumoasă are, de tinerețe și singurătate. Nu era un gând al femeii din mine, ci al pictoriței. Bineînțeles că l-am alungat ca pe-o prostie. Așa că să lăsăm pictura și mai ales tablourile mele! Dar vreau să te întreb: m-am înșelat? Te simți tânăr și singur. Ți-e bine? Cum reușești?

— Nu fac niciun efort, zise el. Dar tu parcă ai fi o babă, așa vorbești de tinerețea mea, când de fapt ești cu cel puțin zece ani mai mică… Prost se simt cei care consideră singurătatea drept un infern, reluă el. Am auzit la

cineva din lumea voastră expresia asta: infernul singurătății. Nu știu ce era, pictor sau scriitor. Poate că voi aveți dreptate, dar în lumea în care trăiesc eu, hm! Cum să-ți explic… Ceea ce ne leagă, sau lucrurile de care ne agățăm când ieșim afară din casă, nu la serviciu, unde trebuie să muncim, dar în vizite sau la petreceri, nu se deosebește de ceea ce leagă o oaie de alta. În timp ce femeia, de pildă, pe care trebuie s-o alegem din societate, n-ar trebui s-o facem ca berbecul după miros… După ce trece reproducerea, ne trezim față în față doi străini. Ei bine, suntem chiar străini și singura modalitate de a mai îmblânzi această descoperire care ne sperie ar fi să recunoaștem că așa ne-am născut, și că asta nu e o vină… Atunci ne-am simți mai bine, și abia atunci s-ar naște între noi iubirea care n-ar lega pe nimeni cu lanțul… Știi, râse deodată Niculae, devotamentu ăla!

Vrusese să spună că abia așa ar apărea acel devotament? Și ce era de râs aici? Părea uluită. Chipul ei se făcuse grav.

— Ceea ce mi-ai spus acum mi-a plăcut foarte tare, murmură căutându-l intens cu licărul privirii. Te ascult, spune mai departe.

— Ce să-ți spun, protestă el, parcă cu gândurile împrăștiate. Tot ce pot să-ți spun e că țin la femei, deși cuiva i s-ar părea că mă feresc de ele… și țin și la oameni, cu toate că unul sau altul ar putea să spună că fiindcă nu umblu cu niciunul din ei de gât, nu-mi plac. Acuma să nu crezi nici tu că dacă am pomenit de ei, nu-mi dau seama că mulți dintre ei sunt loviți de ceilalți și că refugiul celor loviți într-o singurătate ca a mea nu mai e posibil. Cine mai poate sta acasă liniștit cu rana otrăvită, care nu se mai închide? Eu am stat. Rana s-a închis. Dar poate că cineva m-a ajutat, și chiar așa e, m-a ajutat întâi gândul la tatăl meu, care era vinovat de întorsătura pe care a luat-o viața mea imediat după război, din pricină că mi-a oprit drumul la școală ca să-și aducă trei băieți, fugiți, acasă. Nenorocirea asta a lui, care i-a adus la șaizeci de ani ruptura de mama, care i-a dorit moartea, mi s-a părut mai mare ca a mea și l-am înțeles, mi s-a făcut milă de el. Găsisem vinovatul și l-am izbăvit. Ei, ura care ar fi putut cloci în mine, fiindcă la aproape treizeci de ani mă trezeam dat afară din activul de partid și fără nicio calificare și cu studii incomplete, împotriva tatei, dar și împotriva unui fost legionar care a vrut să mă curețe, și la urma urmei ura generalizată împotriva tuturor celor care aveau o soartă mai bună ca a mea, s-a stins. Cum? ai să mă întrebi. Așa, mi-am dat seama că ceea ce mi se întâmplase era un lucru care era al meu și trebuia să-l trăiesc numai eu, fiindcă mi-era dat, și nimeni n-avea chef să-l trăiască în locul meu. L-

am trăit! M-am întins cu spinarea pe podea, cu brațele în lături, fiindcă altceva nu vedeam ce mai puteam face, și am așteptat să văd ce se întâmplă. Nu s-a întâmplat nimic, spre uimirea mea, podeaua sub spate m-am trezit că-mi face bine. Stai, mi-am zis. Sunt un om! Ce mi se poate lua din ce eu nu vreau să dau? Faptul că trebuie să pun pământ în răsadnițe sau să-l arunc cu lopata într-o plasă? Și pe urmă? Nu sunt liber să fac ce vreau? La mine în odaie nu sunt eu perfect liber? Cine îmi poate turbura acest sentiment?… Și m-a ajutat apoi inginerul bătrân, care m-a înțeles. Se putea să nu mă fi ajutat, să fi dat peste un înrăit! Mă descurcam eu! La urma urmei, mai mult decât să mă pună să car ghivece toată ziua în camion ce putea să-mi facă?

— Te-ai îndepărtat de la ceea ce mi-a plăcut mie, îl întrerupse ea. Nici nu mai știu cum ai zis, dar mi s-a părut extraordinar. Intelectualii, care au orgoliul că gândirea e domeniul lor, în realitate sunt niște simpli profesioniști, și numai puțini din ei pot gândi așa cum ai gândit tu mai înainte: că, adică, nu e rău că suntem singuri… Dar tu ai spus-o parcă altfel, în gura mea n-are niciun haz… Acuma, Niculae, despre pictura mea să-ți povestesc și eu ceva. Tu ai un copil și o experiență de viață care te îndreptățește să spui ceea ce spui despre oameni. Noi, ca artiști, pe lângă viața naturală pe care o trăim ca toată lumea, mai ducem și o viață, cum să-ți spun… foarte sofisticată, ca artiști… În care suferim foarte mult… chiar și cei mari, nici ei nu sunt scutiți de… Eu sunt încă mică, și ca vârstă nici n-am treizeci de ani, dar așa cum sunt, cu ceea ce știu eu despre mine, ași fi mai fericită dacă n-ași avea un înger rău care mă urmărește și îmi spune la ureche, când mi-e lumea mai dragă, rânjind: Talent! N-ai talent! Ași îndura și suferința asta, dar m-a făcut să încep să doresc laudele altora, ca să-i dovedesc lui că nu-i adevărat, am talent și nu-mi pasă de rânjetele lui. Asta e mai rău! Nu pot să scap de el.

— Va să zică e vorba de cineva real? Că după cum te-ai exprimat tu, mi s-a părut că e vorba, așa, de un duh…

— Nu, zise ea cu simplitate. E vorba de-un coleg, de-un pictor…

— Aha, făcu Niculae. Va să zică el are talent, probabil, dacă îți spune ție că tu n-ai.

— Nu, fiindcă asta poate să ți-o spună și unul care n-are, din răutate… Dar ăsta are!

— Și ce vrea de la tine?

— Nu-mi dau seama, zise ea.

— De ce stai de vorbă cu el? se miră Niculae.

— De ce!? Vezi, m-a scos odată din sărite și de-atunci nu mă pot stăpâni, și i le torn și eu.

Niculae râse:

— Și tu ce poți să-i spui, dacă singură recunoști că are talent?

— Stai să vezi. Dacă eu n-am talent, îi spun (lucru de care nu mă tem câtuși de puțin, eu cred că am), în cele din urmă nu voi mai picta, dar ce va face el, care e foarte talentat și în curând va înceta să mai picteze!?

— Așa i-ai spus!?

— Da!

— De ce?

— Există drumuri pe care apuci, zise ea parcă indignată. Al meu nu știu cât e de larg și de lung, dar știu că nu va deveni din drum potecă, în timp ce al lui se va strâmta din ce în ce… Când i-am spus asta, a deschis o gură cât o șură: „Eu am flaaacăra! zice. În mine stă de pază un deeemon!“ De! făcu pictorița. Demonii ăștia sunt capricioși. Într-o zi te părăsesc și caută suflete mai modeste. Nu duc lipsă. „Crezi că talentul aleargă pe drumuri?“ zice. „Sunt Convinsă, i-am spus. Uită-te la copii; pune-i să picteze, dă-le pensule și vopsele în mână: fac minuni. Și cu toate astea rar ajunge câte unul din ei pictor. La vârsta noastră, continuă pictorița în glas cu o tonalitate necruțătoare, semănăm cu ei, cu copiii, puțini dintre noi, chiar dacă reușim să ne afirmăm la început, reușim să ne ținem și pe picioare.“ „Vrei să spui, zice, că tu te vei ține?“ „Îți garantez. Acum ție ți se pare că ești sus, dar cât timp?“ „Sus! Îl văd că face. În ceruri!“ Se vedea că tocmai de aceea, că era sus, nu auzea bine și nici nu înțelegea, nu vroia să înțeleagă ce îi spuneam eu; mă considera o simplă cobe! De ce, adică, să fie adevărat ce-i spuneam eu? De unde știam eu? Vorbeam și eu ca să-l zgândăresc, din invidie, daaaa, de ce altceva?

Dezvăluirile nu apropie, cu toate că rezistăm greu să nu le facem. Ni se pare că ne apropie. Niculae tăcea, brusc înstrăinat. Pictorița de asemeni, foarte posomorâtă. Părea rătăcită…

— Dacă lucrurile stau așa cum spui tu, zise Niculae uitându-se afară, atunci nu văd de ce zici că nu poți să scapi de el. Ce înseamnă asta că vrei să-i dovedești lui că ai talent? De ce să-i dovedești lui? Bagă-l în… mă-sii, și gata!

Pictorița se uită la el cu o expresie holbată, sorbindu-i parcă cu nesaț cuvintele.

— N-are nicio rușine, șopti ea venindu-și în fire. Mi-e foarte greu! Parcă n-ar fi bărbat. Mă ponegrește, inventează despre mine lucruri josnice.

— Adică? zise Niculae mai apropiat.

— Eu știu? Despre mine ca femeie! răspunse ea mușcându-și buzele. Lucruri nedemne. N-are mândria să nu spună lucruri care îl mânjesc tot pe el.

— Depinde cum e și viața pe care o duceți voi, zise Niculae supărat. Dacă ceea ce spune el ceilalți cred, deși nu e adevărat, înseamnă că sunt niște… Nu spune decât despre tine? Sau mai spune și despre alții?

— Nu, zise pictorița, cu mine are el ce are! Parcă nu mai trăiește decât să mă distrugă pe mine.

— Înseamnă că a fost ceva între voi și el nu-ți iartă ceva, dădu din umeri Niculae. Fiindcă nu-mi vine să cred că vrea să te cucerească prin persecuție. Dar ia spune-mi, ceilalți cum sunt?

— Unii sunt mai buni, alții nu… Alții sunt și mai răi, zise pictorița. Sunt cei care râd… La noi se râde, și se râde, și fiindcă se râde, înțelegi ce vreau să spun: din trei care râd de ceva fiecare râde și de ceilalți doi fiindcă râd.

— Asta, zise Niculae, n-ai ce să-i faci. Și de mine s-a râs, a râs chiar prima fată pe care eu am iubit-o, a răspândit în sat, ca să se răzbune ea de ceva, ideea că n-ași avea ceea ce are orice bărbat. Râdeau copiii de mine, mă arătau cu degetul! Ți-nchipui!… Pe urmă, în activul de partid, râdea de mine, făcându-i și pe alții să râdă, cel mai bun prieten al meu, unul Iosif… Dar ia spune-mi, zise Niculae nedumerit, bărbatu-tău de ce nu te apără?

— Ce poate să-i facă? zise ea deodată cu voce străină. N-oi fi vrând să-l provoace la duel?!

— În ce mă privește, răspunse atunci Niculae tărăgănat și deodată absent, eu nu vreau nimic. Bărbatului tău, și nu mie trebuie să-i ceri să te pună la adăpost de astfel de lucruri, el trebuie să te spele de păcate, și nu eu. Sau oi fi vrând să te spăl eu și pe urmă să te duci să te bagi în patul lui neprihănită?! Cum ai putut să-mi spui un astfel de lucru? Nici n-ai apucat bine să te asiguri de puterea simpatiei mele și mi-ai și pus în cârcă ceea ce e în viața ta foarte neclar, dacă nu chiar foarte îndoielnic. Îmi retrag simpatia pentru tine.

Și se ridică în picioare, și fără să se uite la ea o luă spre ușă. Puse mâna pe clanță, fără grabă, dar hotărât și fără să se uite înapoi, și ieși. Curând i se auziră din atelier pașii coborând rapid, parcă alunecând pe scările de ciment ale blocului. Înfățișarea pictoriței, ascultând, se schimbă: o lumină bruscă îi

descleștă trăsăturile încordate. Avea acum aceeași expresie ca și anul trecut, când el o alungase cu râsul lui batjocoritor, din odaia lui. Era frumoasă și parcă împrumutase ceva din expresia celui care de astă dată pleca el din odaia ei dat afară…

IV

A doua zi era duminică și Niculae se trezi mai târziu. Se întinse, și o veselie intensă îi inundă chipul. „Ce să fac-eu acum cu duminicile mele? Își șopti și rămase vreme îndelungată în capul oaselor, uitându-se fără să clipească spre geamul care datorită căderii ciudate a luminii aducea parcă cerul în fereastră, albăstrind odaia. Ei, ce să fac? Ce făcea grădinarul Miciurin? La ce se gândea el? E clar; de ce să stea salcâmii degeaba? De ce să nu crească, de pildă, în ei, în loc de frunze, ardei grași? Grădinarul Miciurin, mintea lui creatoare adică, n-avea odihnă! Ei, a mea are! Am să ies să mă plimb, dar nu spre copacul bătrân care îl sperie pe Michi, ci prin sat, să văd cu ocazia asta și ce fel de flori vrea tovarășul președinte să pună de-a lungul șoselei, ce fel de pământ este, ține sau nu ține?… Asta ne-a mai rămas, florile de-a lungul șoselelor, încolo le-am aranjat pe toate…“

Se îmbrăcă în clipa când cineva îi bătu în geam. Scoase capul pe fereastră. Omul era unul Pecingine Ion, mic de statură, abia i se vedea capul, deși fereastra nu era înaltă. Era cumnatul lui Damian Gheorghe, angajat să aibă grijă de bărcile complexului.

— Ce e, barcagiule? zise Niculae.

— O doamnă de la castel vă trimite chestia asta.

Și îi întinse un plic în care zornăia ceva. Niculae îl rupse și scoase din el niște chei și o scrisoare.

— Bine, barcagiule, zise Niculae, dacă doamna e de la castel, spune-i că îi mulțumesc, atât! Domnul inginer vă mulțumește.

Apoi începu să citească scrisoarea: „Dragă Niculae, i se spunea, te-am jignit premeditat și nu involuntar sau pentru că gândirea mea ar fi putut naște, din viața mea, ceva urât la adresa ta. Să vezi de ce: prea ușor m-ai aruncat în grija bărbatului meu, ca să nu mă simt eu cea dintâi jignită. Nu înțelegi, Niculae? Te iubesc foarte tare, te-am iubit tot timpul, și nu mai pot iubi, de când te-am cunoscut, pe nimeni. Foarte tare!… Nu-mi scormoni însă trecutul ca să afli căderile de care nu sunt vinovată, așa cum ai făcut acum un an, rămâi așa cum te știu, cu sentimentul tău de singurătate, și nu-

mi retrage simpatia ta! Ași fi fericită! Simina.“ Iar apoi în postscriptum: „Fiindcă ți-a plăcut așa de mult atelierul meu, ți-l dăruiesc, îți trimit cheile. Poți să faci ce vrei în el, să vii când vrei, la orice oră (una din yale e de la intrarea în bloc, să poți descuia noaptea), poți să dormi în el dacă ai chef. Nu deranjezi absolut pe nimeni. Ai doar grijă să încui cu toate cheile și când pleci, și când stai, fiindcă ai văzut, am acolo tablourile, care pot fi furate, lucru care nu m-ar măguli deloc, deși la prima vedere așa ar trebui, fiindcă dacă n-ar avea valoare nu le-ar lua nimeni. Dar mi s-a întâmplat! Te sărut! S!“

„Îmi place, e deșteaptă, murmură Niculae. Declarația de dragoste explică vorbele ei urâte, dar o rectificare tot e necesară. Nu eu i-am scormonit trecutul acum un an, ci acest trecut a venit spre mine. Această frază a ei e obscură, și din pricina asta suferă și restul. N-o să-i cer explicații, ea știe ce-a scris și vrea să mă facă complice la ceea ce eu nu știu, ca să-mi spună mai târziu că am știut. Nu știu și nici nu vreau să știu.“ Se uită însă la pachetul de chei și expresia i se mai îmblânzi. Le luă și le vârî în sertarul mesei.

Președintele era pe-afară împreună cu o altă notabilitate, când Niculae se apropie de clădirea sfatului popular. Îi găsești uneori pe afară pe acești reprezentanți ai puterii locale. Președintele era un tânăr înalt, subțire și puțin îndoit de umeri, cu o expresie de puțină comunicativitate pe chipul său lat. S-ar fi zis că așteptau pe cineva a cărui venire îi îngândura pe amândoi: nu le păsa, dar oricum, ce-o să zică la urmă lumea când o afla? Unii or să-i arate cu degetul, alții o să se uite la ei chiondorâș, cu o dușmănie abia acum dată la iveală, când nu le mai era frică de ei, alții, cine știe (s-au mai întâmplat cazuri!), îndată ce îi vor vedea căzuți, s-ar putea să le vie cheful să-i tăvălească prin vreun șanț! Și în orice caz unii vor râde: ha, ha, ha! ajunseră și ăștia în fruntea comunei și nu statură mult și îi dădură afară!

— O să fie imposibil să facem să crească vreo floare pe acest drum bătătorit, format din pietriș depus de zeci de ani, le spuse Niculae după ce le dădu bună ziua. Dacă vârâm o cazma în el e mai mult ca sigur că dăm de un strat de nisip de cel puțin o jumătate de metru. Aveți de gând să ne cereți pământ de flori să-l amestecăm? O să vă coste o groază de bani!

Președintele nu răspunse îndată și nici nu se uită la celălalt să-i ceară părerea. Se uită în zare, în timp ce în ochi i se așternuse o vagă ceață de mâhnire pe lume care parcă îl decepționa în sinea lui dar îl și obseda.

— Nu, zise el, n-avem de gând să punem flori pe unde spuneți dumneavoastră. O să facem un trotuar din plăci de beton.

Și tăcu.

— Atunci anulați comanda? zise Niculae.

— Nu, zise celălalt, mai puțin trist decât președintele, totuși nici el prea vesel, de ce s-o anulăm?

Niculae rămase și el tăcut. Îi cunoștea pe acești oameni cu gândirea mereu frântă, însoțită de un binevoitor dispreț față de cei care nu le-o cunoșteau și pe care, dacă nu erau șefi, îi suceau și îi sucăleau cu pauzele lor de gândire până îi scoteau din sărite, pentru ca pe urmă, rămași singuri la un pahar de vin, să râdă de ei că sunt proști. Niculae îi sfredeli cu privirea cum făcea odinioară când era activist.

— În orice caz, zise el ironic, hotărâți-vă. Eu am plan de livrări mari cu Horticola 1 Mai și n-am timp de depănat gânduri melancolice de la picior la mână, până când vă decideți unde să puneți florile, de-a lungul șoselei sau pe acoperișul caselor.

— Nu trebuie să vă iritați, zise președintele pașnic. Menținem comanda. O să punem flori, zise el, cu un gest vag spre porțile oamenilor, doi metri de la trotuar spre interior.

— Adică luați din curțile oamenilor? zise Niculae batjocoritor. Cunoștea de asemeni simplitatea asta cu care se luau pe vremuri, la comitetul de partid, astfel de hotărâri care duceau la mari turburări prin gospodăriile țărănești.

— Concetățenii dumneavoastră sunt de acord să le luați acești doi metri adâncime de-a lungul curților? zise el.

— De ce să nu fie de acord?! se miră președintele. Ba chiar o să le placă! Nu e comuna lor?

— Dar și locul de casă e și el tot al lor. Poate că unii ar avea chef să facă ce vor cu pământul lor, cât le-a mai rămas…

— Pe dumneavoastră ce vă privește? zise atunci președintele, sincer nedumerit.

Niculae se posomori și nu mai zise nimic. Dădu din umeri și vru să se îndepărteze. În acest timp însă privirea președintelui devenise mai intensă. În zare, unde se uita el, fusese ceva, și acest ceva se apropiase: era o fată.

V

Venea foarte hotărâtă spre președinte, iar acesta, așteptând-o, începu să se prefacă, stingherit, că n-o vede. Era o fată de statură mică, sau părea astfel din pricină că președintele era prea înalt. Chipul ei era slab, dar oasele nu erau deloc firave, și asta îi dădea feței o mare expresivitate: era când de o izbitoare frumusețe, văzută din profil, când neîmplinită, văzută direct din față, asemeni fetelor de treisprezece ani, când la ele urechile sau nasul sau bărbia nu intră încă într-o armonie formată a figurii.

— Ei, ce s-a mai întâmplat? zise președintele înainte ca ea să dea bună ziua.

El se decisese, parcă de frică, să i-o ia înainte și să preîntâmpine ceva. Fata nu arăta deloc agresivă, dar poate el avea o rea conștiință față de un lucru de care ea știa și el nu vroia sau nu putea să ia nicio măsură…

— Văd că știți, zise fata, și ochii ei care erau deosebit de frumoși alunecară repede asupra celor trei bărbați.

— De unde să știu?! făcu președintele uitându-se în pământ, ce să știu?

Dar într-adevăr, de unde ghicesc fetele că un bărbat știe mai ales când e vinovat? Fata izbucni într-un fel de hohote și exclamații batjocoritoare, care îi luau pe toți care erau acolo la vale… Ce să mai discutăm, se vede, tovarășe președinte, pe cine vrei dumneata să… Ce-ai de gând… Ce-aveți de gând… Unde credeți că o să ajungă lucrurile în stilul ăsta?… Care stil?… Ei, care stil, nu cumva, tovarășe președinte, o să mă siliți să mă duc în altă parte și să explic acolo despre ce stil e vorba?

Președintele nu mai spuse nimic. Dar și fata se opri și se uită acum la Niculae, ca și când pe el venise acolo să-l întâlnească.

— Vă vedeți sâmbăta împreună, beți împreună, nu puteți să-i spuneți așa ca între prieteni, continuă fata, cu altă tonalitate, deloc veselă; semăna acum cu o fetiță căreia i s-a dat în mână un coș greu și a fost bătută să-l ducă undeva: Mă, Vasile, vezi și tu, ai grijă acolo, te faci de râs, la cincizeci de ani, bărbat în toată puterea cuvântului… Măcar ai grijă de cadrele tale și nu mai umbla cu hârtii contra lor, șantajându-i că lucrează aci, într-o gospodărie colectivă, la câțiva kilometri de București… Dacă de rest nu ți-e rușine!

— Care rest, zise președintele și avu un surâs vag, semn că parcă știa el ceva, dar ar fi vrut să uite.

— Porniți de la ideea că o să mă las și eu șantajată? zise atunci fata decisă și foarte mirată.

— Aveți o mătușă aici? o întrebă președintele pașnic și curios. Se uită drept la ea, dar prietenos: ei, avea sau n-avea o mătușă la care stătea? Îi plăcea sau nu-i plăcea și ei, ca și altora, Bucureștiul, care era la doi pași? Fata pufni în râs. Sigur că avea, și sigur că putea fi șantajată, dar…

— Nu știu, exclamă ea, ca și când le-ar fi lansat o mare promisiune, o să văd eu ce-o să fac!

Și se desbrobodi cu un gest de țărancă de baticul care îi acoperea jumătate din părul ei tăiat scurt, de o culoare rară, între castaniu-deschis și arămiu, și se îmbrobodi la loc, lăsându-și descoperite urechile, de o albeață mată. Privirea ochilor ei, de un albastru potolit, dar de o mare vioiciune, se opri din nou asupra lui Niculae.

— Vă felicit, spuse ea, am auzit că v-ați luat examenul de stat. Era foarte familiară, dar nu părea deloc accesibilă. Horticultorul o întrebă, fără mirare, de unde îl cunoștea. Ea îi răspunse că l-a văzut odată la restaurant, la grădină, avea un câine cu el… Pe medicul veterinar Hâncu îl cunoștea? Nu, zise Niculae. Cu el era la restaurant, e logodnicul ei, medicul veterinar Hâncu. El i-a spus: „Îl vezi pe-ăla de colo cu câinele sub masă?“…

— Și așa și pe dincolo, mi-a spus toată istoria dumitale, nu știu de unde o știa, că nu eram curioasă!

Nu părea să-l admire foarte tare pe logodnicul ei. Dar nici tonul cuvintelor adresate de ea lui Niculae nu era prea respectuos. Totuși frumoșii ei ochi albaștri îl învăluiau cu simpatie, și așa cum fac adesea tinerii când se cunosc, uitară amândoi brusc unde erau și cu cine, întoarseră spatele președintelui și ajutorului său și porniră foarte aproape unul de altul, ca și când ar fi fost de mult vechi prieteni.

— N-am înțeles bine, unde lucrezi? zise Niculae.

— La ***Geace-ul*** de-aici!

— Și ce faci acolo?

— Sunt șefa fermei zootehnice.

— A! exclamă Niculae. Ești tehniciană!

— Nu, zise ea, sunt inginer!

— Da' ce, se supără parcă horticultorul, te-au dat la școală de la patru ani? Arăți ca un țâști-bâști!

— Ia te rog, zise și ea în același fel, nu cumva te crezi un zdrahon?

— Așa este, zise el, nu vrem să recunoaștem ceea ce suntem. Știi, mărturisi el deodată, părinții mei n-au fotografii. Și i-am făcut odată mamei una. Când i-am adus-o și s-a uitat la ea, zice:

„Cine e baba asta?“ Nu s-a recunoscut. Ea credea că a rămas ca pe vremea când era fată mare!

— Da' mai rău e când alții nu vor să vadă în tine ceea ce ești, mărturisi și fata. Bunica, fiindcă eu n-am cunoscut-o pe mama, aveam trei ani când a murit, când ne vedea prin bătătură, ce i se părea ei, și făăăă, o auzeam, o să vă mai măritați și voi, fa (adică eu și soră-mea), o să găsiți voi bărbați, pe de-alde mutul lui Ciucă o să găsiți! Adică eram urâte sau neroade, nu știu ce era în mintea ei! Și-acuma când mă duc pe la ea, se uită la mine fix, parcă nu i-ar veni să creadă că sunt ceea ce sunt. Mare minune când m-o vedea măritată. O să-mi spună atunci că o să mă lase bărbatul!

— Asta mă înfuria și pe mine când eram mic, zise horticultorul… Când vine de la un străin n-ai de ce să te miri. Dar când vine de la rude… N-ar trebui să te cunoască? Aiurea! Mă trimeteau frații mei mai mari să le aduc nu știu ce căpăstru sau șleau… Căutam, nu dam de ele… Stăteau cu mâinile băgate până la cot în buzunare și mă urmăreau… „Aoleu, făceau, mă, da' prost mai ești, mă, vai de capul tău!“… Rezulta din căineala lor că o să ajung un biet nenorocit, dacă nici măcar niște șleauri nu știam unde sunt… Cum era să știu? Ei umblau cu ele, și numai ei știau unde dracu le puneau, de unde era să știu eu, închipuie-ți!… Cel mai mare (e cam bolnav), i-am făcut într-o duminică o vizită… Da' asta e demult, era prin '47. Se înscrisese în partid, era responsabil de stradă, și după primul pahar de vin a început să se stropșească la mine: că cât le-a dat el legionarilor în '41? „De unde să știu eu cât“, i-am răspuns. „Cum nu știi, zice, trei luni. În trei luni s-au dus dracului… Cât le dau comuniștilor tăi?“ „Ei, cât?“ zic eu, uitând să-i mai spun că comuniștii ăștia erau și ai lui. „Șase luni, zice, și mă stropește în ochi cu stropi de vin, mai mult nu le dau, așa că să nu-mi vii tu aicea îmbrăcat în costum, că cu ăla rămâi, cu ce e pe tine, o să te rogi pe urmă să te bag la sudură să câștigi și tu o pâine, și n-o să pot, o să fie greu…“ Și mă zgâlțâia de mânecă și de revere, indignat de calitatea stofei pe care o purtam, când eu trebuia să rămân în ochii lui prostu ăla care nu știa nici unde e un căpăstru și pe mine să port tot izmene și peste ele o cămașă… Cine știe ce era în mintea lui! Și dacă ai ști cât a suferit tata din pricina lor… Mi-erau frați vitregi, mai adăugă Niculae.

— Trebuie să fie mare lucru pentru dumneata că ai reușit să ajungi inginer, zise fata cu simpatie. Dar de ce ai întârziat atât de mult?

— Am avut un drum mai întortocheat, zise Niculae. Am vrut altceva!

— Înțeleg, zise fata.

Și se uită în zare. Ieșiseră din sat. Se vedea câmpul verde și în depărtare clădirile de la margine ale marelui oraș. Soarele bătea în ele, făcându-le să pară din sticlă strălucitoare.

— Și ce e cu ferma dumitale, zise el, ți s-a întâmplat ceva?

— Da, răspunse ea cu o ciudată nostalgie, nu ne merge prea bine. Și avu iarăși ca mai înainte o înfățișare de copil împovărat, care a fost bătut să ducă în brațe ceva peste puterile lui. Avea însă în același timp un surâs care parcă spunea că o apăra de deznădejde o armă a ei, cu care se născuse fără să știe… Care era această armă?

— Nu s-ar zice că nu te descurci, surâse și Niculae.

— Ba mi-e foarte greu! se apără ea. Dar ce să fac? Știi ce, mătușa mea a tăiat ieri un curcan, te invit la noi, dacă n-ai alt program. Uite, pe ulița aceea stăm.

— Nu, zise Niculae, n-am niciun program. Vin cu plăcere, mulțumesc. Dar cum te cheamă?

— Nicoleta, zise ea. Păceșilă!

— Păceșilă, râse Niculae. De unde mai vine și numele ăsta?

— Parcă Moromete cum e? râse și ea. În viața mea n-am auzit un astfel de nume!

— Oricum, e un nume, zise Niculae, dar Păceșilă? Șindrilă, Măceșilă, de la măceș, mai înțeleg, dar Păceșilă? Ce e cupă ăsta?

— Mormăilă, Moroiu, mai înțeleg și eu, răspunse fata, dar Moromete, Ciuciulete, ce mai e și asta?

— La urma urmei, de unde știi că mă cheamă așa?

— Ți-am spus, logodnicul meu te cunoaște! Poftim! Lasă-mă pe mine s-o iau înainte, fiindcă iese hărmălaie cu câinii. Ține unchiu-meu vreo patru. Dar sunt niște corcituri, nu mușcă, să nu-ți fie frică de ei…

VI

Casa era mică și săracă, dar avea o grădină care îi sporea parcă dimensiunile. În depărtare era câmpul. Mătușa fetei, trăind în această izolare cu copiii ei mici, primi musafirul cu o agitație stăpânită din care nu răzbătea în afară decât sinceritatea privirii, care mărturisea că îi place acest necunoscut… Nu pentru nepoata ei, pe care o știa logodită, și nici pentru ea, al cărei bărbat era la fel de tânăr ca și Niculae și era bine făcut, ci așa,

fiindcă era femeie, și fiindcă unei femei trebuie, fără să arate, să-i placă un bărbat când acesta se află prin preajma ei, și nu era un strâmb…

Fata era foarte încântată că „colegul ei de la castel“ era bine primit, și după ce se așezară la masă horticultorul află de la ea ceea ce un bărbat nu află decât după o lungă cunoștință. Și totuși nu s-ar fi putut spune că ea nu avea, în priviri chiar, rezervele ei, ca și când ar fi vrut să spună: nu sunt vorbăreață și sunt și logodită. Dar acum îmi place să vorbesc. Anumite lucruri nu pot fi spuse decât în anumite clipe, unui anumit om. După aceea nu se mai știe ce va fi… Că nu era prea voinică, de, zise ea, așa o făcuse maică-sa. Dar că era slabă și că i se vedeau oasele după urechi, nimeni nu știuse (nici mătușa la care locuia acum, fiindcă nu numai că nu avusese mamă, dar și tatăl o cam părăsise, recăsătorindu-se), că era și dintr-o pricină anumită: era s-o pățească în ultimul an de institut, unde mesele regulate o cam îngrășaseră și îi făcuseră, după părerea ei, picioarele cam groase. Și atunci o sfătuise cineva să bea oțet. Făcuse rost de-o sticlă, pe care o pitise în dulap, și până nu slăbise la loc, cum se știa ea la cincisprezece ani, nu se oprise din băut. Până într-o zi, când făcând baie la un ștrand se pomeni cu o puternică hemoragie… Se întoarse la cămin, se culcă în patul ei și rămase liniștită, așteptând ca totul să se aranjeze de la sine. Dacă s-o aranja! Dacă nu… Adormi… Se trezi la spital, cu ace în piele, i se făcea transfuzie. Puțin dacă ar fi întârziat salvarea, dacă o colegă n-ar fi observat-o zăcând ca moartă pe patul ei, și nu s-ar mai fi trezit din acel somn, care de altfel i se anunțase clar că ar fi putut fi ultimul. Asta i se întâmplase anul trecut, prin mai. Își reveni după câteva săptămâni, își dădu examenele finale și fu repartizată imediat la un combinat avicol, unde însă nu stătu mai mult de trei luni: din pricina inginerului, șeful acestui combinat. Era un ins de vreo treizeci și șapte de ani, cu o înfățișare de om cumsecade, din București, venea cu autobuzul, și nu-și găsise și el, prin toată capitala și până la vârsta aceea, o fată cu care să se ducă duminicile după-masă la cinematograf. Îi cășunase pe ea! Vii? o întrebase. Ea avea acest prieten care o ceruse în căsătorie, medicul veterinar Hâncu, de la Iase Mogoșoaia. Nu-i dăduse acestui om răspunsul, vroia să se gândească înainte de a face pasul… Desigur, nu-l iubea atât de tare pe acest veterinar încât să n-aibă nevoie să se gândească, or, faptul că trebuie să se gândească o deprima… Parcă ar fi vrut ca viitorul ei soț să aibă altă meserie, nu fiindcă nu i-ar fi plăcut a ei sau a lui, luate separat, dar luate împreună i se părea cam mult. Ce să vorbească amândoi seara? Tot despre vite? Cum și-a suflecat el mâneca

până la umăr și a vârât-o adânc în născătoarea cutărei vaci, care a mugit… Nu era prea pasionant… E drept, vitele sunt ființe vii, nu e neplăcut să ai de-a face cu ele, mult mai plăcut decât, de pildă, să ai de-a face cu dosare, să stai adică toată viața cu nasul în hârtii, dar, oricum, soț și soție, ce pot ei să-și spună, ce nu știe celălalt, la întoarcerea acasă? Nici ea nu știa ce vrea, în orice caz invitațiile inginerului-șef cădeau cum nu se poate mai prost și o iritau, mai ales că de la un timp făcea ce făcea și venea la incubatoarele ei și o lua prin combinat, plimbându-se degeaba de colo până colo, abuzând de faptul că era șef, și nu-l putea repezi. Îi plăcea acest post, era destul de bine plătită și n-ar fi vrut să se certe cu el dacă asta se putea evita, dar într-o zi el insistă să-i dea un răspuns: acceptă, sau nu acceptă să se întâlnească cu el în București? „Nu, tovarășe inginer, îi răspunsese, în combinat n-am încotro și trebuie să mă las plimbată peste tot ca un cățel, dar în ziua mea liberă am programul meu.“ El tăcu câteva clipe și chipul lui de om așa-zis cumsecade căpătă deodată o expresie urâtă, de suferință și contrariere, care nu aveau în ele nimic atrăgător. El îi întoarse spatele și îi spuse: „Mai gândește-te!“ „Mă amenință“, reflectă ea. A doua zi se duse la minister și ceru să fie transferată, fără să spună de ce, dar cu rugămintea să nu fie departe de Mogoșoaia, unde are o mătușă bătrână și bolnavă, de care trebuie să aibă grijă ca de mama ei, fiindcă ea a fost orfană și această mătușă a crescut-o de mică etc. Mătușa era sănătoasă tun și era în plină putere, purta în pântec al treilea copil, dar ce să spui, să fii crezută? Avea într-adevăr nevoie de mătușa ei, pe care o iubea ca pe-o mamă. Omul în vârstă, cu părul alb, de după birou, puse mâna pe telefon și luă la rând toate comunele de prin preajma Bucureștiului. Vroia s-o servească, o văzuse din profil și îl convinsese chipul ei expresiv și tras, nu părea că îi merge ei prea bine de arată așa necăjită, și se mai și chinuia să zâmbească, să se facă plăcută… „Cam greu, îi spuse, după ce șase-șapte ***geace***-uri răspunseră că n-au nevoie de zootehniști. Dar găsim noi! Trebuie!“ Și după ce găsi, îi atrase atenția: „Vezi, acomodează-te, fiindcă altfel, dacă o să vrei iar să te transferi, va trebui s-o părăsești pe mătușa dumitale. În fond, ce s-a întâmplat la combinat? Acum, că pleci de-acolo, te-ași ruga să-mi spui!“ „Am plecat ca să nu se întâmple, tovarășe director-general. Știți, până se căsătorește, o fată are tot felul de necazuri!“ „Știu, zise directorul-general ocrotitor. Știu, te înțeleg perfect, cu toate că nu mi-ai spus nimic. Dar acomodează-te, fiindcă ai văzut singură că o să fie imposibil să te mai retragi, dacă o să ai iar necazuri.“

— Fără acest avertisment, zise fata, crezi că aşi sta eu să-mi mai sparg capul că marele organizator, cel mai bun dintre toţi preşedinţii de ***geace*** posibili, tovarăşul Gârboviceanu, s-a rătăcit la bătrâneţe? De ce nu? Ce adică, numai boierii să se îndrăgostească la şaizeci de ani, ca şi când ar fi nişte tineri? Ce, el, Gârboviceanu, n-are dreptul? Ce dacă altădată a fost un biet ţăran? Acuma e preşedinte şi poate băga groaza în ingineri.

— Dar ce legătură e între îndrăgostirea lui şi ceea ce ai spus acum? zise Niculae.

Ieşiseră afară sub un cireş şi beau cafea, terminaseră cu masa. Mătuşa dădea să mănânce copiilor, iar unchiul fetei venise fratele lui după el şi îl luase undeva.

— Ştii ce, răspunse ea, până la urmă o să te plictisesc cu isprăvile acestui Gârboviceanu, să nu mai vorbim despre asta deloc şi să mergem mai bine la un cinema, dacă, încă o dată, nu eşti invitat în altă parte.

— Nu, zise el, merg cu plăcere, de mult n-am mai văzut un film.

Ea se scuză şi intră în casă, de unde ieşi repede pieptănată altfel şi îmbrăcată cu o altă rochie, cu care însă nu-i stătea deloc mai bine, ba chiar mai rău… Dar probabil că dăduse pe ea mai mulţi bani…

Merseră pe jos câţiva kilometri. Într-o tăcere care se prelungi la un moment dat între ei, ea începu să cânte cu o expresie străină, dar plină de viaţă, cu o totală uitare de sine, un cântec plin de nostalgie, ca o pasăre care s-ar fi oprit din zbor pe umărul lui şi nu i-ar fi fost frică de el, luându-l drept par sau animal mişcător, care nu face niciun rău… Cântecul începea astfel:

Ce fericită-aş fi murit
În fânul de curând cosit…

Iar vocea ei avea un fior adevărat de dor de moarte, ca şi când chiar şi-ar fi dorit să moară într-un moment al vieţii ei, şi totuşi moartea o ocolise. Nu era chiar aşa? Nu se culcase ea în pat fără să-i pese, deşi ştia că viaţa se scurgea din ea, ca să se trezească apoi înconjurată de medici, luptându-se s-o salveze?…

Seara Niculae o văzu sub pleoape înainte de a adormi. „Ce vicleană e, gândi el, îţi smulge simpatia, dar ea nu dă nimic! Dacă Hâncu ăla o ia de nevastă, o să aibă de furcă cu ea. Lucrează pe mai multe fronturi… Nu era azi zi de sărbătoare? Nu era normal să se fi dus cu el la cinema şi să-i fi cântat lui, şi nu mie?“

VII

„Oare grădinarul Miciurin se interesa de pictură în timpul său liber? se întrebă Niculae în ziua următoare, după prânz, vârând în buzunar cheile prietenei lui și luând-o spre București. Cred că nu, altfel când ar mai fi avut timp să viseze cum să înlocuiască ghinda din stejari cu pepeni… Am fost invidios într-o zi când am văzut un oltean la piață învârtind de coadă un gogoșar uriaș și strigând: «Ia miciurinul, ia miciurinul!» Nu e puțin lucru! Adevărul e că mă interesează doar pictura ei. Dacă o să-mi placă, o să-i spun că îmi place foarte mult, dacă nu, o să-i spun, ca și anul trecut, că nu mă pricep, cu toate că ea mi-a răspuns atunci că e sătulă de cei pricepuți! Asta nu e bine! Dacă ar veni în grădina mea Trofim Denisovici Lîsenco, demnul continuator al operei lui Miciurin, ași fi foarte atent la tot ce mi-ar spune!…"

Autobuzul îl duse pe Niculae până la Piața Lahovary. Se dădu jos și ieși spre marele bulevard, care dădea în Magheru. Lumea se rostogolea pe străzi în valuri, trotuarele dădeau pe de margini, iar prin dreptul celor două cinematografe nu se putea trece. Și librăria în care intră era înțesată. Se adresă unei vânzătoare, cerând albume de pictură. Cumpără unul despre Tonitza, iar pe celelalte le răsfoi vreme îndelungată. „Nu pricep nimic, gândi. Toate seamănă unele cu altele. De unde să-ți dai seama care e mai bun? Nu e niciun semn!" De Tonitza știa de la ea că e mare. Îi mai povestise și cum pictorul făcuse odată, pe vremuri, un chef cu prefectul județului Buzău, care ținuse două săptămâni, și se treziseră de la Brăila la București… Chiar se „treziseră"! Cică în clipa aceea pictorul s-ar fi uitat la prefect și i-ar fi spus: „Și tu cine p… mă-tii ești?" Nu-l recunoștea, însemna că timp de două săptămâni nu fusese o clipă treaz… De-aia picta el atât de suav?

Ajuns în atelierul prietenei lui, Niculae uită de ce venise și după ce împinse la dreapta zidul ieși pe micul balcon, unde rămase nemișcat, contemplând rezemat de grilaj imensa panoramă a orașului. La un moment dat avu o tresărire bruscă și reveni în atelier, de unde se întoarse însă cu acel taburet pe care stătuse și data trecută, și se așeză pe el. Expresia sa era la început încordată de atenție, ca și când ar fi luptat cu o vrajă în spatele căreia nu se întrezărea limpede ce se găsește. Ce poate fi fascinant într-o îngrămădire de case, tăiate în linii drepte sau frânte, sau curbate, prin care se scurgeau neîncetat mașini, mici de la înălțimea aceea, și oameni în toate direcțiile, asemeni unor pitici într-o țară a uriașilor? Culorile? Frumusețea unor clădiri sau a unor biserici îndepărtate? Îndepărtarea în sine, sugerând

cantitatea uriașă de putere acumulată pe o întindere atât de mare, cât ochiul nu putea zări? Câtă gândire și energie se cheltuiseră pentru ca el, orașul, să capete viață, cu tot ceea ce se vedea, în afară de blocurile lui de ciment, de vitrine, de arbori, de parcuri? Tinerețea lui? Orașul era curat, nimic ros nu se vedea în el, nimic cariat nu se ghicea în dosul zidurilor lui albe. Faptul că aproape a zecea parte din populația țării trăia în el și că în el se întâlneau chemările telefonice, ordinele de înălțare sau cădere, gândirea coordonatoare, calculul decisiv? Dar apoi, treptat, expresia de pe chipul său se destinse, privirea își micșoră focarul și încordarea i se topi cu totul de pe chip. Se vedea că, asemeni unui copil care a descoperit că existau înălțimi pe care se putea cățăra, era mereu fericit, ca și data trecută, de noua înfățișare a lumii, și nu se mai gândea la nimic, răpit de sentimentul amețitor de libertate pe care ți-l dă izolarea în văzduh. Se ridică întru târziu de pe scaunul pliant și reveni în atelier. „Ia să vedem acum, își spuse, ce-a făcut ea de la înălțimea asta? Că dacă a pictat tot sifoane așezate pe o masă cu sticle de vin și un ștergar cam murdar, cum mi-amintesc de unul pe care mi l-a arătat anul trecut la un moment dat (și nu știu nici eu de ce îl țin minte tocmai pe ăsta, că ea mi-a arătat mai multe), o să-i spun că o pictoriță începătoare, cum e ea, să-și aleagă și ea lucruri mai frumoase de pictat decât… Mi-a povestit de unul Bernard Buffet, care picta de pe cărțile poștale ilustrate, vederi cum sunt ele colorate pe gustul oamenilor, dar păstrându-și totuși mâna lui de pictor… A ajuns bogat și celebru… Ce poveste… Cică s-ar fi însurat cu o mare actriță de pe vremuri, pe care o chema Annabella, mai bătrână decât el, dar de o frumusețe… Cică i-ar fi dăruit o insulă… Ea lui, sau el ei, nu mai știu, și că în ultima vreme, săraca, ar fi orbit… Ei bine, exclamă Niculae punând un tablou pe șevalet, și uitându-se dezamăgit la el, de ce nu faci și tu la fel, să pictezi cu mâna ta ilustrate? Ce sunt scălâmbăielile astea? Vrei să imiți și tu pe negrul din Dakar, care, tot tu mi-ai povestit, făcea portretele marinarilor din port pentru un pachet de țigări și nasturii, de pildă, de la haină, în loc să-i pună la locul lor, îi punea undeva pe margine, și tot așa făcea și cu câte-un ochi sau cu câte-o ureche?… Și l-a văzut din întâmplare unul Picasso, care a rămas uluit de admirație! Colosal! A început să picteze și el la fel și a ajuns și ăsta celebru, spre deosebite de negru, despre care nu se mai știe ce-a ajuns…“

Dar numai puține dintre pânzele pictoriței imitau pe imitatorii negrului din Dakar. Dispăruseră însă șantierele cu un steag pe ele și bisericile a căror cruce nu mai avea loc în cadru. Și începuseră să apară lucruri și peisaje și

portrete care, semănând izbitor cu cele reale, nu mai erau ca altădată, pictate parcă în cenușă, stârnind în privitor neliniștea prin lipsa frumuseții, care e singurul lor rost… Niculae le schimbă, rămânând din ce în ce mai puțin în fața lor: da, nu mai erau urâte pânzele ei, dar erau ele frumoase? Fiindcă există lucruri care nu sunt nici frumoase, nici urâte. Ce vrea, de pildă, să fie acest portret în peisajul unei grădini? Asta e chiar o parte din grădina castelului și omul cu lopata în mână seamănă cu Damian Gheorghe. Da, era chiar el… Numai că Damian Gheorghe hm!, așa cum e el muncind e una (și așa cum arată aici n-are niciun haz), și când se duce la bufetul casei de festivități e cu totul altceva. „Ar fi trebuit să-l vadă cu gheara în gâtul unuia izbindu-l cu capul de pereți și să-i fi pictat astfel pe amândoi, pe cel izbit cu ochii cât cepele, și pe Damian Gheorghe… Da, o s-o duc într-o seară să vadă un astfel de spectacol… Uite unul frumos! Acest portret de bătrân..!“ Era bine făcut, cu părul căzându-i pe frunte în două șuvițe groase și cu privirea vie și naivă, în ciuda vârstei. Un om curat, nepătat de urâciunea existenței. Cine o fi?

Niculae puse acest tablou deoparte și îl puse și pe cel care îl reprezenta pe Damian Gheorghe. Iată acum și castelul. Se putea?! Și încă o dată castelul de la mare distanță… Niculae se uită mai mult la aceste două pânze, fiindcă avea și el unul acasă, dăruit de unul dintre colegii ei mai bătrâni, și care, acela, era foarte frumos tocmai fiindcă nu prea semăna cu cel real, așa cum erau ale ei… Ce ciudat… E o chestie aici… Să semene, sau să nu semene? O anecdotă din lumea lor de pictori, pe care tot ea i-o povestise, se referea la o doamnă care comandase un portret, și când tabloul fusese gata se arătase nemulțumită că femeia de pe pânză nu semăna cu ea. Atunci pictorul cică i-ar fi spus foarte supărat și foarte sigur de sine: „Doamnă, străduiți-vă să-i semănați!“ Îngâmfarea asta arată că au vanitatea lor imensă… Sau că meseria lor închide un lucru tainic pe care unii îl descoperă, și alții nu… Ea l-o fi descoperit? „După tot ce văd eu aici, nu s-ar zice, gândi Niculae, uitându-se spre pat cu expresia celui obosit, care ar dori să se culce. Formidabil! Picturile ei parcă mă gâdilă pe creierul capului și îmi dau un somn la care nu mai pot să rezist… Ce rost au acești copaci în plus… Și baba asta cu o carte în mână, o ***Biblie***, după toate semnele… Și urâtu-ăsta, cu fruntea îngustă și nasul mare ca o sabie… Unde dracului l-o fi văzut…? A, da, e tot Damian Gheorghe…“

Niculae se duse într-un colț și cu mișcări moleșite luă trei tablouri deodată și le puse pe rând pe șevalet, fără să se mai îndepărteze. Nu păreau

terminate, se vedea ceva neclar, flori pe cea mai mare parte a pânzei, pe al doilea plan, care era o grădină mare, și pe primul plan, foarte clară, o masă de lemn, iar la masă, o mogâldeață. Mai luă câteva și trebui să se îndepărteze puțin. Era același lucru, dar din ce în ce mai clar și mai izbitor. Florile erau foarte vii, cerul albastru și senin era plin de coloritul lor, iar la masă mogâldeață devenea, la un moment dat, în ultimul tablou, un câine. Niculae se uită și de-aproape, și de la distanță. Da, era un câine, stătea foarte trist pe scaun, cu botul lui lung întins pe masă, culcat pe o labă îndoită și cu șapca alături. Corpul nu i se vedea, doar umerii i se ghiceau în prelungirea frunții lui căzută parcă pradă unei visări care îl copleșea, în ciuda frumuseții din jurul său. Ce-am ajuns, părea să spună, sunt singur, nimeni nu e cu mine, și tristețea mea e fără leac, într-o lume în care totul strălucește și înflorește. „Excepțional, gândi Niculae, uite ce lucru năzdrăvan i-a trecut ei prin cap, tot vopsind lucruri fără noimă. Și nu e o întâmplare. A făcut zece încercări până a ajuns la ăsta. Ei, așa da! Uite, ăsta îmi place foarte mult, o să te rog să-mi dai și mie o variantă din tabloul ăsta… Încep și eu să cred în steaua ta. Am ghicit eu, nu se putea să-mi placă mie o femeie care nu e nimic de capul ei… Dar acum nu mai pot să mai mă uit la ce-ai mai făcut. E prea mult pentru mine…“

Și Niculae se duse spre patul învelit cu o sarică țărănească, se întinse peste ea cu fața în jos și adormi aproape numaidecât, asemeni câinelui pe care-l văzuse pe pânză, cu capul peste brațele întinse, cu coatele în lături…

VIII

Visă că acel câine se lungise alături de el, îl luase în brațe cu o duioșie pătimașă și îi acoperea ceafa și tâmplele cu sărutări fierbinți. „Du-te de-aici“, mormăi el supărat și încercă să-l îndepărteze cu cotul. Dogoarea gurii lui îi era nesuferită, îl smulgea dintr-un somn adânc și dulce, și ar fi vrut chiar să-i dea una și să-l sature, dar își simțea brațele paralizate. În același timp se trezea, dar nu de tot, numai atât ca să înțeleagă că venise de mult seara, că atelierul era luminat de afară de luminile cerului sau ale orașului, că în brațe îl ținea ea, și nu câinele, și că sărutările ei îl chemau parcă într-o grădină a copilăriei, unde se ascundeau, printre copaci și ierburi, parcă tot ei doi, care trebuiau dibuiți de pe unde se pitiseră, și goniți afară cu chiote înalte de încântare sălbatecă… Îi răspunse la sărutări și se urcă peste ea, și

în clipele următoare ea chiar scoase acel țipăt de uimire, când cu adevărat era încolțită fără scăpare, fără putință de retragere…

În atelier lumina care venea de afară crescuse în acest timp atât de mult, încât se vedeau clar toate obiectele din el. Din pat, prin zidul dat la o parte, se vedeau stelele pe cer. Șevaletul din mijlocul încăperii părea o prezență bizară, ca o fantomă. Cei doi în pat, morți de mult în nemișcarea strânsă a unei îmbrățișări fatale…

— Va să zică tu erai, zise Niculae. De unde ai știut că sunt aici?

— N-am știut, dar am încercat, răspunse ea. Când te-am văzut…

— Ei! se miră el auzindu-i glasul, care retrăia intens acea clipă. Eu am visat că era câinele tău de pe șevalet, căuta și el un stăpân și era fericit că nu mai e singur…

— Când te-am văzut, Niculae, continuă ea, mi-am dat seama că sunt pierdută.

— Ia taci tu din gură, zise el, nimeni nu e pierdut și nici câștigat… Ce bine e aici la tine, adăugă el după o clipă cu un glas încărcat de emoție. E cazul să-ți spun că mi-ai făcut o mare bucurie dându-mi cheile! A fost așa de frumos! Am stat pe balcon și m-am uitat până spre seară. Nu cred că m-ași sătura să mă tot uit… tu ai lumină aici?

— Dar de ce? Vrei să aprinzi?

— Mie mi-e foame, zise el, am văzut jos că e un restaurant „Pescarul". Așì aduce ceva, dacă nu s-o fi închis.

Nu era încă unu, zise ea, și el se ridică și aprinse lumina. Surâdeau când se uitară unul la altul, dar chipul ei era răvășit și privirea lacomă de patimă. O luă în brațe și îi puse mâna pe obraji, ca și când ar fi vrut să îi dreagă, și i-o puse și pe frunte, netezindu-i părul, spre ceafă, să-i întindă parcă pleoapele și să-i limpezească ochii turburi. Și într-adevăr ea se mai liniști.

— Te iubesc, Niculae, murmură și începu din nou să-l sărute ca în clipa când îl trezise din somn.

— Să iubești, zise el, nu e mare lucru, să nu-mi mai spui așa. Toată lumea iubește! În sat la noi fetele și băieții nici nu folosesc cuvintele astea.

Ea se lăsă pe taburet și se uita de jos la el, tăcută. Nemișcarea privirii, contemplându-l în timp ce el își încheia cămașa, arăta, fără voia ei, mai multă iubire decât sărutările de mai înainte.

— Ține la el, așa se zice, continuă Niculae. Sau la ea. Să iubești poate să însemne o dorință a ta, pentru tine. Dar să ții la cineva, ei, asta e cu totul altceva.

— Țin la tine, Niculae, șopti ea.

— Da, văd, zise el râzând, de bucurie, în hohote. Și eu țin la tine! Mai ales după ce ți-am văzut tabloul ăsta… Vrei cumva în afară de pește altceva? adăugă el cu mâna pe clanță.

Ea îi răspunse să ia ce crede el și după un sfert de oră Niculae se întoarse cu un pachet în care aducea crap prăjit, unt, brânză și roșii, prăjituri și două sticle de vin, pe care avusese grijă să le destupe acolo.

— Să te văd dacă ai pahare, zise el, ca și când ar fi supus-o la un examen, că încolo putem mânca totul cu mâna.

— Da, zise ea, am un pahar!

— Ei, zise el, ia uite ce bine… Adu-l încoace. Un cuțit ai? Ne trebuie pentru roșii.

— Am un cuțit de pictură, zise ea.

— Ăsta ce mai e?

— Noi nu folosim numai pensula, cărbunele sau creionul… Câteodată lucrăm și cu un cuțit special, cu lama flexibilă, fără muchie.

— Ei, adu-l încoace! Taie? Asta e problema! continuă Niculae în timp ce aranja masa pe pat, pe un fel de planșă mare de carton, probabil tot de pictat.

Nu prea tăia cuțitul, mai mult le spărgea, roșiile.

— Când eram mic, zise Niculae, mă uitam la tata cum le mânca mușcând din ele. Mie nu-mi plăceau, tot ce era gras sau moale nu mi-a plăcut niciodată… Până să deosebesc eu din punctul ăsta de vedere, jumara albă de porc, de roșie, au trecut mulți ani. Mama zicea că așa sunt eu, cam scarandiv…

— Asta vrea să zică lingav!? zise pictorița.

— Nu, lingavilor nu le place deloc să mănânce, îi chinuiesc pe părinți. Mie îmi plăcea, dar abia în armată am descoperit că untul pe pâine, cu puțină sare, e foarte bun!

— Asta fiindcă te-ai născut înainte de război, zise pictorița, când se găsea unt (și își puse cu pricepere și vădită plăcere pe pâine o felie groasă). Eu m-am născut chiar în timpul războiului, adică aveam trei-patru ani în toiul lui, când începuse să nu se mai găsească nimic. Prin '46-'47 nu în fiecare dimineață îmi dădea mama o felie de pâine cu puțin unt.

Ea râse. Mânca cu multă însuflețire și era greu de ghicit dacă mai mesteca și nu înghițea direct. Cu toate acestea, nu pofta strălucea în privirea ei, ci emoția de a mânca împreună cu un bărbat.

— Mi-aduc aminte prima zi de scoală… Fusesem crescută de mama foarte sever, dar ce folos… Toată ziua stam și mă gândeam ce să mai inventez ca s-o scot din sărite… Abia așteptam să facă parchetul ca să intru în casă, fără să mă șterg pe picioare… Mă pedepsea, mă punea cu fața la perete… Și acolo ce crezi că făceam, nu găseam eu ceva care s-o exaspereze? Luam cu degetul lacrimile de pe obraz și mozoleam peretele, scriam pe el verbe franțuzești… Ți-nchipui cum a fost prima zi de școală când m-am pomenit în fundul clasei, cot la cot cu o țigancă! Nici eu nu știu cum am ajuns acolo, m-o fi pus învățătoarea, nu mai mi-aduc aminte, dar știu că nu eram chiar cea mai înaltă din clasă, și pe urmă, stai să vezi… M-am ridicat imediat în picioare, vedeam roșu înaintea ochilor, și am strigat: ***Mais moi, je ne peux pas rester près d'une gitanne!*** Ți-nchipui! În franțuzește! M-o fi înțeles, nu m-o fi înțeles învățătoarea, nu mai mi-aduc aminte, dar știu că a ieșit cu scandal, m-a luat de acolo și m-a dus ceva mai în față…

— N-ași putea să spun că ești așa bătăioasă! zise Niculae mirat.

— Îmi pare rău, zise pictorița cu neașteptată gravitate. M-am făcut mare, am început să gândesc, și gândirea m-a făcut hamletiană. De fapt pictura e de vină! Iubesc arta asta și nu mai sunt atât cât ar trebui de atentă la întâmplările vieții mele. Nu mi se par importante! Pe urmă îmi dau seama prea târziu că au loc în viața mea tot felul de catastrofe!…

— Dar să știi că ai dreptate, zise Niculae. Zece tablouri ca astea dacă faci pe an (și arătă cu mâna spre șevalet), și dacă pentru asta ai nevoie să te gândești numai la ele, n-ai ce să faci, asta ți-e soarta!

— Ți-a plăcut?!

— Da, zise el, cu toate că nu mă pricep. Și mi-a plăcut și un bătrân cu părul dat în lături pe frunte. Cine e?

— E tatăl meu!

— Înțeleg. S-ar zice, continuă Niculae, că de-aia ți-a ieșit bine fiindcă e tatăl tău și îl cunoști… Dar câinele? Ați avut un astfel de câine?

— Nu!

Ea negase foarte energic și fără motiv aparent; uitându-se la horticultor, privirea i se mări și căpătă o ceață misterioasă.

— Tocmai că eram gata să-ți spun și eu ceva neplăcut, continuă Niculae, de ce, de pildă, când de-aici de la tine se vede așa de frumos, tu pictezi lucruri care n-au niciun rost, când am dat peste alegoria asta… Fiindcă e o alegorie, nu e așa? Te-ai gândit la ceva, nu?

— Cred că da, spuse ea ezitând. Mai sigur pot să-ți spun că am simțit ceva… Și că a trebuit să păstrez în mine această simțire până am terminat tabloul… Acuma, adăugă ea cu aceeași ceață în priviri, mie nu mai îmi plac decât culorile…

— Am văzut, zise el zâmbind, ai început și tu să imiți pe imitatorii negrului din Dakar.

— Cum să-ți spun, zise pictorița parcă strivită de o greutate invizibilă și insuportabilă… Cred că trecem printr-un sfârșit de civilizație… Până acum câtva timp credeam că numai cei netalentați fac o astfel de pictură… Ca să-mi dau seama că nu, chiar și cei foarte talentați vin direct stricați spre arta care nu mai spune nimic. Nu știu cine îi strică… Știi, presiunea este foarte mare… vezi în ochii lor ignoranța limpede și fără întoarcere… Sunt pierduți… Arta noastră a căzut în decorativ…

Ea se opri, stingherită, crezând poate că îl plictisește. Dar el o asculta atât de atent, încât uitase să mai mănânce. Își reveni însă, apucă o sticlă și turnă vin în pahar.

— Ne amânăm, zise el cu paharul greu de cristal în mână, cu tăietură hexagonală, bun să cadă jos să nu se spargă. Uneori, explică el cu mâna întinsă, n-aveam lingură la masă și mama îmi spunea: „Nu e nimic, te amâi și tu cu Ilinca“, adică cu soră-mea. Așa și noi acum; avem un singur pahar! Ne amânăm!

Ea surâse cu tot chipul și se făcu brusc de o frumusețe stranie. Să fi fost amintirea sorei lui, faptul că el o comparase cu ea, cauza șocului care îi adunase valul de sânge în obraji? Puse mâna pe pahar și îl bău în timp ce el aștepta cu mâna întinsă: asta înseamnă adică amânare, parcă îi spunea el cu ochii mijind, în timp ce unul folosește obiectul, celălalt stă cu mâna să-l apuce de îndată ce a terminat. Ceea ce Niculae și făcu, turnându-i apoi ei din nou.

— Și nu poate să-i împiedice nimeni să decadă? zise Niculae naiv. Le cumpără cineva tablourile?

— Parcă pe ei îi interesează dacă îi cumpără cineva?! exclamă Simina. Și pe urmă nici nu e bine să-i împiedice, fiindcă nici artă cu sila nu se poate face. Îți spun, am crezut multă vreme că partizanii acestui fel de a face pictură, fiind mulți, corup talentele viguroase. Ei, nu e așa, talentele viguroase, cum ți-am spus, vin gata corupte de-acolo de la țară sau de pe băncile beleartelor, unde bătrânii maeștri încearcă în zadar să-i învețe să deseneze. Știi, măcar de-ar ști să deseneze. Picasso știe, și știe și Kandinsky

în perioada lirismului și a improvizațiilor, când e foarte reușit, pe urmă și el degenerează pictând microbi și limbrici colorați, care, vezi tu, e ceva nou, abstract…

— Ce spun ei la o discuție? zise Niculae curios.

— Ce spun?! exclamă ea deconcertată. Spun că totul s-a pictat… E un sentiment, nu un adevăr, această afirmație a lor. Și nu știu de unde le vine, murmură ea mai departe, fiindcă e loc la noi pentru multe generații de artiști de-aici înainte, să tot picteze… Oamenii sunt bucuroși să cumpere mai departe tablouri reușite, care pe lângă culoare să mai însemne și ceva…

— Nu te supăra, zise Niculae, că mai rău te necăjești!… Tot mama ne spunea, când era ea veselă, acest pleonasm! Așa și tu, dacă ești ferm convinsă că ai dreptate, ce-ți mai pasă?!

Ea vru să spună ceva negândit și clipi și scutură din cap buimăcită, dându-și seama că fusese cât pe-aci să destăinuie ceea ce pesemne era numai secretul ei. Niculae înțelese însă altceva:

— De fapt, îți pasă, o consolă el, fiindcă jumătate din ce-ai pictat tu trebuie să fie pe placul lor. Sau nu e!?

— Ba da, confirmă ea. El începu să râdă:

— Pictează și tu atunci, zise el, și-așa, și-așa… pentru toate gusturile!

Și dădu din umeri ca în fața unei evidențe frapante, făcând-o să râdă.

— Hai să mai bem, încheie el, și luă de jos o a doua sticlă. Vinul gâlgâi în pahar. De jos de la „Pescarul“ urcau cântece, care până sus ajungeau numai cozile lor, răcnete groase, guturale… Niculae se ridică și se duse și se uită în jos. Când se întoarse constată cu un dispreț binevoitor:

— Mugesc! Uite, adăugă el, la ăștia nu le pasă de sfârșitul de civilizație și de ce se pictează…

Simina nu știa ce avea el în glas de o făcea să izbucnească în râs. Dar nu numai glasul, ci toată ființa lui o acapara. Niculae nu era chiar atât de atent, dar chiar când nu se uita la el ea tot îl vedea, fiindcă, redeschizând pleoapele, țâșnea din privirea ei gândul prezenței lui clipă de clipă.

— Ții mult la părinții tăi, spuse ea, am observat asta de anul trecut. Îi pomenești mereu.

— Da, fiindcă am început să îmbătrânesc. Când aveam optsprezece ani nu-mi păsa de ei.

— Și eu țin la mama, de tata nu mai vorbesc, dar mi-e greu să mai trăiesc acuma, când sunt singură, în același apartament cu ei… simt că mă

urmăresc, mai ales mama, cu eterna întrebare: Ce-ai de gând? Când te măriți din nou? Îmbătrânește și vrea nepoți…

Niculae ridică privirea și se uită țintă la ea. Dându-și seama, Simina rămase paralizată… El se ridică, dădu la o parte totul de pe pat și o luă în brațe. O culcă alături de el și începu s-o mângâie cu palma lui, care nu era labă, dar era grea de munca de grădinar pe care o făcuse atâția ani.

— De ce mi-ai spus că te-ai remăritat? o întrebă el foarte aproape de gura ei întredeschisă și pe care răsuflarea fierbinte începuse s-o usuce.

— Așa, șopti ea, să văd dacă mă mai iubești!

— Și când aveai de gând să-mi spui?

— Mai târziu…

— Deci acuma ți-a scăpat?… Poți să te lauzi că te-am crezut. Ea nu răspunse decât târziu: A crezut-o, da, și-a dat seama și ea de acest lucru în clipa când el s-a ridicat alaltăieri și a plecat… Și totuși el, azi, s-a întors…

— Ți-a scăpat, sau nu? insistă el.

— Ce importanță are?

Părea tristă sub apăsarea gândului că acum nu mai avea nicio armă cu care să lupte cu el.

— Importanța ar fi următoarea: s-ar dovedi că tu ai crezut că nu mai țin la tine, din moment ce ai lăsat să planeze încă asupra noastră umbra unui alt bărbat, zise Niculae amestecându-și respirația cu a ei.

— Ți-am spus, șopti ea ca într-o beție, când te-am văzut în pat mi-am dat seama că ții la mine, cum zici tu, și te rog să uiți o frază din scrisoarea mea, cu privire la răscolirea trecutului. Am scris-o special ca să-ți dau de gândit… Ca și cuvintele jignitoare despre ce ar fi trebuit să facă bărbatul meu, care nu există, contra pictorului acela care mă persecută… istoria cu duelul… Dar, Niculae, nu sunt bune cuvintele țărăncilor tale… țin la tine… ții la mine… Te iubesc, sunt cuvinte fără pereche… Te iubesc, Niculae…

Și spunând aceste cuvinte, ea își răsuci gâtul și umerii într-o parte și se întoarse cu spatele la el cu atâta însingurare, încât ai fi zis că, asemeni celor care mor, a întors spatele acestei vieți, chemată spre un țărm îndepărtat, de unde nu există întoarcere. Și rămase astfel parcă definitiv, ca și când cu adevărat și-ar fi dat duhul.

IX

El se uită atunci la ea așa cum ne uităm să vedem un lucru pe care îl înțelegem bine că există, dar nu știm de ce. Era pentru el această părăsire de sine? Cu un zâmbet, o întoarse ușor cu fața și se urcă pe ea, ca și când ar fi vrut să verifice, și într-adevăr pictorița părea fără simțire… Dar când pătrunse în ființa ei, ea scoase, fără să deschidă ochii, același strigăt lung de surpriză… Începu să-și agite capul la dreapta și la stânga, ca și cum negând ar fi afirmat ceva… Îi pronunța mereu numele: Niculae, Niculae… ca o chemare de pe acel țărm îndepărtat unde se afla și de unde îl zărise… Unde trebuiau să fie mereu împreună… și să nu se mai despartă niciodată… Niculae continua să surâdă…

— Trezește-te, îi spuse întru târziu.

Și o înveli dând la o parte sarica și scoțând de sub ea cearceaful alb. Privirea ei începu să se crape și curând pleoapele ajunseră la jumătatea deschiderii lor totale, dar nu părea că se vor mai deschide de tot. Rămase așa multă vreme, în timp ce Niculae îi lua umerii în brațe și se întindea lângă ea.

— Acuma dormi, zise Niculae. Mai vorbim și duminică.

— …De ce duminică, îngăimă ea… acum… e abia luni… adică marți… până duminică…

Își trase lung sufletul într-un suspin adânc, și deodată se trezi. Niculae se uita afară. Erau nopți scurte de iunie; se făcuse ziuă. Orașul dormea, dar respirația lui nu era lină, ai fi zis că îndepărtate uruituri de tramvaie pe șine, sau de autobuze care își începeau cursele ambalând, la pornire, puternicele lor motoare cu ulei, erau tresăriri ale uriașului corp, horcăituri gigantice, repede înăbușite de tăcerea încă totală a marilor clădiri și bulevarde.

— Vrei să vezi cum răsare soarele? zise ea.

— Nu, răspunse Niculae. Mie îmi plac numai apusurile. Am văzut în copilăria mea atâtea răsărituri, că…

— Presupun, zise ea, că ai văzut tot atâtea apusuri! De ce unele îți plac și celelalte nu?

El râse:

— Așa e. Nici eu nu știu. Poate pentru că, dacă stau să mă gândesc, de mic mi-a plăcut să stau și să mă uit… Ori dimineața ne scula tata pe toți să mergem la muncă.

— Înțeleg, zise ea, seara vă lăsa în pace.

— Nu chiar seara, așa cam la un ceas înainte de apusul soarelui, trebuia mers acasă, unde mama și fetele aveau alte griji. Dar ale noastre încetau.

Niculae se întinse mai bine în pat și își puse brațele sub ceafă. Închise ochii și surâse sub puterea amintirii. Să-i povestească sau nu? Desigur, chiar dacă ea ar rămâne străină de vraja dezvăluirilor. Chiar străină nu va rămâne, fiindcă va primi în sufletul ei dorința lui de a o vârî într-o lume senină, copilăria, care se poate contopi cu a ei.

— Oriunde am fi fost, cu sapa sau secerea în mână, la auzul glasului tatei: gata, toată lumea la căruță, lăsam spicele sau firele de porumb acolo unde erau, legam cei câțiva snopi care mai rămăseseră, îi puneam în clăi și o luam pe miriște spre capul locului, continuă el și se ridică brusc în coate și se întoarse spre ea țintuind-o cu privirea, nu destăinuindu-i, ci parcă amenințând-o. Ce mult îmi plăcea mie atunci! Și frații mei numeroși și câinele și căruța care se aurea la lumina asfințitului. Poți să-ți dai seama? Ce inteligenți erau caii! Când ne vedeau, cu toate că ei ar fi stat mereu pe câmp ca să pască, așa împiedicați cum erau, începeau să vină și ei spre căruță, cu boturile întinse, cu urechile înainte, nechezând așa încet, parcă ar fi spus: „Și noi! Și noi mergem acasă!“ Bineînțeles! Fără ei nici nu se putea! Cine să fi dus căruța și grapele și tot cu ce veneam pentru o zi întreagă, haine, rogojină, unelte mai mici… He, he, he! râse Niculae. Cu rogojina asta era o chestie… Tata n-a vrut niciodată să facă rost de-un coviltir, și uneori ne prindea ploaia pe câmp. Ne strângeam toți în căruță și ne puneam rogojina în cap. Dar fiecare trăgea de ea, că nu ne acoperea pe toți, și atunci mai bine ne ploua pe toți… Ajungeam acasă dârdâind, bătuți chiar de piatră, fiindcă uneori dădea și piatra peste noi. Și ne și trăsnea! Mama se închina și o apuca o furie mare pe noi, că nu ne închinam niciunul, mai ales cei mari, care erau, zicea ea, negri de păcate, și vezi, căzând fulgerul peste ei, de păcătoși ce erau, o putea omorî și pe mama, care ea, de, nu era nicidecum păcătoasă! Tata stătea pe cutia loitrei cu unul din frații mei mai mari, fără nimic pe ei decât niște flanele și pălării negre albite de alte ploi, și le cădea apa în cap, și lor nu le păsa. Vedeam gâtul roșu și puternic al tatei curgându-i pe el șiroaie de apă și scoteam și eu capul afară sub răpăit. Mă trăgea mama îndărăt sub rogojină și se răstea la mine să mă închin barim eu, că sunt mic și am suflet curat, dacă păgânii ăilalți nu vroiau… Dar asta se întâmpla mai rar. De-aia și tata nu făcea rost de coviltir: dacă era atât de rar!? Și iarna făcea la fel… Dacă e o singură iarnă pe an, ce rost are să le mai cumperi copiilor îmbrăcăminte și încălțăminte?… Vezi, totdeauna era treabă dimineața, chiar când seceratul și săpatul se terminau. Mie mi se părea că tata le inventa special pentru noi treburile, ca să nu stăm. Dar în

aceste pauze între sapă și seceriș, după-mesele pleca și tata de-acasă și plecam și noi care încotro… Îmi bătea inima unde să mă duc: să mă duc la vie, într-un loc unde îmi plăcea mie să stau? Să mă duc la frati-meu cu caii pe la lot, unde aveam pepeni și puteam coace porumb? Sau să mă duc în grădină cu un teanc de romane-foileton, să urmăresc mai departe aventurile „cavalerilor nopții“? Oriunde m-aș fi dus, mă întorceam la un moment dat cu fața să văd asfințitul. Nori fioroși, dar fără nimic periculos în ei, năvăleau câteodată asupra soarelui din toate părțile, fără să-l împiedice însă să strălucească la buza câmpiei. Alteori erau îndepărtați și subțiri și veneau spre el blânzi și parcă plini de nostalgie, și atunci soarele îi colora în cele mai ciudate culori, luminându-i în văpăi câteodată chiar mai puternice decât ale lui. Înainte să vin la tine am cumpărat albumu ăsta de Tonitza și am răsfoit și altele. La început m-a șocat când am văzut în unele tablouri culori atât de aprinse peste peisajele respective… Pe urmă mi-am amintit că așa este… Spre seară, așa, eu ies câteodată din incinta castelului, când norii nu acoperă complet asfințitul, să văd cum apune soarele…

— Ai dreptate, zise Simina, răsăritul soarelui înseamnă și pentru mine o zi de muncă, adică faptul că începe… Și deși dorm bine, simt, dacă mă uit la el, o ușoară oboseală psihică. Dar nu ține mult și dacă mi se întâmplă să am neterminat pe șevalet ceva care îmi place, atunci mi-ajunge chiar o secundă să mă uit la pânza mea, în care se văd culorile încă neîmplinite, și paleta alături, ca să-mi placă gândul că am multe ore înainte în care pot face ceva… Mai greu e când pe șevalet nu e nimic, sau e ceva care deodată nu-mi mai place! În copilărie însă, vezi, pe mine nu m-au bătut nici aceste ploi și nici n-am fost trăsnită vreodată într-o căruță, cu toate că, câțiva ani, verile, am fost și eu la țară, la bunicul dinspre mamă. Era undeva în Moldova. Mi-aduc aminte că odată a venit vaca de la câmp și s-a oprit în drum în dreptul porții. Eram mică, mititică… Vaca a mugit o dată cu capul peste gard uitându-se în curte. Am luat-o la goană foarte agitată, spre fundul grădinii, unde era bunicul, și i-am spus, ce era în mintea mea, să vezi, în orice caz îi dădeam o veste importantă: „Tataie, tataie!“ „Ei, Siminico, ce e?“ „Tataie, sună vaca!“ Nu cunoșteam cuvântul „a mugi“ sau poate chiar credeam că acolo la poartă era o sonerie, pe care vaca apăsase!?…

— Bine, zise Niculae, zâmbind de această amintire a ei. Și după ce între ei se lăsă o tăcere, reluă: Acum să-mi spui și mie, unde te-ai călătorit?

— Cum să ***mă*** călătoresc, zise ea. Când?

— Mai adineauri…

— … Pe urmă am luat odată de-acolo o tenie, continuă ea ocolind senină întrebarea. Această tenie era gata să mă omoare. Până am dat-o afară, ce m-am chinuit… S-a înfuriat atunci tata și nu mai m-a lăsat să mă duc la țară. M-a luat cu el la munte sau la mare, cu toate că nu-i era ușor cu câtă leafa avea el după război ca profesor de desen, și mama ca funcționară la electricitate. Noroc că electricitatea avea peste tot tabere pentru copiii salariaților, toate frumoase, și o parte din vară mi-o petreceam în ele.

Se opri, așa cum se oprește cel care s-a îndepărtat suficient de un anumit loc pe care nu vrea să-l vadă și nu-l mai poate astfel zări. Nu vroia să răspundă sau nici ea nu știa ce i s-a întâmplat? Peste chipul ei se lăsase o umbră.

— De ce, zise ea, ai spus că mai vorbim și duminică? Ce-ai vrut să spui?

El izbucni în râs.

— Nu-ți spun, zise, până nu răspunzi și tu la întrebarea mea.

— M-am gândit la întrebarea ta și nu știu ce să-ți răspund, Niculae. În afară de faptul care sare în ochi că am fost și sunt fericită cu tine, nu mai știu ce să spun, cu toate că, vezi și tu, n-am limba împiedicată. Presupun că la asta ai făcut aluzie când ai spus că m-am călătorit.

— Desigur, confirmă Niculae.

— Nu, zise ea, am fost cu tine, dar când suntem fericiți suntem mai liberi și așa se face că am împrumutat ceva din singurătatea ta. De-aia ți s-a părut probabil că ***mă*** călătoresc. Nu știu, poate de-aceea te iubesc, că ești singur și liber, fără să arăți ca bietul meu câine? Iar tu mă iubești fiindcă ființa mea nu te acaparează? Gândul la mine, nu e așa, nu te împovărează, un surâs apare pe buzele tale? E adevărat?…

— E adevărat, exclamă el cu privirea sticlind de uimire. E foarte adevărat! Și mai îmi place o ceață care ți se lasă ție peste ochi când vorbești despre pictură… Nici nu știi ce bine îmi pare că ți-au reușit câteva tablouri.

— Mai am și acasă, zise ea. Știi ce!? Hai să plecăm și să mergem la mine acasă. Mâncăm ceva, bem câte-o cafea și nu mai dormim azi…

X

Jos în stradă ea îi spuse:

— Această lume cu cai care vin cu gâturile întinse spre căruța familiei care se pregătește de întoarcere acasă sub un asfințit scăldat în culori de foc (aș vrea să pictez o astfel de compoziție, chiar dacă Millet, un mare pictor, a făcut-o demult, înaintea mea), această lume mai există ea oare?

— De foarte curând, zise Niculae, ea nu mai există.

— Mergem pe jos, spuse Simina. Nu e departe. Trecem printr-un parc, sau o luăm prin Dudești?

— Printr-un parc, zise Niculae. Ce parc?

— O să-l vezi.

Orașul era încă adormit. Soarele însă răsărise. În fața blocului unde avea pictorița atelierul dormea de asemeni la ora aceea o cunoscută, pe atunci, colonie de vrăbii, ai fi crezut văzându-le în cei șapte-opt arbori, pe care îi ocupaseră, că sunt fructele acelor arbori, așezate cum erau ca niște nuci cenușii pe toate crăcile, din vârf până în poale, o puzderie în fiecare copac.

— Ce e cu astea aici? o întrebă Niculae.

— Nimeni nu știe, zise Simina. Să le vezi iarna pe frig, când copacii nu mai au frunze, nici nu mai au glas să ciripească. Te întrebi cum de nu mor! Dar acuma fac o gălăgie… Au vrut unii să le gonească… Aiurea!

Ajunseră în piața Sfântul Gheorghe și o luară la vale spre piața mare, care se vedea de departe, încă pustie de lume, dar forfotind de zarzavagii, care își pregăteau tarabele.

— Și îți pare rău după lumea asta? zise ea din nou. Deși, după câte am înțeles, nu-ți plăcea să muncești în lumea asta a ta…

— Da, îmi pare rău, zise Niculae. Dar nu mai e nimic de făcut. Nu-mi plăcea să muncesc în ea, e adevărat, dar nu m-ași simți poate atât de singur astăzi, cum să-ți spun, mie, care am fost activist și am contribuit la surparea ei, acum, nu că îmi pare rău de ce-am făcut, dar mă simt străin de ceea ce a ieșit. Nu ca idee, fiindcă ideea asta e aceeași și astăzi, dar m-am pomenit, cum să-ți spun, că simt altfel… Și mai ales ce oameni au ieșit la iveală… Ei o duc bine, iar ceilalți, care nu-și mai pot oferi forța de muncă în afara satului, pe șantierele de construcții, toată generația tatălui meu de pildă, n-au de lucru, fiindcă mașinile fac acum ceea ce era altădată munca de bază a țăranului. Și totuși văd porumbul pe câmp năpădit de buruieni… În privința

asta nu mai e nimic de făcut, întoarcerea e imposibilă, cu toate că mie mi-ar fi plăcut ceva în stil englezesc, să se păstreze și ce era bun înainte și să se facă și revoluție.

— Ce consideri tu că era bun înainte? zise ea curioasă.

— Eu știu? Aicea mă încurc. Dacă țăranul rămânea proprietar individual și i se ofereau lui mașini spre vânzare, era poate același lucru, dar cu randament național mai mic… cine știe?

— Aceste mașini, zise Simina, sunt obligatorii?

— E obligatorie agricultura intensivă… cu eliberarea de brațe de muncă pentru industrie, care și ea e obligatorie.

— De ce? Cine ne impune cursa asta? zise ea. Nu nouă, românilor, ci așa, în general?

— Cursa asta, zise Niculae, ni se impune din nevoia de simplificare.

— Nu înțeleg, zise ea.

— O să-ți dau câteva exemple. Sunt acuma pe piață două tipuri de avioane. Unul vechi, cu care faci opt-zece ore până la Moscova sau Paris, și altul nou, cu care faci doar două sau trei ore. Care e mai bun? Al doilea ne simplifică mai bine viața.

— Înțeleg, zise Simina.

— Gândește-te, pe urmă, la industria radiofonică, continuă Niculae, sau la calculatoare. Fără calculatoare formidabila eficiență actuală a planificării producției s-ar transforma în contrariul ei, cu prăbușiri economice de coșmar… Și nici vorbă să ne mai excităm imaginația cu pregătirile care se fac acum să trimitem oameni pe lună…

— Înțeleg perfect, zise ea. Nu e numai nevoia de simplificare, ci și de expansiune… Fiindcă am început să plecăm peste tot pământul… Orășelul sau satul nostru nu ne mai ajung… Dar, adăugă ea, ce mi-ai spus tu despre cai mi-a plăcut mai mult… Și tu, pe-acasă te mai duci?

— Nu, dar o să mă duc de-aici înainte.

— Te înțeleg. Acum ești inginer. Dar tatăl tău, el vine să te vadă?

— Vine, dar de fiecare dată mă supără, zise Niculae. Mergem amândoi pe la București, intrăm într-un restaurant… Îi place la restaurant să bea o țuică tare și să mănânce o ciorbă cu carne, cu ardei iute. E foarte bătrân, dar stai să vezi… Anul trecut, după ce, ca să nu-mi pericliteze mie situația (așa i s-a spus), și-a dat pământul în colectiv, am promis că o să-l ajut eu mai departe cu bani. Nu i-a plăcut. Vine el la mine și zice: „Ion Ilie Albuleasa are un picior de lemn!“ „Foarte bine, zic!“ „Are un picior de lemn, zice,

parcă nu m-ar fi auzit, și stă pe un scaun și nu face nimic.“ „Ei și? zic. Să stea sănătos, și dacă are chef, să-și pună un picior de lemn și la celălalt picior!“ Dar tata nu mă auzea. „Se uită și el, zice, afară, prin geamul gheretei, și gata, asta e toată treaba lui!“ „Ce gheretă!?“ zic. „O gheretă, are acolo o masă, un scaun, stă pe scaunu ăla și nu face nimic. Și ia leafă!“ M-a scos din sărite. Era un reproș! Că adică, fi-său ăla al lui Ion Ilie Albuleasa ăsta, deși tat-său are un picior de lemn, i-a găsit undeva un loc de portar, și eu, care el are picioarele întregi, nu i-am găsit și lui un loc undeva să ia și el o leafă. Formidabil! Uite la ce se gândește, la leafă, în loc să-și vadă liniștit de bătrânețe.

Simina îl apucă de braț și îl strânse, se lipi de el, așa cum facem când avem bănuiala că după ce ni s-a povestit ceva povestitorul simte nevoia să fim alături de el… Niculae însă nu arăta nicio turburare. Doar în glas necazul lui pe taică-său căpăta o tensiune neștiută parcă nici de el…

— Data trecută l-a împins cineva în tramvai, continuă el. Că tata de unde să știe că în tramvai oamenii se pun fiecare la locul lor după distanța pe care o au de parcurs și au căpătat cu anii obiceiul de a elibera mereu locul de trecere spre coborâre. Tata se proțăpise în mijloc și se împiedica lumea de el. „Moșule, zice unul, iritat, dumneata unde cobori?“ Tata l-a măsurat fără sfială: „În Bucureștiu ăsta, unde să cobor?“ i-a răspuns el. Ai observat? Lumea înțelege fulgerător o întâmplare și râde. Așa și acum. S-a râs în vagon de acest bătrân țăran căruia nu-i păsa de stațiile de coborâre ale altora și nici de a lui, care nu putea fi decât în Bucureștiu ăsta, unde dracu să fie? Când ne-am dat jos a văzut el că sunt supărat, și ce să zică, să mă îmbuneze? Părea, chipurile, și el supărat, și după o vreme îl văd că odată se oprește și spune: „E bine să ai tramvaiul tău, domnule!“ Ți-nchipui! M-a înmuiat!…

De astă dată, vădit, povestitorul avea ceva spart în glas… Se lăsă o lungă tăcere, în timp ce femeia, lipită de el, căpăta în mers o expresie din ce în ce mai gânditoare.

— Când mai vine să te vadă, spuse ea într-un târziu, cheamă-mă și pe mine…

Intraseră demult în parc, și Simina se opri la un moment dat într-un loc, și expresia ei gânditoare se limpezi.

— Vezi acest loc gol? zise ea.

Și îl privi intens, ca și când i-ar fi dat un avertisment. Am și eu, parcă îi spunea, în acest oraș melancoliile mele care nu sunt mai prejos de ale tale.

Ai putea să le înțelegi?

— Ei, șopti el, ce e cu acest loc gol?

— Acest loc gol, reluă ea atunci cu o dulce indignare, nu mai înseamnă nimic. Nu-ți spune nimic… Dar aici erau pe vremea când aveam eu treisprezece ani doi uriași care vegheau o nimfă adormită, într-o grotă ascunsă a pădurii. Grota și pădurea și tufișul din jur fuseseră alese de sculptor. Între uriași și nimfă susura un izvor limpede… Veneam totdeauna aici și stăteam ore întregi, vrăjită… Nimfa era de-o frumusețe perfectă, iar giganții aveau gâtul și torsul îndoit, sugerând tandrețea lor umilă față de ea și de somnul ei… Aici citeam… visam… Erau două pietre mari pe care te puteai așeza. Din când în când mai venea altcineva, de obicei perechi, se uitau în tăcere, apoi plecau și rămâneam iar singură. Mă gândeam că aici o să mă las prima dată sărutată de iubitul meu… N-am mai apucat. Cineva a scos nimfa de aici, a despărțit-o de uriașii ei și a distrus grota. Era o lume a visului închipuită în piatră durabilă de un mare artist… Paciurea… Față de el, Brâncuși e un mic sculptor fără imaginație. Un folclorist abstract… M-am interesat dacă nu cumva grupul acesta statuar n-a fost așezat în altă parte, într-o altă grotă la fel de frumoasă… Nu, i-am văzut pe uriași singuri pe o alee, expuși în mod absurd copiilor și îngrijitoarelor lor, lipsiți de dimensiunea lor pe care le-o crease artistul, de forță îmblânzită și tăcută, care veghează un miracol al lumii. Acolo unde stau acum nu mai veghează nimic… Unii își închipuie că noi, artiștii, lucrările noastre adică, pot fi luate, duse unde vor ei, sau pur și simplu aranjate, sau lovite cu ciocanul… Dar nu asta vreau să-ți spun… Vreau să-ți spun că te-am înțeles bine când mi-ai povestit despre ceea ce nu mai este în viața ta, deși experiența mea e mai restrânsă… Și acum, Niculae, sărută-mă! Tu ești iubitul meu.

El avu o ezitare, fiindcă nu înțelesese în prima clipă, iar apoi Simina, deși nu era mai scundă decât el, se dădu într-o parte și se făcu mai mică, în așa fel ca fața ei să se uite la el de jos în sus. Niculae îi puse mâna pe ochi, o mângâie… Brațele lor se încleștară…

Din deal se vedea soarele viu făcând și mai negru un imens monument funerar înălțat pe o construcție funerară și care domina, de sus, întregul parc. Mai încolo încremeniseră, uitându-se la perechea îmbrățișată, două femei și un bărbat care stăteau să se odihnească lângă tumbăraiele lor, pe o bancă chiar în fața uriașului despărțit de nimfa sa. După un timp una din femei se ridică, se apropie de tumbăraie și spuse adresându-se bărbatului:

— Hai, nea Ioane!… Și adăugă după un timp cu o resemnare ironică: Hai la lupta cea mare!

Trezindu-i pe cei doi din lungul lor sărut.

Posomorât, măturătorul chemat nu prea vru să se ridice, dar în cele din urmă, văzând că e lăsat singur, se urni de pe bancă și începu și el să curețe aleea de hârtii și gunoaie…

Niculae chicoti. Strada Lânăriei pe care stătea Simina începea chiar de lângă parc. Mergeau unul lângă altul, ea continuând să-l țină strâns de braț, cu aceeași expresie gânditoare de mai înainte, încât parcă nu auzi râsul lui.

— …Hai la lupta cea mare, spuse el. Vezi, e bine că nu ne fanatizăm… Întrebarea e însă dacă o idee prinde fără să ne smintim în același timp la cap…

— Asta vroiam să te întreb și eu pe tine, zise ea tresărind.

— E o întrebare, zise el pe gânduri.

— Niciodată, spuse ea fremătând parcă de curiozitate, nu mi-ai povestit cum ai trecut și cum ai ieșit tu din experiența asta. Anul trecut nici eu nu eram prea curioasă. E adevărat că eram uimită de fiecare dată de independența ta… Cum să-ți spun… e vorba de independența ta ca soi de bărbat… Asta mă fascina, n-am avut timp…

— Nu prea înțeleg, zise Niculae.

Simina scoase cheile și descuie la intrare. Ajunseseră. Urcară niște scări din ciment negru, foarte vechi, strălucind de curățenie, și femeia o luă înainte și îl duse pe Niculae trecând printr-un hol, în odaia ei, care avea storurile trase. Ea făcu lumină și deschise geamurile. Încăperea nu era mare, dar lucrurile fixe din ea, un covor scump pe jos, aparatul de radio, model vechi dinainte de război, studioul, un șifonier, erau bine așezate și era loc destul să te miști în ea în voie. Și aici mirosea a pictură proaspătă, dar nu erau atât de multe tablouri pe lângă pereți ca în atelier. Erau însă multe pe pereți…

— Am norocul, zise ea, că această cameră e complet izolată de restul apartamentului. Ca să nu-ți faci vreo idee, e cazul să-ți spun că după ce m-am măritat am plecat de-aici.

— Nu-mi fac nicio idee, zise el. Treaba ta ce-ai făcut cu „mult“ înainte să mă cunoști pe mine…

— Hai să mergem în bucătărie, spuse ea după o clipă.

Bucătăria, de altfel ca și camera, era așezată cu spatele la stradă, și de pe geam se vedeau în depărtare vârfurile copacilor din parc. Simina pregăti

ouă la pahar, în care puse mult piper, sandviciuri din brânză albă și unt și o salată de roșii cu ceapă, în care de asemeni puse piper și mult oțet și untdelemn. Căută în cămară, în frigider vin, și găsi o sticlă, pe care Niculae o destupă cu oarecare caznă. Înjură…

— De când eram mic, explică el, m-a enervat să duc sau să trag ceva cu palmele… Când dam cu sapa îmi venea să mor, iar unei fete care mă găsise de cavaler să-i duc geamantanul la gară, i l-am dus eu cam vreun sfert de oră, dar odată m-a apucat și i l-am trântit în stradă…

— Atunci, zise ea, cum ai îndurat atâția ani să muncești la grădină, la castel?

— Am îndurat, ce era să fac! răspunse el cu umor. N-aveam încotro… Mai pe urmă, când inginerul a aflat că învăț, m-a scutit de datul cu sapa… Spuneai adineauri, pe drum, ceva care n-am înțeles, adăugă el mâncând.

Ea nu răspunse îndată și continuară multă vreme să mănânce amândoi tăcuți și înfometați.

— Asta pot să-ți explic mai bine decât ai putea tu s-o faci dacă te-aș întreba ce ți-a venit în primele clipe când ne-am cunoscut noi, să mă simpatizezi, zise ea întru târziu. Fiindcă de muieri sper că n-ai dus lipsă. Presupun că și la Marioara rămâneai din când în când peste noapte.

— Nu, niciodată! zise Niculae. Dar ai dreptate, ceva mi s-a întâmplat când te-am văzut intrând în seră. Erai foarte frumoasă… Niciodată n-am cunoscut o femeie care să fie atât de frumoasă și în același timp să nu i se vadă pe chip cât e de neroadă în mândria ei că e frumoasă… Asta e chiar exagerat la tine, adăugă el parcă cu gelozie, ar trebui să fii puțin mai mândră de frumusețea ta! Chiar și în clipa asta ai aerul că nu mă crezi…

— Da, așa este, zise ea cu fruntea încrețită parcă de o suferință ascunsă… Așa este, mi-e gândul mereu la altceva… Tu ești, în privința asta, foarte prezent, asta numeam eu independența ta ca soi de bărbat… Ești inteligent, gândirea ta e surprinzătoare, totuși, tu nu gândești, tu trăiești… Și trăiești în firea ta, deși îmi dau seama de fiecare dată că problemele ți se pun ție, și nu nouă… Vreau să spun, celor pe care îi cunosc eu… Chiar și tata e înrobit de pasiunea lui pentru gravură, cu toate că nu e un mare artist… Noi suntem cei obsedați… Și ca soi de bărbați, sau de femei, nu prea suntem reușiți… Cum să-ți spun, am sentimentul, când te uiți la mine, că mă iubești cu toată ființa ta, deși poate că tu nu-ți dai seama.

— Ba îmi dau seama, zise el, și cred că greșești… Nu cunosc oameni care să nu fie obsedați de ceva… Un om simplu, ai zice că nu e, he, he… E

mai încrezut decât regele Angliei. Nici el nu gândește, ci trăiește… Da, am văzut că i-ai făcut portretul unuia, Damian Gheorghe… Să te duc într-o seară acolo unde petrec ei… Să-l vezi…

— E un om foarte cumsecade, zise pictorița contrariată. Niculae se uită la ea țintă, apoi își dădu capul pe spate și râse nestăpânit: ha, ha, ha… ha, ha, ha… Și iar: ha, ha, ha… Și apoi: he, he, he, he…

— Chiar te rog să mă duci, zise ea acceptând deodată toate sugestiile râsului său. E așa de tâmpit tabloul meu?

— Ba nu, zise el, și nu știu ce să-i mai spună, rămase tăcut, dar cu chipul încă vesel sub stăpânirea de astă dată a unui râs interior.

Ea arăta stingherită, dar nu intimidată… Redeveni gânditoare, în timp ce turna cafeaua neagră în cești… Le puse pe o tavă de argint și se întoarseră s-o bea în odaie.

XI

— E ceva ciudat în amintirile tale, zise ea așezându-se în pat. Nu povestești nimic senzațional… Poți să-ți imaginezi că am văzut și eu destule apusuri de soare… dar n-am putut să memorez niciunul! Pe-al tău, însă, am senzația că l-am trăit eu…

— Da, zise el, fiindcă, așa cum ți-am spus, am început să îmbătrânesc, și copilăria îndepărtată începe să renască…

— Nu e adevărat, zise Simina, la treizeci și cinci de ani sau câți ai tu nu renasc amintirile. Amintirile nu reînvie decât atunci când viitorul ni se îngustează… Ce vrei să spui, că nu te mai gândești la viitor?

— Ce mult îmi placi tu când pui degetul pe rană! zise Niculae parcă cu o admirație fără voie. Ai dreptate… Între viitorul și trecutul meu e un joc… Mă simt liniștit și împăcat, dar îmi dau seama că viața mea înseamnă chiar acest joc între trecut și viitor, care e anormal la vârsta mea… Nu vreau eu să mă gândesc la viitor, dar atunci apare în mine, pretimpuriu, trecutul, ca un mare semn de întrebare, pe care eu mă prefac că nu-l văd… și dacă stau să mă gândesc bine, așa este, nu există în amintirile mele, în afară de apusurile de soare, nimic neobișnuit în afara bucuriei care mă apuca după ce glasul tatei ne anunța că în ziua respectivă nu mai aveam nimic de făcut…

— Ba nu, zise Simina, văzând că el s-a oprit. Eu am să aflu până la urmă ce se ascunde în viața ta. Prea sunt ciudate povestirile tale ca să nu bănuiesc în ele ceva aproape tragic…

— Fugi d-aici, zise el incredul, pentru mine e o simplă bucurie pe care vreau să ți-o transmit…

Și se urcă și el în pat și se culcă alături de ea. Arăta parcă glumeț, dar surâsul său ironic și privirea sa care sticlea n-o convinse pe ea, a cărei expresie gravă nu i se ștergea de pe chip.

— Bine, zise el, hai atunci să privim amândoi acest semn de întrebare… Fiindcă ai venit atât de aproape de mine, de ce să te îndepărtezi? Am încredere în tine… Am să-ți povestesc într-adevăr amintirea mea cea mai secretă, care s-a petrecut în perioada când am fost silit, după ce am urmat trei clase de școală normală, să redevin țăran… Adică între cincisprezece și optsprezece ani… Verile mi le petreceam pe câmp cu caii, cu prietenul meu, Marin al lui Matei… Din pricină că diminețile au fost totdeauna legate în amintirea mea de treburile la care, cum ți-am spus, ne lua tata să le facem, și care mă chinuiau chiar dacă erau însoțite de cântecul pitpalacului și al ciocârliei, am început să aștept ca pe adevărata viață care mai îmi rămânea și mie numai acea parte a timpului care începea cu aceste asfințituri și înserări… toate gesturile care precedau asfințitul soarelui se încărcau cu ceva tainic… Totul se potolea, toți cădeau care pe unde nimereau, și atunci totul începea pentru mine să trăiască din nou… Să nu mai faci nimic, ce minune! Când nu veneau singuri, tata se ducea spre cai și îi aducea la căruță mergând între ei cum merg niște prieteni care se înțeleg bine între ei… Într-o mână îl ținea pe unul de lanțul de la gât și în alta pe celălalt… Frații și surorile strângeau uneltele, secerile sau sapele, rotilele sau plugul, din bota de apă se spălau de sudoare, fetele se desbrobodeau, își scoteau ciorapii care le fereau pulpele de miriști și de mărăcini… Nimeni nu vorbea în timp ce soarele cobora strălucind peste câmpia care începea să se coloreze. Auriul și violetul, sau roșul de foc, cu albastru-verzui amestecate la buza asfințitului, te făceau să simți, și asta nu numai pentru o clipă, ca o iluzie, că te afli pe o planetă necunoscută, fantastică în frumusețea ei orbitoare, și că te afli în ea nu de ieri sau de azi, ci de totdeauna și vei rămâne totdeauna… Viața și moartea pe ea sunt apropiate, intră unul din noi în pământ, rămâne altul cu ochii deschiși ca s-o vadă… Moare un cal, rămâne un mânz, se cosesc ierburile acestei veri, grâul și porumbul înalt, la primăvară vor răsări altele… Și veșnic va apune acest soare de aramă, pentru ca dimineața să apară iar… În acest timp tata nu mai termina de deslegat lanțul de la gâtul unui cal. Vita parcă înțelegea și stătea cuminte, în timp ce omul bestecăia din mâini lângă coama ei. Din când în când doar, calul își apleca delicat

gâtul, se scărpina cu dinții lui lați la un genunchi, apoi își ridica la loc capul și ofta izbit de melancolia sublimă a clipei… În acest timp lanțul continua să nu se desfacă… Lucrurile au câteodată această încăpățânare în inerția lor fără viață. Era un simplu nod, nu vroia să se mai desnoade, și bineînțeles că nici pe cap nu-l putea scoate de la gâtul calului. Îmi amintesc… Ne trebuia acel lanț pentru opritori sau răscruci, nu puteam pleca numai într-un cal. Mâinile puternice și dibace ale tatei renunțară, nu mai știa ce să facă. Și le duse în șold scos din pepeni, dar și uluit că trebuia să recurgă la o soluție extremă: „Acuma nu ne mai rămâne, a zis el, decât să tăiem gâtul calului și să-i scoatem lanțul“… Nu glumea deloc, cum credeam eu totdeauna… Nu-i ardea de glumă, deși râsul meu nestăpânit, în ciuda acelui „Tu ce râzi, mă, acolo?“ cu care mi se adresa supărat, îi dovedeau că gândirea lui nu era atât de obișnuită, cum îl făceau, poate, grijile și necazurile să creadă: unul din băieții lui se bucura, râdea că el există, că e tatăl lui, deși îmi făcuse un rău atât de mare prin rătăcirea care îl îndemnase să se ducă cu toți banii la băieții lui fugiți să-i aducă înapoi, sacrificându-mă pe mine… Venea apoi seara… Pe un întuneric beznă mă pomeneam că mă strigă la poartă Marin al lui Matei… să mergem cu caii la câmp… Puneam o dulamă sau o tunică peste ei și plecam… Pe miriște îi împiedicam, și în întunericul câmpiei, cu măciucile lângă noi, aprindeam focul și ne apucam să coacem porumb… Ascultam zgomotul trenului care trecea la miezul nopții parcă rostogolindu-se și pe care, din pricina depărtării, nu-l zăream: fluiera prelung, asemeni unui animal apocaliptic al acelei ore, care vine, trece și piere în hăul nopții… Auzeam bătăi de aripi, țipete scurte și ascuțite de animale pe care ziua nu le vedea nimeni și mai ales auzeam viața mare a nopții… Târâitul greierilor ne făcea să ne dăm seama cum urcă și coboară ca într-un somn viu răsuflarea pământului. Stam de vorbă cu glasuri înăbușite, în timp ce din când în când sforăitul cailor care pășteau iarba, fără s-o vadă, ne aducea la clipa prezentă și puneam mâna pe măciuci. Era cineva prin apropiere? Vroia cineva să ne fure caii? Ne ridicam, și în timp ce unul din noi ducea măciuca la spate și o ținea cu amândouă mâinile, celălalt se urca pe ea și se uita… Nu era nimeni! Nu se vedea nimic… Ne așezam iar jos, coceam mai departe porumb și continuam să vorbim. „Ce-ar fi să fie o fată cu noi! Ce i-am face! Cutare fată, de pildă.“ Rămâneam pe gânduri, în timp ce flăcările făceau să joace în grămezi întunericul deasupra capetelor noastre. „Da, cutare fată, dacă ar fi cu noi aici jos pe tunică! Așa e“, zicea și Marin al lui Matei, și dinții lui ca de lup tânăr îi râdeau la bătaia focului. Despuia alt

cotolan și îl punea lângă jeratic. Mânca flămând, parcă hămesit, din altul copt. Se ridica apoi în picioare și arunca în beznă coceanul gol… Într-o noapte Marin al lui Matei zise: „Se vede cineva!“ „Unde?“ l-am întrebat. „La ai lui Bădăuță!“ „Câți sunt?“ zic. „Nu-mi dau seama!“ Marin al lui Matei se dădu jos de pe măciuca mea și se așeză. În depărtare țipătul trenului despica noaptea. Stelele pe cerul înalt abia licăreau. Întunericul apăsa. „Hai să-i batem“, zise Marin al lui Matei. „Hai!“ răspunsei eu numaidecât și puserăm mâna pe măciuci. Despiedicarăm caii, îi legarăm, încălicarăm pe ei și o luarăm la goană. Marin al lui Matei, care îi văzuse pe ăia unde sunt, mergea înainte. Trecurăm hotarul care ne despărțea de moșia lui Bădăuță și oprirăm călări lângă două mogâldețe care stăteau sub un tufan și coceau ca și noi porumb. „Ce căutați voi, mă, aici, vă muma în…“ zise Marin al lui Matei și se dădu jos și se puse cu măciuca pe ei. Mă dădui și eu jos de pe cal și începui să lovesc. Icnelile, bufniturile scurte, pocnetele de lemne uscate izbite cu violență mă îmbătau. Simții la un moment dat un trăsnet în creierii capului, dar rămăsei în picioare, și nu numai că nu mă speriai, dar parcă aș fi mai vrut încă să primesc. Până una-alta dădeam înainte, până ce, trăgându-și dulămile cu o mână și apărându-se cu alta, necunoscuții o luară la goană spre cai… Îi urmărirăm doar cu fluierăturile și înjurăturile noastre, îi lăsarăm… Pe unul îl lovisem eu groaznic peste fluierele picioarelor (fiindcă se apăra prea bine la cap), și deși întuneric, i-am văzut sticlirea de ură din priviri. Alerga șchiopătând foarte tare, aproape că își târa piciorul lovit… Pesemne că el mă pocnise după aceea în cap, dar în ciuda sângelui care îmi umezise părul, eu nu simțeam nicio durere… Nu mi-a părut rău niciodată de ce-am făcut în noaptea aceea, și dacă aș fi aflat, să zicem, a doua zi că i-am rupt ăluia piciorul și că o să rămână șchiop toată viața, ași fi râs… Într-o zi, însă, mă înțelesei cu Marin al lui Matei, fiindcă aveam treabă, să vadă el de cai dimineața și eu după-masa. Când am venit după-masă, el plecase. Lăsase caii în grija unui al treilea, care ăsta îi lăsase să intre și pășteau liniștiți pe miriștea unui al patrulea. Acest al patrulea tocmai intra și el pe miriște. Îl văd că se apropie de mine și îmi spune: „De ce, mă, ăsta al lui Moromete, paști tu caii pe miriștea mea?“… Am crezut că se adresează celui vinovat. Până să-mi dau eu seama că la mine se uită, îl și văd că ridică ciomagul și mă lovește vâjâind în cap. Am mai avut timp să mă apăr cu cotul, dar forța loviturii m-a aruncat cu cracile în sus. Și înjurături fioroase. Nu era cu mult mai mare decât mine, dar chiar dacă n-ar fi fost, eram în clipa aceea dezarmat în fața violenței lui sălbatice… L-am

urât mulți ani, multă vreme chiar după ce am devenit matur. Iar el când mă vedea nu-și întorcea privirea și nu-i trecea prin cap să retracteze ceva, deși îmi dădeam seama că el știe, n-a uitat nimic… Dimpotrivă, această privire a lui avea licăriri stranii, cu foc de ură asemănătoare cu cea de atunci… Chestia asta, care m-a buimăcit câteva zile de uimire, și altele pe care nu ţi le mai spun acum, mă făcură să înceapă să-mi placă numai singurătatea… Încălicam pe cai singur și o luam încet spre loturile noastre. Îi împiedicam pe miriște, mă duceam la marginea porumburilor, așterneam tunica pe jos și mă întindeam cu fața în sus… Deodată nu-mi mai plăcură ceilalți, cu violențele lor alternate doar cu gânduri la fete sau la muieri, dar nu gânduri de dragoste, ci tot de violență. Exhibarea organelor lor procreative începu să mi se pară animalică, iar a găoazelor lor vinete în momentul când se aruncau în gâldău la scăldat, și li se despicau fesele, respingătoare. O dată pe unul l-am prins violând o mia, iar altă dată pe o miriște alții au copt atâta porumb și au mâncat atâția struguri și pepeni și după aceea au băut atâta apă, încât unuia din ei i-a venit, după ce s-au trezit din somn, o idee. A luat-o încet, legănându-se, spre un păr bătrân de pe miriște, s-a suit în el și ne-a strigat: „Uitați-vă, băăăă!“ Nu înțelegeam ce vrea să facă, dar după gemetele pe cate le scotea, bănuiam. Și într-adevăr s-a urcat sus pe o cracă groasă și așezându-se asemeni unui tun anti-aerian și-a dat jos izmenele și a împroșcat cerul luminos, murdărindu-l cu conținutul înfierbântat al intestinelor sale… Nici câinii, odată lăsați să crească, nu erau cruțați… Un alt prieten al meu, tot Marin, dar al lui Țugurlan, nu al lui Matei, avea doi la care ținea, unul era mai mare, și altul mai mic. Dar cel mic nu era cățelul celuilalt. Era uimitor să-l vezi cu câtă mândrie îi lua după el, rupea mămăliga în două și le-o arunca la fiecare direct în gură… Atât i-ar fi trebuit cuiva, să se atingă de ei… Cum stăteam odată întinși cu burțile pe pământ și cu câinii alături, culcați cu boturile spre noi, îl aud pe Marin și-l văd punând ușurel mâna pe ciomagul ager de corn: „Îl omor, zice, pe ăsta mai mare!“ Eu n-am zis nimic și nici n-am înțeles de ce. De ce avea doi? De ce l-a mai luat, de unde l-a luat, pe ăl mai mic, dacă acuma vrea să omoare unul din ei? Câinii erau răi când îi asmuțea pe cineva, dar blânzi ca niște miei cu stăpânul lor. Nu l-am văzut niciodată pe Marin al lui Țugurlan că dă în vreunul. În clipa când el ridică ciomagul în aer, cel mare nici nu-și mișcă botul de pe labe. Într-o clipă însă am mai avut timp să-i văd ochii lui umezi de credință, apoi l-am văzut sărind în sus și scoțând un schelălăit prelung, cu botul în sus, spre cer, de groază și de implorare. A doua și a treia lovitură

se abătu însă năprasnic peste capul lui, și schelălăitul i se stinse, și ochii începură să capete o fixitate sticloasă… Muri repede și mi s-a părut că un lucru invizibil, o prezență ca o enigmă și care mă înfiora așa ca o bătaie ușoară de vânt înghețat, se așezase pe capul lui, care zăcea acum mort pe pământul negru, și al cărui os alb, sub lovituri, se dezvelise de piele și se pătase, de pe ciomag, cu sânge care îi picura încet din nas și se închega pe miriștea scăldată în lumină…

Pe urmă Marin al lui Țugurlan l-a apucat de picioare și l-a tras undeva în porumb… Niciun gest, niciun cuvânt din partea lui, care să explice ce-i venise… E drept că era un băiat crescut așa de tat-său, un om care ura tot satul… Dar parcă câți din ei nu se urau din lucruri care aveau legătură cu dispariția a ceva din gospodăria lor? Uneltele, vitele lor, brazda lor de pământ, parcă erau din aur, atât de groaznic li se aprindea furia, de puneau mâna pe sape și se tăiau, înroșind cu sângele lor, de astă-dată omenesc, brazda neagră… Bănuind parcă ce se petrece cu mine, cu toate că nu-mi spuneam gândurile nimănui (nu mi se păreau nici mie, toate acestea, nefirești), mama mă întrebă într-o zi, cu un glas pe care n-am să-l uit, fiindcă de-aici începe amintirea mea cea mai secretă, pe care vreau să ți-o povestesc, un glas în care mirarea se amesteca cu grija, și tremura când cuvintele îi ieșeau din gură: „Niculae, maică, ce faci tu singur pe câmp?“ „Ce să fac, nimic!“ „Nu ți-e urât, maică?“ „Nu mi-e urât deloc.“ „Du-te și tu cu Marin al lui Matei, sau cu al lui Țugurlan. De ce nu te mai duci cu ei?“ „Așa, nu mai vreau eu…“ Se uita la mine auzindu-mi glasul decis, cu chipul luminat de revelația ei veche, care fusese singurul meu sprijin în numeroasa noastră familie, când forțasem nu atât voința tatălui să mă dea la școala normală, mai ușor de învins, cât mai ales a fetelor, ale căror socoteli de măritiș și de pământ puteau fi invincibile. Continua să creadă în mine și nu-și pierduse speranța, înțelegea ce mi se întâmplă, dar era temătoare și neliniștită… Mama silabisea greu o carte, atât cât putuse să prindă de la mine. Într-o zi însă, în curte, înainte să plec, o văd că vine spre mine, lângă cai, cu una cu scoarțele negre și moi și cu o cruce galbenă pe ea. Tocmai încălicasem și mă uitam la mama de sus. „Ce e, mamă?“ Mi-a întins-o și mi-a spus cu o rugăminte în care am simțit că i se adună în gât toată duioșia de care era în stare, amestecată cu presentimentul că dacă n-o resping o să se simtă de mii de ori mai fericită că eram copilul ei: „Ia-o, maică, și citește-o!“ Mama nu era o femeie blândă. Se stăpânea cu greu ca credința ei târzie în Cristos să nu devină agresivă. Cu mine însă glasul i se înmuia. Se

gândea pesemne că dacă de mic voi descoperi adevărul din acea carte, viața mea nu va merge pe drumurile întunecate pe care mersese (cum credea ea) a ei, în tinerețe. „Bine, mamă, i-am răspuns eu. Dă-o-ncoace!“ Și pe miriște, în timp ce caii împiedicați pășteau prin preajma mea, am început să citesc cartea aceea. Am găsit în ea, cu surprindere, aceeași violență, pe care o cunoșteam din mica mea viață. Era însă mult mai sângeroasă, și extinsă la un popor întreg, în numele lui Dumnezeu. În câteva săptămâni mi-am pierdut credința pe care atât familia, cât și biserica unde mă ducea școala mi-o insuflase ca un lucru firesc, așa cum există soare și copaci. Stăteam cu fața în sus și nu-mi reveneam din puternicul șoc pe care mi-l provocase istoria plină de cruzimi a Poporului ales. Nu-mi luam gândul de la un ofițer care fusese ucis de ai săi fiindcă salvase de la unul dintre numeroasele lor măceluri o tânără femeie cu copilul ei. Toate simbolurile pe care le ghiceam în spatele acestor crunte istorii, simboluri înalte, de expansiune a unei idei mari, a Dumnezeului unic, se stingeau în vărsările de sânge care trebuiau să le-o impună celor care nu credeau în El… Întru târziu, când a apărut apoi un om simplu și luminos, cu totul diferit de ei, și care cerea aruncarea săbiei și a trufiei și plecarea cu umilință a frunții în fața violentei, ca o expresie a credinței adevărate și a mântuirii, nu m-am mai mirat că l-au răstignit repede pe cruce. Dar nu înainte ca el să-și facă numele și parabolele sale cunoscute unui număr oarecare de oameni, care au avut grijă să le păstreze și cu ajutorul lor să întemeieze apoi o nouă religie… Hm! Parabole, așadar… Că a ieșit într-o zi un semănător să-și semene sămânța sa și una a căzut așa și pe dincolo, pe pământ sterp, și n-a prins rod, și alta au mâncat-o păsările, și alta în cele din urmă a căzut pe pământ roditor și a prins rod!… Că un stăpân de vie a angajat, la diferite ore ale zilei, muncitori și că la plată le-a dat la toți o simbrie ca și când ar fi venit toți de dimineață, asta vrând să însemne că n-are importanță când vii spre o idee și spre o credință și că cei dintâi pot fi cei din urmă și cei din urmă cei dintâi, excepțional gândit… Stăteam zile întregi pe spate, cu ochii spre cerul care din pricina tensiunii simțirii mele îmi părea veșnic albastru sau veșnic acoperit de grămezi de nori, uitând de trecerea clipelor și de apropierea nopților, simțind cum nu puterea pământului urcă în mine și mă îmbată, ci puterea gândirii mele plutește biruitoare pe deasupra pământului… Așadar parabole? Voi inventa eu altele, care să recucerească din nou lumea, să schimbe această omenire care e sălbatică și murdară fără să fie măcar călăuzită, asemeni vechiului Israel, de o Idee… Și am închis, simțind că îmi

ajunge, Vechea Carte. Faptele Apostolilor m-au plictisit, scrisorile lor către Efeseni, prea bătrânești în înțelepciunea lor de imitație, iar Apocalipsul Sfântului Ioan Teologul mi s-a părut o sperietoare pentru babe… Da, voi întemeia o nouă religie, care să țină seama de forțele oarbe care pun nu o dată stăpânire pe om, și care să propună altceva decât umilința înrobitoare, inacceptabilă pentru mândria firească a unui animal atât de liber și de viclean cum este omul. Da, mă voi gândi îndelung, ani mulți, până ce voi începe să-mi spun parabolele mele… Simțeam însă că am nevoie de un semn, de o confirmare că ceea ce gândeam eu nu mai gândea nimeni și că ceea ce vreau eu să realizez voi realiza. Cine știe? Câți ca mine nu vor fi simțit la fel? Cum să aflu că puterea pe care o simțeam copleșindu-mă va deveni Idee? Un semn puteam primi numai din partea destinului, care în acele clipe mă vedea și mă știa. Unde să-l caut? În firele ierbii? Nu. Ar însemna să consult un destin mic. Și cum stăteam cu nasul în iarbă, am văzut foarte aproape de mine o șopârlă care se uita direct la mine, cu gura deschisă și cu gușa palpitând de căldura zilei de vară. Uite, mi-am zis, ce-ar fi să caut un semn în șopârla asta? De ce-o fi venit ea la mine tocmai acum, și atât de aproape, și nu fuge? Când le întâlneam pe miriște le loveam cu biciul peste cozi, care se rupeau și se zbăteau pe urmă singure printre paiele miriștii vreme îndelungată. Am întins încet mâna spre ea și am văzut că nu fuge. „Dacă șopârla asta, am gândit eu atunci, trece de trei ori peste mâna mea, înseamnă că tot ceea ce simt eu acum este pe deplin adevărat și că în decursul vieții mele totul se va realiza..!“ Și mi-am împins cu precauție răbdătoare mâna spre botul ei mic. Inima îmi bătea. Dacă fuge înapoi? În acele clipe gândeam că trecerea trebuie să se facă fără ca șopârla să fugă și eu să-i ies înainte de fiecare dată… Asta nu mai era un semn atât de sigur, cu toate că în mod obișnuit șopârla fuge la apropierea omului și cu atât mai puțin trece peste mâna cuiva. De astă dată însă eram, pe lângă că îmi bătea inima, liniștit, chiar convins că ea va trece peste a mea. Și într-adevăr, când dunga palmei mele i-a atins ușor picioarele din față, în loc s-o ia la fugă înapoi și să se piardă pe întinsa miriște, a făcut deodată o săritură peste palma mea întinsă. Și a repetat apoi această săritură de trei ori… M-am întors cu fața în sus și mi-am dus cotul la ochi, să mă apăr de soare. Soarele însă nu mai era acolo unde credeam eu, de mult coborâse spre marea de porumburi. Mult timp pusese destinul ca să-și arate semnul, nici nu-mi dădeam seama cum se scursese parcă în câteva clipe o după-amiază întreagă… Și nimeni nu turburase cu nimic această dezvăluire secretă,

niciun om nu trecuse pe la capătul loturilor, niciun băiat, nicio muiere, iar caii, ca niște zeități protectoare, nu se îndepărtaseră nici ei de tânărul lor stăpân, care nu se știe ce făcea acolo jos de stătea atât de îndelung nemișcat… Simțisem doar într-o vreme, ca pe-o amintire îndepărtată, că îmi zboară gândul la o fântână… Mi-era sete. Dar când m-am ridicat, și după ce am despiedicat caii și am încălicat pe ei, mi-am dat seama că setea mi se topise… Am luat-o însă la goană mare spre sat… Îmi plăcea totdeauna, la întoarcere, să alerg cu ei… Să le simt trupurile mari zvâcnind unul sub mine și altul alături, pe care puneam o mână… Să le văd gâturile întinse și să le aud gâfâitul… Să las trâmbe înalte de praf în urma noastră întunecând asfințitul…

Niculae tăcu. Se făcuse palid, ca și când dezvăluirea amintirii lui secrete ar fi făcut să se ardă în el puteri ascunse, iremediabil pierdute… Își reveni însă, și ea îl lăsă fără să-l turbure. Ca și când un obstacol greu ar fi fost dat brusc la o parte, deodată el zise:

— Anul trecut ți-am povestit ceva despre un notar. Mai îți amintești?

El evita acum să continue povestirea, care se pare că avea o urmare… Ce făcuse deci cu gândul acela al lui, că era destinat să dea oamenilor o nouă religie? Îl uitase? Nu, fiindcă el singur numise acea întâmplare amintirea sa secretă. Ce se mai petrecuse cu el după aceea? Cât timp mai crezuse în adevărul acelui gând? Și când nu mai crezuse ce se întâmplase? Sau mai credea și acum? El tăcea. Atunci ea răspunse ezitând:

— Da, îmi amintesc tot ce mi-ai povestit… cu un notar și o istorie cu ai tăi din sat… Ai fost, adăugă ea, încolțit de țărani! Erau să te omoare în fața primăriei satului… O mulțime întărâtată. După ce acest notar te-a atras și te-a trimis în mijlocul lor… Îmi dau seama… Până să le aduci o nouă religie ai vrut să dărâmi lumea lor, la care totuși țineai. Ce era în mintea ta, Niculae, exclamă ea deodată, singurătatea ta e o enigmă… Nu înțeleg semnul de întrebare pe care ți-l ridică trecutul…

— Da' nu e, cum spui tu, nimic tragic, zise el cu un glas senin, însingurat și parcă umil.

Și un surâs strâmb apăru și stărui pe chipul lui.

— Ai avut acum în glas, zise Simina, ceva care seamănă cu glasul cu care ai vorbit cu maică-ta, înainte să-ți dea cartea… Parcă te văd plecând pe urmă cu caii, cu ***Biblia*** pe coama lor… Numai că, Niculae, mă gândesc… nu-mi dau seama… e totuși ceva tragic aici… Asta nu te împiedică acum să fii fericit, dar…

— Ce puteam să fac?! strigă el deodată. Nu i-am urât nici măcar o singură clipă… Erau nemiloși, moldovenii erau loviți de nenorocire, de o secetă totală, care se repeta, și ei le luau, pentru un sac de porumb, hainele de pe ei, și hainele aduse cu ei ale copiilor lor, încălțămintea din picioare…

Ea negă foarte hotărâtă din cap:

— Nu despre asta e vorba, zise. Asta e bine. Mă gândesc… Excluderea ta, poate, e tragică…

— Dar n-am fost exclus, protestă el.

— Ba da, zise ea, e ca și când ai fi fost… În sufletul tău tu ai trăit-o ca și când ai fi fost… O trăiești încă, iată, asta mi se pare că e ceva tragic, deși tu ești un om liniștit, n-am cunoscut un bărbat mai echilibrat și mai puternic ca tine…

Niculae izbucni în râs, dar nu spuse de ce, și ea rămase contrariată. În cele din urmă el îi explică: tocmai se întâlnise acum câteva zile cu un prieten al său, unul Iosif, și discutaseră tocmai despre subiectul ăsta, în câte categorii se împart cei excluși din partid - unii care se consideră și ei excluși, odată cu evenimentul, și pun punct la toată istoria, și alții care nu se împacă nicidecum cu excluderea, și numai la ea se gândesc. Ei, el, Niculae, dacă ar fi fost exclus, ar fi făcut parte din prima categorie, nu dintr-a doua, dar cum nici n-a fost, ce să mai vorbim… Avea dreptate, zise ea în cele din urmă, șovăind, începând parcă să-l creadă. El știa mai bine…

Își contempla însă mai departe, gânditoare, ideea ei, ca pe-o bănuială… Se vedea că povestirea lui o impresionase foarte tare și că avea să revină, chiar în lipsa lui, asupra ei, având sentimentul că îi scapă ceva…

XII

Această expresie a ei ultimă Niculae o văzu seara sub pleoape, printre flori. Se întorsese la castel la ora obișnuită a dimineții când îl vedeau muncitorii că iese din casă. Horticultorul bătrân îi dăduse o hârtie în care un raion din capitală le comanda să pună flori în fața a două blocuri mari din centrul Bucureștiului, care tocmai se terminaseră. Niculae se întoarse în oraș să vadă terenul, care se întindea de-a lungul unui trotuar foarte lat, câteva sute de metri, vizavi de cinematograful Patria, și până seara se gândi cum să execute lucrarea. Avea loc pentru ronduri mijlocii, dar se gândea să facă totuși ceva dreptunghiular; desenă lucrarea și i-o arătă și bătrânului horticultor: erau dreptunghiuri lungi care formau triunghiuri interioare din

flori diferite dintre cele mici și rezistente, care nu trebuiau udate prea des… Bătrânul horticultor dădu din cap că era foarte bine și îi spuse să întocmească și hârtiile necesare pentru administrație; Niculae se duse apoi și se culcă. Înainte de a adormi, văzu printre florile care trebuiau plantate în fața acelor blocuri, și care i se aprindeau și se stingeau neîncetat sub pleoape, în preajma somnului, care din pricina nopții nedormite întârzia, chipul ei cu privirea într-o parte, cu expresia concentrată, gândindu-se la el, la soarta lui, pe care vroia s-o descifreze. „De ce ești tu atât de neliniștită? o întrebă el cu un gând limpede și îndepărtat, asemănător cu cel care ne vine când înotăm în adâncul unei ape. Te gândești la mine?… Sau la tine?… Nu e nicio cifră enigmatică în existența mea, afară de aceea pe care ți-am și dat-o azi și care poate fi și poezie, dar poate fi și adevăr, acest semn al șopârlei, pe care nu l-am uitat niciodată. Așa este, cum zici tu. N-am întemeiat o nouă religie, dar am descoperit secretul ca ura să nu aibă putere asupra mea, ceea ce, dă-mi voie să-ți spun, poate deveni, împreună cu încă ceva, o nouă religie… Numai că tocmai aici, în acest încă ceva, se pare că n-am reușit eu… La asta te gândești?… Știu eu, vrei să afli cum s-a întâmplat de am eșuat și mai ales de ce acest gând al eșecului mă lasă perfect liniștit… Ei, n-o să afli… Știu eu că n-o să-ți găsești liniștea până nu-mi dibui toate secretele, dar, deși am cunoscut puține femei, vă cunosc eu totuși bine, și n-o să mai afli tu nimic de la mine!…“

Și nu-i mai dădu niciun semn timp de mai bine de o săptămână. Într-o după-amiază însă, spre seară, urcă scările castelului și bătu la ușa ei. Abia își stăpânea un fel de rânjet, care pe figura lui de adolescent avea ceva straniu.

— În „Casa grădinii“, zise el, vecinul meu, domnul Anghel, și-a prins nevasta, pe doamna Anghel, cu Damian Gheorghe. Știi, gelozia i-a strâmbat ăstuia complet mințile. Când se uită la tine parcă te face răspunzător de ceea ce îi trece lui prin cap, cu toate că… stai să vezi, nu i-a trecut la nimeni prin cap ca să-i spună lui să taie liliacul mare din spatele casei… I s-a părut că doamna Anghel trăgea prea des cu ochii spre el, ca și când acolo, în spatele lui, ar fi așteptat-o amantul ei, în fiecare seară… Ei, nu după un liliac a prins-o acuma… stai să vezi… Damian Gheorghe și-a gonit nevasta și copilul ca să-și aducă concubina… Că ăsta așa face, le alternează… Trăiește când cu una, când cu cealaltă. N-am văzut-o pe concubină cum arată, cică ar fi trimis-o acasă la părinți, într-o comună de pe lângă Pitești, să-și aducă certificatul de divorț ca să-și schimbe buletinul… Și până una-alta, a pus

mâna pe doamna Anghel și a vrut s-o tragă la el în odaie… A tras de ea, ce mai încoace și încolo, și era cât pe-aci s-o și încuie cu cheia la el, dacă la țipetele ei n-ar fi sărit cineva… Domnul Anghel, care era plecat după pește, tocmai s-a întors, și i se povestește faptul… Damian Gheorghe e la bufet cu cumnatu-său, Pecingine Ion, barcagiul… Piticul! exclamă Niculae, ca și când ar fi avut o revelație. Vrei să-i vezi?

Ea lăsă fără grabă cartea la care citea deoparte. Ce era asta? Se petrecea cumva un lucru care putea fi mai senzațional decât faptul de a se vedea ei doi?

— Dacă Damian Gheorghe n-ar fi vrut s-o violeze pe doamna Anghel, zise ea cu ironie, așezându-se mai bine pe pat, n-ai fi dat un semn de viață?

Și se uită la el cu acea privire a ei nemișcată și intensă, care arăta mai multă dragoste decât orice cuvinte sau gesturi. El râse atunci și de întrebarea, dar mai ales de bucuria sa de a o regăsi. Se apropie de pat, o luă în brațe și se aplecă asupra acelei priviri atât de bogate, în care se uită așa cum ne uităm așezați pe ghizdurile unei fântâni: vedem un strat de întuneric, dar curând zărim cerul răsturnat și pe noi înșine în adâncuri, într-un ochi de lumină.

— Nu, zise el, te iubesc! Îmi place să nu te văd și să te iubesc! Ea căscă ochii. Așa era, ăsta era el, dar de ce o izbea atât de tare declarația lui? Fără să-și micșoreze privirea, se retrase însă într-o tăcere pe care se vedea că n-o va mai părăsi până nu va înțelege bine acest adevăr al lui, atât de simplu, dar atât de greu de acceptat. Era o tăcere a ei, pe care nici cuvintele și nici actele n-o puteau turbura.

— Ce-i facem, zise ea, și eu te iubesc, dar îmi place să te văd… Te înțeleg… Să umbli așa singur cu iubirea în inimă și să nu vrei s-o vezi pe ființa pe care o iubești… De ce oare?

— Nu știu, zise Niculae. Dar în clipele acelea te iubesc foarte tare. Mi-ești foarte dragă.

— Și care e legea iubirii tale? zise ea. Cum trebuie să se împlinească, prin absență?

— Nu, de ce? Tot prin prezență, dar însoțită de o cât mai mare absență.

— Și ar mai urma să spui, continuă ea, cu ironie, că cu cât absența va fi mai mare, cu atât mă vei iubi mai mult?

— Da, așa este, zise el parcă strigând.

— Da, zise ea, așa se întâmplă, dar asta numai când împrejurările îi împiedică pe cei care se iubesc să se vadă. Împrejurări grele ca niște munți.

Ori tu… Să fii la doi pași și să te simți bine că n-o vezi pe femeia pe care o iubești… Nu înțeleg, Niculae…

— S-ar putea să fie vreun reflex uitat? zise el cu falsă mirare. Răstrăbunicii mei, țărani, lipseau mult de pe-acasă, duși cu vitele sau cu carele… Se întorceau după zile, sau chiar săptămâni… În acest timp, gândul le era la femeia lor, dar nu sufereau… Dimpotrivă, se bucurau la gândul că o aveau și o știau acolo la rostul ei, așteptându-i…

— Dar eu nu vreau să trăiesc pe reflexe uitate! zise ea atunci, desprinzându-se încet, dar hotărât, din îmbrățișarea lui.

Niculae rămase pe marginea patului, tăcut.

— Crezi că eu nu te pot aștepta dacă ai fi plecat și n-ai putea veni? Dar să fii plecat, nu să fii prin preajma mea și să mă ocolești cu bună-știință.

El se uită drept în ochii ei; îi spuse întristat:

— Nu mai îmi place de tine!

Și se ridică fără grabă și începu să se uite pe fereastră, prin care se întunericea. Prin ea, grădina era de o frumusețe bogată, poiana din spatele castelului mărginită de copaci înalți și cu coroanele pierdute unele în altele își sporea înaintea ochiului dimensiunile, în timp ce călcată cu piciorul era mai mică. Era liniște desăvârșită, ca într-un vis…

El nu se uită să vadă nesiguranța din privirea ei. O luă încet spre ușă și ieși. Pictorița sări jos din pat și începu să se plimbe de colo până colo, prin odaie, dar fără agitație. Purta un pantalon alb și o bluză albastră și era ca în ziua când o întâlnise el pe alee, machiată în vânăt, dar la lumina înserării el nu observase. „Nu-i mai place de mine, gândi ea. Ce simplu! În timp ce eu stau de trei zile și îl aștept… Ce-ar fi să nu-l mai aștept?… Asta e iubirea pe care i-o propun eu, e cu viață scurtă, și se cere vijelios împlinită, în timp ce a lui nu are sfârșit, ca o floare care nu s-ar mai veșteji… În realitate se veștejește și a lui, fiindcă în acest timp gândul lui nu rămâne cu adevărat numai la mine. Este el eroul? Iată întrebarea!… Dacă aflu că sunt cu adevărat mereu în inima lui, am să mă liniștesc, am să-l iubesc și eu în felul lui, fără să-l doresc în fiece clipă. Dar cum să aflu? Unde s-o fi dus el acuma și ce-o fi gândind despre mine?“

Simțea un fel de panică năvălindu-i în inimă, la gândul că totul s-ar fi putut întrerupe între ei din nou pentru multă vreme, din pricină că ea încălcase pactul. Îi spusese ea însăși: „Te iubesc fiindcă ești singur și liber“… Dar iată, astfel de cuvinte le spunem doar când cel căruia îi sunt adresate este lângă noi. „Nu pot trăi fără să-i văd chipul și fără să-i aud

glasul, și reușisem să-l uit sau cel puțin să-l iubesc cum mă iubește el acuma… Ce mă fac?… Fiindcă nu numai odaia mea de-aici și cea de-acasă sunt pustii, dar și sufletul mi se face pustiu la gândul că l-ași putea pierde… Mai ales acum, după ce știu de unde vine, când nenumărate tablouri ale vieții lui mi se suprapun peste ale mele cele mai dragi, mai ascunse… Cum totdeauna a căutat el timp pentru sine și o oaie malefică, pe care ai lui o botezaseră Bisisica, nu vroia să știe de asta și îl silea să fugă după ea… Îi văd mai pe urmă, după ce se făcu mai mare, chipul ars de soare în liniștea câmpiei unde stă lângă caii lui citind Vechea Carte. Ce curios, Pătrașcu, care e un mare artist, și care vine tot de-acolo, e o vită… Amintirile lui sunt moarte, cu tot cultul lui folcloric pentru nea Ilie și nea Gheorghe! Mă plictisesc de moarte numai la gândul că am putut, cândva, să mă îndrăgostesc de el… Dar nici acum nu e bine de mine! Ce mă fac? O să-mi pierd capul și abia atunci voi pierde și orice șansă de a-l mai ține… El nu știe de complicațiile noastre, îți trântește în față cu tristețe că nu-i mai placi și se duce!… Ei bine, ducă-se! Nu ne potrivim! Îi sunt chiar recunoscătoare că e atât de sincer cu mine. Nu-i mai plac! Ei, și? De ce ar trebui să-mi placă mie după o astfel de declarație? Ei află, băiatule, că ești foarte departe de mine și n-ai decât să nu te mai întorci! Sau dacă te întorci, o să știu eu cum să te primesc… Caută-ți alta, să vedem dacă atunci, prin regrete târzii, n-o să înțelegi că numai eu, eu singură și nicio altă femeie în afară de mine nu te poate iubi așa cum ești, adică cu cea mai adevărată dintre iubiri, cea mai rea pentru mine, fiindcă nu mă pot trezi din nicio înșelăciune, știu de ce ești în stare, din nenorocire iubirea mea nu e scăldată în nicio iluzie… Cunosc piatra prețioasă și o deosebesc de cea falsă… E secretul meu… Nu te cunoști tu cum te cunosc eu… Simt că trăiesc, cu tine, tu nu știi asta. Dar mă faci să plătesc prea scump…“

Simina își încetă plimbatul și se uită spre ușă. Se întinse la loc pe pat și rămase multă vreme cu privirea pironită într-acolo. Între timp întunericul umpluse odaia. Dar ușa rămânea mereu închisă. Se sculă și își vârî picioarele în pantofi. Coborî și intră într-o mică nișă, pe după o perdea, așezată lângă intrarea în holul cel mare, unde era un telefon, și formă un număr.

XIII

Bărbatul pe care îl chema era singurul ei prieten. Anul trecut, după despărțirea de Niculae, nimerise chiar în seara aceea într-un grup și se amețise, bând ceea ce beau toți ceilalți, și gata să cedeze unuia dintre ei, tot pictor, pe care îl chema Caț. Stătuse tot timpul lângă ea și încercase s-o distreze. Întâmplarea făcea însă că și el fusese în zilele acelea părăsit de o femeie pe care o iubea și nu-i ardea să se consoleze cu nimeni… O protejase deci în felul acesta pe ea de o amintire tristă, care i-ar fi agravat înfrângerea cu al treilea bărbat de care se îndrăgostise și despre care îi povesti în șoaptă, spre enervarea celorlalți, până spre ziuă.

— Ce e, Simina? zise el cu acel glas care nu ia la rost, al prietenilor adevărați.

Se așezară amândoi la o masă.

— Mă simt singură, zise ea cu o tristețe parcă vindecată, dar cu atât mai rea, fiindcă era doar stăpânită, ca să nu arate cât era ea de înlănțuită în singurătatea ei.

— Te simți singură, sau ești? zise el. Fiindcă e o mare deosebire: când ești, singurătatea însăși te vindecă de durerile pe care tot ea ți le provoacă, cu condiția s-o privești în față. Când nu ești, atunci e foarte rău!

— Ai ghicit, nu sunt! zise ea.

— Ce, nu cumva… exclamă el speriat.

Dar ea îl întrerupse și îl opri foarte posomorâtă:

— Nu, fii liniștit…

— Atunci?

— Băiatul meu, horticultorul… Între noi fie vorba, adăugă ea, „băiatul“ ăsta e mai mare ca mine cu vreo cincisprezece ani…

— V-ați împăcat! exclamă el.

Părea încântat la auzul acestei vești, și singură această bucurie a lui nemotivată (fiindcă totdeauna dorim de la un prieten lucruri nemotivate, cele motivate fiind chiar cele care ne chinuiesc pe noi) o despovără vizibil, de neliniștea ei, pe Simina.

— Ne-am împăcat, dar nu ne merge bine, zise ea. Adică mie nu-mi merge. Mă iubește ca un țăran, în timp ce eu simt că nu e țăran, altfel cum aș putea să țin la un țăran, n-am nimic comun cu ei, în timp ce el are, a făcut cu una un copil, ți-am spus…

— Nu cumva a început să trăiască și cu ea și cu tine?

— Nu, deloc, dar ar fi capabil. Nu cu ea, dar cu alta…

— Am înțeles, ești geloasă.

— Nu atât, mă simt pierdută… Știi, de când eram mică, mă gândeam că atunci o să mă îndrăgostesc eu de un bărbat când o să îndeplinească trei condiții. Prima, să-l iubesc ca pe tata, a doua, să-i fac un copil, și a treia, să mă las pentru el de pictură. La toate trei răspunde băiatu ăsta al dracului… Tata, țin foarte mult la el, fiindcă nu e capabil să mă judece niciodată urât, dar fără să fie incapabil să mă protejeze, nu e, adică, un tată mălăieț. Singura lui slăbiciune e pasiunea pentru artă, i-a părut rău și îi pare și acuma că m-am despărțit de Pătrașcu. L-ași lăsa însă dacă Niculae mi-ar cere acest lucru, înțelegi, dacă ar fi vorba de căsătorie… M-ași recăsători cu el… Pe urmă, un copil ași vrea să fac cu Niculae, chiar nelegitim! Iar cât despre pictură, ei bine, când sunt cu el, mă simt ca și când n-ași fi pictoriță, și totuși mă simt cu rost, n-am sentimentul că sunt frustrată.

Caț se uita acum la ea cu zâmbetul celui care a dibuit soluția.

— I-ai spus și lui toate astea? zise el. - Nu!

— Păi de ce?

— Atât mi-ar mai trebui. M-ași descoperi definitiv, ași ajunge o jucărie în mâna lui.

— Se joacă cu tine?

— Nu, nicio clipă. Dar s-ar putea să-i trezesc cheful.

— Dimpotrivă, zise Caț, l-ai subjuga.

— Așa crezi?

— Acuma, depinde. Nu știu cât ești tu cu el de degajată. Între timp în sufragerie se petrecea ceva și amândoi urmăriră câtva timp mișcarea chelnerițelor; pregăteau o masă lungă. Apariția în holul sufrageriei a unor personagii, unirea câtorva mese anunțau o petrecere sau o sărbătorire. Erau inși care se înțelegeau între ei parcă prin alte mijloace decât cele obișnuite, cuvinte sau chiar semne. Nu vorbeau deloc și te întrebai ce făceau ei cu limbajul, dacă îl au, și cum îl vor folosi… Simina se uita la ei ca la niște cai care ar fi nimerit acolo și îl întrebă pe Caț nedumerită:

— Ce e cu ăștia? Tu îi cunoști?

— Nu pe toți… Pesemne că sunt agitați, nu știi nimic?

— Nu. Și nu s-ar zice că sunt cum spui tu.

— N-ai fost invitată?! zise Caț mirat.

— Nu, se miră și pictorița.

Atunci el îi explică: avusese loc chiar azi o adunare importantă, în care era condamnată arta fără conținut. Și ăștia probabil că erau fierți.

— Regret, zise Simina. Mă simt obligată în acest caz să renunț la punctul meu de vedere, cu toate că nu-i consider pe ăștia adevărați artiști.

— Nu e glumă, zise Caț.

— Cred și eu, zise Simina. Se vor găsi destui care să mă judece pe urmă și pe mine că de ce nu pictez oțelari în care vătraiul pe care îl țin ei în mână să apară pe primul plan. Îi știu eu pe cei care scot capul după astfel de condamnări… Am mai trăit așa ceva…

Dar iată că unul din ei puse cuiva o întrebare, nu prin cuvinte, ci printr-o uitătură insistentă pe care celălalt nu păru s-o ia în seamă, dar începu să se plimbe încoace și încolo, ca și când ar fi căutat ceva, nu în viața reală, fiindcă nu se uita la nimeni, ci undeva în amintirea sau închipuirea lui. Și deodată, foarte liniștit, își duse brațele înainte, se aplecă și rămase într-un picior, în care încercă să se țină cu o stângăcie stranie, care simula ceva de neînțeles… Purta barbă și plete, era însă îngrijit îmbrăcat. Toți se uitau la el cu priviri opace și imobile, fără curiozitate, străine de el, dar și de ei înșiși.

— Dane, strigă Simina.

El se uită la ea, dar nu se redresă, ci se apropie în felul acesta, cu barba înainte, ca un călugăr cu privirea albită de o iluminare.

— Dane, zise Simina, ce e cu tine? Ți-ai lăsat barbă!? De ce faci așa?

— Mă simt ca o pasăre ciungă! rosti atunci bărbosul.

De ce se simțea astfel? Îl întrebă Simina. Bărbosul se redresă, trase un scaun, dar nu răspunse la întrebare. Nu era clar?

— Tu nu faci artă fără conținut, reluă Simina.

Bărbosul nu era însă prea vorbăreț. Când i se lumina mintea că vrea să spună ceva, asta i se vedea și pe față, care căpăta în clipa aceea o expresie intensă de inteligență, care apoi se stingea.

— Apropo de barbă, acum câteva zile, începu el să povestească, m-a oprit un ins pe stradă. Era un om în vârstă, serios, avea păr alb… „Domnule, îmi zice, nu vă supărați… vă deranjez… aș vrea să vă întreb ceva dacă sunteți amabil… “ „Da, vai de mine, zic, poftiți!“ Și atunci el îmi spune: „De ce p… mă-tii nu te razi?“ Am rămas cu gura căscată… „De p… mă-tii“, i-am răspuns și eu și m-am cărat…

Simina râdea. Bărbosul se ridică și se duse și se așeză lângă soția lui, unde rămase după aceea toată seara foarte liniștit.

— Odată, la ziariști, zise Caț povestind despre el, i-a dat cineva un brânci și a căzut și s-a tăiat rău la mână, avea două sticle în brațe. S-a ridicat și l-a pocnit și el pe ăla, uite, drept aici, la mir, i-a lăsat un semn pe viață. A

venit milițianul și i-a cerut buletinul, fiindcă scena avusese loc la ieșire, în stradă. Dan și-a scos buletinul din portofel, l-a pus pe palma care gâlgâia de sânge și: „Na, mă, zice, buletinul, fire-ai al dracului!“ Și pe urmă i-a zis iar: „Tu în loc să vezi că pot să mor aici în fața ta, îmi ceri buletinul. Ia-l, băga-te-aș în mă-ta!“

— Și? zise pictorița.

Caț râdea. Pesemne că scena la care luase parte îi lăsase în amintire ceva hazliu, tonul pictorului invitându-l pe milițian să ia buletinul: adică, ia-1, mă, murdărit de sânge, și uită-te la el, să vezi cine sunt, că de asta îți arde ție acuma!

— Ce era să-i mai facă? zise. A plecat și ăla! La noi omul ordinii nu e un Javert, să te înhațe dacă ai călcat legea, în cazul de față injuria la adresa lui, mai dă și el din umeri și se cară.

— Ce caută el printre ăștia? E un băiat talentat, zise Simina. Dar el nu avu timp să răspundă la această întrebare. Intraseră tocmai atunci în sufragerie doi inși, și Simina tresări. Pe unul din ei îl cunoștea prea bine, era scriitorul ei de la Sinaia, cu veselia lui care o cucerise. Da, iată-l, arăta neschimbat. Atâta doar că părea puțin cam cătrănit… O fi fost din pricina aceleiași adunări despre care era vorba, unde erau, probabil, atinși și ei, scriitorii? Dar, dimpotrivă, această cătrăneală îi făcea veselia și mai contagioasă, ca și când neputându-l părăsi prin natura ei, această veselie a lui se întărea și se îmbogățea cu nuanțe irezistibile: expresia lui era la adresa cuiva, sarcastică, și ceea ce simțea el în acea clipă dădea parcă pe dinafară sub avalanșa de idei și imagini care stăteau gata să-i gâlgâie din gâtlej, neduse după obiceiul lui până la cap, ca la un butoi prin care lichidul ar fi țâșnit pe lângă cep; iar privirea sa era cinică, așa cum probabil o avusese în lipsa ei, în noaptea aceea, când vrusese s-o dea pe ea cu banul. Alături de el, holbatul! Omul cu motocicleta, care se îndrăgostise de ea cu obsesia însurătorii… Se prefăcu că nu-i vede. Încercare zadarnică, fiindcă scriitorul nu luă în seamă această fereală, se apropie, îi apucă mâna, i-o sărută cu un respect însoțit de un rictus pe care ar fi vrut să i-l explice, dar se abținea fiindcă se distra mai mult cu el neexprimat și îi spuse, cu o tandrețe învăluitoare:

— Dacă vreți să nu vă vadă persoane nedorite, mârlani și alți paraziți ai societății… hî (și se înecă scurt într-un râs sugrumat ridicând capul sus), atunci nu veniți aici, fiindcă nu-i puteți împiedica să vă admire. V-am văzut cum ați întors capul, vă las, și dacă aveți nevoie de sprijinul meu, faceți-mi

un semn, și lăsați, că au de-a face cu mine, îmi cunosc eu marfa, nicio grijă…

Și îi făcu, îndepărtându-se, semne pline de subînțelesuri liniștitoare, în timp ce holbatul, care o salutase scurt, îl urma. Se așezară chiar la masa care se pregătea. Așadar masa era pentru ei… Nimeni din ceilalți nu păru contrariat și probabil că mai urmau să vină și alții. Cel care mimase o pasăre ciungă era invitat.

— Ce sărbătoriți? zise Simina cu o ironie absentă, disprețuitoare, adresându-se scriitorului.

Făcea desigur aluzie la sărbătorirea lor de anul trecut, când într-o seară ca și acuma, la o astfel de masă, el povestise ca un mârlan, cum bine se caracterizase, scene intime dintre ei doi, care nu se povestesc niciodată.

— Nici nu bănuiți! răspunse el făcându-se că nu înțelege, dar cu un glas atât de curat încât puteai cădea la îndoieli chiar dacă știai bine că ceea ce ți se povestise nu putea fi pus în niciun fel sub semnul întrebării. O să vină acum între noi un geniu, însoțit de o grămadă de admiratori, continuă el. Dar ce fel de admiratori… O să-i vedeți, nu plecați, o să vă descrețească fruntea…

Dar demult ea nu părea să-l fi auzit.

— Sunt foarte degajată, șopti ea adresându-se prietenului. Asta e, sunt degajată, prea degajată. Aș putea să-i povestesc despre cele trei condiții, dar am pornit-o greșit, nu sunt sigură că aș putea urmări, în timp ce i-aș face această declarație, efectul în sufletul lui, așa cum mă simt eu urmărită de el. Cu toate că nu e iscoditor. Cum să-ți spun să mă înțelegi, am sentimentul (ce mai încoace și încolo!) că mă face praf, în timp ce eu nu știu nimic încotro merg, în sufletul lui, sentimentele mele. Cu toate că văd că îl atrag.

— Dacă îl atragi, ce nevoie mai ai să știi și cum? zise Caț.

— Nu pot să alerg după el.

— De ce nu?

— Mi-a rămas, de la Pătrașcu, o silă să alerg după un bărbat. Îmi dau seama că Niculae n-are nicio vină și că poate alergatul meu după el e doar o obsesie, da… e foarte adevărat… Foarte întristat mi-a spus astăzi: „Nu mai îmi place de tine!“ Da! adăugă Simina deodată cu un glas febril, ai dreptate, mi-a spus-o ca un copil, atât de spontană era sinceritatea care tremura în glasul lui… Trebuia să sar imediat din pat, să închid ușa și să-l opresc… Mă duc după el! O să luăm masa aici, noi trei. Nu pleca…

Și se ridică și ieși.

XIV

Un om care moare nu moare într-un teritoriu al morții, adică să plece dintre noi într-o lume de coșmar și acolo să se chinuie și să-și dea duhul. El moare între noi, pe soare sau într-o încăpere în care mai sunt și alții, și care se uită în acest timp la el cu ochii vii. E adevărat că se strâmbă sau dă ochii peste cap, înainte de a scoate un țipăt final… Dar poate, ochii, să-i țină și imobili, și îngrozit de simțirea lui să nu facă nicio mișcare, paralizat de suflul cel rece…

Un astfel de om văzu Simina când intră în încăperea bufetului, în care petreceau de obicei oamenii lui Niculae. Fumul de țigări era gros și nu putu, din primele clipe, să-și dea seama unde era și dacă era acolo prietenul ei. Era o liniște stoarsă, ca printre naufragiați… Cei așezați pe scaune la mese se uitau la chipul acelui om care, prin ochii săi holbați, suporta cu o spaimă liniștită o povară: ducea în spinare un om care încălicase pe el și îl călărea de colo până colo prin încăpere. Vedeți, spunea privirea lui înfricoșată, nimeni nu e stăpân pe propria lui soartă, iar eu sunt omul care sunt așa cum gândiți voi despre mine că sunt… Și fac ceea ce gândiți că trebuie să fac…

Simina rămase nemișcată la intrare. Niculae stătea la masă singur, cu un pahar mic în față, chiar lângă tejghea, jumătate întors cu spatele la ușă și la ceea ce se petrecea în încăpere. Și n-o văzu imediat în acele clipe. Dar apoi se întoarse de tot și se uită și el, ca și ceilalți, mut, la spectacolul care se petrecea sub ochii lui. Cel călărit era domnul Anghel. Venise să-i ceară socoteală lui Damian Gheorghe. Intrase în bufet și i se adresase cu o blândețe parcă ireală:

— De ce, bă, mi-ai violat nevasta?

Se vedea, pentru cine îl cunoștea bine, că el nu mai putea de-aici înainte, până la sfârșitul zilelor sale, să creadă că fapta nu avusese loc, când din nimic tăiase liliacul din spatele casei. Dar acum? Cine mai putea să-l asigure că fapta nu se comisese? Și mai ales cine ar putea să-i spună în față, dacă s-a comis, că s-a comis? Ai fi zis, după expresia teribilă din privirea lui bulbucată, că întrebarea va fi însoțită de o săritură de fiară întărâtată. Dar nu se întâmplă nimic. Catastrofa se pare că îl lăsase pe domnul Anghel incredul, și el nu venise, după cum se părea, aici, să ceară socoteală, ci mântuire, să-i spună adică Damian Gheorghe el singur cu gura lui că nimic

nu s-a întâmplat, că a stat toată după-amiaza aici la bufet, cu martori, uite, să spună și ei, sunt aici de față… Nu e așa, Stane, nu e așa, Vasile? Uite, bufetiera, tovarășa Mimi, care nu minte niciodată și nu ține cu nimeni, femeie cu carte, a fost funcționară la birouri, dar a făcut, târziu, un copil cu electricianul ei și s-a trecut la bufet, unde câștigă mai bine. Să spună ea, n-a stat el, Damian Gheorghe, tot timpul, cum stă acuma cu cumnatu-său, barcagiul, Pecingine Ion, la masa aceea și au băut bere?!

Damian Gheorghe însă tăcea și se uita la el cu o expresie de stupoare pe chipul lui cu nasul lung ca o sabie. „Ce vrea ăsta de la mine?“ parcă spunea. Și apoi îl întrebă:

— Ce vreai, bă, de la mine?

— De ce mi-ai violat nevasta? repetă domnul Anghel.

Întrebări, răspunsuri… Cine i-o fi învățat pe oameni să le pună, să le dea?… Să nu-l omori pe ăsta? Damian Gheorghe părea totuși de astă dată îngăduitor. Se ridică de la masă și deodată îi sări domnului Anghel în spinare. Dar nu-i făcu nimic, începu să hăulească: Hă, hă! Hă, hă! Și să-i dea domnului Anghel, care era voinic, pinteni. Apoi Damian Gheorghe se liniști. Dar nu se dădu jos de pe șalele gelosului, a cărui privire, între timp, se bulbucase.

Niculae se ridică, îi ocoli pe cei doi cum ai ocoli un copac, și o scoase pe Simina afară.

— Ce drăguță ești tu, îi spuse, nu mă așteptam să mă cauți, taman mă pregăteam să viu eu după tine…

— De ce îl lăsați? zise ea indignată.

— N-are rost să te amesteci în distracțiile lor, răspunse Niculae patern, ca și când cei pe care îi lăsase la bufet ar fi fost fiii săi, care se distrau în felul acela cam brutal.

— Asta numești tu distracție?

— Asta da, de obicei Damian Gheorghe apucă omul de fălci, îi deschide gura ca la cai, și dacă nu e prin preajmă un perete, atunci spre un copac îl împinge și îi zdrăngăne de el tărtăcuța…

— S-ar părea că și pe tine te distrează un astfel de spectacol.

— Da, mă distrează, zise Niculae vesel. De dimineață s-a dus peste nevastă-sa, la dormitorul comun… Una Florica, nu știam că e nevastă-sa, adăugă Niculae parcă râzând în întuneric, și se opri din povestit… Din primăvară, continuă el, n-o mai căutase deloc, așa spun toți, foarte mirați, să vezi de ce. Că el o trimisese pe concubină să-și aducă actul de naștere, ți-am

spus eu… Și în lipsa ăleia, s-a dus peste asta, nevastă-sa gonită… Dar stai să vezi, că era de fapt sentimental, fetița lor împlinea cinci ani, și o căuta pe nevastă-sa să-i aducă un pachet cu jucării… Și o vede pe-aia de la distanță stând de vorbă în grădină cu un bărbat. S-a apropiat de ea și în loc să-i dea jucăriile a început s-o lovească. Ăla s-a cărat. Pe urmă, hai să-i dea muierii pachetul, dar aia a luat-o la goană… Spre seară, așa când începe soarele să coboare și începe și în noi să coboare un fel de final, așa, cu semnul întrebării: ce facem, de ce să trăim?, Damian Gheorghe, negăsind un răspuns care să-l liniștească, ți-am povestit, a încercat să-l afle cu forța între picioarele doamnei Anghel…

— Și tu de ce ești grosolan? Și de ce râzi?

— De ce râd! se supără Niculae râzând. Așa! Fiindcă ai venit tu după mine.

— Îți pare bine?

— Nici nu știi cât de mult.

— Ași vrea să știu.

Se lăsase răcoare, aerul era puțin umed. Cerul înalt, plin de stele. Pietrișul de pe alei le scârțâia sub picioare.

— Mergem înăuntru să mâncăm, zise ea. Ești invitatul meu.

— Văd lume multă, luminăție mare, răspunse el.

— Ce ne pasă nouă?! zise pictorița lipindu-se de el. Poate ne și distrăm.

Înăuntru însă nu se anunță pentru ea nimic distractiv. Pe chipul ei apăru brusc teama, aproape spaima. Din prostie, din neatenție, uitase că Niculae nu-l cunoștea pe Caț: când văzu unde îl duce, el se posomorî, și în loc să se așeze la masă rămase imperios în picioare. Cine era acel bărbat cu care, se vedea, ea stătuse mai înainte la masă? Bâlbâindu-se, ea încercă să facă prezentările, dar Caț înțelese fulgerător ce se întâmplă și o întrerupse: el pleca, „sărut mâna, bună seara“… Cum să dregi o astfel de gafă?

— Cum poți fi atât de slabă încât să te consolezi, în lipsa mea, cu altcineva, indiferent cine ar fi?

— Te-am așteptat, Niculae, în odaie, să te întorci…

— Ei și? Nu poți trăi cu mine în gând? Măcar un ceas? Ași fi venit, cum de nu ți-ai dat seama?

O bruscă revelație apăru pe chipul Siminei: Iată-l! Și el era ca ea! Da! Gelozia! Și încă una proaspătă și necruțătoare, de adolescent… „Trebuie să-l scot repede de-aici, gândi, până nu-l descoperă el la masa aceea pe

scriitor… Sunt neroadă, nu știu ce fac, unde îmi umblă mintea… Dar el e de vină, nu sunt din firea mea o zăpăcită.“

— Niculae, hai mai bine să ieșim! Mergem la București, luăm masa într-un restaurant civilizat și urcăm pe urmă sus în atelier…

— Hm! făcu Niculae, uitându-se mirat la ea cum se ridică de pe scaun, gata să plece. De ce? zise el bănuitor. Ce e necivilizat aici?

Și privirea îi alunecă rapid în toate părțile.

— Stai jos, îi șopti. Ce-ți închipui? L-am văzut!… Nu te așeza cu spatele la el… Nici cu fața… Trebuie să te dirijez ca pe-un copil?

Ea nu se fâstâcise, dar într-adevăr vrusese în prima clipă să se așeze în așa fel încât să nu vadă ce se petrece la masa aceea lungă.

— Te rog să nu mă intimidezi, zise ea.

— Maică-ta, șopti el discret, sărbătorește Paștele?

— Cum să nu? tresări Simina. Dar de ce?

— Așa!

— Ce-ai tu cu paștele mamei mele? zise ea, dându-se mai aproape de el. Apoi deodată înțelese. Dacă o să-i spun că ai vrut s-o blagoslovești de paște, o să leșine, cred că nu i-a spus nimeni în viața ei așa ceva… Adică nu, reveni pictorița parcă încântată, odată a înjurat-o un vânzător de la pâine… Nu știu ce-a vrut mama, pâine mai coaptă, cu coaja mai rumenită… Nu mai era nimeni în chioșc. Și ăla s-a uitat în ochii ei și i-a spus: „Du-te în p… mă-tii!“ Mama nu înțelegea! A venit acasă și ne-a spus; era complet aiurită! Tata, care are un umor al lui, cât e el de blând, a stat și s-a gândit. „Să știi că te face mare la raion“ i-a spus el. „Cum adică?“ a strigat mama. „Așa! Au vrut să te pună la încercare să vadă cum reacționezi! Vor să te facă mare!“ „Ești nebun!“ a zis mama uluită. Și i-au trebuit câteva zile până să-și revină în fire.

„Ce inteligentă e, gândi Niculae, șterge repede prostia pe care a făcut-o stând la masă cu insul ăla, probabil vreun prieten din meseria lor… Unde i-o fi mergând mintea, de nu e atentă la ce face?“

XV

Chelnerița se opri la masa lor și comandară ceea ce se servea de obicei seara aici, grătar și brânzeturi… La masa cea lungă se aduceau însă și castroane mari pline cu pește mărunt, prăjit, cumpărat de pe la pescarii care stăteau toată ziua pe lac cu bărcile lor mici cât niște troace.

— Se așteaptă sosirea unui geniu, însoțit de admiratorii săi, zise Simina. Sărbătoresc ceva.

— Nu-ți pare rău că nu ești cu ei? zise el simulând multă înțelegere.

— Maică-ta se duce la biserică? Îl întrebă ea la rândul ei.

— Ce-ai tu cu biserica mamei?… Hm, făcu Niculae, o să te înveți să înjuri ca o golancă, ia te rog, asta e o artă care nu e de domeniul tău!

— Ca să fiu sinceră, când ți-am spus că poate ne distrăm, la ei m-am gândit… Vedem cum ne simțim… Dacă nu, plecăm…

— Fii serioasă! zise el. Crezi că ai des ocazia să vezi un geniu? Sunt curios…

Acesta nu întârzie să sosească. Pe ușă intrară la un moment dat unul după altul șase-șapte inși, care se îndreptară parcă alene spre masa care îi aștepta. Era ușor de recunoscut, călca cel mai alene din toți, în timp ce ceilalți, siliți să-și încetinească mișcarea de inerție a corpurilor lor în preajma lui, îl desemnau involuntar drept astru ai cărui sateliți erau. Era voinic de statură, dar puțin obosit în mișcări; mai degrabă îmbătrânit. Contrastul dintre robustețe și oboseală sugera înțelepciune, stăpânire de sine și mai ales un anume scepticism, care însă îi ținea spiritul activ și nu, dimpotrivă, blazat, oboseala fiind deci a trupului, nu a minții. Blazarea era doar aparentă, se vedea acest lucru din privirea pătrunzătoare cu care cerceta figurile necunoscute.

Se așezară la masă și începură să mănânce. Ceilalți care veniseră primii și cărora s-ar fi zis că le lipsea graiul demult ocupaseră alte mese. Numai unul era singur, dar părea să fie tot scriitor, și nu pictor, fiindcă stătea cu fața spre masa cea lungă și se adresa tare, poate prea tare, veselului, care de altfel nu-i acorda nicio atenție.

Niculae avea un surâs rece în colțul gurii.

— N-o să ne distrăm, spuse el uitându-se cu o privire întunecată la prietena lui.

— Nu înțeleg, zise ea neliniștită, ce-ți veni… Adineauri spuneai că ești curios… S-a întâmplat ceva?

— Încă nimic, îi răspunse el posomorât, punând cuțitul și furculița cruciș pe farfurie; nu mai avea chef de mâncare. Bău însă un pahar mare de vin fără apă sau sifon. Dacă m-ai întreba, continuă el cu dispreț, în câte categorii se împart oamenii când petrec, ți-ași răspunde fără șovăire: în bețivi!

— În bețivi și mai ce? zise ea neînțelegând.

— Atât, în bețivi! Degeaba încerci, adăugă el, să înțelegi despre ce e vorba uitându-te într-acolo. N-ai să descoperi nimic. Dar eu îi cunosc, de orice meserie ar fi, de la muncitori la intelectuali… Sunt prea tăcuți… Asta înseamnă că în general sunt amorțiți și că numai un anumit număr de sticle îi binedispune.

— Bun, zise ea, și de ce ești tu așa de supărat?

— Fiindcă nu știu să mă port cu bețivii. Îi iau drept oameni normali, fiindcă prea dau la iveală la beție ceea ce ar dori atât de tare să facă atunci când sunt treji.

— Nu te distrează? se miră ea. Adineauri, după ce-am ieșit de la bufet, când te-am întrebat cum poți să suporți astfel de spectacole, mi-ai răspuns că te distrează.

— Nu sunt dintre cele care au vreo atingere cu viața mea, răspunse el.

Ea rămase gânditoare.

— Aha, zise. Înțeleg…

Era deosebit de frumoasă în astfel de clipe, când nu numai cu inima, ci și cu gândul era, în prezența lui chiar, obsedată de el.

— Știi ce, zise ea, hai să plecăm.

— Nu e așa de grav, răspunse el, iarăși îmblânzit. O să plecăm, dar mai stăm… Da, zise deodată, iată-l, se foiește, o să vină la masa noastră… Simina, șopti el cu ochii într-acolo, să te învăț cum să te uiți când ești în încurcătură…

— Dar nu sunt în încurcătură, răspunse ea dând din umeri mirată.

— S-ar putea să fii, zise el. Ești ușor de lovit… Ascultă… Când eram activist trebuia să stau de vorbă cu tot soiul de oameni și cum câteodată n-aveam niciun chef să mă uit în luminile porcine ale ochilor câte unuia, dar nici de felul meu n-aveam obiceiul să mă uit în lături, am învățat să mă uit pe deasupra individului, uite, pe-aici, zise Niculae arătându-și creștetul capului. Te uiți drept aici și nu-l mai vezi, dar el crede că îl vezi…

Ea zâmbi și se uită la el în felul acela.

— Ai dreptate, zise.

— Ei, așa să te uiți la scriitorul tău dacă vine. Și să nu faci conversație.

Dar ca și când ar fi ghicit că venirea sa n-avea să fie o surpriză pentru cei doi (și numai la adăpostul surprizei poți opera asupra candorii cuiva), scriitorul încetă să se mai foiască și enervat se decise să-i acorde totuși atenție pisălogului care sta singur la o masă și nu-l slăbea:

— Du-te, mă, în paștele mă-tii, și lasă-mă să beau și eu un pahar de vin liniștit… Ce vrei? Oricum ai suci-o tu, tot atâta talent ai, cât ai, adică atât cât să-l găsești mâine dimineață trezit în fundul paharului, chiar dacă am umbla noi amândoi de gât în fiecare zi și ne-am îmbăta ca niște porci… Eu a doua zi, hîîî, mă trezesc, dar tu tot nu devii mai talentat…

Revenise la veselia lui abia ținută în frâu. Pisălogul tăcu câteva clipe, apoi răspunse că își rezervă dreptul unei replici la care rămânea să reflecteze… Să continue ei toți și să nu se jeneze de el și în acest timp el se va gândi și îl va zdrobi pe paranoicul acela…

Ajunseseră la cafele, scoaseră țigări și începură să fumeze. Presupunerea lui Niculae nu se adeverea: băuseră un număr de sticle, dar nu deveniseră mai comunicativi. Un fapt deosebit de grav probabil că se produsese și care îi ținea pe toți tăcuți, fiindcă în afară de cuvinte uzuale, în legătură cu mâncarea și schimbul de țigări sau chibrituri, nu se întrezărea deloc motivul pentru care erau împreună atât de mulți: nici vorbă de petrecere. Să fi fost vorba de ședința aceea care tocmai avusese loc și care îl făcuse pe pictorul cu barbă neagră dintre ei să se simtă ca o pasăre ciungă?

— În fond, zise la un moment dat unul dintre ei, ca și când ar fi vrut să-i justifice pe toți, o descoperire are în ea totdeauna ceva brutal. Gândiți-vă la titlul pe care l-a dat Spengler descoperirii lui: „Declinul Occidentului“. Așa suntem și noi acum. Suntem în fața unei descoperiri; nici n-avem ce mai zice.

Sub efectul vinului, cel care pronunțase aceste cuvinte se făcuse roșu la față și o irepresibilă veselie, până atunci secretă, începu să-i strălucească în priviri, în timp ce strivea țigare de la țigare. Starea lui se deosebea de a scriitorului vesel prin ironia intensă a luminilor ochilor, în timp ce pe chipul aceluia veselia era ca o spumă a vitalității sale debordante colorată de intense străluciri de cinism turbure în priviri…

— Ba avem, zise veselul, nu trebuia chiar așa, Virgil, să-i spună pe nume descoperirii: literatură didactică. Nu sună bine, he… s-ar putea să apară nedumeriri. Eu am o asemenea nedumerire, și te întreb, Virgile, explică-mi și mie: ce-ai vrut să spui, că ai scris textual, oamenii trebuiesc învățați, cu ajutorul literaturii, cum să trăiască, la propriu, adică cum să stea la masă, cum să țină furculița… În afară de răul tău exemplu personal, că văd că ții cuțitul cu care cureți mere în dreptul nasului, deloc didactic, gata să-l bagi în ochii lui Radu, hî, nu pricep cum o să scrii tu de-aici înainte conform teoriei, adică cum, didactic?…

Cel numit Radu începu să dea din cap extrem de nemulțumit de ceea ce auzise și bătu cu cuțitul în pahar. Se ridică în picioare.

— Tu ești mai subtil, îi zise veselul, ești admiratorul lui numărul unu, spre deosebire de Mihai, care e admiratorul numărul doi, știu că tu o să explici, așa, să ridici puțin mai sus sensul, iar Mihai, care e cult, o să vină cu argumente de bun-simț și de informație… Uite ce e, Virgil a scris exact în studiul lui cuvântul „didactică“, s-a terminat. Ce vrei să mai spui tu, stai jos, hî…

Parcă se îngrășa de plăcere vorbind, dar cel numit Radu nici nu se gândi să renunțe; un surâs bizar îi apăru în colțul gurii.

— Nu trebuie, zise acest Radu, nimic luat *ad litteram*. Ideile lui Virgil sunt de o claritate de cristal și dau impresia că sunt ușor de înțeles. Literatura didactică nu înseamnă, în mod simplist, ceva în sensul unor istorioare morale care să se predea în manuale, cum ar crede cineva, ci o literatură care să-l silească în sfârșit pe om să vadă realitatea. Cuvântul „silească“ în studiul lui Virgil nu apare, dar stă în spatele cuvântului „didactică“. Totul trebuie luat în înțelesul superior. Omul, după vechea literatură care s-a făcut până acuma, apărea ca un posedat de idei sau pasiuni. E timpul ca el să vadă și să înțeleagă ce e un copac, un copil, o femeie sau o picătură de ploaie. Literatura care s-a făcut până acuma n-a fost o literatură falsă, dar aluat drept realitate ceea ce era fals în om… Consecințele acestei descoperiri sunt importante. Sigur, ceea ce s-a scris până acum e bun, dar e încheiat și în mod inevitabil se vor auzi strigăte de disperare în urma eliminărilor tragice care vor urma…

Astfel vorbea admiratorul… Geniul asculta, pierdut parcă în acțiunea sa de a curăța mere, și numai un observator atent ar fi putut distinge la el un vag surâs batjocoritor în colțul gurii, la adresa admiratorului său, care, la rândul lui, avea și el același surâs în colțul gurii, la adresa nu se știe cui, poate chiar, și el, la adresa celui a cărui doctrină încerca s-o explice?

— N-aș fi crezut, strigă veselul, că zace în tine un dictator fanatic… Îți place, adică ți-ar plăcea și ție să retezi capete!…

— Ce e de mirare aici? zise atunci cel al cărui chip se înroșise sub influența vinului, și despre care veselul spusese că e admiratorul numărul doi, cel cult, cu irepresibila lui veselie ironică din priviri… Cine ar fi bănuit, zise el fără să se ridice însă în picioare, și cine mai știe astăzi că pe pergamentele vechilor scrieri păgâne călugări intransigenți și fanatici, după ce aveau să șteargă capodopere ale unei întregi civilizații, aveau să scrie,

peste ele chiar, texte creștine, inaugurând o eră nouă? Nimeni nu mai știe! Și nimeni nu mai deplânge azi distrugerea acestor valori cu atât mai prețioase cu cât reprezentau nu o civilizație în declin, ci una, pe plan spiritual vorbind, în apogeu, fiindcă năvălirea barbarilor n-a reflectat decât slăbiciunea structurilor sociale, arta fiind pe deasupra acestor convulsii… Satiricon e o operă naivă, deși arată moravuri corupte… Și naivitatea înseamnă aici tinerețe… Unii își închipuie că civilizația noastră creștină s-a impus cu blândețe și că numai persecuțiile au născut martiri, că n-a existat la apariția ei nicio reacție spirituală superioară… Nu mai știm noi, dar reacția a existat, minunile lui Cristos au fost ridiculizate, parabolele lui au stârnit pamflete strălucite… De pildă al lui Celse, *Discursul adevărat*… El vedea în creștini niște ignoranți care își închipuiau că cultul zeilor însemna chiar adorația față de o bucată de piatră, incapabili să înțeleagă că o statuie reprezintă un simbol spiritual, în timp ce doar așa-zisele „minuni“, grosolane, cu învieri și vindecări de bâlci îi puteau impresiona și fanatiza. Un călugăr, Origene, a scris o carte împotriva filosofului, din care însă a citat copios, lăsându-ne în felul acesta fragmente importante, fiindcă opera aceluia a fost pe urmă distrusă… Și nu numai a lui… Aici am vrut s-ajung. Au fost rase… Așa că…

Așa că asta va fi și soarta vechii literaturi în fața celei noi, inaugurată de… Dar cultul se opri aici, cu pomeții înroșiți, în timp ce soția lui, o tânără femeie care abia își luase examenul de stat și mai păstra încă neatinse candorile culturale, se uita într-o parte incredulă, neștiind, pesemne, cum să înțeleagă această neverosimilă comedie pe care soțul ei o juca de fiecare dată… De unde știa că e comedie? La început, surprinsă de comportarea lui, îi reproșase prietenia nejustificată pe care i-o arăta descoperitorului, când acela nu dădea niciun semn de reciprocitate. Atunci el îi spusese rânjind: „Dragă Rodica, cea mai înaltă formă a disprețului meu e prietenia.“

Adică cum?! Prietenia, formă a disprețului? Și care ar fi fost atunci forma prețuirii? Probabil dușmănia, ostilitatea?

Se lăsă o tăcere. Astăzi, subiectul era prea grav, descoperitorul literaturii didactice se hotărâse să-și publice ideile, și ceilalți admiratori, mai șterși, păreau copleșiți. Dar nici în alte dăți nu vorbeau prea mult, fiindcă, de pildă, pronunța unul dintre ei cuvântul umilit! Subtilul tresărea: se putea pronunța acest cuvânt despre alții, în fața lui Virgil? Să-ți povestească el umilințele lui! Sau, din întâmplare, zicea unul: Cutare a suferit mult… A suferit? Hm! făcea subtilul batjocoritor ca și când deodată el n-ar mai fi găsit cuvintele cu

care să bagatelizeze orice suferință care s-ar fi putut compara cu cea îndurată de Virgil. Sigur, zicea al doilea admirator, cel cult. Oamenii își închipuie că suferința și umilința lor au valoare dacă nu sunt fecundate de spirit. Și Petru a fost răstignit pe o cruce, ca și Cristos, dar faptul nu se reține. Numai organizarea religiei îl revendică, dar pe cei aruncați în groapa leilor cine îi mai revendică? Nimeni!…

Sugestia era că de la descoperitorul literaturii didactice va fi revendicat totul, în timp ce suferința și umilința lui Ics, Mics, Drics, de ce-ar fi revendicate, cu ce sens?

XVI

— Gata, am găsit, strigă în clipa aceea cel care stătea la masă singur, ridicând un braț în sus. Avea o voce înaltă și neplăcută și te izbea cu ea adânc în creieri. Știu că sunt un imbecil, urlă el. Un imbecil prin ex-ce-len-ță, rupse el cuvântul, afectat, ca și când ar fi fost imbecil cu blazon, dar și tu, mă Luciene, ești un ratat (Ion Lucian îl chema pe cel vesel). Când îmi spui astfel de cuvinte, tam-ta-ra-ra, tam-ta-ra-ra… clopote de moarte… De ce să-mi spui tu că n-am talent, când nici tu n-ai mai mult, ești un vorbăreț, un palavragiu reținut, vrei să faci poezie în proză, ra-ta-ta… Ai aflat și tu că marii scriitori au stilul sobru, și încerci și tu, dar deja imaginile… Vă îneacă imaginile… Pe toți… N-o să le rezistați… Pe tine, mă, care ești cel mai talentat, te vor sufoca, te vor strânge de gât, în timp ce tu ai să stai legat cu brațele pe pat, neputincios… Să nu crezi că vreau să-ți fac curte, puțin îmi pasă de tine, dar îți spun, o să mori pe marginea unui șanț, câine ce ești…

— În pat, sau pe șanț? zise veselul și râse. Îmi dorești moartea, văd eu, și tu dorești capete tăiate, bețivule, hî…

Acela era într-adevăr deja beat, dar în beția lui se vedea că suferă de ceva: îl iubea pe scriitorul cel vesel și ar fi vrut ca acesta să-i dea un semn de prietenie, să nu-l lase să stea acolo singur la masă, în timp ce ei toți petreceau și oficiau liturghia unui mit pe care îl creau sub ochii lui buimăciți, deși era și el un scriitor la fel de bun ca și ei, și cu succes, dar nu se știe de ce, era ocolit, uitat… Un succes amar… Unde sunt admiratorii?

Cei doi care dominau masa cea lungă se uitară câteva clipe unul la altul. Întemeietorul literaturii didactice făcu un semn de dispreț. Veselul râse. Într-adevăr, nimeni nu-l putea împiedica pe ăla să le strice toată petrecerea, mai ales că era, ca statură, bine legat și era exclus să-l reduci la tăcere prin forță.

— Vino, mă, încoace, cretinule! zise veselul înțelegător.

Acela se ridică și i se făcu loc la masa cea lungă.

— Dar dacă, reluă veselul, o să ne spargi iar urechile cu glasul tău de măgar isteric, te bușesc de nu te vezi…

— Pe cuvântul meu că n-am să spun nimic, strigă acela, într-adevăr cu un glas care îți intra ca niște sulițe în auz. Nimic, urlă el, eu vă admir pe toți, dar voi nu mă admirați pe mine… Voi vă uitați la mine ca la o muscă…

Întemeietorul literaturii didactice se uită însă la el cu multă considerație sinceră, încât scriitorul fără admiratori tăcu brusc.

— Ba te admirăm, îi spuse el cu multă afecțiune înțeleaptă, dar dacă urli, mai ne ascundem și noi sentimentele, ce să facem!

— Gata, nu mai spun nimic, răcni celălalt. Numai să mi se aducă și mie un pahar…

— Dați-i un pahar, zise descoperitorul patern.

Ar fi trebuit însă să nu i se mai dea, fiindcă după ce îl bău, reluă cu o violență extremă.

— Asta nu înseamnă, mă, că te-am iertat în sinea mea pentru cuvintele pe care mi le-ai spus, se adresă el veselului. Te-am iertat numai de conveniență.

— Te privește, zise veselul, numai taci din gură.

— Știi că ai haz? De ce să tac eu înaintea ta?

— Nu înaintea mea, și eu nu zic să taci, vorbește ce vrei, cretinule, dar nu acoperi tu conversația prin răcnete, și nu ne plictisi cu persoana ta mai mult decât te plictisim noi pe tine. Mai lasă-ne și pe noi să spunem două vorbe.

Era prea târziu. El îi plictisea? strigă scriitorul fără admiratori și deodată se roși, izbi cu pumnul în masă. El îl plictisea pe el, pe cel vesel? Totdeauna l-a iubit și nu înțelegea de ce se purta astfel cu el, când acasă avea cărțile lui pe noptieră și totdeauna a vrut ca ei doi să formeze o prietenie care să aducă în jurul lor toată generația, grupul ***Câmpia eternă…*** la care n-a aderat nimeni, fiindcă el, veselul, a râs de el când a auzit și totul s-a compromis pentru totdeauna…

Veselul râse și acum auzind această dezvăluire patetică.

— Ce vrei tu, mă, să te conjur ca pe un sfânt? reluă celălalt. Nici nu mai părea că beția îl împingea să se umilească astfel dincolo de extrema limită. După expresiile celorlalți această criză nu putuse fi prevăzută… Acum

așteptau liniștiți să se consume. Îl lăsau să și-o etaleze… Îi acordau acest drept…

— Să-ți ridic un altar? Să-ți scriu câte-un poem, de fiecare carte pe care o publici, ce vrei tu?

— Mă, eu nu vreau nimic de la tine, zise veselul de astă dată excedat, grupul tău ***Câmpia eternă*** formează-l cu altcineva, n-o să fac eu cu tine o afacere proastă în care tu să faci pe nebunul ca acuma și eu să înghit… Te bag în… mă-tii!

— Ascultă, mă, acest moment al tău de glorie cere victime, ești avid după victime, și prima ta mare victimă vrei să fiu eu! Spune, ce vrei? Să-mi scot un ochi în fața ta? Îl scot! O să zici că mi-a rămas celălalt. Atunci ce vrei, să-mi fac harachirii? Îmi fac! Îmi fac harachirii înaintea ta, să-mi contempli satisfăcut mațele scoase afară. Cu cuțitul ritual mi-l fac, urlă el punând mâna pe-un cuțit obișnuit.

Și dădu la o parte pe vecini cu coatele, aproape că-i trânti de pe scaune, și cu mișcări febrile începu să se desfacă la pantaloni. Avea un corp mușchiulos, cu burta păroasă și suptă și șoldurile înguste. Te întrebai cum într-un astfel de bărbat, cu toate atributele virilității în corpul său voinic, ascundea o astfel de slăbiciune care îl împingea atât de jos, în gândirea lui chiar, pe treapta servituții umane. Se aruncă pe mocheta verzuie care acoperea sufrageria, și ridică cuțitul în aer, izbucnind în plâns. Lacrimile îi udară burta dezvelită, care tremura în spasme în fața cuțitului. Asta era intolerabil… Săriră și îl opriră… Cine putea ști dacă odată ajuns să trăiască o astfel de clipă, n-ar fi încercat s-o ducă în vreun fel la capăt, dacă nu omorându-se, măcar rănindu-se? Sânge… Salvare… Spital… N-aveau nevoie în seara aceea de astfel de complicații.

Veselul îl luă de braț și îl aduse chiar lângă el în capul mesei, începu să-i șoptească insistent ceva. Celălalt mai încercă să ridice vocea de câteva ori, reluând aceleași idei obsesive, mai încercă să se ridice de pe scaun, înjură… O soartă nedeslușită îl chinuia, pe care în general o suporta cu stoicism, dar vederea acelei mese lungi la care el nu fusese chemat îi luase parcă mințile. Ceea ce îl tortura nu era altceva decât un simplu sentiment uman de simpatie, să nu creadă cineva, zise el, că era pederast, dacă ținea prea tare la un om și simpatia lui era neîmpărtășită… De ce? De ce, mă?… Întrebările acestea erau însă acum mai potolite.

— Mai vorbim noi, zise veselul cu un glas fratern. Du-te acuma și te culcă. Ce paștele mă-tii, vrei să lipsești literatura română de unul din

nenumăratele ei genii? Poartă-ți crucea!

— Mi-o port, dar am vrut să-ți arăt cât ești de ticălos, răspunse el. Și se ridică în cele din urmă și părăsi sufrageria, luminată mereu ***a giorno***.

— Drama omului care nu știe să tacă, zise, în urma lui, descoperitorul literaturii didactice.

Ca de obicei, el nu-și exprima până la capăt un gând. În cazul de față vrusese să spună că unul din motivele pentru care era el admirat era tăcerea. Plăcerea de a vorbi o lăsa celorlalți.

— O gândire originală, singura care interesează, traduse cultul cu pomeții parcă râzând în locul gurii, se exprimă mai mult prin sugestie. Ăsta, cu intențiile lui japoneze, a făcut prea mult scandal ca să-l iei în serios. Nici nu cred că și-ar fi atins burta dacă îl lăsam.

Se răsucise însă degeaba spre astrul pe care îl admira, ca acesta să-i confirme ipoteza. Liniștit, descoperitorul literaturii didactice se uita prin fumul țigării și clipea rar, ca un om bătrân, care a văzut multe, și n-are chef să-și răcească gura comentând ipoteze atât de simpliste.

— În fond, de ce nu, o întoarse atunci, chicotind, cultul. Multe sinucideri sunt precedate de astfel de crize cu aparență hilară. Dar când reușesc, nimeni nu-și mai aduce aminte că n-au fost luate în serios.

— Ah, Mihai, exclamă atunci soția cultului. Poți s-o întorci, așa, imediat ce ai exprimat o idee, să adopți ideea contrarie!?

Arăta necăjită, dar avea de pe acum în glas acea filozofie a soțiilor reușite, care știu că un bărbat nu poate fi schimbat și că cel mai bun lucru e să trăiești în pace cu el… Cu condiția, însă, să nu-și dea nici el prea tare în petic…

XVII

Veselul puse palmele pe masă și se ridică, cu acea înfățișare a cuiva care a luat, după ce s-a gândit bine, o hotărâre. Se apropie de masa lui Niculae și rămânând liniștit în picioare, cu o expresie cu totul deosebită de cea dinainte (veselia îi căzuse de pe chip ca o mască și descoperise un domn grav și politicos), rosti cu un glas care descoperea o dorință neacoperită, care se justifica prin ea însăși suficient ca să mai fie nevoie să inventeze o justificare mai abilă: - Sărut mâna, stimată doamnă, bună seara, domnule inginer. Mă numesc Ion Lucian… După cum v-ați dat seama, avem aici o petrecere… Nu e nimic intim la mijloc, discuțiile noastre și încă ceva în

plus (ați văzut, hî, nu se putu stăpâni să nu savureze pe față scena la care făcuse aluzie) se consumă în văzul tuturor și suntem bucuroși să lărgim cercul. Noi între noi ne cunoaștem, și în ce mă privește, mai curios sunt să știu ce părere aveți dumneavoastră, domnule inginer, a cărui viață nu mi-e absolut necunoscută, dar a cărui gândire mă intrigă, decât să-i văd a nu știu câta oară pe cei pe care i-ați văzut cădelnițând sub privirile ironice ale geniului chiar, și jucând o comedie nu tocmai de cel mai bun gust, cu toate că nu lipsită de haz…

Niculae se uită la Simina și îi întâlni privirea mare, care se uita la el cu o încredere totală: cum o să vrei tu, așa o să fie bine, spunea această privire.

— Ca spectatori, zise Niculae (și se uită în sus peste capul scriitorului), și dacă acceptăm invitația dumneavoastră, această calitate nu se schimbă, vedem mai bine de-aici. Fiindcă problemele dumneavoastră sunt de specialitate, și nu pot avea păreri despre ele. Ar mai rămâne simpla dumneavoastră dorință… Dar luați loc, zise Niculae politicos, arătându-i un scaun.

Scriitorul se așeză, și în aceeași clipă ridică mâna și ceru chelneriței să-i aducă paharul lui de la masă. I se aduse și ciocniră și băură. Simina își însușise perfect felul de a se uita de care îi vorbise Niculae, nu se ferea de musafir, dar privirea îi sărea peste el dând chipului ei un aer pe care altfel nu-l avea, de mândrie independentă, rămânând sinceră în atitudinea ei. Niculae însă se uita direct și neclintit în ochii scriitorului.

— Mi se pare nejustificată dorința dumneavoastră, cu toate că s-ar putea să venim, zise Niculae. M-a impresionat afirmația pe care ați făcut-o că viața mea nu vă e absolut necunoscută.

„Știu, gândi Niculae, în timp ce scriitorul reflecta parcă la ceea ce i se spusese, o vezi schimbată, e frumoasă, ai vrea să știi dacă mă iubește și simți nevoia s-o vezi de-aproape.“

— Eu n-am încredere în comportarea dumneavoastră, continuă el văzând că musafirul se uita într-o parte înghesuit parcă de dorinți și intenții contradictorii. Scena la care am asistat m-a surprins, în sensul ăsta n-am încredere, ceea ce pentru dumneavoastră poate să pară normal, pentru mine să fie jignitor, așa cum se întâmplă de obicei când se adună oameni de profesiuni prea diferite. Mie mi-a plăcut băiatu ăla care vă iubea. N-am văzut mulți inși care să țină la cineva în felul ăsta.

— Domnule inginer, zise scriitorul, credeți că nu-mi cunosc eu farseurii mei? Știu că ține la mine, dar atât mi-ar trebui, să-l mai și încurajez! Știu eu

de ce ține, lăsați… Mi-a dat ultimul lui roman, în manuscris, să i-l citesc… Am citit un capitol, și era atât de tâmpit încât am scos bricheta și i-am dat foc… Două ore mi-au trebuit, hîîî, uite, aici sus, pe terasă, până să-l ard tot… Și de-aia mă iubește… Lăsați, dacă mai stați, o să vedeți că se întoarce, vă fac cunoștință cu el, să stați împreună numai un ceas! V-ar ajunge, hî, hî…

— Un lucru era clar, zise Niculae: plângea. Lacrimile erau adevărate.

— De acord cu dumneavoastră, vedea și el unde ar fi putut ajunge și n-a ajuns, dacă și-ar fi creat și el grupul acela al lui…

— ***Câmpia eternă!*** exclamă Niculae. Sună foarte frumos…

— Da, dar grupurile nu se fac din mai mulți oameni talentați, zise scriitorul, nu țin, se fac dintr-unul talentat și ceilalți admiratori. El a venit la mine… Cum o să accept eu să fac un grup cu el? Îmi fac grupul meu!

— Bine, dar vă admiră, zise Niculae.

— Da, dar vrea să fie și el admirat. Ori eu n-am nevoie de asta, cum o să-l admir eu pe el?

— De ce, nu e scriitor bun?

— Ba e foarte bun! exclamă scriitorul fără ironie.

— Scuzați-mă, zise Niculae, și dumneavoastră vă credeți mare?

— Eu!? Hîîî!… Cel mai mare, răspunse veselul nu chiar cu umor.

— Sunteți simpatic, zise Niculae, uitându-se de astă dată într-o parte, și adăugă: poate că venim la masa dumneavoastră…

Scriitorul se ridică, spuse că îi așteaptă cu plăcere și se întoarse la locul lui.

— Dacă ar fi încercat să se scuze pentru porcăria pe care ți-a făcut-o, zise Niculae, ar fi însemnat că e adevărat, că a făcut-o. Așa, rămâne doar porcăria de a fi inventat-o…

— E același lucru, zise ea cu o nespusă gravitate liniștită, ceea ce însemna că ea nu-l ierta, cu toate că considera istoria îngropată.

Și această declarație a ei aduse o lumină intensă, și parcă neștiută de el, pe chipul lui Niculae. Nu era bătaia sângelui, ci iradiația sufletului. Se vedea că îi plăcuse foarte tare felul cum se purtase ea, nescoțând niciun cuvânt, nedorind să scoată în forul ei interior și sugerând, la limita extremei politeți, că prezența și invitația scriitorului nu stârniseră în ea niciun ecou și nicio reacție: el nu mai exista, era ca și când nu l-ar fi cunoscut niciodată. Ori el nu tocmai de aceea venise? Și invitația nu avea același scop, să-i

reamintească acele ore frumoase pe care le trăiseră împreună, atunci, cu doi ani în urmă, la Sinaia?

— I-ai spus foarte bine, zise ea, ca spectatori vedem mai bine de-aici…

Deci ea nu dorea să se ducă, deși el lăsase o portiță deschisă. El tăcea.

— Putem merge, dacă vrei, reluă ea.

— Nu, nu, zise el. Mai stăm puțin să vedem ce mai e, și pe urmă plecăm. Mi-e dor de tine, îi șopti.

Ea îi apucă mâna de pe masă și i-o strânse. Și în aceeași clipă parcă se pierdu: închise ochii și respiră greu, ca într-o transă, apoi îi redeschise și murmură:

— Te iubesc, Niculae.

El îi primi declarația în tăcere, atent deodată la ceea ce se petrecea la masa cea lungă.

— Ați dat de dracu în seara asta, strigase în clipa aceea veselul, cu o stare de spirit hotărât rea, cu toate că expresia de pe chipul său reapăruse după ce se întorsese la locul lui. În seara asta, vă spun eu cine sunteți… Virgile, geniul e solitar… Nu cunosc geniu înconjurat de cete de admiratori… Cu excepția lui Radu, care e un critic subtil, așa cum e și ca om, cu toate că face și el câteodată prea multă pilpulistică ca să ajungă să spună despre o carte că e o simplă neghiobie, și cu excepția lui Mihai, care, nu-i spun ce, să nu se îngâmfe, restul sunt… La muncă, strigă el deodată, la bătut țăruși cu curul, paraziților… Îi mâncați lui Virgil toate drepturile de autor, hîîî…

Înainte de a-și continua imprecația sa, veselul se opri câteva clipe ca să râdă de acest fapt, pe care îl descoperea chiar atunci, că adică, Virgil, își plătea în felul acesta admiratorii, din drepturile lui de autor…

— Admiratori plătiți, strigă el. Eu am mai puțini, dar nu le dau bani decât când ajung la ananghie, nu e așa, mă? se adresă el holbatului, care stătea lângă el tăcut și fuma ca un scăpat din pușcărie.

— Tu îmi dai mie bani?! exclamă acesta stupefiat.

— Jalnic aspect, strigă veselul, unii dintre noi alergăm cu limba scoasă ca să fim traduși, considerând că suntem universali și numai o soartă vitregă ne ține departe de circuitul cel mare… Când colo, prezentăm aspectul tuturor culturilor pierdute la marginea civilizațiilor: grandomanie, numeroase curente, preocupare pentru limbă… Se știe, scriitorul român scrie cu limba! exclamă veselul, și-și scoase limba afară și începu să scrie cu ea în aer, cu capul aplecat de la dreapta la stânga, apoi revenind și scriind

iar… Hîîî, se înghesui el într-un râs de nestăpânit, deși Virgil face excepție, nu scrie cu limba, scrie în schimb prost, prea prost ca să-l dau exemplu de cum ar trebui să fie un scriitor care are ce spune și scrie la temperatură mare, care topește stilul… Literatura noastră nu e la înălțimea istoriei pe care am înfruntat-o veacuri la rând, ieșind biruitori… Care scriitor român a ieșit biruitor în lume? Niciunul, hî! Creangă, Eminescu și Caragiale sunt genii fondatoare, n-am nicio pretenție de la ei, dar de la ceilalți am, dacă vreunul izbutea, ne-ar fi tras după el și pe noi, și noi pe alții, și prin noi civilizația noastră handicapată… Așa, în zece ani îmbătrânim, și alții mai tineri ne vor învinui de eșecul nostru… Veleitarilor, să nu vă mai văd în ochi, Virgil singur e un scriitor, dar scrie prost, și voi nu-i lăsați timp să mediteze, să „lucreze asupra cuvântului“, hî, fiindcă el are ce spune, nu ce credeți voi, și nici ce crede el, fiindcă dacă ar fi așa, ași muri de plictiseală citindu-i cărțile… Omul nu trebuie învățat nimic, în niciun fel, sau dacă trebuie, au grijă de asta instituțiile de educație, arta nu trebuie să se îndepărteze de ceea ce are în el omul misterios și inexplicabil, prostia… Încăpățânările lui de catâr… și mai ales geniul lui în eșecuri, care e mai mare, orice s-ar zice, decât în reușite… În privința asta, noi, românii, avem o experiență suficientă și pentru alte popoare! Ar avea ce învăța de la noi, am putea trăi foarte bine în conștiința omenirii cu această experiență… Mai ceva decât italienii… Toarnă-mi, mă, și tu niște vin aici, ce fel de admirator ești tu, care nu ești atent că am răgușit vorbind?! se adresă el holbatului, care exclamă stupefiat:

— Din ce să-ți torn? Nu vezi că nu mai e? Mai cere un chil!

— Și tu n-ai gură?

Și veselul îi cârpi una după ceafă.

— E furios, șopti Niculae. Simina zâmbea.

— E furios, zise ea, că nu venim. A ghicit că i-am respins invitația.

— Mai bine, zise Niculae, e foarte interesant ce zice… Altfel n-ar fi spus nimic.

În acest timp, cei admonestați, cu expresii de încântare pe chip, ca și când li s-ar fi adus numai elogii care îi flatau, așteptau ca veselul să-și reia imprecațiile. Unul avea un surâs de Buda, care nu-l părăsea tot timpul. Făcea, de altfel, nestingherit, în redacția în care lucra, exerciții yoga, cu picioarele în sus… Alături de el era unul care era atât de fericit că are ce bea, încât făcea cu sticlele și cu paharele un fel de prestidigitație, tot timpul turna și le turna și celorlalți vin, apă, sifon, în pahare, și din pahare în el, și

pe urmă iar din sticlă celorlalți și lui iar între două picături… Fusese trimis profesor la țară și se spunea că n-a stat acolo nici trei zile… Din prima seară s-a îmbătat așa tare că a ieșit pe urmă în grădină, gol, cum avea obiceiul în București când se trezea noaptea din somn și se ducea la toaletă… Și că pe urmă, în loc să se întoarcă în casă, unde era găzduit, a nimerit-o în altă parte… S-au luat câinii după el… S-au trezit țăranii… Huo!… A doua zi a plecat… Mai era pe urmă un altul care scria de mulți ani la o nuvelă… Într-o zi, când Virgil nu era cu el, scosese din buzunar o hârtie și le citise cum începe! Omul săpa aplecat… Ăsta era începutul! Ei?! exclamase el, vârând hârtia la loc în buzunar. Ce ziceau? ***Omul săpa aplecat.*** Lucian putea să înceapă astfel o nuvelă? Toți căzuseră de acord că începutul era formidabil și că nu numai Lucian, dar nici Virgil nu era în stare…

Se uitau la cel vesel ca la o zeitate, îi urmăreau toate mișcările, cum își toarnă în pahar, cum bea, cum își aprinde țigarea… Dacă n-ar fi fost nimic de capul lor, li s-ar fi adresat în felul acela acest scriitor, care avea de pe acum un nume consolidat în literatura română? gândeau ei. Erau, desigur, martorii dezvăluirii unei gândiri adânci, care se apăra de dramatism înjurându-i pe ei, bând vin, și izbucnind des în râsul lui strâns parcă cu menghinea. Insultele lui la adresa lor erau pure abstracțiuni…

— Suferi de complexul de inferioritate de scriitor necunoscut peste hotare, zise descoperitorul literaturii didactice cu un glas flegmatic.

— Cuvântul ***sufăr*** îl resping, răspunse veselul. Am complexul, dar nu sufăr.

— Eu nu-l am, zise descoperitorul.

— Tu îl ai pe cel de scriitor care va fi în curând cunoscut de lumea întreagă. Asta e ridicol! Nu vei fi cunoscut, mă, Virgile! Și râse de astă dată behăind victorios. Mulțumiți-vă, găinarilor, că trăiți într-o țară frumoasă, cu douăzeci de milioane de locuitori, în care chiar dacă trăiesc mulți sabotori ai istoriei, în schimb trăiesc destui, și avem parte și de oameni providențiali, care o fac la înălțime, și pentru care merită să scrii. Fiindcă nu e așa de ușor cum cred unii, că poți să fii un scriitor mare pentru douăzeci de milioane de locuitori. Unii chiar și cred că au aceste douăzeci de milioane în buzunar; iar pe alții nici nu-i interesează, ca și când ar scrie pentru pereți… Jocuri de cuvinte în care străduința de a nu spune nimic ar trebui admirată, dacă n-ar fi semnul unei grave confuzii a spiritului… Unii au fugit împinși de demonul afirmării persoanei lor, ca și când ai putea afirma persoana ta… Pe mine nu mă interesează persoana mea, sau a oricui… Mă interesează mama,

tata, curtea natală, a mea, a celor despre care scriu și a voastră pe care vă disprețuiesc… Cum vom putea, altfel, trăi o clipă sublimă pe acest pământ pe deasupra scoarței lui inundată de soare și de vânt înainte de a dormi cu țeasta înăuntrul lui, unde nu e nici lumină, nici verdeață dacă am oferi lumii doar spectrul singurătății noastre? Ah! când fug norii pe cerul albastru în grămezi mari și albe, și bate vântul cu soare, și îndoaie vârfurile plopilor care foșnesc și spulberă părul iubitei care se întoarce cu spatele și se ferește cu un hohot de râs divin!… Cum vom putea, altfel, să ne simțim oameni liberi și nu niște sclavi nemernici, chiar ai succesului și ai gloriei, dacă ne vom gândi numai la persoana noastră…?

Îi trecuse furia. Când evocase norii și plopii glasul lui se înecase de lirism, ca și când s-ar fi adeverit spusele colegului său fără admiratori, conducător al acelui ipotetic grup numit ***Câmpia eternă***, și care nu mai reapărea, că pe el, cel vesel, îl vor îneca imaginile. Dar se oprise. Descoperitorul literaturii didactice arăta însă liniștit, impenetrabil. Parcă nici n-ar fi auzit ceea ce spusese veselul în general și lui personal. Subtilul, în colțul gurii căruia reapăruse acel rânjet bizar, care însoțea toate intervențiile lui, bătu din nou cu cuțitul într-un pahar.

Între timp, sufrageria se umpluse cu fum de țigări, fiindcă nu se deschideau geamurile, să nu năvălească țânțarii și fluturii de noapte. Scrumierele erau pline de mucuri rău mirositoare. Degeaba le schimba pe toate chelnerița și le aducea curate pe masă, repede se umpleau la loc și se murdăreau, și se murdărea și mai rău fața de masă, care demult era pătată de urmele de vin ale paharelor și de scrumul țigărilor… Ora se făcuse parcă târzie, din pricina ceții groase în care pluteau toți, deși nu era încă miezul nopții.

Subtilul se ridică apoi în picioare, după obiceiul lui, și începu să spună că toată neînțelegerea pe care Lucian vrea s-o creeze între el și Virgil provine din viziunea simplistă a lui Lucian asupra condiției geniului. Nu mai vorbim că Lucian s-a încurcat în contradicții, întâi a spus că geniul trăiește solitar, pentru ca la urmă să afirme că îl interesează tata și mama…

Aici toată lumea râse în hohote, și, curios lucru, râse și cel vesel.

— Există două feluri de genii, continuă subtilul autoritar, aproape poruncitor, vrând parcă să șteargă repede impresia pe care o făcuse veselul. Mai bine zis a existat o viziune clasică asupra condiției geniului și una nouă, dacă nu chiar cu totul nouă. Geniul se caracterizează prin modestie. Nu ca scriitor, fiindcă Balzac n-a fost deloc modest, s-a comparat cu

Napoleon, iar Tolstoi când a fost întrebat ce părere are despre propria sa carte de început, ***Copilăria, Adolescența, Tinerețea***, a răspuns astfel: „Fără falsă modestie, e ca ***Iliada***!“ Fără falsă modestie, strigă subtilul triumfător, ridicând didactic un deget în sus. Virgil e un astfel de geniu, dar și ca om, nu numai ca scriitor. În paranteză vorbind, are și el mamă, tată, curte, prieteni… Nu știu, până acuma nu ne-a mărturisit încă dacă în copilărie a ocolit sau a călcat în balega natală și dacă a pupat drept în bot un vițel crud (și aici izbucniră iar toți în hohote, dar veselul începu, vizibil, să dea semne de enervare, nu-i plăcea, se pare, că discursul său fusese redus la neant atât de repede), știu însă că Virgil a devenit universal, ceea ce nu înseamnă că nu mai exprimă pe nimeni. Opoziția e artificială… Cum să vă fac să înțelegeți?

— Ce să ne mai faci, e prea clar, strigă veselul.

Subtilul negă însă cu energie cu același deget, dar și cu capul, țistuind ca și când se crease o situație în care locul comun era pe punctul de a pune stăpânire pe acest dialog, între cei doi scriitori, și nu! El nu voia să-l coboare pe cel vesel…

— Nu e clar, zise el. Nu e clar, repetă (și ajuns aici, rânjetul lui deodată îi spori, câștigând și restul feței, semn că găsise ceva ce căuta, exemplul revelator), Virgil e ca om un geniu atât de lipsit de modestie încât, și aici văd eu deosebirea între el și geniul de tip clasic, dacă eu o să vreau să-i sărut acuma mâna, o să vedeți că el mă lasă…

— Sărută-i-o, strigă veselul. Nu te cred. Adică pe tine te cred, că ești capabil, dar pe el nu-l cred.

Subtilul scrută asistența, care înțelegea greu această ipoteză neașteptată: Ce vroia să spună? Că apelul lui Lucian la modestie era naiv, prea corect și școlăresc pentru un geniu atât de total, cum era descoperitorul literaturii didactice? Desigur, asta vroia să spună! Și vroia să-i arate printr-o demonstrație spectaculoasă cum arată în realitate un geniu puternic. Se uitau la el cu licăriri de speranță: într-adevăr, se va petrece sub ochii lor o asemenea scenă?

— Să vedeți, zise subtilul.

Și se aplecă elocvent spre descoperitorul literaturii didactice, care îl privi de jos cu un surâs accentuat de simpatie secretă și mulțumire pentru intuiția sa extraordinară. Își deplasă ușor, fără s-o ridice, mâna dreaptă de pe masă. Subtilul i-o luă, i-o ridică la buze, și i-o sărută. Veselul se pocni în clipa aceea cu palma peste frunte în timp ce subtilul stătea mai departe în

picioare și rânjea batjocoritor. Descoperitorul literaturii didactice, cu un aer firesc, fuma și se uita contemplativ înainte, fără să vadă pe nimeni, liniștit și învăluit în fumul țigării.

Până și cultul, care de obicei vorbea imediat, aducând argumente logice din istoria culturii, ca să sprijine intuițiile subtilului, de astă dată rămase parcă fără grai. Dar rânjea și el, în timp ce sângele își accentua pe chipul lui năvala în ochi și în pomeți.

Veselul se ridică în picioare și declară că el e atât de beat, încât i s-a părut că cineva… nu știe cine… i-a sărutat mâna altcuiva… ețetera, se duce să se culce, nu mai stă… Nu arăta bine, fiindcă nu mai era nici furios, nici vesel. Trecu pe lângă masa lui Niculae și dădu foarte ceremonios bună seara… Ieși fără să se împleticească.

— Ei, Niculae, zise Simina cu privirea strălucind. Recunoaște că e mai distractiv decât la bufet, adăugă cu un glas de parcă ea ar fi fost autoarea care organizase totul.

— Recunosc, zise el. Cu toate că ***distractiv*** nu e chiar cuvântul potrivit. Mergem?

XVIII

Ieșiră în curtea castelului. Se făcuse, în noaptea fără lună, răcoare. Se vedea limpede cerul brăzdat de fantastica pulbere lactee. Deși era mai puțin de un kilometru până la șoseaua națională asfaltată care tăia satul, ceva greu de explicat crea aici alt aer și alt spațiu decât cel din sat. Se simțea imediat ce intrai sau ieșeai din incinta castelului. Era întâi liniștea, care nu era spartă decât de țipătul păunilor. Toți care locuiau însă în el declarau că se învățaseră cu aceste păsări reci și nu le mai auzeau strigătul. Era apoi cerul, înnobilat de gândirea celui care construise aici, pe marginea lacului, cu două sute de ani în urmă, castelul și zidul care îl înconjura. Se vedeau chiar și în noapte frumoasele lui ferestre, în stilul zis brâncovenesc, și turnul de la intrare, cu o platformă cu ferestre oarbe în același stil. Și se ghicea dincolo de curte grădina care cobora până departe, până la zidul care oprea cu o perdea înaltă de plopi, undeva în fund, întinderea câmpiei. Paznici cu câini treceau tăcuți prin fața castelului, sugerând și mai mult atmosfera medievală de odinioară de la această veche curte, în care se retrăgea vara domnitorul.

— Să ne plimbăm, zise Simina, abia acum îmi dau seama că dacă mai stăteam mă sufocam de fumul țigărilor lor împuțite.

Niculae râse. Dar cu perceptibilă întârziere, așa cum facem când gândul nu ne e cu totul epuizat. O luară pe aleea pietruită spre turn și ieșiră în aleea

cea mare asfaltată, mărginită de castani, care ducea spre poarta exterioară de la intrare. Pe alee era întuneric profund, ca într-o pădure. Merseră în tăcere mai multe minute.

— Spune-mi, zise Niculae, ceea ce am văzut eu acuma e ceva obișnuit la voi sau ceva neobișnuit?

— Da și nu, zise ea. În mod obișnuit există tot felul de grupuri… Ăsta care l-am văzut noi e unul dintre cele reușite.

— Ce înțelegi tu prin reușit?

— Adică cel care e șeful lor e un artist veritabil. Fiindcă alții nu sunt, vreau să spun că nu numai că nu sunt cunoscuți de public, dar nici printre ei nu se bucură de vreo recunoaștere. Nu există criterii sigure de recunoaștere, totuși, în zilele noastre, greu se poate întâmpla ca un scriitor sau artist de valoare să nu fie cunoscut măcar în anumite cercuri… De pildă, cei doi sunt mult mai bine cunoscuți în lumea literară decât printre cititori. Totuși sunt cunoscuți.

— Înțeleg, zise Niculae.

— Nu trebuie să fii dezamăgit, zise ea, spectacolul a fost reușit, nu contează ce gândește un artist despre sine… Asta e așa ca o haină, și când se așează la masa lui de lucru sau înaintea șevaletului, pur și simplu o dezbracă și devine cu totul alt om…

— Nu pot să cred! zise Niculae.

— Adică! zise ea. Ce nu ți-a plăcut?

— Nu e cuvântul potrivit. N-am fost pe poziția spectatorului când i-am ascultat… De pildă, ce-a spus cel vesel… Sau mai bine zis ce n-a spus… M-a șocat…

— În ce sens?

— Nu-mi dau seama… M-a șocat, atât… Și să-ți spun drept, asta nu mi se întâmplă des…

— Nu, am întrebat în ce sens, zise Simina, așa, în general, dacă în bine sau în rău. Dacă de pildă ți-a lăsat o rea impresie?

— Nu, fiindcă am bănuit și eu ce spuseși tu, cu haina pe care o poți dezbrăca… Asta mi se întâmplă și mie… Seara, înainte să adorm, fac și eu operația asta… Altfel nu pot dormi… Ți-nchipui, cum poți să adormi în gând cu o porcărie pe care ai făcut-o… De ce m-a șocat, nu-mi dau seama. Înțelesul o să-mi apară poate mai târziu, așa mi se întâmplă câteodată… Mai ciudat e că mă simt prost…

— Ce ai? zise ea lipindu-se de el.

— Nu știu. Sunt neliniștit de ceva.

— E vreo legătură, zise ea atunci foarte aproape de el, cu un glas voalat de o tandrețe nesfârșită, între neliniștea ta de acum și șocul de care vorbeai adineauri?

— Nu, zise el surprins. Nu-mi dau seama. În orice caz, în glasul, mai mult decât în cuvintele scriitorului care a plecat, am surprins, m-a atins ceva. Chiar dacă, să zicem, era și el în clipele acelea beat… Dar, cum ți-am spus, la mine beția nu e o stare anormală…

„Nu, nu era beat, gândi ea. Tot așa m-a înșelat și pe mine și mă bucur că în felul ăsta ți-ai dat și tu seama că n-aveam cum să bănuiesc ceea ce avea să facă el în cameră, în lipsa mea. Sau să inventeze că ar fi făcut, ceea ce e același lucru."

— E o lume mișcătoare, zise ea. Altădată, dacă ai să-l mai vezi o să-ți facă o cu totul altă impresie. Și ceilalți la fel. Numai eu sunt stabilă, șopti ea, fiindcă te iubesc pe tine… Și, repetă ea cu un glas foarte scăzut, dar foarte limpede: numai eu sunt stabilă, fiindcă am de ce să mă sprijin, și te rog, despre lumea noastră, să adopți părerile mele, fiindcă eu o cunosc și știu ce legi o guvernează: legile creației, restul e nimicnicie!

„Și fiindcă n-ai înțeles că ceea ce te-a șocat a fost faptul că el, Lucian, era șocat că a descoperit că nu m-a uitat și mă iubea, și îi părea rău de ceea ce a făcut, și a încercat să găsească un mijloc să-și exprime aceste regrete târzii, și noi l-am respins cu brutalitate, așa precum merita… Mi-a plăcut de tine cum te-ai purtat, ai prevăzut și ai luat în serios venirea lui la masa noastră… temător și cu grijă să mă aperi să nu fac vreo prostie din dorința mea de a-ți arăta că între mine și acest scriitor nu mai e nimic… Mă iubești… Am văzut, în sfârșit, și eu această floare rară în inima ta ferită, acuma știu, ești al meu…"

Intrară în „Casa grădinii". Clădirea zăcea într-un întuneric total, accentuat de tufele mari de liliac, care aproape că astupau și scara.

— Spune-mi că mă iubești, zise ea triumfătoare, oprindu-l cu mâna să nu aprindă lumina.

El râse în întuneric. Se așeză apoi pe pat și începu să se dezbrace. Și îi spuse aceste cuvinte bizare, care o făcură și pe ea să râdă nestăpânit.

— Te iubesc, păcătoaso!

Așadar îi ghicise gândurile? Își dăduse și el seama ce era cu fostul ei curtezan de la Sinaia?… Așadar, nicio umbră nu mai era între ei?… Păcatele ei erau iertate? Stătea dreaptă în fața lui, acoperind cu trupul ei

fereastra, care între timp începuse să prindă contur. Ea tremura, îi clănțăneau dinții. Începu s-o sărute…

— Ai gura dulce-amară, îi spuse.

„Ce-o fi cu gustu ăsta al gurii ei, astăzi?“ se întrebă apoi, într-un târziu, Niculae, când ea începu să respire regulat lângă coasta lui și el rămase câtva timp treaz, cum avea obiceiul, curios să vadă ce-o să-i apară sub pleoape, înainte de a adormi, acuma cu ea alături, în patul lui mic? Îi apăru un om care deschise o gură ca de balaur înaintea lui și se strâmbă deschizând fălcile și topindu-se într-o lumină de scântei galbene. Deschise ochii. „N-am să uit niciodată gustul gurii ei din noaptea asta… Mi-e milă de ea, dar ași trezi-o să vedem dacă…“

Niculae se răsuci pe-o coastă și îi căută gura. Ea nu se trezi sub sărutarea lui, dar îl înlănțui…

De astă dată rămaseră apoi îmbrățișați și Niculae nu se mai gândi să vadă ce-o să-i apară sub pleoape. O vedea parcă pe ea, mare și vie, și somnul care simțea că se apropie de el, parcă venea din ea, nimicindu-i gândurile…

Îl trezi Michi, care se repezise afară în cineva. Cine ieșea la ora asta din „Casa grădinii“? Fiindcă Michi nu lătra niciodată când cineva străin intra, ci numai când ieșea îl lua în primire și îl apuca de pantaloni. Chiar așa se întâmplase și acum, i se auzea glasul înecat în stofa aceluia. Cine dracu putea fi? Se auzi apoi o bufnitură și schelălăitul jalnic al câinelui: fusese lovit foarte tare. Indignat, Niculae sări jos din pat și ieși repede afară. Musafirul, ca să nu fie pesemne recunoscut și admonestat că a dat în câinele inginerului, se aplecase în jos pe burtă și pieri fugind astfel prin grădina din spatele castelului. Niculae îl mângâie pe Michi pe cap.

— Vezi dacă ești prost și latri aiurea, când pleacă cineva, și nu când intră, ca toți câinii?

Și râzând în sinea lui de pățania lui Michi, se întoarse în odaie și încuie ușa.

PARTEA A TREIA

I

Damian Gheorghe, omul atât de violent pe care nimeni nu îndrăznea sau nu vroia să-l înfrunte, se purta cu Niculae fără cusur, oferindu-i acestuia imaginea unui ins ireproșabil și care inspira o încredere totală și niciodată desmințită. Și era chiar așa, dar numai atât cât avea sapa în mână sau târnăcopul. Muncea cu poftă, ai fi zis chiar cu sete, și văzându-l înțelegeai de ce nicio muncă nu e, așa, în general, un blestem. Parcă vorbea cu pământul când, cu lopata în mână, întorcea o brazdă, ca și cum l-ar fi întrebat cum și în ce condiții s-ar putea reîntoarce în el. Acest dialog era însă senin și nu îndârjit, iar expresia chipului său se potolea ca într-o liniștită eliberare. Era parcă singura certitudine rămasă întreagă, după atâtea milioane de ani de când exista ființa umană pe pământ. Restul, ceea ce se adăugase pe deasupra, era pus, prin forța împrejurărilor, sub semnul întrebării, era ceva proaspăt, nesigur, și ca atare nu merita să fie respectat. La Niculae se uita, în astfel de clipe, cu venerație, deși horticultorul nu era cu mult mai mare decât el, să zici că i-ar fi respectat vârsta. Era greu de spus ce înțeles avea această venerație, de unde venea, din ce obscură dorință de a se supune, sau a se preda… În restul vieții lui, însă, omul devenea de nerecunoscut. Începea parcă să trăiască un altul, a cărui existență nu putea fi bănuită. Era stăpânit de o agresivitate neodihnită, de la care era cu neputință să-l abată cineva: dacă îi dădeai dreptate, te mușca de mână ca un câine, ținut parcă prea îndelung în lanț, iar dacă nu-i dădeai, te neliniștea cu stranii amenințări pe care nu întârzia să le pună în practică.

Viața omului se poate scurge pe pământ și ca o apă liniștită, împlinindu-se simplu în moarte, care vine ca o soluție a unei probleme insolubile: ce să facă ființa umană după ce a asistat la un număr de douăzeci sau treizeci de mii de răsărituri și apusuri de soare și a lăsat în urma lui înlocuitori? Dar viața lui se poate scurge și într-o permanentă dezordine, ca o revoltă împotriva soluțiilor invariabile ale acestei existențe, atacând sălbatic pe toți cei care o acceptă astfel, adică pe majoritatea oamenilor. Ar fi putut fi descoperit în acest caz un înțeles (inacceptabil, dar totuși un înțeles) în comportarea lui Damian Gheorghe dacă, de pildă, el i-ar fi cruțat, să zicem, pe cei care ar fi avut anumite răfuieli cu această viață și cu care ar fi putut

stabili o punte, cu cei încruntați, cu posomorâții, cu vindicativii, cu cei lipsiți de speranță, cu cei cărora această lume le-a jucat renghiuri cumplite, cu cei trădați, sau cu cei amenințați… Dar el nu se înțelegea cu nimeni și nici nu căuta să se înțeleagă. Îndată ce scăpa de sub controlul muncii, care avea parcă asupra lui o influență magică atâta timp cât o împlinea, se repezea furibund în mijlocul oamenilor, îi îmbrâncea, încăleca pe ei, îi trântea jos, le trăgea picioare în spate, îi pocnea în cap, le înfigea mâna în gât, le strângea gurile apucându-i de obraji și izbindu-i de ziduri și de copaci. Și asta se întâmpla la propriu, și nu la figurat, după cum tot la propriu se dădea și la muierile și fetele lor, care, până nu erau ele însele bruscate și lovite, râdeau de ceea ce pățeau bărbații. Nu era prea voinic, dar se arunca înainte cu ochii holbați de o furie căreia nu înțelegea să-i pună frâu chiar dacă în fața lui ar fi întâlnit lama unui cuțit ținut de o mână hotărâtă. Încât omul lovit de el sau umilit, deși trăia clipe în care se făcea palid ca un mort, gestul la care era provocat și putea duce la sfârșitul vieții celuilalt nu se producea. Clipele treceau, victima se îmblânzea și pe trăsăturile ei apărea acea expresie care era puterea, dar și slăbiciunea mai tuturor oamenilor: gândirea; se vedea că a învins momentul și a început să se gândească. Nu distrugi numai o viață care să zicem că ar merita să fie nimicită, dar distrugi și una care nu merită, pe a ta; prețul e prea mare, nu poate fi plătit. De aceea nici nu prea aveau loc bătăi între Damian Gheorghe și ceilalți: unde te poate duce o lovitură pe care o poți da unui astfel de om, care, el, nu se gândește la asta, nu-i pasă? Nu se găsea nimeni suficient de calm să nu se așeze chiar la aceste extreme, între lașitate și crimă, și să-l înfrunte. Se gândeau, poate toți, că acest om n-ar suporta el o lovitură, fără să ucidă? Oricum, se pare că nimeni nu avea motive suficiente și poate că nici nu era așa de curios să răspundă la o astfel de întrebare, observându-l în tăcere și așteptând ca unul din ei să-și iasă într-o zi din pepeni și să termine cu el.

Erau chiar așa de înțelepți? Cu adevărat? Timpul trecea însă, nu-și ieșea niciunul din pepeni. E drept că nu se împrietenise nimeni cu el, chiar până acolo nu ajunseseră, dar nu-i păsa lui Damian Gheorghe de prietenia lor.

Umbla veșnic după el cu un cumnat care vara avea în primire debarcaderul cu bărcile, iar iarna ajuta femeile la căratul rufelor și la descărcatul alimentelor, un ins mic de statură, aproape un pitic, dacă n-ar fi măsurat totuși peste un metru patruzeci, singurul care se pare că îl admira, fiindcă, deși sora lui trăia rău cu Damian Gheorghe, ei doi erau văzuți

adesea la bufet îmbătându-se împreună. Poate că o asemănare exista între ei care îi apropia dincolo de gradul de rudenie. Acest Pecingine Ion, cum îl chema pe paznicul bărcilor, și care avea ceva de revendicat de la soartă, și anume, faptul că era așa mic de statură, devenea adesea și el violent, dar nu pentru că vroia să-l imite pe cumnatu-său. Această trăsătură apăruse la el mai ales în ultimii ani, când o tentativă a sa de a se căsători cu o fată de la restaurantul castelului eșuase. El declara că din pricina staturii, fata spusese însă că nici măcar nu i-a trecut prin cap una ca asta, ci l-a lăsat pentru că într-o zi nu se știe ce i s-a năzărit lui dintr-o vorbă și i-a tras o bătaie crâncenă. Pe ea acest lucru a pus-o pe gânduri. Pe drept, povestea ea, adică dintr-o greșeală pe care o poți face, un bărbat poate să te mai și atingă. Dar una, că ea nu făcuse nimic, și alta, că a bătut-o prea rău și a umblat câteva zile învinețită. A căutat totuși să se împace cu el, doar atât l-a rugat: „Ioane, uite, eu trec peste asta, m-ai bătut că ți s-a părut ceva, se întâmplă și asta, dar spune-mi ce-ai avut, ce ți s-a părut, ca să știu altădată să am grijă, că n-am chef de câte ori ți se năzare ție ceva să mănânc bătaie“. Dar el nu vrusese să-i spună, și atunci ea, cu toate că ținea la el, s-a hotărât să nu se mărite cu un astfel de bărbat care nu promitea nimic bun.

Deosebirea între el și cumnatu-său era totuși mare: el nu sărea niciodată la om fără un motiv al lui, pe care e drept că nu-l mărturisea, și nimeni nu-l putea ghici (afară de aluziile la statură și la eșecul său, din această pricină, cu fata de la restaurant și deci cu femeile în general), dar motivul exista și lucra asupra gândirii lui cu o forță năprasnică. Numai că de la cumnatul său, de la Damian Gheorghe, suporta orice, ăsta îi și spunea pe șleau, „bă piticule“, „bă nenorocitule“. Și, de fiecare dată când era lume la bufet, îl întreba cum ajunge el la o muiere când trebuie s-o ia în brațe… Îi pune o cratiță în cap și se ține de toarte? Sau cum face?! Glumă care dacă ar fi venit de la altul s-ar fi terminat rău pentru cel care s-ar fi bizuit pe micimea staturii lui Pecingine Ion și pe mărimea alei sale.

Damian Gheorghe se căsătorise cu cinci ani în urmă cu sora lui Pecingine, și avusese și un copil, și anume o fetiță, dar în primăvara asta o alungase pe muiere de-acasă, aducând alta în loc, fără să divorțeze. Curând însă o goni pe concubină și o rechemă pe soție, pentru ca din nou s-o alunge și s-o recheme pe concubină, trăind astfel alternativ când cu una, când cu cealaltă. S-ar fi părut că toate acestea ar fi trebuit să influențeze și prietenia dintre cei doi cumnați, respectiv în perioada când acela o gonea de-acasă pe nevastă-sa, Pecingine Ion să nu mai fie văzut împreună la bufet cu Damian

Gheorghe. Erau văzuți, mai mult chiar, Pecingine Ion îl însoțea pe cumnatu-său până acasă, în sat, unde avea, înainte ca directorul să-i fi aprobat să se mute în „Casa grădinii“, o cameră cu chirie. Pecingine Ion intra la el și stăteau împreună ore întregi.

Sora barcagiului, nevasta lui Damian Gheorghe, era o femeie tânără și plină de viață. Era însă cam domoală, se mișca foarte încet prin castel, ca o țărancă înțeleaptă și temătoare, care nu se sperie atât de firea oamenilor, pe care îi cunoștea ea bine, cât de legile lor scrise care îi rămâneau necunoscute. În odaia lor din sat intra nu o dată miliția și i-l lua pe bărbat ducându-l pentru câteva zile nu se știe unde. Ce-aveau cu el? părea să se întrebe. Ce rău făcuse? Ținea la el, și aceste vizite o înspăimântau, cu toate că el nu se purta cu ea mai bine decât cu ceilalți oameni. Își păstra însă înfățișarea ei înțeleaptă, vrând parcă să spună că orice bărbat e o pacoste pe care trebuie s-o suporți oricum a-i lua-o: dacă ai unul blând și bun, nu e bun ca bărbat, ca soi, dacă ai unul frumos, umblă muierile după el, măcar al ei e muncitor, și dacă a gonit-o acum de-acasă o s-o cheme el iar îndărăt, că n-o să-l țină mult cu cealaltă. Îmbătrânește și el, că n-o fi de fier.

Ca să-și întrețină fetița, pe care tatăl o neglija, femeia se duse la directorul complexului și îl rugă să-i dea și ei un serviciu undeva. Fu angajată spălătoreasă și se mută în dormitorul comun al celei de-a treia case a complexului, care se afla cel mai departe de castel, undeva în fundul grădinii din spate, în apropierea lacului.

II

… Dar iată că, în noaptea când la castel avusese loc acea petrecere, și în orele care urmaseră închiderii bufetului, cineva nu putu să-l mai îndure pe Damian Gheorghe și îl omorî la el în pat cu un topor, în odaia lui din „Casa grădinii“. Dădu de el dimineața devreme Niculae.

Cu un semn de întrebare rămas în minte să afle ce era cu omul pe care îl văzuse aseară fugind aplecat să nu fie recunoscut după ce lovise câinele, Niculae se întoarse din drum pe coridor, văzând ușa camerei lui Damian Gheorghe întredeschisă. Pe Simina o lăsase în odaie să mai doarmă. Intră peste el să-l ia la muncă și să-l întrebe ce se întâmplase…

Simina se pomeni trezită din somn de șoapta lui Niculae.

— Scoal', îi spuse el, îmbracă-te.

— De ce De ce?

— Ai să vezi.

Așa cum se întâmplă totdeauna când clipele vorbesc parcă singure că s-a petrecut ceva neobișnuit, Simina se îmbrăcă repede și în tăcere și tot fără să-l întrebe nimic îl urmă pe coridor. Niculae o luă înainte și în dreptul camerei lui Damian Gheorghe se opri și împinse ușa cu piciorul.

— Vino, zise el, și o apucă și o ținu strâns de braț. Uită-te. Damian Gheorghe se culcase fără să tragă storul. Lumina dimineții intra în încăpere prin tot geamul, pe care muncitorul îl eliberase singur de plantele agățătoare care îl astupau, chiar în ziua când se mutase aici. Stătea culcat pe spate cu capul înclinat spre dreapta, îmbrăcat în cămașă și chiloți și cu ciorapii în picioare. În cap, în tâmpla stângă, avea înfipt adânc un topor. Obiect nefiresc, nelalocul lui, în prima clipă nu părea să fi pătruns în tâmpla omului, ci o mână invizibilă îl ținea în aer și omul întorcea doar capul să se ferească dinaintea lui ca într-o joacă de-a lovitul… Timpul se scurgea însă și toporul nu se ridica din tâmpla lui. Ultima expresie i se pierduse în clipa când murise: nu mai avea expresie. Nu mai era un om și parcă nu mai avea chip de om. Era un mort cu o expresie de mort, severă și amenințătoare, așa cum o au toți și pe care o capătă și cei blânzi, și nu fiindcă era a lui, a lui Damian Gheorghe, a cărui viață fusese numai amenințări și violență.

Simina se uita cu o privire neclintită și nicio tresărire de panică nu apăru în această privire a ei liniștită și mărită de curiozitate. Se desprinse de Niculae și vru să se dea mai aproape, dar el o opri.

— Să mergem, spuse el.

Reintrară în odaie. Simina se așeză pe pat și se uită la el de jos în sus.

— Îngrozitor, spuse ea. Apoi adăugă după un timp: Niculae, știi de ce am vrut să mă uit mai de aproape? Trebuie să știi, memoria mea vizuală e mai bună decât a altora. Aseară când am intrat pe coridor tu ai aprins lumina ca să bagi cheia în broască. În clipa aceea eu am văzut un topor rezemat de zid lângă ușa de alături. Acuma nu mai e acolo. Am vrut să văd dacă e același topor. Cine mai stă aici?

— Doamna Anghel, răspunse Niculae.

— Nu cumva bărbatul ei, pe care l-am văzut noi aseară…?

— Nu știu, răspunse Niculae posomorât, luându-și capul în mâini. Trebuie să anunț miliția… Tu du-te în odaia ta la castel și vezi-ți de treabă. S-ar putea să-l fi omorât domnul Anghel, după scena din bufet. L-o fi pândit să se întoarcă. L-o fi lovit în somn, pe întuneric… Cum de l-a nimerit… Și

de ce a lăsat toporul acolo… toporul lui… Hai să mergem, zise el deodată. O să aflăm…

Avea însă în glas o nedumerire. Se uita la Simina cu o privire întrebătoare, dar care nu se dezvăluia, ca și când nici el singur nu știa ce să creadă despre ceea ce văzuse aseară, omul aplecat care fugise după ce îl lovise pe Michi cu piciorul în burtă…

— Ia să vedem, zise el. Să nu le spui nimic.

Domnul Anghel nu era acasă și la întrebarea lui Niculae, unde era dus, doamna Anghel, care scotea așternutul afară, răspunse că s-a sculat de pe la șase și a plecat la București pe la piață, să aibă timp să se întoarcă la grădină.

— Doamnă Anghel, zise Niculae în treacăt, cineva l-a omorât pe Damian Gheorghe azi-noapte cu toporul dumneavoastră, pe care i l-a lăsat înfipt în cap. Duceți-vă să vedeți…

Și nu se uită să vadă reacția doamnei Anghel, care în primele clipe nu înțelese, dar se duse totuși și se uită și scoase de-acolo un țipăt scurt și pătrunzător. Niculae și Simina ieșiră și se despărțiră pe alee, luându-și, în șoaptă, la revedere.

— Îți convine, zise ea, să plecăm împreună la București pe la prânz și să fii invitatul meu la masă?

Ochii îi străluceau. Uitase parcă de tot cumplita întâmplare, ca și când retina ei în câteva minute se spălase, la lumina soarelui care răsărea dinspre sat, într-o baie de aur, de tot ceea ce văzuse. Pe ea o interesa acum cum să facă să-l aibă mai departe cu ea, și nu cine și de ce îl omorâse pe acel om. El îi zâmbi:

— Nu te credeam atât de tare, îi spuse el.

Niculae păstra încă pe chip o anumită paloare și zâmbetul lui era neliniștit. Simțirea ei era însă departe: înțelese că el va accepta invitația și arăta fericită.

— Atunci să-i dau mamei un telefon să pregătească ceva. Te sărut, Niculae. La revedere. Te aștept…

III

Crime, violențe, oameni care vor să tragă cu sila în odaia lor nevestele altora și apoi îl călăresc pe soțul indignat, pentru ca după aceea să se trezească cu un topor în cap, întrucât o priveau pe ea toate acestea? Din

punctul de vedere al culorilor ei de pe șevalet nu prezentau niciun interes, iar ca oameni, ei își urmau legile lor de conviețuire pe care ea nu le cunoștea ca să poată să-și dea seama cât din viața ei proprie avea o anumită legătură cu a lor. De aceea se arătă îngrijorată când, pe la orele unu, se reîntâlni cu Niculae și plecară amândoi spre București: el arăta schimbat, ceva îl obseda.

— Ei, zise ea în autobuz, ce s-a mai întâmplat, s-a aflat cine l-a omorât?

— Da, răspunse el. Domnul Anghel… După ce ne-am despărțit noi doi, m-am dus în birou și am dat un telefon la miliție. Au venit numaidecât de la București și au început ancheta lor… L-am văzut pe domnul Anghel, se uita la ei cu privirea albită, mi s-a făcut și milă… Omul ăsta parcă îți spune că ceea ce îți trece ție în cap că este el, exact aia e, privirea lui e o mărturisire dinainte făcută… Ți-nchipui, de la primele întrebări a recunoscut. „Da, e toporul meu, le-a spus el, eu l-am omorât, să se învețe minte altădată să nu mai facă ce-a făcut“. Ce să se mai învețe minte, s-a terminat… I-au găsit domnului Anghel pete de sânge pe guler și sub unghii…

Aceste cuvinte din urmă Niculae le spusese parcă îndârjit de ceva. Apoi tăcu și începu să se uite pe geam.

— Ce amestec ai tu în toate astea? zise ea încercând să-l înveselească, luându-l de braț și căutându-i privirea.

— N-am niciun amestec, se feri el.

— N-ai, dar te gândești la ceva.

— Nu, zise el și dădu din umeri. La ce mă pot gândi?… Mă pot gândi la un lucru… Cum să-ți spun… Ia gândește-te și tu…

Și se uită la ea ca și când s-ar fi hotărât să-și dezvăluie gândirea și începu să vorbească în timp ce ea îl asculta la început uitându-se la el cam dintr-o parte, cu coada ochiului, așa cum facem când nu acordăm decât pe jumătate crezare la ceea ce ni se spune.

— Un om care zace în pat cu un topor în cap nu e o glumă, zise el, ca și când cineva s-ar fi înveselit în fața lui pe un astfel de subiect. E un om! exclamă Niculae cu o indignare înaltă în glas, parcă fără soluție, acum când acel om încetase să mai existe. Cum să-ți spun ție, păcatele noastre nu sunt fără ispășire, oricând, într-o viață, poți înțelege ce-ai făcut și poți să-ți pleci în jos grumazul tău de nemernic. Și atunci ceea ce ai făcut rău se poate șterge…

Cu condiția ca acest grumaz să nu fie țeapăn pentru totdeauna. Ori, Damian Gheorghe nu omorâse pe nimeni, în schimb cineva l-a omorât pe el, și nu

înțeleg cine și de ce, fiindcă domnul Anghel nu l-a putut omorî decât dacă a înnebunit. Dar nu părea câtuși de puțin nebun…

Ea se uită acum la el cu o privire care parcă mărturisea: eu știu de ce te iubesc, dar când te aud că mai vorbești și așa ca acum, încep să te iubesc atât de tare încât simt cum gelozia îmi mușcă din inimă; gândești prea independent, gândirea ta nu-mi aparține…

— E o crimă colectivă, continuă Niculae din ce în ce mai posomorât, și în această lume eu eram omul care avea puțină putere… Chiar la podea, unde nu mai e retragere, tot mai e o distanță care e mai mare sau mai mică decât a altora. Ca în infinitul mic. Nu există egalitate. Dacă îl alungam de la castel, și puteam s-o fac, îi salvam viața. Acuma eu sunt sigur că domnul Anghel nu putea să-l omoare, dar nu m-am gândit mai înainte că totuși cineva îl va omorî dacă stau și mă uit la ei fără să intervin… Ce m-a șocat în ceea ce spunea scriitorul acela cred că era un fel de neliniște a lui turbure cu privire la actele sale, te mai iubea și îi părea rău de ceea ce îți făcuse… Dar era prea târziu, vedea și el… Așa sunt eu acuma, cu toate că Damian Gheorghe nu mi-era nici frate, nici prieten. Dar era muncitorul meu și muncea bine… Ținea la mine, niciodată nu i-am surprins vreo privire sau vreun gest care să mă facă să înțeleg că în mintea lui el nu făcea decât o deosebire forțată, fiindcă îi dădeam de lucru, între mine și ceilalți. Nu, deși el nu trăia ca un om cu speranță, cu unealta în mână se uita la mine ca la o speranță. Ți-nchipui, îmi dau seama de toate astea abia acuma, dar n-ar fi trebuit să-mi dau seama mai din timp?

— Și ce-ai fi putut să faci? zise ea cu o patimă bruscă. Niculae, oriunde s-ar fi dus, tot așa s-ar fi purtat și până la urmă ar fi avut aceeași soartă, spuse ea.

— Nu e sigur! Și nu era singura alternativă, cum să-ți explic… Până nu vezi un om mort nu înțelegi bine ce legături sunt între tine și el. Eu am încetat să mai cred că am dreptul să-i bag omului pe gât fericirea cu sila, am văzut la ce duce… Da, dar uite că totuși te împovărează cu moartea lui, de care el, primul, e vinovat. În ambianța de violență pe care el a creat-o, și din care bineînțeles că a ieșit până la urmă ucigașul, n-a intervenit nimeni…

Ea se uită la el gândind: „Eu ți-am spus de-aseară că nu e nimic distractiv într-un spectacol în care un om îl călărește pe altul și ceilalți stau și, indiferent din ce motive, privesc ca și când n-ar avea niciun amestec!“

— Și tu chiar crezi, zise ea, că nu domnul Anghel l-a omorât? Și privirea i se feri într-o mișcare circulară, plină de înțeles.

„Mă bucur, parcă îi spunea ea, că gândești cu voce tare, îmi aparții astfel mai mult, și, ca nu cumva să-ți dai seama de acest lucru, te abat de la gândurile tale și mă prefac că mă interesează cine poate fi criminalul, care atât el, cât și victima mă lasă absolut indiferentă!“

— Simina, zise el în șoaptă, foarte îngrijorat, eu știu cine e, dar cum pot să fiu sigur că nu m-am înșelat, când domnul Anghel declară că el este, și i se descoperă și sânge pe guler și sub unghii?

Se dăduseră jos din autobuz și mergeau la braț pe trotuarul lat, plin de lume, care începea din Piața Mihai Eminescu.

— Ce e asta? zise ea protestând. Ești sau nu sigur, spune unde trebuie ceea ce știi și nu mai e pe urmă treaba ta să afli cine e criminalul… Dar într-adevăr, curios mi se pare și mie ce căuta toporul acolo! Acolo îl țineau ei de obicei?

— Nu, zise Niculae. Dar ai dreptate, în cazul în care omul pe care l-am văzut eu fugind din casă e criminalul, e clar că domnul Anghel e complicele, că i-a dat toporul, i l-a pus acolo pe coridor, să-l aibă la îndemână, fiindcă niciodată nu l-am văzut pus acolo…

— Ce om ai văzut tu? zise ea uimită. Când?

— După ce tu ai adormit, răspunse Niculae, m-a trezit Michi și am ieșit afară să văd cine dă în el…

Și Niculae îi explică obiceiul ciudat al câinelui, care se arăta atât de prietenos când intra cineva în casă și atât de îndârjit când ieșea. N-a înțeles niciodată de ce se purta așa, dar avea totdeauna grijă, când îl vizita cineva, să-l alunge să nu se repeadă…

— Îl știi pe barcagiu? zise Niculae. Pecingine Ion! Piticul!

— Cum să nu, răspunse ea, doar el ne descuie lacătul la bărci când vrem să mergem pe lac. L-am văzut și aseară, era și el la bufet.

— Stătea la masă cu Damian Gheorghe. El era, zise deodată Niculae.

— Cum el era?!

— El era omul pe care l-am văzut eu fugind când am ieșit să văd cine mi-a lovit câinele. L-am văzut înainte să se aplece să fugă. Veneam de la întunericul din odaie la cel de afară și am văzut perfect.

— Niculae, zise pictorița cu un glas sever, trebuie să spui imediat ceea ce știi și eu zic că azi chiar trebuie să îndrepți greșeala asta. Nu înțeleg ce te-a împiedicat tocmai pe tine, care gândești așa de limpede.

Îl împiedicase, povesti Niculae, întâi comportarea domnului Anghel și apoi sora piticului, soția lui Damian Gheorghe. Se dusese la ea, nici el nu

știa de ce, și o găsise plângând și izbindu-și genunchii cu palmele. Aflase. Din când în când ea ridica palmele și spre cer, cum fac ele în astfel de împrejurări. Era parcă un semn de întâmpinare: Ai venit, nenorocire! De ce ai venit? De ce tocmai la mine? „Și dacă fratele ei nu e vinovat? se întrebase Niculae. De ce să fac eu pe polițistul pe cont propriu? Declarația mea o s-o împovăreze de tot pe femeia asta tânără, care a rămas fără bărbat și o să rămână și fără frate, și de ce să mai sporesc o nenorocire prin alta? Fiindcă e clar că dacă Pecingine Ion e cel care l-a omorât pe Damian Gheorghe cu toporul, n-a făcut-o degeaba, ceva s-a întâmplat între ei trei, soră, frate și soț, de s-a ajuns până la ucidere. Ce anume? Cum să aflu eu? Și de ce am crede că justiția noastră scrisă ar fi neapărat mai dreaptă și mai adevărată decât cea nescrisă?“

— Și am ezitat să declar ceea ce știu… Asta nu înseamnă, zise Niculae, că o să păstrez pentru mine secretul unei crime. Mi-a trecut prin cap s-o întreb pe sora lui Pecingine unde a fost fratele ei azi-noapte. M-am oprit. Nu era treaba mea. Pe urmă repede s-a aflat de cursul anchetei de la cei care au fost aseară la bufet. Toată lumea a declarat că după istoria cu domnul Anghel, Damian Gheorghe a plecat acasă singur. Că toți s-au dus fiecare pe la casele lor. Cutare s-a întors în sat, cutare s-a dus cu cutare pe la cutare, martori sunt cutare, Pecingine s-a dus și el la dormitorul comun cu alții, unde dormea și soră-sa, l-a văzut toată lumea. În general, toată lumea a văzut pe toată lumea, dar eu am fost atent la ce se va zice despre barcagiu. Da, pe la orele nouă a plecat de la bufet cu cumnatu-său, s-au dus amândoi până în sat să facă rost de niște bani de la cineva, s-au întors, au cumpărat niște țigări, au mai băut o bere și pe urmă s-au dus. Pe la orele zece Pecingine Ion a venit la dormitor, s-a dezbrăcat și s-a culcat… Toată lumea l-a văzut, toți zilierii care mai stăteau de vorbă și fumau înainte de a stinge lumina și a adormi. Cât să fi fost când am adormit noi? Miezul nopții? L-am văzut clar luând-o la fugă din „Casa grădinii“. Ori nu e adevărat că s-a dus la dormitorul lor la ora zece și martorii mint ca să-l acopere, din motivele colective pe care ți le-am explicat, ori după ce s-a dus a venit peste Damian Gheorghe, pe întuneric, și l-a omorât…

— Niculae, zise Simina, lasă-i pe cei de la miliție să dezlege această enigmă.

— Bineînțeles. Ți-am explicat doar de ce n-am făcut-o imediat, zise Niculae.

IV

Care e timpul când într-o iubire rezistența unuia dintre îndrăgostiți cedează și ei nu se mai pot apoi despărți unul de altul nicio clipă? La Niculae s-ar fi zis că a coincis cu moartea crâncenă a lui Damian Gheorghe, acel muncitor al său, cu strania sa viață dublă, moarte care îl făcuse parcă deodată să uite cu totul de sine și privirea sa s-o caute neîncetat pe-a iubitei lui.

Pictorița gândea: „S-a schimbat, ceva i se întâmplă, mă caută, dar nu-mi spune… Mi-ajunge însă că îl văd cum se uită numai la mine, și cum înțeleg din asta că se gândește numai la mine, în timp ce ne despart doar orele muncii lui. Cu toate că îmi dau seama că amenințarea ca această privire a sa să se întoarcă la un moment dat în sine n-a dispărut și poate reapărea chiar mâine. Dar îi va fi din ce în ce mai greu s-o facă“…

În același timp, însă, Pecingine Ion continua să trăiască liber, și pictorița nu știa că declarația târzie a lui Niculae nu fusese luată în seamă de anchetatori, sau în orice caz nu se vedea că o iau în seamă. Iar domnul Anghel continua să stea închis. Niculae nu-i mai povestea ei nimic, lăsând-o să creadă că această istorie e încheiată și că într-adevăr vecinului său de pe același coridor i se dăduse drumul.

Primele săptămâni care urmară crimei, Niculae le petrecu cu Simina, care insistase să rămână la ea, în frumoasa ei cameră părintească din București, din care se vedeau nu prea departe siluetele plopilor din parc. Se uitase la el cu înțeles: camera aceea a lui din „Casa grădinii“ trebuia oricum părăsită. Cum să mai stai singur în ea noaptea, după ce știi că dincolo, într-o alta, ai văzut zăcând un om omorât? Nu mă deranjează, răspunsese Niculae.

Dar când reveni spre sfârșitul celei de-a treia săptămâni, și seara, cu capul pe pernă, încercă să vadă sub pleoape lumea sa luminoasă premergătoare somnului care îl încânta totdeauna, în loc de scene scăldate în culori el văzu pe Damian Gheorghe, mort și nemișcat în patul său, așa cum arătase alături în dimineața când îl descoperise mort. Și imaginea lui, cu toporul înfipt în cap, nu se lăsa alungată, revenea neîncetat, chiar după ce Niculae se ridică de câteva ori și aprinse lumina. Atunci rămase în întuneric cu ochii deschiși. Imaginea, astfel, nu se mai forma, dar nici somnul nu venea. O umbră trecu însă într-o vreme prin fața ferestrei, care după câteva clipe reveni și nu mai părăsi geamul, astupându-l. Cine era acolo? Umbra avea înălțimea unui om, dar nu a unuia dintre cei înalți, sau mijlocii… Era

barcagiul! Piticul! El era! Umbra se mișcă și ciocăni ușor în geam. „Ce pot să fac? gândi Niculae. Încotro să mai dau înapoi?“ Și se duse și deschise, răsucind cheia la o parte. Umbra însă nu părăsi geamul. Stătea nemișcată și se uita înăuntru cu chipul în întuneric, care nu se lumină decât după câtva timp sub jarul mic al unei țigări. Se apropie repede de pitic și îi șopti:

— Ai venit la mine sau la locul crimei? Intră înăuntru.

Barcagiul părăsi fereastra și se apropie de treptele de la intrare.

În odaie, când aprinse lumina, Niculae văzu că avea o toporișcă mică în mână, dintre cele pe care le purtau pe vremuri pădurarii, dar cu coada scurtă, adaptată, se vede, pentru statura lui.

— Ei, stai pe scaun și dă-i drumul, zise Niculae întinzându-se pe pat. Dar n-o lungi, fiindcă mie mi-e somn și dimineața am treabă, nu ca tine, care îți descui bărcile pe la zece, oră boierească. Și de ce umbli cu toporișca aia în mână?… De unde o ai?… Ia dă-o încoace.

Niculae tăcu și în odaie se așternu liniștea. Barcagiul nu se clintea. Numai țigarea îi ardea între degete.

— Bine, zise Niculae, ți-e frică să nu-ți fac eu ceea ce i-ai făcut tu lui cumnatu-tău… Mă mir de unde ai avut atâta putere să-l izbești să se înțepenească toporul în capul lui… Așa s-a spus, ucigașul a trebuit să lase toporul acolo înfipt fiindcă nu l-a mai putut scoate. După furia cu care a fost lovit s-ar zice că domnul Anghel avea toate motivele să-i dea o astfel de lovitură.

— A și spus singur, se auzi atunci vocea groasă, răgușită de tutun prost, a barcagiului.

— Bine, zise Niculae. Și tu ce căutai aici în noaptea aceea?

— Unde, domnule inginer? M-ați văzut dumneavoastră pe mine!? Vocea era amenințătoare. Avea în ea ceva sumbru și implacabil. Nu erau în ea îndoieli, ezitări, că după răspunsul lui Niculae nu va folosi, dacă acest răspuns îl va acuza, toporișca al cărei cap îl ținea strâns în palme.

— Bă, te-am văzut! strigă atunci Niculae sărind fulgerător în capul oaselor. Dacă tu l-ai omorât sau nu, n-am de unde să știu, dar te-am văzut ieșind de-aici și luând-o la goană când ai auzit că cineva deschide ușa…

Barcagiul aruncă brusc țigarea și o strivi cu talpa de dușumea.

— Ridică imediat țigarea, strigă Niculae. Și ieși afară dacă pentru asta ai venit, să fumezi ca un nesimțit în odaia mea. Ce dorești?

Barcagiul se aplecă moale și ridică cu mișcări încetinite țigarea, ca și când ar fi pregătit o altă mișcare mai rapidă și neașteptată. Niculae stătea

încovoiat pe marginea patului. „Dacă ridică toporișca, gândi el, îl strâng de gât până își dă sufletul.“ Dar barcagiul se redresă și rămase nemișcat.

— Dacă n-ai fost tu cel pe care l-am văzut eu aseară, atunci ce cauți acuma aici?

— Soră-mea m-a trimis, răspunse barcagiul.

— Cu ce scop?

— Dumneavoastră ați venit atunci dimineața la ea și i-ați spus.

— Ei și?

— V-ați bucurat, zise barcagiul cu un glas ciudat, liniștit și parcă filozofic.

Adică înțelegea: multe se întâmplă pe lume.

— Ce vrei să spui, mă, nenorocitule?

— Dumneavoastră, eu n-am ce să vă spun. O să spun acolo unde m-or întreba: mureați după Florica și, cum ăla nu știa multe, o fi sărit la dumneavoastră, dumneavoastră de frică v-oți fi apărat cu ceva, cine poate să știe?… oți fi sărit la el împreună cu Anghel, v-o fi dat toporul…

— Înțeleg, zise Niculae. Să nu te spun eu, că nu mă spui nici tu. Numai că eu nu te-am așteptat pe tine să te întreb dacă îți face sau nu plăcere să te spun și am declarat că te-am văzut…

— Aveți timp să reveniți asupra declarației, zise barcagiul neturburat. Să spuneți că nu mai sunteți sigur că eram eu, dat fiind că era o noapte fără lună. Vi s-a părut…

— S-ar putea să fac această declarație, dar cu o condiție, zise Niculae. Să-mi spui acum, mie, ce-ai căutat aici la ora aceea și de ce ai luat-o la fugă când m-ai văzut pe mine…

— Nu eram eu, răspunse barcagiul. Nu vă mint. Vi s-a părut.

— Atunci de ce ți-e frică? zise Niculae sarcastic. Toți martorii declară că ai venit în dormitorul comun la ora zece și n-ai mai plecat… Vrei ca și declarația mea să coincidă cu a lor? Ei, nu coincide, și o să trebuiască să explici ce căutai la ora aceea pe-aici. Cât despre soră-ta, nenorocitule, n-am murit niciodată după ea, și n-aveți decât să declarați amândoi ce v-o trece prin cap.

— Poate vă mai gândiți, sugeră iar barcagiul și se ridică deodată hotărât în picioare, deschise ușa și ieși.

Și nu i se auziră pașii în noapte, ci doar umbra lui șterse o clipă geamul, ca o nălucă… Și abia plecând, Niculae resimți prezența ei interioară încărcată de primejdie. „Într-adevăr, gândi el în minutele următoare, am la

ce mă gândi. Cine a omorât o dată și e în pericol de a fi prins, mai poate omorî și a doua oară: pedeapsa e aceeași!“ Numai că gândul acesta, în loc să-l sperie, cum se temea singur, dimpotrivă, îl însenină, și când închise ochii imaginea celui ucis nu mai reapăru. Nechemată, apăru ea, Simina, se uita la el cu privirea ei gravă, totală. „Ei, ce vrei tu? o întrebă. Nu-ți fie frică. Nu tot ceea ce e logic e și adevărat. Așa ar reieși, că ăsta s-ar putea să mă omoare. Dar de ce să mă omoare? Cum să mă omoare?! S-ar putea ca el să fie chiar nevinovat, și îi e frică să nu spună că a fost văzut ca să nu fie acuzat… S-au mai întâmplat cazuri de erori judiciare… E destul de inteligent, își dă seama că, deși nevinovat, aparențele pot fi contra lui. Cum să nu, e chiar amenințat, în ciuda faptului că Anghel a făcut mărturisiri… Nu m-ar omorî decât dacă el ar fi criminalul? Dar de ce? Erau prieteni, ei doi, și chiar când sora lui era gonită de-acasă de Damian Gheorghe, lumea îi vedea, ca în seara crimei, bând bere împreună…“

V

Știa însă oare acest Pecingine că el, Niculae, trecuse printr-un moment în care depinsese numai de ea, de sora lui, pentru ca astăzi, el, Niculae, să nu mai fi avut ce răspunde la întrebarea dacă murea sau nu după ea? Niculae o drăcui în gând dimineața și se duse peste ea în dormitorul comun din clădirea din fundul grădinii. O găsi ca și în dimineața aceea, călcând.

— Ia ascultă aici, zise el, ce i-ai spus tu nenorocitului ăla de frati-tu că eu mor după tine? Când am murit eu după tine?

Ca să se poată gândi, mâna tinerei femei opri fierul și îl puse alături pe o cărămidă roșie. Opri orice mișcare, rămase câteva clipe încremenită. Mâinile ridicară apoi liniștite marginea cearșafului pe care îl călca: gândise, putea vorbi.

— Nu dumneavoastră, zise.

— Nu eu, ridică Niculae glasul. Atunci de ce i-ai spus lui frati-tău că eu?

— Nu de dumneavoastră am spus, reluă femeia. De mine!

— Cum de tine?

— Eu muream după dumneavoastră, știți, v-am spus…

— Când mi-ai spus?

— Atunci!

— Ce mi-ai spus? Ești nebună?

— V-am spus pe nume, șopti muierea… Apoi adăugă precizând: V-am spus: am greșit!

— Bine, conveni Niculae, pesemne amintindu-și, și de ce trebuia să pălăvrăgești despre chestia asta cu piticul de frati-tău?

— N-am pălăvrăgit, și-a dat seama și el, declară deodată muierea, și în clipa aceea îi țâșniră lacrimile pe obraz, care se rostogoliră și udară rufa albă.

Dar ea își reveni și puse mâna pe mașină și călcă fără șovăială aceste lacrimi, care pocniră și arseră sub fierul încins. Horticultorul avu un rânjet:

— E mare filozof frati-tău, îi spuse el sarcastic, de își dă el seama ce gândește soră-sa, fără ca ea să nu-i sufle nimic.

Ea tăcu și mâna îi lucra mai departe cu fierul. Se vedea că în acest timp nu mai gândea deloc, părea cu totul liniștită, cu toate că de înțeles înțelegea ce i se spune.

— Și mai ești și mincinoasă, îi spuse Niculae mai departe, de astă dată exagerându-și furia, fiindcă, după câte se părea, gestul ei absent de a-și călca propriile lacrimi cu fierul îl înveselise și îl făcuse și să înțeleagă că ea era, judecată după sentimentele pe care le mărturisise spontan, nevinovată. Dacă zici că mureai după mine, reluă el, de ce paștele mă-tii te-ai opus atunci? Fiindcă mi-a plăcut când te-ai uitat la mine, dar ce credeai, te vedeam pentru prima oară… Cum vă pricepeți voi să faceți dintr-o simplă pornire o istorie întreagă… Să fugi și îndărăt să nu te mai uiți…

Ea se opri iar ascultându-l. Apoi îi răspunse reluând călcatul. Se vedea că nu-i era ușor să dea la iveală ceea ce gândea, dar auzea cuvinte grele, care îi dărâmau pesemne obstacolele interioare.

— Eu nu sunt mincinoasă, dar dacă nu vă opream, nu afla bărbatu-meu? Și atunci nu vă dădea cu capul de copaci?… Cine știe, poate chiar că vă omora…

Niculae o înjură de mamă, țărănește.

— Cum să fi aflat bărbatu-tău?! zise el mereu furios. Nu era nimeni la ora aia pe-aici. Răspunde, cum să afle, cine să-i fi spus?

Ea tăcea acum, vinovată și copleșită. Era clar: ea i-ar fi spus. Și îi fusese milă de el, de Niculae, și îl oprise… Niculae se uita acum la ea cu o furie parcă neputincioasă. Îi venea să dea în ea…

— Dacă ești așa de credincioasă și nu poți să-ți înșeli bărbatul, care el te gonise de-acasă, atunci de ce te-ai uitat în așa fel la mine că m-ai făcut să-ți ridic fusta?

„De ce?! De-aia!“ îi răspunse ea în gând în timp ce mâna îi umbla ezitând cu mașina pe suprafața albă a mesei. Îi plăcuse acest bărbat subțirel, care ajunsese inginer și trăia singur ca un cuc în patul lui în care se spunea că nu se culcase nicio muiere, din pricină că n-avea… Așa se spunea despre el, că n-ar avea… Dar ea nu crezuse, însă curiozitatea tot o rosese și se uitase la el așa cum știe o femeie să se uite când îi e dor de cineva… Sigur că i se făcuse pe loc frică, ăla al ei l-ar fi omorât…

— Și de ce n-a aflat bărbatu-tău și a aflat frati-tău? reluă Niculae strigând. Spui că nu ești mincinoasă, dar minți la fiecare cuvânt, te gândești dinainte cum să minți. Bine, ți-a fost frică să nu mă omoare… Îți plăcea și ție să crezi că ăla putea omorî pe oricine, grozav bărbat… Acuma e în pământ, uite că s-a găsit cineva care a terminat cu el… Cu toate că e mai bine pentru el în pământ decât la ocnele de sare… Cum se face că n-a aflat ce era să pățească nevastă-sa într-o dimineață și a aflat cumnatu-său? Crezi că ăla nu m-ar fi spus? Sau a așteptat momentul întâi să-l vadă mort și pe urmă să vină la mine să mă amenințe? De ce i-ai spus? N-o să mă faci să cred că a ghicit singur… Ce e între tine și frati-tău?

— Asta vrem să știm și noi! zise în clipa aceea un glas care intră în încăpere parcă înainte să se vadă cel care rostise aceste cuvinte.

Erau doi. Închiseră ușa și se așezară de îndată, dar fără grabă, în apropierea mesei, pe un fel de bancă mică tocită și lustruită. Aveau aerul că au mai fost pe-aici și s-au mai așezat în felul acela chiar pe banca aceea. Purtau costume obișnuite, nu prea noi, dar de bună calitate. Cel dintâi, după părul negru fără fire albe, părea să aibă vârsta lui Niculae, trecut de treizeci și cinci de ani, dar după pungile de sub ochi, părea mai bătrân. Înfățișarea lui smeadă nu era plăcută, arăta posac și avea o gură parcă fără buze, cu tăietură subțire ca lama cuțitului și cu buza de jos pierind vârâtă în cea de sus.

— Și am vrea să mai știm și de ce vă interesează pe dumneavoastră relațiile între doamna Florica Damian și fratele ei Pecingine Ion, adăugă el extrem de afectat, dar cu o afectare naturală, cu care bănuiai că vorbește și acasă cu nevasta și copiii.

Nu era însă nici agresiv, nici amenințător. Ai fi zis că e doar curios și că funcția sa îi dădea posibilitatea (și asta îi făcea o plăcere care nu se tocea) să-și satisfacă zilnic această curiozitate, trezită în el, cu anii, de meseria pe care o avea, și nu fiindcă ar fi fost cu mult mai curios decât alții.

— Mă poate interesa orice, constituția nu-mi interzice acest lucru, zise Niculae uitându-se foarte atent și surprins la acest personaj, așa cum facem când ne întâlnim pe neașteptate și într-o situație penibilă cu un om pe care îl cunoaștem de mult și am fost prieteni, dar de care anii și drumurile diferite pe care am apucat ne-au înstrăinat definitiv.

— Și pe noi ne poate interesa orice, tot prin constituție, îi răspunse el lui Niculae.

— Bănuiesc că sunteți de la miliție, reluă horticultorul, mă plictisește ideea să discut cu dumneavoastră în contradictoriu. Ce doriți de la mine?

— Nu vă iritați, zise personajul rece.

— De ce să nu mă irit? zise Niculae. Nu-mi dai dreptul dumneata?

— N-avem dreptul să vă interzicem dreptul de-a vă irita. Prin forța lucrurilor sunteți un martor al unei crime care s-a săvârșit în casa în care locuiți. Da, suntem de la miliție, sunt colonelul Spoială Gheorghe. Ce puteți face? Nu e nimeni de vină. În același timp, de corectitudinea sau necorectitudinea poziției dumneavoastră depinde dificultatea în care puteți intra. Nu e o glumă… Vă rugăm să ne dați concursul.

— Mai degrabă poți intra într-o dificultate dumneata, de pildă, faptul că mă cunoști din școala normală și te prefaci că nu mă cunoști e o atitudine necorectă, care nu mă îndeamnă câtuși de puțin să-ți dau dumitale personal concursul.

Se lăsă o tăcere. Colonelul se uita înainte, cu nimic clintit de ceea ce i se spusese, rămânând mai departe rece și posac.

— O să vă rog, zise el întru târziu, parcă mai puțin afectat decât până atunci, să-mi dați concursul în limitele legii, adică să uitați că ne cunoaștem. Mă bizui pe ideea exprimată de dumneavoastră adineauri că vă plictisește să discutați cu noi în contradictoriu.

Niculae tăcea. Înțelesese. Acest om nu putea în acele clipe să folosească față de el alt limbaj. Colonelul scoase dintr-o servietă mică pe care o deschise un imprimat, scrise ceva pe el, semnă și i-l întinse lui Niculae.

— Ce e asta? zise horticultorul.

— O invitație la noi, zise colonelul. Scrie acolo, data, etajul, ora și numărul biroului. Dacă nu vreți să-mi dați mie concursul, altcineva vă va asculta depoziția.

— Am depus o dată, zise Niculae posomorât. N-am nimic de adăugat și n-am timp de pierdut cu depoziții și paradepoziții.

— Trebuie să vă informez că nu vi se cere să repetați ceea ce ați declarat mai înainte, zise colonelul.

Se putea ghici din aceste cuvinte, în același timp, și liniștire, dar și amenințare la adresa martorului, fără ca totodată să poată fi învinuit colonelul de ceva. Mai degrabă martorul, prin atitudinea sa, se vârâse singur într-o astfel de situație.

— Cum adică, zise el, vreți să spuneți că n-am declarat tot ce știu? Mă amenințați?

— Ați declarat tot ce știți? zise colonelul fără ironie. Avem două declarații de-ale dumneavoastră, în prima nu se spune ceea ce mărturisiți în a doua. Nu uitați că de dumneavoastră depinde viața altuia. Nu e o invitație să binevoiți să spuneți ce știți. E o cerință pe care v-o impune legea.

— Da, amenințați-mă, zise Niculae. Veți obține, ca și până acum, declarații false, fără niciun fel de riscuri pentru martori.

— Cum să nu existe riscuri pentru martori? Și încă cum! zise colonelul. Și pe urmă, adăugă el, de unde știți că am obținut declarații false? Le-ați citit dumneavoastră?

În acest punct al dialogului femeia se oprise din călcat și asculta cu atenție încordată. O spaimă îi apăruse pe chip și mâna îi tremurase nesigură, lăsând fierul din mână. Se făcuse palidă.

— Nu le-am citit, dar…

— Vedeți că știți lucruri care până acuma nu le-ați declarat? zise colonelul întrerupându-l cu vocea ridicată, vădit pentru a-l împiedica să continue, și vocea sa afectată deveni batjocoritoare. Vă înșelați când ziceți că declarațiile false sunt fără riscuri. Cei vinovați depun și ei declarații false, și? Ne mulțumim cu ele, credeți? Le confruntăm cu alte declarații și dovezi de care dispunem și tot aflăm noi adevărul… E drept, spuse colonelul deodată binevoitor, că dacă martorii nu ne-ar minți, am afla mai repede ceea ce trebuie să aflăm. Sunt de acord cu dumneavoastră…

— Bine că sunteți de acord, murmură Niculae vârând hârtia în buzunar și luând-o spre ușă.

„Dacă mai stam, gândi el afară înfuriat, ăsta ar fi sfârșit prin a mă acuza direct de omor? Și îi trebuiră multe minute până să se liniștească.

VI

Deși trecuseră de-atunci atâția ani, aversiunea lui Niculae împotriva acestui fost coleg al său de bancă îi rămăsese aceeași în amintire, ca și când ar fi fost ieri. Dar într-adevăr ceea ce auzise despre el îi alimentase această aversiune, cu toate că lucrurile auzite erau sumare. Erau însă sigure, se întâlniseră odată în București și luaseră masa împreună, la un restaurant, și el confirmase că da, era procuror militar, și că da, noaptea la orice oră se ducea împreună cu oamenii închisorilor, scoteau afară condamnatul și îl împușcau. De ce acest coleg al său, pe care el, Niculae, îl știa cât fusese de umil, își alesese tocmai această meserie? Din toată clasa, Spoială nu ajunsese să urască decât un singur coleg, cu care însă timp de doi ani fusese prieten: pe Niculae. Din pricina acestei apropieri la care îi silise faptul că stăteau în aceeași bancă, Niculae află la un moment dat despre colegul său un lucru de necrezut: Spoială nu știa absolut nimic din materie, nu înțelegea și nu reținea nimic și era un lucru de neînchipuit cum reușea el totuși să ia note de trecere, cum fiecare profesor, după o secundă de ezitare, care ar fi trebuit apoi să devină fatală pentru elev, se crispa și înscria cu o silă la care nu rezista nota trebuitoare, în timp ce broboane mari de sudoare, parcă de sânge, încoronau fruntea înroșită de chin și umilință disperată a elevului. Fiindcă atunci când era ascultat el desfășura o strategie uluitoare în a-i sugera profesorului că posedă materia, că e doar intimidat, că bâlbâială e din pricina emoției, că pentru moment, da, a uitat chiar atunci teorema, sau data istorică, sau verbul latinesc, dar a știut… Și se uita de jur împrejur luând clasa martoră, care îl salva confirmând prin voci răzlețe și binevoitoare, venite de la elevi de încredere, că așa e, l-au ascultat și ei, și știa, dar e cam zăpăcit, dom' profesor… Iar la teze copia de la Niculae, care nici el nu se gândea să nu-l ajute… Totuși, ce stârnea în profesor sila care îi forța voința? Fiindcă o clasă nu-l poate determina pe un profesor să treacă un elev care nu e pregătit. Și nici groaza pe care acest elev o trăia de fiecare dată când era ascultat și voința lui disperată de a persevera. Ceva se adăuga la toate acestea și anume că Spoială era orfan de tată și că maică-sa muncea din greu prin tot Câmpu-Lungul ca să-l țină mai departe, să-i plătească aceste taxe de internat, care nu erau făcute pentru ea. Era de neînțeles cum de putea munci atât de mult fără să cadă într-o zi moartă ca o vită peste care, la o vale, s-ar năpusti căruța prea încărcată prăvălindu-se peste ea! Directorul, în primul an, îi obținuse o bursă de orfan total, acordată de minister, dar mama fusese avertizată că în al doilea an nu va mai fi cu putință. Muncise ea însă în primul an și îi plăti o parte din al doilea, cealaltă

parte fiind rasă de consiliul de direcție, cu aceeași silă furioasă cu care și profesorii îi dădeau nota necesară promovării. „De ce nu înveți, Spoială?“ îl întrebase directorul intrând în clasă parcă îndârjit. Dar ca și la lecții îl întâmpinase murmurul nedumerit al întregii clase: „Cum, dar Spoială învață de dimineață până seara și știe, dom' director… “ Așa crezuse în primii doi ani Niculae. Dar el descoperi la un moment dat adevărul și îi spuse acestuia: „Mă, tu nu știi nimic, cum iei tu note de trecere?“ Era prima oară când un coleg îi spunea un astfel de lucru. Spoială se uitase înnebunit la Niculae, văzuse pesemne infirmându-se credința în care clasa îl încuraja și cu o expresie sălbatică se repezise în gâtul colegului său, pe care începuse să-l sugrume. Niculae scăpase de ghearele care îl ștrangulau, dar apoi se bătuseră, Spoială lovind literalmente ca un orb, sfâșiindu-și cămășile, rupându-și nasturii de la haine, sub privirile nedumerite ale celorlalți. Îi despărțiseră. Spoială gâfâia și tremura. Încercaseră să-i împace, dar Niculae strigase că nu mai vroia să aibă de-a face cu el, și se mutase în altă bancă. Umil, Spoială revenise după câteva zile și îl întrebase ce să-i dea ca să se mute la loc. Se apropiau tezele… Aici amintirea lui Niculae se rupea, nu mai știa dacă se împăcase sau nu cu el, știa doar atât, că nu mai avea încredere în sinceritatea umilinței lui, sub care se ascundea o ranchiună extremă. Aflase apoi de la alții că în anii următori maică-sa nu-l mai putuse ține totuși la internat, dar că fiul ei trecuse la liceu, îl terminase în particular, urmase dreptul și ajunsese prin o mie nouă sute cincizeci și doi procuror militar… Când se revăzuseră în acei ani prin București din întâmplare și luaseră masa împreună, Niculae era încă activist. Era uimit… Cum izbutise, cum reușise Spoială? Cum putuse să înșele atâția ani profesorii? Și pe urmă cum de alesese el tocmai magistratura militară? De ce se îndreptase el tocmai într-acolo, unde trebuia să ceară și apoi să asiste la condamnări?… El, care trăise mii de ceasuri senzațiile celui amenințat cu condamnarea? „Sunt dușmani ai poporului, răspunsese Spoială cu un fanatism rece și întunecat, să nu vorbim de asta, Niculae, tu, ca activist, mă mir că pui asemenea întrebări.“ Masa decursese fără alte dezvăluiri, se vedea doar atât că magistratului îi făcea plăcere să-i arate fostului său coleg că umilul și torturatul Spoială de odinioară e acum un bărbat liniștit și calm, stăpân pe sine și îndeplinind o funcție unde sunt necesare curajul și conștiința… Niculae însă își amintea cum se pomenise cu ghearele lui în gât, și aversiunea profundă care se născuse în clipa aceea împotriva lui nu se ștergea nici azi…

„N-a vrut să mă mai recunoască, gândi el, ieșind din casa din fund a complexului, în timp ce colonelul Spoială rămăsese acolo cu Florica Damian. Înseamnă că înainte de a veni aici l-o fi interogat pe barcagiu și ăla o fi spus că sunt încurcat cu soră-sa. M-a și găsit la ea! Și asta l-a făcut să-mi sugereze că pot face parte dintre cei bănuiți… Formidabil ce putere poate să aibă asupra noastră o idee care ne trece prin cap… Fiindcă nu mai am unde da înapoi, pot încăpea foarte ușor pe mâna lui Spoială, care mă poate foarte bine trimite la ocnă. Asta bineînțeles e o pură idee, fiindcă nu eu sunt criminalul, dar o pură idee se poate transforma în pur fapt, care să continue să n-aibă legătură cu mine, dar care să mă antreneze în mod fatal pe un drum al vinei, care e dat totdeauna oamenilor, pentru crime săvârșite de ei. Ce-o fi vrând la urma urmei colonelul Spoială să mai declar? Nu mai am nimic de declarat. Și totuși el mi-a spus: nu vi se va cere să repetați ceea ce ați declarat mai înainte.“

Încât, a doua zi, dimineața, după o noapte în care dormi puțin, Niculae intră cu o înfățișare îndârjită în biroul colonelului. Acesta însă nu era acolo și un personaj care îl înlocuia îi spuse că era rugat să revină a doua zi după masă, la ora cinci, când colonelul va fi aici în mod sigur.

Într-adevăr, a doua zi acesta era la postul lui, la ora fixată, și îi ieși lui Niculae înainte pe după birou și îi strânse mâna foarte politicos și în același timp familiar, spunându-i pe nume, și nemaivorbindu-i la plural. Niculae însă nu observă schimbarea, și se așeză foarte ostil într-unui din cele două fotolii din fața biroului în care fusese invitat.

— Acuma, că nu mai e nimeni de față, zise Niculae sarcastic, pot să te întreb cum de-ai trecut de la militari la civili? Nu ți-au dat niște ochelari? Era mai lesne dacă îți dădeau niște ochelari negri!

— Vrei să spui ochelari de cal? zise colonelul cu politețea sa, din care afectarea nu pierise și care dădea glasului său ceva în mod involuntar comic, aproape caraghios.

— Nu, zise Niculae, știu la ce te referi, asta ar fi ceva blând… E omul mărginit, nu vede decât înainte, ce poți să-i faci!? Nu, la unii ca tine li s-au dat niște ochelari negri, puteau să-ți dea și ție o pereche și să nu fie nevoie să te mute de-acolo!

— Ce rol, zise colonelul, cu același umor involuntar, ar juca acești ochelari speciali?

Niculae se mai lumină.

— Am, față de tine, dreptul să-ți spun, te-am lăsat să copiezi la teze doi ani și jumătate, fără mine cine știe ce-ai fi ajuns…

— Sunt chiar curios, afirmă colonelul. Fumezi?

— Nu, mulțumesc… Acum câteva luni m-am întâlnit pe stradă cu un fost coleg de generație ca și tine, eram noi și prieteni, dar ne vedeam rar, zise Niculae, el era la sfatul popular, specialist, eu la raion, în activul de partid. Într-o zi a fost arestat. A stat el cât a stat, vreo câțiva ani, și pe urmă i s-a dat drumul. Și peste un timp, adică acuma recent, i s-a redeschis dosarul și a fost reabilitat. Și la proces pe cine crezi că vede? Cine era în completul de judecată pentru reabilitare? Tot același judecător care îl condamnase. E drept că nu mai era chiar președinte, dar era unul din judecători. Singura schimbare la el era că își pusese niște ochelari negri la ochi, să nu fie recunoscut. Ei, ce să-i faci, ai zice tu, a primit și el un ordin, dosarul venise de la securitate cu condamnarea gata pregătită, judecătorul nu era decât un *manochin*, cum zicea frati-meu, și nu numai judecătorul, ci și procurorul, și avocații apărării și acuzării… O tristă comedie pe care au trăit-o și alții, să uităm și să nu mai vorbim despre asta. Ei, nu e chiar așa! Judecătorul acela nu s-a mulțumit să-și joace rușinosul rol, ci a dovedit o mare ingeniozitate în a-l chinui și batjocori pe acuzat cu mult peste ceea ce chiar bruma de lege de care se folosea îi permitea să facă. Acolo în pușcărie acuzatului i-a trebuit mult timp să uite înjosirile la care a fost supus până să fie condamnat… În sfârșit, a reușit să găsească în el puterea și să depună o pojghiță peste rana primită. Și când colo, la reabilitare, pe cine vede în completul de judecată? Tot pe același! „Mai bine nu m-ar mai fi reabilitat, mi-a spus prietenu ăsta, care a trebuit din pricina șocului primit să se interneze în spital. Vezi, mi-a spus el, în pușcărie rezistasem, în libertate rana mi s-a redeschis…“ De-aia te-am întrebat, reluă Niculae, nu era mai bine să-ți fi dat și ție astfel de ochelari? Nu trebuia să te ostenești să treci la civili!

— Nu, Niculae, zise colonelul care ascultase cu o înfățișare de nepătruns scurta istorisire. Am avut noroc, ca și tine! Eu am fost specialist în legionari și teroriști. Da' nu dintre cei care au comis fărădelegi înainte, sub vechiul regim, ci dintre cei care le comiteau atunci, în prezent, în regimul nostru. În ce privește vinovăția lor, mă convingeam pe concret, mergând la cimitir cu familia și rudele comuniștilor asasinați mișelește de acești bandiți! Încât, după câte vezi, n-am avut și nu am nevoie de ochelari

negri, după cum nici la reabilitări nu iau parte! Rolul meu de-atunci s-a încheiat demult, ca și al tău, dacă nu mă înșel…

— Da, văd că ești foarte prevenitor, zise Niculae, spui că ai avut noroc, ca și mine… Vrei să spui că dacă am fi primit și noi doi ordin să facem ca acel judecător, am fi făcut…

— Poate că tu n-ai fi făcut, retracta colonelul, dacă tu zici eu te cred… În ce mă privește, eu știu?! Poate că n-ași fi făcut nici eu, în orice caz nu i-ași fi agravat acuzatului soarta… Asta e cert! E cazul însă să te informez că mulți dintre acei judecători și securiști care s-au dedat la astfel de ignominii, o parte, datorită mecanismului simplu al represiunilor, când acuzatorul devine repede acuzat, a nimerit repede printre victime, iar altă parte a suferit mai târziu rigorile legii pe care o călcase în picioare. E de mirare că judecătorul tău cu ochelari de cal a scăpat nepedepsit.

— Nu de cal, zise Niculae, ci negri.

— Mă rog, conveni colonelul, de astă dată cu un umor voluntar. Niculae, adăugă el familiar, uite ce e, îți spun, nu-mi place nici acum subiectul ăsta! Să-l părăsim.

— Bine! zise Niculae. De ce m-ai invitat aici?

— Fii liniștit, răspunse colonelul, nu mai e nevoie de nicio declarație… Dosarul e încheiat!

— Adică? Ați descoperit criminalul? Cine e? Întrebă Niculae abia stăpânindu-și curiozitatea și lăsând să-i scape și un sentiment de ușurare.

— Ai dreptate să te simți ușurat, zise colonelul. Din pricina prostiei unor lucrători ai miliției, puteai s-o pățești foarte urât…

Și se făcu deodată foarte posac. Pe urmă se uită la Niculae.

— Dacă ești curios să știi cine e criminalul, n-o să-ți închipui că o să-ți spun: e cutare, și cu asta basta. Avem și noi orgoliul nostru. Față de cine să ne mândrim, în afară de superiorii noștri? Față de prieteni, de oameni pe care îi prețuim… foști colegi față de care păstrăm o amintire frumoasă… Așa că, dacă n-ai alt program azi, sau dacă vrei mâine, te invit la mine la masă, mai stăm de vorbă despre adolescența noastră și pe urmă îți povestesc și cum am descoperit noi criminalul. E o istorie întunecată… Ai zice că noi, aici, știm multe… E adevărat, dar, uite, crima asta am descoperit-o, dar de înțeles, tot n-o înțelegem…

— Cine e? repetă Niculae nerăbdător.

Dar colonelul parcă se supără: adică drept cine era luat? Chiar așa de ușor i se puteau smulge secretele profesiunii lui?! Cum le-a fost vorba?

— În orice caz nu e cine crezi tu, zise el ridicându-se. Apoi îi reaminti: Nu mi-ai spus, accepți invitația mea?

— Bineînțeles, îți mulțumesc, zise Niculae tresărind. Ești foarte gentil. Trebuie doar să dau unei prietene un telefon…

VII

Soția colonelului era profesoară de franceză și, fără să fie cu mult mai tânără decât bărbatul ei, deși născuse de două ori, își păstrase pe chip expresia de vioiciune și intensitate a privirii, pe care soțul ei nu le mai avea. Unul din soți, însă, dacă e mai tânăr, datorează adesea acest fapt celuilalt. Nu anii, ci grijile îmbătrânesc. În familia colonelului aceste griji le avea el, Spoială, cu toate că soția lui își îngrijea singură copiii și, ca în toate casele de condiția lor, doar curățenia și spălatul le făcea altcineva, o femeie care venea la ei de două ori pe săptămână. Niculae petrecu la ei o seară care îl încântă, înainte ca fostul său coleg să-i povestească despre crunta istorie din lumea de jos a castelului. În ziua aceea chiar, doamna Spoială avu norocul să-i vină femeia și lăsă în grija ei să strângă masa, care fusese foarte plăcută, și ea putu astfel să rămână cu bărbații în biroul soțului; aveau trei camere și un hol, nu erau mari odăile, dar erau bine împărțite. Copiii fuseseră cuminți, mâncarea gătită, crap cu sos de untdelemn și lămâie, smulsese musafirului exclamații de plăcere, iar după masă, la cafea, soția colonelului puse mâna pe o chitară, și cu privirea ei licărind de poftă de viață, începu să cânte cu o voce voalată cântece vechi, subliniindu-le prin apăsări pline de un discret umor caracterul lor excesiv sentimental dar nu lipsit de o frumusețe pe care o au totdeauna cântecele demodate când sunt bine zise.

Colonelul fuma acum din pipă, și tăcea, tot posac, dar liniștit, în timp ce își trimitea câinele din când în când (un ciobănesc german) să-i aducă din hol ba chibriturile, ba ziarul, ba o scrumieră… Și câinele i le aducea și se așeza apoi atent lângă stăpânul său.

— Doamnă, nu vă supărați, zise Niculae din fotoliul său, dar mie mi se pare că ăsta e cel mai frumos cântec pe care l-am auzit eu vreodată, care l-ați cântat acum. Nu vreți să-l mai cântați o dată?

— Și mie îmi place, zise colonelul, dar ca să nu-și tocească farmecul n-o las pe nevastă-mea să-l cânte des. Nu l-am mai auzit de vreo șase luni.

Ea zâmbi și repetă cântecul, însoțindu-l la întreruperi prin reluări de chitară. Era un cântec în care chiar chitara acumulase în amintirea cuiva care se îndrăgostise sub vraja strunelor ei, dar și a unui glas, fericirea zilelor când iubitul era încă al ei și n-o părăsise… Tot ce mai ținea ea acum la piept era instrumentul acesta cu corp rotund care îi plângea în brațe cu o melancolie ucigătoare:

Spune-i, spune-i, chitară, Că îl iubesc si îl voi aștepta…

Cele mai reușite întâlniri sunt cele în care oamenii vorbesc puțin, dar au găsit totuși o modalitate de a se exprima, și care nu se lungesc prea mult. Doamna Spoială, deși cei doi bărbați ar mai fi ascultat-o încă și o rugară chiar să mai cânte ceva, depuse cu un surâs hotărât chitara la locul ei și se retrase spunând că e târziu și a doua zi avea un program greu la liceul unde preda.

— Ce program greu? râse soțul dând din umeri. E abia ora nouă. Mai stai.

— Nu mai stau, răspunse ea.

— Mai am un motiv pentru care vreau să-ți povestesc ce-am descoperit noi, acolo în lumea de care în mod direct ești legat, zise colonelul după ce soția lui închise ușa și urmă o tăcere între cei doi foști colegi de bancă. O crimă poate fi și semnul unei maladii sociale, când nu e expresia unei maladii a criminalului. În crimele descrise de Dostoievski, criminalul nu e nebun, și e foarte interesant așa, pentru că nebunii sunt iresponsabili. În acest punct interesul e nul, ce poți să-i faci și la ce concluzii poți ajunge studiind crima unui nebun? La niciuna.

Colonelul se opri și îi ceru câinelui:

— Rex, du-te și adu-mi servieta mea de pe birou.

Câinele se duse, se urcă cu picioarele pe scaun, apucă servieta de mâner și apoi sări cu ea în gură și i-o aduse colonelului, care o deschise și scoase un mic dosar pe care îl răsfoi câtva timp. Câinele se uita la el, și când vorbi Niculae, se uită la Niculae, și când stăpânul său reluă, se uită la el. Ai fi zis că înțelege ce se spune și că urmărește conversația în cunoștință de cauză.

— Spune-mi, zise Niculae, criminalul e arestat?

— Da, răspunse colonelul.

— E responsabil?

— Aici e toată problema. Este responsabil. Va fi condamnat. Și totuși… După cum știi, începu colonelul, în ultima vreme, Damian Gheorghe credea că dorește să-și lase definitiv nevasta și s-o ia pe concubină. Asta se zice că

ar fi fost pricina pentru care s-a mutat din sat în „Casa grădinii“. Cine știe cât era de hotărât? Fapt e că și-a trimis concubina în același timp să-și aducă certificatul de divorț și să-și schimbe buletinul, fiindcă și asta fusese căsătorită. Concubina tocmai în acest timp lipsea. Din acei puțini oameni care i-au frecventat casa pe vremea când locuia în sat, se remarcă barcagiul castelului, Pecingine, pe care îl cunoști. Relație strânsă cu drama care s-a consumat are și muncitorul Anghel Savu, pe care de asemeni îl cunoști foarte bine. Ceea ce nu știi tu e că acest ins nu era sigur de niciunul dintre copiii lui, trăia ca într-un infern al lui Dante al geloziei, încât mă mir că nu și-a omorât până atunci propria nevastă și pe cele două fetițe de care nu era sigur… Ce s-a petrecut cu opt-zece ore înainte cu Damian Gheorghe și cu cei care îl cunoșteau? Când s-a terminat ziua de muncă, adică după prânz, Damian Gheorghe a plecat către dormitorul comun de lângă lacul castelului unde călca rufe soția sa legitimă, cu toate că din primăvară n-o mai căutase niciodată. Explicația faptului consta în aceea că vroia să-i aducă un pachet de jucării pe care îl cumpărase pentru copilul lor, care împlinea cinci ani.

— Da, zise Niculae, mi s-a povestit această scenă.

— După acest incident, continuă colonelul, Damian Gheorghe s-a luat după soția lui, întârziind după ce l-a fugărit mai întâi pe omul cu care o prinsese lângă acel copac. Care însă, știind cu cine are de-a face, n-a stat mult pe gânduri dacă să-l înfrunte sau nu și a întins-o mâncând pământul… Căutând-o la dormitorul unde ea călca de obicei rufe și negăsind-o, Damian Gheorghe a rugat pe una din muieri, care tocmai aducea lenjeria de la castel, să-i dea soției lui jucăriile și i-a propus lui Tudor Emil, bărbatul uneia care locuia în același dormitor, să meargă cu el la bufet. Fiind refuzat de Tudor Emil, care i-a spus că s-ar putea totuși să meargă mai târziu, l-a invitat atunci pe fratele soției, pe Pecingine, care tocmai picase… Împreună cu Pecingine, iar mai târziu în compania lui Tudor Emil, au consumat bere la bufet până în jurul orelor optsprezece. La orele șase a părăsit bufetul, probabil excitat, ca să revină după o tentativă de viol, știi și acest lucru, și nu-ți mai redau detalii, precum și restul, ni s-a povestit că ai fost de față când domnul Anghel a venit peste el să-i ceară socoteală și cu ce s-a soldat această pretenție a lui… În dimineața zilei următoare, pe la orele șapte, este găsit de tine mort pe studioul din locuința sa. La fața locului au venit procurorul criminalist de la regiune, medicul judiciar și alți criminaliști. Nu-ți spun care dintre aceștia eram eu și dacă am fost prezent în prima fază a cercetărilor. Fiindcă au fost două faze, după cum ai să-ți dai seama…

Cercetarea a stabilit că ușa de la intrare în locuință a fost întredeschisă și nu prezenta urme de forțare. Damian Gheorghe, care era un om căruia nu-i era frică de nimeni, obișnuia să doarmă cu ea descuiată. Îmbrăcămintea lui, cu excepția pantalonilor, care s-au găsit pe speteaza unui scaun din dormitor, era așezată în ordine pe patul din mica bucătărie; în buzunarele pantalonilor și hainei s-au descoperit urme de sânge cu aspect de ștersătură; într-o cutie de pe șifonier s-au găsit o sută douăzeci și cinci de lei, care îi aparțineau; și urme digitale peste tot… Pe studio era o baltă mare de sânge; de asemeni s-au găsit numeroase pete roșietice pe pereții dormitorului; alte pete similare pe ziarele de pe dușumea și pe lada studioului. Omul a fost găsit mort culcat pe spate, cu capul înclinat spre dreapta, având o mână cu palma și degetele pline de sânge… Trec peste alte detalii… S-a admis în primele momente ipoteza crimei din gelozie, prin faptul că muncitorul Anghel a recunoscut imediat că el ar fi autorul. Dar nu s-au eliminat concomitent și alte ipoteze, fiindcă recunoașterea simplă a unei crime nu înseamnă pentru noi mare lucru, dacă nu ni se administrează și probele necesare justiției. Acest Anghel a fost imediat arestat și cercetat. I s-a găsit sânge, după cum ai auzit, pe guler, pe ciorap și sub unghii. În același timp s-au efectuat cercetări dacă nu cumva autorul ar putea fi unul din nenumărații oameni pe care Damian Gheorghe îi lovise sau îi dăduse cu capul de copaci, mobilul fiind răzbunarea. De ce nu ne-am mulțumit cu Anghel Savu? Ai să vezi îndată de ce. Recunoașterea lui a trezit unele suspiciuni care s-au dovedit întemeiate: comportarea lui s-a modificat curând după arestarea sa, și ai să vezi în ce sens… Ipoteza unei crime cu eventualul mobil de jaf a fost lăsată în suspensie, cu toate că s-au depistat urme din care rezultă că îmbrăcămintea lui Damian Gheorghe a fost percheziționată de asasin. De ce? Acest detaliu, datorită faptului că alte indicii eliminau cert mobilul jafului, ni s-a părut straniu și l-am reținut ca pe un lucru inexplicabil. Din moment ce nu lipseau lucruri și bani din locuință, iar ucigașul nu folosise un instrument pregătit dinainte, nu erau argumente pentru susținerea unei crime cu mobil de jaf. S-a pornit ca de obicei de la premisa că autorul trebuie să facă parte din rândul persoanelor cunoscute de cel ucis. Investigațiile efectuate au stabilit că toporul aparținea domnului Anghel. Doamna Anghel a susținut că l-a avut încuiat în cămară și nu-și putea explica modul cum a ajuns în câmpul crimei, până ce a venit bărbatul ei, care ne-a explicat cum l-a luat de-acolo, l-a pus afară rezemat de zid, ca să-l aibă mai târziu, când familia lui avea să adoarmă, la îndemână, în vederea comiterii crimei. Înainte de a o comite, a

admonestat-o pe nevastă-sa că a lăsat becul aprins pe coridor, ca să vadă să se ducă la el și să-l înșele, iar mai târziu, enervat că de ce nu se culcă, i-a spus: „Așa cum ți-am stârpit eu din rădăcină, muncind vreo două ore, liliacul în care te piteai cu hăndrălăii din sat, tot așa o să ți-l stârpesc și pe ăsta de pe suprafața pământului, mult mai ușor, fără să depun pentru aceasta o muncă apreciabilă“. Propriile lui cuvinte. În al doilea rând, dimineața devreme domnul Anghel a plecat la București, lucru cu totul neobișnuit la el, când putea să facă același lucru foarte ușor după-masă. Domnul Anghel era un puturos, ce-i venise tocmai în dimineața aceea să se scoale cu noaptea în cap și să plece de-acasă? În al treilea rând, poziția locuinței bănuitului, cu ușa pe același coridor, permitea acestuia să acționeze foarte ușor fără a fi auzit sau văzut de nimeni, cu excepția ta, care te încuiai în cameră și nu mai ieșeai până dimineața. În al patrulea rând, doamna Anghel singură a declarat că târziu, după ce a adormit, l-a auzit prin semisomn pe soțul ei cum se ridică din pat și iese. Cât a lipsit nu mai știe. În acest punct vroiam să mai aflu de la tine dacă la ora aproximativă când ai sosit acasă cu prietena ta, unsprezece-unsprezece și jumătate, ați văzut sau nu toporul pe coridor, pentru a stabili cât mai exact când anume s-a comis crima, dar evenimentele s-au precipitat și n-a mai fost nevoie de această precizare… Revenind la indiciile acumulate împotriva lui Anghel, în baza lor, cum ți-am mai spus, individul a fost arestat. Dar paralel cu verificarea acestei ipoteze, după ce au apărut suspiciuni în comportarea lui Anghel, au fost verificate celelalte. Referitor la a doua versiune, și anume că omorâtorul s-ar putea să fie unul care s-a răzbunat dintre cei umiliți sau loviți de Damian Gheorghe, s-au făcut investigații pentru a se stabili ora plecării acestuia din bufet și a se constata dacă a plecat singur sau însoțit de vreo persoană. Verificările privind justificarea timpului lui Pecingine și Radu Emil, cu care Damian Gheorghe a stat la masă în bufet, au stabilit că ultimul, adică Radu Emil, a ajuns acasă numai în jurul orelor douăzeci și trei în stare de beție totală, frecventând consecutiv mai multe localuri, iar primul, adică Pecingine, după a doua plecare din bufet, a ajuns la dormitorul sorei lui pe la orele douăzeci și două, împrejurare confirmată de cinci martori. Pecingine s-a dus deci în dormitorul lui și a dormit până dimineața, când a plecat la servici. În funcție de această situație s-a apreciat că relatările martorilor, care confirmau susținerile lui Pecingine, îl exclud pe acesta definitiv din cercul bănuiților, fiindcă el își justifica riguros modul cum și-a petrecut timpul în perioada comiterii crimei. În consecință, a fost ignorată declarația ta,

precum și indiciul care apăruse împotriva lui, rezultat din expertiza dactiloscopică a fragmentelor de urme digitale depistate pe comutatoarele electrice și mânerul ușii șifonierului din locuința victimei. Este adevărat că expertiza nu putea fi considerată ca o probă absolută, întrucât nu era rezultatul examinării unor urme digitale complete, dar această împrejurare trebuia totuși reținută, deoarece îl indica drept bănuit și pe Pecingine, mai ales că se întărea și cu declarația ta, chiar dacă era contrazisă de cinci martori. Referitor la cea de a treia ipoteză, a crimei din răzbunare, aici ne-am încurcat într-o mare de presupuneri: mulți ar fi putut să-l omoare, puțini scăpaseră de violențele lui… Ne-am întors repede la prima ipoteză, prin care bănuitul Anghel ne întărea concluzia că autorul crimei ar putea fi el. Numai că, deodată, în fața probelor de laborator, Anghel a început să nege orice relație cu comiterea omorului. Asta nu m-a mirat… Bănuitul a cunoscut precis locurile în care au fost depistate petele de sânge. Reținând, din pricina unei greșeli a anchetatorului, că pentru sângele de pe cămașă nu s-a putut determina grupa sanguină, a afirmat că acesta poate proveni de la el; la fel pentru sângele de sub unghii, a susținut că a ajutat cu câteva zile înainte pe un coleg de la grădină, care s-a lovit la cap. În ceea ce privește sângele de pe ciorap, a cărui grupă coincidea cu a victimei, a arătat că putea să provină de la soția lui, care avea aceeași grupă cu victima… În momentul când cercetările se aflau în acest stadiu, colectivul ofițerului din D.M.R. a primit și sprijinul meu. S-a conchis că se ridică semne de îndoială cu privire la situația acestui bănuit, care era și arestat, cu atât mai mult cu cât apăruse depoziția ta împotriva lui Pecingine. S-a apreciat că verificările referitoare la modul de justificare a timpului privindu-l pe acesta din urmă nu sunt suficient de temeinice. În ciuda dovezilor clare existente în apărarea sa, am elaborat versiunea că martorii care i-au consolidat alibiul ar fi mincinoși. În momentul respectiv, această teză a mea apărea pentru unii neconvingătoare datorită numărului mare al martorilor și al concordanței depline a depozițiilor. Ea a fost totuși admisă fiindcă simultan a ieșit la iveală importanța deosebită ce trebuie atribuită urmelor materiale, respectiv celor digitale, chiar atunci când acestora se opun probe de altă natură, care creează aparența unei certitudini. În consecință, s-a acordat o mare atenție interpretării rezultatului celor două expertize dactiloscopice contradictorii privind fragmentele de urme digitale de pe comutatoare. În baza acestor concluzii ale analizei, prima măsură inițiată a constat în redeplasarea la locul crimei. Aici am constatat că urmele digitale care au rămas pe ușa

șifonierului provin de la mâna stângă și că sunt fixate imediat sub butonul ușii din dreapta, în locul unde în mod obișnuit se apasă pentru a se închide ușa. Această poziție a urmelor a determinat concluzia că ele sunt recente, eventual produse odată cu cele de pe comutatoare, deoarece într-o altă ipoteză ar fi trebuit să se șteargă prin suprapunerea peste ele a altor urme ale lui Damian Gheorghe, care zilnic umbla în șifonier. Prin această considerație, ni s-a confirmat concluzia că cele două expertize dactiloscopice efectuate de miliție sunt realiste și ne-am hotărât să ne sprijinim pe ele… După modul de împrăștiere a picăturilor de sânge, în formă de evantai, pe doi pereți și pe dușumea, s-a conchis că era obligatoriu ca autorul să se păteze de sânge. Or, pe îmbrăcămintea bănuitului Pecingine, studiată la aparatul de raze ultraviolete, nu au fost depistate asemenea pete. În schimb s-a găsit sânge pe îmbrăcă- mintea lui Anghel. Care dintre ei era criminalul? Aceasta era întrebarea-cheie la care trebuia să se răspundă. Nu cumva erau amândoi? Sau cel puțin unul din ei a fost surprins de celălalt și tăinuiește fapta? Această presupunere se baza pe interpretarea probelor existente concomitent în acuzarea celor doi bănuiți și pe solicitudinea insistentă și ciudată a bănuitului Anghel, care spunea mereu: „Trebuie să fi rămas urme acolo în locuință!“, făcând parcă trimitere indirectă la urmele ridicate cu ocazia cercetărilor. Menționându-se dubiul semnalat mai înainte cu privire la justificarea timpului de către Pecingine, acțiunea s-a deplasat deci în această direcție. Cei cinci martori ai lui, am gândit noi, chiar dacă nu au fost corupți prin mijloace materiale, l-ar fi putut susține din motive de compasiune, sau complicitate psihologică, încercând să-l apere de o eventuală arestare, din cauza necunoașterii fondului problemei, sau, dimpotrivă, fiindcă știau prea bine despre ce era vorba. Am trecut deci la reaudierea tuturor martorilor ce locuiau împreună cu sora bănuitului. Toți și-au menținut vechile declarații, dar din depoziția lui Radu Emil, care a fost la local cu Damian Gheorghe și cu Pecingine, am reținut un aspect care, deși nu era cert, putea permite o concluzie, anume că victima a plecat din local cu bănuitul, fapt nou, care nu coincidea iarăși cu declarațiile celorlalți. Un alt martor care l-a cunoscut pe Pecingine numai în seara zilei de paisprezece iunie, când acesta a venit spre dormitorul surorii sale, locuind întâmplător în acel pavilion, ne-a relatat o împrejurare iarăși necunoscută până atunci, anume că acesta și-a schimbat la sora sa cămașa și maieul. Cum bănuitul, ca de altfel și sora sa, împreună cu colegele de cameră, negau acest fapt, s-a apreciat că acest aspect reprezintă în

continuare un mijloc eficace de verificare a adevărului depozițiilor acestor martori, verosimilitatea celor declarate de acest ultim martor stând în faptul că el susținea cu tărie, în ciuda afirmațiilor tuturor celorlalți, momentul schimbării lingeriei, precizând că s-a dezbrăcat de o cămașă albă și un maieu bleumarin și a îmbrăcat un maieu alb și o cămașă în carouri… Întrebat ca din întâmplare asupra culorii maieurilor sale, Pecingine a confirmat indirect declarația martorului, arătând că are numai două: unul alb și unul bleumarin, cu care de altfel era și îmbrăcat. Am considerat că nu era firesc ca bănuitul să-și schimbe lingeria seara, ci dimineața, și am acordat și mai mare atenție acestui aspect. De altfel, martorul a revelat și un alt lucru deosebit de important, anume că bănuitul ar fi sosit la sora sa numai în jurul orelor douăzeci și patru și nu la orele douăzeci și două, cum susținea el împreună cu sora și colegele de cameră. Aceste două elemente au constituit pârghiile forte ale demascării martorilor.

Colonelul se opri și turnă coniac în pahare. Apoi continuă:

— În timpul cercetării surorii bănuitului, printr-o confruntare abil realizată cu martorul care văzuse maieul, numai cu privire la momentul schimbării lingeriei și al orei sosirii fratelui la dormitor, s-a obținut din partea ei recunoașterea faptului. În acel moment psihologic i s-a spus în treacăt să nu vorbească despre petele de sânge de care era murdară cămașa, ci să spună doar când a spălat-o, întrebare la care, involuntar, ea a răspuns: „Cămașa n-a avut decât o pată de sânge pe piept, nu cum spuneți dumneavoastră, că era murdară de sânge“, uitând de fapt să răspundă la întrebarea pusă. Ca și când reacția ei n-ar fi fost înțeleasă, s-a discutat cu naturalețe dacă a avut apă caldă toată ziua și a spălat sau a călcat lingerie, revenind doar mai târziu la chestiunea petei de sânge, deși aceasta era problema-cheie… Martora a rămas cu convingerea că ancheta cunoștea dinainte acest aspect și a dat în continuare relații precise, arătând că pata era plasată pe piept, în partea stângă, la zece centimetri sub guler. Așadar, am ajuns în situația când și împotriva acestui bănuit ne apărea în mod cert elementul sânge… Prin confruntări repetate între martorul ultim și ceilalți martori, precum și între aceștia și sora bănuitului, s-a izbutit cu foarte mari dificultăți, datorită atitudinii deosebit de refractare a martorilor, să se obțină depoziții care confirmau faptul schimbării lingeriei și ora reală la care bănuitul a sosit la dormitor. Fără a mai indica toate sinuozitățile procesului de cercetare a surorii bănuitului, îți mai spun doar atât: faptul remarcat mai sus al schimbării cămășii și al prezenței petei de sânge, completat cu

explicația că față de ea bănuitul a susținut că s-a tăiat cu ocazia bărbieritului și i-a căzut o picătură de sânge pe cămașă; stabilirea orei reale a sosirii bănuitului la dormitorul ei, aproximativ orele douăzeci și patru, cu justificarea ce i-a făcut-o Pecingine și că după despărțirea de victimă, în fața bufetului, a mers la dormitorul său, unde a mâncat și s-a spălat; împrejurarea că după ce a fost chemată la procuratură, împreună cu bănuitul, ocazie cu care a aflat că fratele ei a lăsat urme digitale la locuința bărbatului ei, a discutat cu el asupra crimei, insistând să-i spună dacă nu a fost cu soțul ei acasă și dacă nu cumva a făcut vreo prostie; faptul că personal l-a bănuit… „Mă, ce-ai făcut tu acolo? l-a întrebat ea prinsă parcă de un sentiment de teroare, că adică acum nu mai era nimic de îndreptat, el, fratele ei, i-a omorât bărbatul, și de ce l-o fi omorât?! De ce mi-ai spus tu mie să spun că ai venit la ora zece și nu mi-ai spus că ai fost acasă la Gheorghe? Ce era cu sângele acela de pe cămașă? La mine te-ai gândit tu, Ioane? Din pricină că se purta urât cu mine? O, Doamne, ce-ai făcut?!“ Toate acestea mi-au format convingerea că Pecingine e autorul principal al crimei. S-a considerat deci ca absolut necesară reținerea lui, măsură cu care anchetatorul penal n-a fost de acord, apreciind-o ca prematură și insuficient motivată. Cu toate că am înțeles justificarea de ordin formal a acestuia, în sensul că nu putea dispune reținerea bănuitului atâta timp cât avea pe altul arestat, împotriva căruia exista un lanț de probe indirecte, relativ bine conturat, fiind imperios necesară cercetarea temeinică a noului bănuit, am realizat acest lucru chiar alaltăieri, reținându-l timp de douăzeci și patru de ore, în baza dreptului ce-l au în această materie organele de miliție. Văzând că însăși sora lui și, împreună cu ea, ceilalți martori arată că a ajuns numai la orele douăzeci și patru, rămânând astfel nejustificat timpul de la plecarea din local, și cum explicația cu trecerea pe la dormitorul propriu n-a rezistat, fiind combătută de cei din dormitorul său, Pecingine s-a văzut dintr-odată în fața perspectivei de neînlăturat de a arăta: ce a făcut timp de două ore, de la douăzeci și două la miezul nopții? N-a mai știut ce să răspundă! Prins între zidurile de fier ale faptelor prin care nu se zărea nicio ușă, îndârjit dar neputincios, a recunoscut crima. Ce se întâmplase? De ce ucisese? Iată acum, povestit de el, filmul exact al deznodământului… La invitația lui Damian Gheorghe, de la bufet Pecingine s-a dus cu el la „Casa grădinii“. În timp ce Damian Gheorghe se dezbrăca și-și așeza hainele, au fumat amândoi tot timpul țigări, discutând în bucătărie… Că el, Damian Gheorghe, a ținut totdeauna la soția lui și că dacă a gonit-o de-acasă, e tot

din vina ei… Că în cutare zi i-a cerut cutare lucru și ea n-a vrut să-l asculte… Și în altă zi tot așa, știe toți vecinii… Și atunci cum dracu să n-o gonești de-acasă?… Nemaiavând ce fuma, Damian Gheorghe i-a spus lui Pecingine să ia țigări din șifonier. Pecingine s-a dus și a luat de acolo un pachet, ocazie cu care și-a lăsat urmele digitale pe ușa șifonierului, și au fumat în continuare, aruncând mucurile pe jos… Acceptând rugămintea cumnatului să rămână la el, Pecingine s-a dezbrăcat și s-a așezat pe studio. Au continuat să discute… Că așa și pe dincolo, de ce adică să-i facă lui nevastă-sa o astfel de figură… Că el s-a dus ieri în București și i-a cumpărat fetiței jucării de la „Magazinul copiilor“… Și le-a păstrat cu el până a doua zi, să i le dea, și, în loc de asta, ea le aruncă pe jos… iar el, fratele ei, o aprobă… Nu zice nimic… de azi de când îi tot spune, și el nu scoate o vorbă… Știe el Gheorghe de ce… Și-a dat el seama… Chiar azi a înțeles cauza… Și Damian Gheorghe, care era în stare de ebrietate, i-a dezvăluit-o deodată: el, Pecingine, trăia cu soția lui, adică cu propria soră… Și că pentru acest fapt îi va omorî în noaptea asta pe amândoi… Cât de hotărât era Damian Gheorghe nu se știe, dar câtă putere mai avea în el, da: a adormit imediat. Afirmând că i-a fost teamă ca Damian Gheorghe să nu se trezească și să-l omoare, Pecingine, după ce a stat întins în pat vreme îndelungată, s-a dat jos și s-a îmbrăcat cu grijă, cu intenția să plece. A stins lumina în dormitor, lăsându-și pe comutator urmele degetelor, iar când să iasă din bucătărie a observat pe hol, rezemat de perete, lângă o bancă, toporul lui Anghel. N-a mai stins lumina din bucătărie, fiindcă în acel moment i-a încolțit gândul crimei. A luat toporul, s-a întors în dormitor, și i-a aplicat lui Damian Gheorghe trei lovituri puternice în cap. În timpul consumării faptei, n-a mai aprins lumina în dormitor, fiindcă se vedea destul de bine cu cea din bucătărie. Dându-și seama că nu mai poate scoate toporul, l-a lăsat acolo înfipt în capul celui ucis și a început să-i caute prin buzunarele hainelor să găsească cuțitul cu care credea că Damian Gheorghe ar fi vrut să-l omoare. Cert este că cu acest prilej au rămas pe căptușeala buzunarelor mânjituri de sânge.

— Cum, strigă Niculae, s-a dovedit așadar că într-adevăr a ucis fiindcă a crezut că celălalt o să-l omoare?

— Da, zise colonelul. I-a căutat în haine lui Damian Gheorghe să găsească cuțitul pe care presupunea că-l are în buzunare. Urmele de sânge de pe căptușeala lor sunt o probă că omul a acționat sub imperiul acestei idei cu o forță năprasnică… De aceea ți-am vorbit atât de amănunțit despre

ele… Recunoașterea cu lux de amănunte a lui Pecingine, care a indicat și regiunea capului unde a aplicat cele trei lovituri, arătând că Damian Gheorghe dormea cu capul întors spre perete (astfel cum a fost văzut la cercetare) a lămurit definitiv și situația celui bănuit, care era arestat, Anghel. Pecingine a declarat că a luat toporul de pe coridor, fără cunoștința acestuia… În final s-a hotărât punerea în libertate a celui nevinovat reușind să convingem anchetatorul penal de eroarea făcută… Dar merită să fie subliniat și aspectul că Anghel, deși nevinovat, a susținut cu tărie un fapt neadevărat și deosebit de grav în acuzarea sa, anume că toporul l-a ținut încuiat în cămară, neizbutind să explice cum a ajuns să fie instrument al crimei. Mai mult chiar, încercând ulterior să scape de învinuire, a mers până acolo încât a afirmat că din moment ce toporul l-a ținut mereu încuiat, înseamnă că autoarea crimei ar fi nevastă-sa, altfel neputându-se explica cum a ajuns toporul acolo, în timp ce lacătul cămării nu prezenta urme de violență. Prin conduita sa stranie și nesinceră, el a încurcat mult ancheta, negând cu încăpățânare fapte cert stabilite… Era clar pentru noi că el pusese toporul acolo, cine altcineva!? Că îl pusese împins de o inspirație sinistră, și anume, că cineva s-ar putea să aibă nevoie de el în noaptea aceea, e o ipoteză care se poate susține, dar care nu intră sub rigorile legii, din moment ce nu s-a acționat prin complicitate…

— Un lucru nu înțeleg, zise Niculae imediat, de ce, dându-și seama că eu s-ar putea să depun împotriva lui mărturia cea mai grea, Pecingine nu m-a omorât și pe mine. Pedeapsa pentru două crime e aceeași ca și pentru una singură.

Și-i povesti colonelului vizita piticului care era foarte liniștit și sigur pe sine știindu-l pe Anghel înfundat până în gât de propriile lui declarații și de sângele care i se găsise pe haine…

— N-avea o idee, zise colonelul după câteva clipe de gândire. Îi lipsea o a doua idee a crimei.

— Cum, dar ideea că îl voi spune nu era suficientă?

— Parcă cea pe care i-o dăduse Damian Gheorghe era? se miră colonelul. Aici e misterul! Sunt delicvenți care nu pot săvârși decât o singură crimă, sunt, adică, un anumit tip de oameni normali, și nu criminali înnăscuți, cum era Raskolnikov, care ucide imediat a doua ființă umană, pe care nu premeditase s-o ucidă, pe sora bătrânei, și fără să se mai gândească. Pecingine însă nu mai era capabil de o a doua. Dar de ce a comis-o pe prima? Ce i s-a năzărit?

— Trăia cu soră-sa? mai zise Niculae ridicându-se. Colonelul se ridică și el odată cu el și câinele.

— Nu, zise el hotărât. Scena care a avut loc în grădină, cu jucăriile, și care putea sugera fratelui că soțul sorei lui se va întoarce la ea, ar fi un argument, dacă am admite ipoteza incestului. Dar cercetările mele, duse cu multă discreție (fiindcă uneori e suficient să-i sugerezi martorului o idee plauzibilă ca el să și-o însușească), nu admit această ipoteză. Florica Damian e o femeie cu simț moral și foarte naivă, n-ar fi rezistat mult să nu declare faptul, cum s-a și petrecut, cu istoria cu maieul, când noi nici măcar n-am încolțit-o cu ceva, deși fratele ei o rugase să nu spună…

— O ultimă întrebare, zise Niculae, de ce mi-ai precizat la început că ucigașul nu e cel la care mă gândeam eu? Mă gândeam chiar la Pecingine.

Colonelul avu un fel de surâs, care însă nu-i lumina chipul său posac.

— Știam că te gândești la el, dar dacă ți-aș fi confirmat că el era, l-ai fi pierdut repede din vedere pe Anghel… Așa, din povestirea mea, recunoaște că în timp ce o ascultai te gândeai că Anghel trebuie să fie măcar complice sau coautor… Ori, nu! Nu era! Și-a asumat la început crima din satisfacția smintită pe care a simțit-o că omul care credea el că i-a violat nevasta și l-a călărit pe urmă la bufet a fost omorât… Pe urmă, când și-a dat seama ce-l așteaptă, adică atunci când s-a trezit din beția răzbunării, l-a apucat groaza. Dar tot n-a ales calea cea dreaptă ca să ne ajute… Un individ strâmb…

— Și noi suntem strâmbi, zise Niculae luând-o spre ușă. Cum ai promovat tu primele clase, când eram colegi, și cum am ieșit eu inginer, n-a fost deloc ceva drept… Dar bine că ai reușit… Văd că ai acum o memorie excepțională, în timp ce atunci, hm… Mă bucur sincer…

VIII

În acest timp Simina, culcată în pat și citind, îl aștepta pe Niculae, care îi spusese unde era invitat și că în noaptea aceea va dormi iarăși la ea. După cele trei săptămâni, în seara când el se întoarse la „Casa grădinii“, Simina nu putuse să închidă ochii decât spre ziuă. „Mă simt ca și când n-ași fi fost măritată niciodată, gândise ea în timpul acelei insomnii. Asta e din pricina felului cum doarme el cu mine: mă ia în brațe! Și gestul acesta e cu atât mai tulburător cu cât vine de la un om care, el, n-a fost niciodată însurat. Atunci de unde știe? Din instinct? Fiindcă nu văd cine l-o fi învățat… Pătrașcu dormea lângă mine ca un buștean, lângă el aveam nu o dată coșmaruri,

visuri urâte care prefigurau sfârșitul și inutilitatea acestei căsnicii, de care nu-mi dădeam încă seama… De mult, de pe la treisprezece ani, n-am mai visat că zbor… Iată, acum visez iar… Puține schimbări aduce în viața noastră exterioară prezența unui bărbat pe care îl iubim, totuși clipele se acoperă parcă de o pulbere de aur… Mesele noastre în doi parcă sunt o sărbătoare… Nu pot să uit cum mi-a luat el cuțitul de pictat, în seara când l-am găsit dormind în atelierul meu, și a tăiat roșiile cu el… Roșiile acelea… Și cafeaua pe care i-am făcut-o pe urmă aici, când mi-a povestit istoria sa cu șopârla… Doamne sfinte, dacă ași trăi într-o iluzie, n-ași fi atât de fericită! După plecarea lui, când ași rămâne singură, iluzia s-ar atenua, mi-ași regăsi viața și gesturile mele dinainte de a-l cunoaște, și care sunt reazimul nostru când ne pierdem libertatea, și dragostea mea mi-ar aduce fericirea comună tuturor femeilor, care nu pot iubi tot timpul, fiindcă mai au și treabă și le mai apasă și necazurile existenței, suferința de a nu avea ceea ce ar dori, sau ceea ce văd că altele au… Dar eu nu trăiesc în nicio iluzie! După plecarea lui mi-e dor de el în chiar clipa despărțirii, și mi-e dor și mai tare pe măsură ce orele trec. În acest timp știu pe deplin despre ce e vorba. Mi-e dor de ochii lui, care parcă nu mă bagă în seamă, și de surâsul lui, care îi înmoaie chipul de adolescent… Să fii bărbat matur și să-ți fi păstrat și reacțiile de adolescent, pe care el nici nu le știe… Mi-e dor de râsul lui spontan și batjocoritor, prevestitor de reflecții necruțătoare, când îi fuge și sângele din obraji și se face pentru câteva clipe alb la față… E foarte rău că știu despre ce e vorba și că în caz de nenorocire n-o să am din ce mă trezi… Ce mă fac eu dacă, de pildă, mă înșeală? Din ce iluzie să-mi revin? Știu că asta nu se va întâmpla, sau, mai bine zis, știu că dacă se va întâmpla el singur va rupe cu mine înainte sau imediat după, nu-l văd purtându-se cu mine ca un trădător, dar îl văd părăsindu-mă ca să nu devină, iar eu nu mă văd pe mine pregătită cu aruncarea unei iluzii peste bord, ca să-mi ușurez soarta.. Nu am câmp de retragere, trebuie abia să mi-l caut… Nu pot, ca în cazul lui Pătrașcu, să-mi pun mâinile la ochi, să văd un număr de fapte reprobabile în comportarea lui și să mă simt foarte liniștită la gândul despărțirii… Dar de ce mă gândesc eu la astfel de lucruri și de ce inima îmi bate cuprinsă de panică? Nu e ăsta un lucru reprobabil din firea lui, că nu sunt liniștită când mă gândesc la viitor?… Din nenorocire nu, fiindcă asta îmi vine din faptul că mă simt prea fericită când e cu mine, și golul pe care mi-l lasă o scurtă despărțire mă sperie… Dimpotrivă, el e cu atât mai puțin vinovat cu cât de la început mi-a spus că trebuie să țin la el așa cum ține el la mine. «Îmi

place să nu te văd și să te iubesc», așa mi-a spus. Da, iubirea care nu se trece, pentru că se păstrează în inimă, ferită. Așa crede el! Noroc că în ultima vreme se uită în ochii mei și parcă mă întreabă: «Ei, nu e așa că acum te iubesc așa cum mă iubești tu?» Da, dar pentru cât timp? Pentru că în clipa când am vrut să fac cu el un program cum să ne petrecem împreună restul verii, această întrebare minunată din ochii lui s-a ascuns. «Tata e un om prea bătrân, mi-a răspuns când i-am propus să mergem pe la părinții lui, pe care eram curioasă să-i cunosc. Nu mai e ce-a fost el odată, e foarte bătrân…» N-am înțeles acest refuz, n-a vrut să-mi explice… «Să mergem la mare, i-am spus, eu verile mă duc la mare… Ai văzut marea?» «N-am văzut-o!» «Haidem la mare!» «Nu pot, zice, n-am bani!» Noroc că am tăcut, că nu i-am spus că am eu bani. S-a uitat la mine cu o boare de afecțiune umbrindu-i privirea. Îi plăcea că nu sunt tâmpită, că îl și înțeleg, nu numai îl iubesc. «O să strâng bani, zice, și mergem la anu'!» Și mi-a zâmbit. «Bine, i-am spus eu, atunci hai să mergem undeva la munte, la Sinaia de pildă, unde o cameră e foarte ieftină în comparație cu marea.» «Nu, zice, am fost odată la munte și nu mi-a plăcut deloc. Stațiunile astea, în loc să fie locuri de odihnă, te scârbesc pentru totdeauna cu megafoanele sau tranzistoarele pe care cine le are merge cu ele pe drum date la maximum… Îi bag în… cu tranzistoarele și cu megafoanele lor cu tot. Mai bine stăm la București…» «Nu-ți place să urci pe munte?» «Nu! Îmi plac orașele! Și cel mai frumos tot Bucureștiul mi se pare…» Avea dreptate, dar o schimbare dorește oricine, chiar dacă pleacă din odaia și cărțile lui, unde se simte bine, și se duce într-o cameră de hotel sau vilă, și trebuie să mănânce la o cantină sau restaurant, în mod obligatoriu, niște feluri de mâncare prost gătite și mizerabil servite. «Și ce să facem în București?» l-am mai întrebat. «Cum ce să facem?! s-a mirat el. Mergem la cinema!» Parcă ar fi spus: mergem în lună! Îi place cinematograful, se uită la filme cu o expresie de parcă ar uita complet că istoria aceea de pe pânză e făcută de cineva. Își revine greu din iluzia în care e prins și nu știe să discute despre filme, care e bun, care e idiot. Lui aproape toate îi spun ceva… «Bun, zic, și în afară de cinema, ce mai facem?» «Cum, zice. Ne distrăm! Ne plimbăm pe străzi…» Ce distracție grozavă, noroc că vederea lui, mergând pe străzi cu atâta încântare, mă încântă și pe mine, parcă mă întinerește, deși eu sunt cea care am cincisprezece ani mai puțin, și nu el… «Bun, zic, și după ce mergem și pe străzi, ce mai facem?» «Cum, ce mai facem?! Mergem la restaurant! Ne distrăm!» M-am uitat să văd dacă nu cumva mă lua la vale.

Mă cam lua… Dar în același timp îmi dădea de înțeles că acest formidabil program i se părea foarte atrăgător. N-avea grijă, ghiceam eu din surâsul lui ironic, orașul și timpul, așa cum le văd eu, sunt încărcate de mistere. Lasă-le așa, nu încerca să le storci dinainte surprizele… Iată, cu genul acesta de sugestii îmi scapă el mie din mâini… Și mă lasă pe urmă singură să mă gândesc la el, să doresc cu inima bătând să-l văd întorcându-se cât mai repede, prinsă parcă în jocul unei intrigi palpitante…“

Soneria zbârnâi scurt. Așa suna Niculae, fără să mai reia apăsarea. Simina lăsă la o parte cartea pe care o citea si se dădu jos să-i deschidă.

— Ei, zise ea, ai petrecut bine cu fostul tău coleg de școală?

— Excelent, zise Niculae. A cântat nevastă-sa la chitară cântece excepționale. Pe urmă el mi-a povestit cum l-au prins ei pe omul care l-a omorât pe Damian Gheorghe.

— Ei, cine l-a omorât? zise ea nu prea curioasă.

— Barcagiul, cumnatu-său, așa cum am bănuit…, răspunse Niculae așezându-se pe pat. N-am înțeles ce-a avut cu el… Adică am înțeles, dar…

Dădu din umeri, cu un aer puțin absent, cu gândurile fugindu-i în altă parte, dar într-un fel liniștit, contemplându-le detașat, cum ai contempla zborul unui cârd de păsări dintr-un salcâm în altul, fără să se îndepărteze prea mult de un anumit loc.

— Nu mai știu, continuă el, are, sau nu, omul mintea puternică?… Pecingine o avea, era inteligent și calculat și a știut în timpul anchetei să se apere foarte îndârjit și cu multă abilitate, și totuși vizita lui la cumnatu-său n-a avut, până în ultima clipă, nimic anormal. N-a premeditat uciderea…

Și Niculae îi povesti Siminei tot ceea ce se mai întâmplase și felul cum Pecingine omorâse…

— Presiunea, zise el la sfârșit, la care Damian Gheorghe supusese conștiințele celorlalți fusese respinsă de toți… Pecingine, mai slab, n-o mai suportase? Și tocmai el, cel mai slab, îl omorâse! Și din ce? Se acumulaseră și la el umiliri mortale? Tratamentul la care îi era supusă sora? Istoria cu cratița pe care el, Pecingine, urma s-o pună pe capul unei femei dacă ar vrea să ajungă la ea, cum își bătea Damian Gheorghe joc de el?

— Toate la un loc, sau poate nici una, zise Simina. Fiindcă tu mi-ai povestit și felul cum s-a purtat el cu fata aceea de la restaurant, cu care urma să se însoare. A bătut-o foarte urât și violent… Ea era gata să-l ierte, dar să-i spună ce i-a venit, ce-a avut cu ea. N-a vrut să spună. În cazul de față, văd că a spus, speculațiile tale sunt după mine străine de subiect: i-a

fost, așa cum a declarat, pur și simplu frică să nu se trezească ăla și să-l omoare cu cuțitul. Cuțitul ăsta singur e rodul imaginației lui, restul a pornit de la relațiile lui reale cu Damian Gheorghe, n-a inventat, adică, nimic…

— Ai dreptate, zise Niculae. Cine știe ce-o fi văzut… Noi am luat ca o distracție scena călăririi lui Anghel… Când din această călărire a apărut pe scenă un topor…

— Întâi că eu n-am luat-o deloc ca o distracție și al doilea cred că și aici exagerezi, zise Simina. Există astfel de coincidențe. Suntem tentați să le acordăm o semnificație fiindcă prea par rezultatul unei intuiții sau inspirații. Cred că mai degrabă scoaterea toporului afară a fost singurul mod al lui Anghel de a se răzbuna, dar într-un sens stupid… Ce și-o fi zis el, lasă, că-ți arăt eu!… Fiind în același timp foarte departe chiar de a se gândi să pună ceva în practică… Doar atât, ăla să treacă pe-acolo și văzând toporul să se sperie… Uite că a trecut și nu s-a speriat… Mai bine s-ar fi speriat…

— Îmi place cum vezi tu lucrurile, zise Niculae deodată vesel. Le vezi într-un fel liniștitor… Ai dreptate! Într-o zi a ieșit de-acolo, de la biserica de lângă castel, un mort… Nu prea mi-a căzut bine vederea lui, mai ales cortegiul, cu patru țigani care țipau din goarne atât de tare în urma lui încât voiau parcă să alunge în felul ăsta moartea care luase unul dintre noi și îl ducea la groapă. M-am apropiat de o muiere de pe uliță, simțind nevoia să aflu cine era mortul. „Câți ani avea?“ am întrebat. „Șaizeci de ani!“ zice. „Și de ce a murit?“ „Păi, zice ea fără nicio șovăire că alta ar fi cauza morții, era gras și a murit sufocat de grăsime!“ Foarte clar, nu moare nimeni degeaba. Ești gras, mori, s-a terminat. „Și, zic, cât de gras era?“ „Păi, zice ea, uite așa avea o burtă!“ Și mi-a arătat cu mâinile întinse în fața propriei ei burți: nu mai era îndoială, cu o astfel de burtă cum să trăiești? Fatalitățile mici te împing spre cele mari… Au dat peste tine, te-ai aranjat… Așa și tu… Mai bine s-ar fi speriat ăla și ar fi scăpat…

— Păi nu?! zise Simina. Mie totdeauna mi-e frică să nu trec chiar eu pe sub acea streașină de pe care urmează să se desprindă și să-mi cadă în cap o cărămidă. Se zice că suntem vinovați. Nu trebuia să fim în acel moment în acel loc…

IX

Dar anumite cuvinte de ce le spunem, contrar voinței noastre, când nu au, ca în cazul unei astfel de cărămizi, un caracter imprevizibil? Vin de la noi, și am putea să le controlăm…

— Ești tu chiar atât de liniștit, Niculae, pe cât pari? zise Simina a doua zi la masă, când Niculae se arăta parcă prea nepăsător, nu numai cu ea, dar parcă și cu sine.

În realitate, Niculae intrase în concediu de câteva zile și se gândea, dar fără să-i spună ei, dacă într-adevăr n-ar fi mai bine să se ducă câteva zile pe-acasă, pe la țară. Tatăl său, după cum îi scria Ilinca, începuse să se miște mai greu, deși nu suferea de nimic. Acest gând îl durea. „Am să mă duc în septembrie să-l văd, hotărî el. Dar n-o iau și pe Simina, m-ar întreba cine e, când ei știu că cu Marioara am eu un copil… O consideră nevasta mea…“

— Ce spui tu? se adresă el Siminei.

— La ce te gândești? zise ea. Și să nu-mi spui istoria cu măgarul și cu orătăniile din curte, asta m-a amuzat anul trecut…

— Văd eu că mă iubești mai puțin ca anul trecut, răspunse Niculae.

— Te gândești tu chiar la mine? reluă ea parcă prinsă de o surzenie ciudată. În zilele noastre oamenii nu mai găsesc în dragoste o soluție a ambițiilor lor, fiindcă ei nu mai aleargă acum după fericire, ci după altceva…

— Ei, după ce?! zise Niculae.

— De pildă tu, care zici că mă iubești, și eu știu că mă iubești, te împaci tu cu gândul că te-ai născut să cultivi o grădină? Chiar?!

— Hm! făcu Niculae. De ce nu? Crezi că e puțin lucru? Nu spunea Voltaire că fiecare să-și îngrijească grădina?

— Unde spune Voltaire chestia asta?

— Nu mai știu, că nu țin minte romanele pe care le citesc. Într-un roman, la sfârșit, după ce eroul trece prin tot felul de peripeții, ajunge la concluzia asta.

— Ești foarte șmecher, zise ea. Nu mai știu ce să-ți spun. Ar trebui să mă bucur… Așa este, mi-aduc și eu aminte că Voltaire îl împinge pe un erou de-al său la concluzia asta. Și Faust, în partea a doua, seacă o mlaștină și te pomenești cu el că spune aceeași prostie: Clipă, oprește-te! Sunt fericit! De ce, mă rog, era fericit?

— De ce să nu fie?! zise Niculae.

— De ce să nu fie? Câți inși nu seacă mlaștini și nu-și îngrijesc grădinile? Ei bine, sunt fericiți? În realitate, conștiința le e mâncată de gărgărițe…

— Ce e cu tine? zise Niculae râzând. Cum poți să pui problema atât de simplist?

— De ce? se miră Simina. Te simți strivit de autorități?

— Eu mai puțin decât tine, fiindcă le cunosc mai puțin. Dar nu văd de ce n-ar avea dreptate Voltaire și Goethe! Ce dracu caută în conștiința mea gărgărițele? Fiindcă faci aluzie și la mine, și eu lucrez într-o grădină… Ce gărgărițe? Care gărgărițe? Ai vrut să spui gărgăuni?

— Nu, am vrut să mă refer la ceva care roade… Îi roade ceva!

— Ce să-i roadă! protestă Niculae total nedumerit. O grădină la care lucrezi e un lucru cert și frumos, iar un lac secat e o ispravă care nu se poate compara cu nimic. E vorba, probabil, de o mlaștină dăunătoare, fiindcă secarea unui lac în zilele noastre, prin preajma Dunării, s-a dovedit o catastrofă… Erau bălți care dădeau pește și cineva s-a gândit că e mai rentabil să fie redate agriculturii. Le-au redat, dar apa continuă să mustească pe dedesubt și nu mai sunt bune acum nici de agricultură, nici de pește…

— De pildă, zise Simina, chiar exemplul ăsta arată că un astfel de lucru nu e deloc atât de cert și de frumos pe cât pare. Nu mai trăim în idilismul agricol din secolele trecute, în care au gândit Voltaire și Goethe, acuma te dă afară din grădină cu două picioare în spate, mi-a scris tataie că le-a luat grădina, că depășise suprafața permisă și că nu mai au dreptul la ea… Se vaită, ca și când noi am putea face ceva… Nici măcar nu mai ai timp, ca în ***Livada cu vișini***, să te lamentezi și să-ți pui speranța în viitor…

— Chiar gândești asta? Ești tu așa de pesimistă? zise el parcă indiferent, totuși curios.

— Eu știu?… răspunse ea reflectând. Poate că da… Nu uita că m-am născut și am copilărit sub bombe. Mama spune că presimțeam cu cel puțin o oră apropierea avioanelor și când sunau sirenele noi eram demult în adăpost. Se mirau toți de unde știam… Aveam patru ani… Dar să nu ne îndepărtăm de la subiect… Nu, Niculae, de când oamenii au descoperit că puterea nu e de origine divină, de-atunci nu mai au stare… Nu le mai arde nici de grădini, nici de secarea mlaștinilor. Vroiam să spun că activitatea asta, care altfel vorbind e mai eficace decât în secolele trecute, o fac cu gândul aiurea, demult nu le mai ajunge să simtă, cum zici tu, că ceea ce fac

ei e mare ispravă… Părerea mea e că nu se explică altfel miturile primitive și barbare din secolul nostru, pe care ei le-au sprijinit și care au dus pe urmă, împotriva voinței lor, bineînțeles, când era prea târziu, la ucideri pe scară uriașă, decât prin faptul că oamenii în general s-au săturat să culeagă omizile de prin pomi și au adulmecat vânturile aspre ale istoriei care le-a trezit apetituri amețitoare… Mi-a povestit cineva ieri la telefon despre unul care a fost ținut ani de zile prin închisori și torturat să spună ce nu știa… A rezistat, adică n-a murit, și în cele din urmă a fost scos de-acolo și reabilitat. A fost chemat de un șef mare… C-o fi, c-o păți, că n-au vrut, a încercat acest șef să-i explice, dar ăsta îi pune așa mâna pe picior, și râzând zice: „Lasă, mă Ghiță, nu e nimic, așa e politica, ce-a fost a trecut"… „Ei și, zice acel șef bucuros că omul nu-și pierduse firea după atâția ani de închisoare, să-ți dăm acuma și ție o slujbă… Ce vrei să te facem?"… „Mă Ghiță, zice, mie mi-au plăcut totdeauna sporturile. Faceți-mă președinte al Federației sportive…" L-au făcut. Ăsta era rapidist și n-a trecut mult și a avut loc un meci de competiție între această echipă și alta; din primele minute echipa lui favorită a și încasat un gol. Înfuriat la culme, președintele Federației, care asista bineînțeles la meci, a sărit jos din tribună, s-a repezit la arbitru cu pumnii, l-a bătut până l-a lăsat lat, pe urmă i-a luat fluierul din mână și a început să arbitreze el meciul… Bineînțeles că Ghiță ăla a auzit și l-a dat afară…

— Colosal, zise el. Ei, și ce găsești tu rău aici? Oameni ca ăștia te fac nu pesimist, ci dimpotrivă, îți mai descrețesc fruntea… Am citit și eu de una care tot așa a stat ani de zile închisă, și pe urmă când a ieșit, ce crezi c-a făcut? A scris o carte, ***Tinerețea lui Karl Marx***… Asta te mai reconfortează! Bem o cafea?

— Bem, zise Simina, hai în bucătărie.

Dar nu se părea că ei îi descrețeau fruntea sau o reconfortau astfel de oameni. „Lasă, că te scot eu pe tine din starea ta", parcă spunea expresia chipului ei, al cărei înțeles nu era știut nici de ea.

— Asfințiturile tale de pe câmp, reluă Simina, nu ți-au mai plăcut nici ție, singur le-ai nimicit, și acuma nu mai știi ce să mai faci și rătăcești în grădina ta în care ai nimerit din întâmplare, de la un pom la altul, și te legeni în iluzia că viața ta e în ordine și că activitatea ta are un sens. Ce sens? Să-l fi împiedicat pe Damian Gheorghe s-o violeze pe doamna Anghel? În realitate cineva trebuie să plătească pentru excluderea ta, și atunci, da, sensul întrerupt ar fi reluat. Faptul că tu întorci spatele acestui

sens să știi că nu duce nicăieri… Unde duce? Că intră peste tine un ucigaș cu toporișca în mână?

— Te contrazici, zise Niculae. Are sau n-are sens îngrijirea unei grădini din punctul de vedere al importanței ei pentru ceilalți? Trebuie să-mi răspunzi prin da sau nu.

— Nu mai are, Niculae. Tu trebuie să întrevezi soluția care să-ți explice pentru ce visul tău s-a spulberat. Grădina nu-ți va da răspuns la această întrebare.

— La ce vis te referi? Era o eroare, zise Niculae începând să fie atent la discuție. Acel vis urmărea să dea oamenilor fericirea cu sila… Nu-mi pare rău după el, cu toate că întrevăd ce vrei să spui, că oamenilor nu numai că le displace acest lucru, dar fiecare visează cum să-i silească pe ceilalți să fie fericiți… Și că acest adevăr e deziluzia mea, de care n-o să pot să scap decât dacă intru iarăși în luptă, cu scopul să-i dezvăț de acest nărav… Și de ce ar trebui să fac eu pe profetul? Fiindcă odată o șopârlă mi-a confirmat că m-am născut să aduc oamenilor o nouă religie? Am văzut unde m-a dus această credință.

— Da, dar ești un om al timpului pe care îl trăiești, zise Simina. Ai fost atins. Crezi că ai scăpat, că nu le semeni? Ca să redevii normal și viața ta să aibă un sens ar trebui să învingi decepția și să revii asupra credinței. Nu credința a fost rea, ci faptul că ai fost silit din pricina unei înfrângeri s-o părăsești. Revino la ceea ce ai gândit tu atunci când erai mic și pe urmă ai să vezi tu ce-ai să faci!

— Știi ce?! exclamă el deodată. Ce-ai spus tu acuma nu e rău deloc. M-ai prins. Am încercat cât am putut să te împiedic să dai de acest secret al vieții mele. Așa gândesc si eu, nu grădina îmi dă vreun sens, ci această amintire fără moarte. Nu știu dacă o să ajung sau nu să întemeiez o nouă religie, dar mi-e totdeauna atât de plăcut să mă gândesc! Totdeauna, când merg, când mă duc cu tine la cinematograf sau ne plimbăm pe străzi, când sunt singur printre oameni, când sunt singur în odaia mea, înainte de a adormi… E un vis, o lumină… Acuma înțelegi? Activitatea la care faci tu aluzie că m-ar obseda e ceva brutal, care nu atât că mă sperie, că nu sunt fricos din fire, dar eșecul în ea zdruncină foarte tare și greu îți revii… Mi-ar trebui o credință de șoc, care să mă apere… Îmi lipsește această a doua credință… Am căutat-o cu toată bunăvoința, fiindcă trebuie să știi că mi s-a propus îndată ce mi-am luat examenul final să încep să activez din nou într-un activ de partid regional, dar n-am găsit în mine platoșa unei credințe mai

puțin intime decât cea pe care o păstrez din copilărie și pe care trebuie să știi că cu greu mi-am regăsit-o în acei ani de început când munceam pământul ca simplu zilier… Numai tu ai reușit să faci să rămână în urmă, undeva într-o amintire, care, deși nu se șterge, nu mai joacă în viața mea niciun rol, prima mea iubire, pe care de asemeni o păstram în mine ca pe unica iubire, și alta nu mai îmi trebuia. Tu ești ceva deosebit. Ești una din ființele cele mai sincere pe care le-am cunoscut eu vreodată… Ileana m-a iubit, dar nu era sinceră, mă iubea pe mine, dar repede s-a dus după un popă când între noi a apărut un obstacol…

Presupun că îl cunoștea mai dinainte pe acest popă… Eu n-am fost decât ultima ei dragoste înainte de măritiș, care e drept că s-a dovedit și singura, dar ea n-a descoperit acest lucru decât când era prea târziu, fiindcă gândul ei când ne iubeam noi doi nu era întreg lângă mine… Vezi, unul din adevărurile vieții mele s-a modificat… Nu mai cred că mi-ajunge o singură iubire… Dar despre credința pe care am avut-o eu când am cunoscut odată un notar, rămân neschimbat, mi-ajunge o singură încercare de a schimba lumea…

— Te înțeleg mai bine, zise Simina, îți văd mai clar harta ta interioară… Și totuși… O umbră a unui gând al tău stă între noi… treci tu cu vederea pe deplin conștient peste faptul că te-au exclus?

— Asta e mai degrabă o obsesie a ta decât a mea.

— Da, pentru că nu ești omul obișnuit care te crezi. Acum ai reușit ceva, ești inginer… Ei bine, și pe urmă? Singur spui că îți lipsește o credință de șoc… Înseamnă că dorința de a-ți juca rolul există… Ți-e așa de frică de un nou eșec? Nu uita că acum ești ceea ce ești și un nou eșec nu te-ar mai trimite în patru labe să dai cu târnăcopul…

— Conștiința asta n-am avut-o niciodată, că eșecul ar consta în a munci pământul, zise Niculae semeț, cu privirea mereu sticlind de nepăsare. Dar ai dreptate, un nou eșec poate că nu m-ar mai zdruncina așa rău…

— Înțelegi, Niculae, reluă ea cu o patimă stranie, nu-mi place să cred că iubesc un bărbat care nu luptă cu destinul!

În clipa următoare ea gândi: „Doamne-Dumnezeule, ce prostie am spus… Același lucru i l-am reproșat și lui Pătrașcu, de-aia m-am despărțit de el… Acum trebuie să mă stăpânesc, să nu retractez nimic, să nu-i atrag atenția asupra catastrofei care mi-a ieșit din gură… El e de vină… Mi-a spus că sunt o ființă deosebită, cea mai sinceră pe care a cunoscut-o vreodată… Sinceră… Sinceră… Vai de mine, dacă o să înțeleagă din ce-am

spus că e un bărbat laș… Biata de mine, am pățit-o, iată-l că chiar a și înțeles… S-a făcut palid…“

Așa era… Și după câteva clipe lungi de tăcere el avu deodată un surâs… Pe paloarea trăsăturilor surâsul acesta semăna cu al unui mort, care din racla sa deodată ar rânji la ceilalți, care l-ar jeli convențional…

— Mâine trebuie să plec la Sinaia, la sera de-acolo, șopti el. Am treabă mai multe zile… Așa că n-o să ne mai vedem…

Cuvinte nefirești, în firescul lor, spuse fără să se mai uite la ea, confirmându-i astfel că ea nu se înșela, că îl lovise și că el avea acum să se despartă de ea… „N-o să ne mai vedem“, zisese el, fără să adauge: „până mă întorc“… Nu, n-o să ne mai vedem, pur și simplu. Ce prăpăstii în care poți să cazi ascund cuvintele! Ce curse! „Și ar fi trebuit să-mi dau seama că tot discutând despre lipsa de sens a grădinilor, îl jignesc și că de la jignire ajung la negarea ființei lui… Dacă eu o să încerc acum să dreg ceva, va fi și mai rău… Dar trebuie să încerc…“

— Niculae, șopti ea, pe deplin liniștită, ferindu-se însă și ea să se uite la el, ai dreptate să te simți acuma străin de mine… Cuvintele nu sunt o glumă. Dar oricât de atent ai fi poți cădea în plasa lor și să spui lucruri pe care în realitate nici nu le gândești. Așa am căzut eu acuma, dar să știi că am și sărit alături. Mi-a trecut amețeala pe care mi-a provocat-o afirmația ta că aș fi cea mai sinceră dintre ființele pe care le-ai cunoscut tu… Numai marii pirați ai cuvintelor simt primejdia care te paște după ce ți se spun astfel de lucruri. Ei nu cad în plasă… Nu sunt decât o biată artistă care nu știe să se exprime decât cu ajutorul culorilor… Nu lua în seamă ceea ce îmi iese la un moment dat din gură.

El nu răspunse nimic. Da, era adevărat ceea ce spunea ea, se ghicea parcă sub paloarea sa meditativă, dar ea trebuia să aibă acum la îndemână un adevăr al ființei lui contrariu celui descoperit de ea mai înainte și mai puternic, pentru ca el să poată trece peste ceea ce i se spusese. Or, exista un astfel de adevăr?

— Totul e să nu uităm impresia dintâi pe care ne-o face viața unui om, zise ea. Acolo e adevărul. Speculațiile pe care suntem ispitiți să le facem pe urmă în tot felul de discuții n-au nicio valoare. Am uitat pur și simplu că unui om care se află într-o situație tragică, prin condiția și nu prin actele sale, abia dacă îi ajung puterile să se țină în viață, și că n-are niciun sens să-l facem responsabil pe el de această condiție, din moment ce datele care îl țin astfel prizonier nu sunt ale lui, ci ale lumii, care e mai puternică decât

el… Ori, nefiind eu în situația ta, m-am pomenit deodată că am înțeles-o greșit. Ce prostie! Din lupta ta cu destinul ai și ieșit învingător, n-am să mai uit niciodată: ai fost lovit, te-ai ridicat și ai reușit să nu urăști pe nimeni, adică să nu fii mic, așa cum păreai în ochii altora. Acum ești un om liber, sau mai bine zis eliberat, ai dreptul să iubești și să fii fericit chiar dacă între trecutul și viitorul tău e un joc, cum mi-ai spus… Ți-amintești? „Îmi dau seama că viața mea înseamnă chiar acest joc între trecut și viitor, care e anormal la vârsta mea…“ Situația ta grea constă în faptul că tu eviți să te gândești la viitor, și atunci apare în tine, prea devreme pentru anii tăi, trecutul, ca un mare semn de întrebare, pe care eu n-aș zice că te prefaci că nu-l vezi, dar ce răspuns să-i dai?! Tu ești un om care cunoaște două lumi, le cunoști bine, în amândouă ai trăit experiențe decisive… Prezența acestor două lumi în conștiința ta trebuie ținută în echilibru, căutând însă să te pregătești pentru momentul când acest echilibru ar fi amenințat… Asta m-a făcut să spun adineauri o prostie… Nu mi-am dat seama că tocmai de la tine, și nu de la mine, știu că ești pe deplin conștient de ceea ce îți poate amenința acest echilibru!

Puterea unei idei se aseamănă însă uneori cu aceea a unui virus când pune primul stăpânire pe un centru vital… A ocupat tot locul și nu mai poate fi clintit de acolo de niciun fel de antidot… Se vedea că Niculae o asculta pe Simina cu toată atenția, dar n-o mai putea urmări, în timp ce înstrăinarea câștiga pe chipul lui tot mai mult teren. Când ea termină, el se ridică hotărât în picioare, se îndreptă spre ușă și plecă fără să-și ia la revedere, să dea bună ziua… Ea însă nu acceptă această comportare, se luă după el, îi ieși înainte și îi tăie drumul, încleștându-și brațul de bara mică de metal care însoțea treptele până jos.

— Pentru tine nu e demn să pleci în felul ăsta, îi șopti ea. Nu m-ai iubit destul ca să nu mă chinuiești despărțindu-te astfel de mine?

— Iartă-mă, murmură Niculae. Dar ți-am spus, n-o să ne mai vedem.

— Ce e asta, n-o să ne mai vedem? N-o să ne mai vedem deloc? - Da.

— Și numai atât ai să-mi spui? Te rog să te întorci. Am eu să-ți spun ceva.

— Ai spus… Te-am ascultat… E o iluzie! Cu cât vorbim mai mult, cu atât e mai rău, ne înstrăinăm mai tare! Eu nu doresc acest lucru.

— Nu dorești să fim străini?

— Nu.

— Și totuși mă părăsești ?

— Tocmai de aceea. Ea se înfrigură brusc:

— Stai puțin să te însoțesc, zise ea cu o afecțiune intensă și smintită în glas, pe care o au toți cei părăsiți, de spaima care i-a cuprins și pe care n-o pot suporta. Dar întorcându-se îmbrăcată și mergând alături de el, își mai veni în fire și făcu exact ce era necesar să facă, adică tăcu luând acum cunoștință în liniște de ceea ce i se întâmpla. „Credeam că îl cunosc, gândi ea, și uite ce reacție are. Dacă mie mi-ar fi spus cineva ceea ce i-am spus eu lui după, ași fi înțeles, fiindcă am fost inspirată, i-am arătat cum poate fi luminată pieziș o idee și făcută să arate catastrofică, în timp ce înfățișarea ei adevărată e alta. Dar eu am uitat că nu mă aflu printre artiști, și că la ei, la oamenii neartiști, o anumită idee care privește persoana lor poate da naștere la o reacție cu totul neașteptată. Și așa și este, ideile suntem noi și viața noastră, lovim în ele, lovim în carne vie… Ce să fac eu cu el? Cum să-l conving… Adică ce să-l conving… Poți să-l omori, și nu-l convingi că în dragoste o idee e inferioară unui sentiment, că mi-e drag și că n-ar trebui să se creadă regele Angliei, că i-am spus o prostie, că nu luptă cu destinul… La urma urmei, ia stai puțin, nu e adevărat?! Ba e chiar adevărat, drumurile lui sunt altele decât cele pe care calcă acuma, și atunci de ce această figură palidă și cruntă, ca și când Alteța-sa Serenisimă, Niculae Moromete, a fost jignită de moarte și își repudiază pentru totdeauna iubita nedemnă! ? Ei, nu mai spune! Chiar așa, nedemnă? Nedemn ești tu și află că îmi pun bucuroasă iscălitura pe această despărțire dacă după un sfert de oră de mers cu mine alături nu dai niciun semn că ți-ai adus aminte că mă iubești și să-ți ceri scuze pentru purtarea ta…“

Și Simina se uită la ceas. Sfertul de oră însă trecu zadarnic; se opri în mijlocul trotuarului luminat de soare.

— Adio! îi spuse ea.

— Adio, Simina, răspunse Niculae răgușit de atâta tăcere, dar parcă mirat că ea mai era încă acolo și îi mai vorbise.

X

Întoarsă acasă, însă, Simina nu mai avea deloc înfățișarea celei care gândise cu câteva minute mai înainte, foarte sigură pe ea, că își pune bucuroasă iscălitura pe această despărțire. Arăta uimită, o uimire extremă. Stătea pe pat, se uita afară pe fereastră și nu-și revenea din această uluire care, dimpotrivă, pe măsură ce timpul se scurgea, o copleșea în loc s-o

părăsească. „N-aşi zice, gândea ea, că s-a despărţit el de mine, ci mai degrabă mă împinge pe mine să mă despart de el, fără ca totuşi să-mi lase o speranţă că va reveni dacă îl aştept. Atunci ce să fac? Să-l aştept aşa, fără speranţă? Sau să mă despart de el? Fiindcă de mă despart de el, despărţită rămân, chiar dacă el se mai întoarce. Pentru că el n-are ştiinţa să treacă peste un astfel de obstacol, cum ar fi o hotărâre de-a mea de a rupe cu el pentru totdeauna. Şi, cu toate astea, cum să aflu eu dacă mă iubeşte sau nu, dacă nu în acest fel, adică scoţându-l din inima mea? N-are decât pe urmă să lupte să intre iar, dacă mă iubeşte şi, dacă nu poate, cu atât mai bine! Înseamnă că am pornit-o greşit şi că nu trebuie să suport eu povara acestei iubiri! De ce s-o suport? Ca să întreţin o flacără mai mică?… Şi dacă nu flacăra e mică, ci vanitatea lui e mare? E adevărat că i-am spus ceva grav, şi nenorocirea e că în astfel de afirmaţii e pe urmă foarte greu să mai separi ceea ce e real de ceea ce e prostie din partea celui dus de sinceritate prea departe, ei şi? E foarte greu, dar nu imposibil, nu trebuia să stea prea aproape de mine până într-atât încât să acorde o importanţă exagerată spuselor mele şi să plece… Mai bine îmi cârpea una şi rămânea! Aşa, ce să fac?! Nu pot să mă despart de el! Nu pot decât să sufăr şi să aştept!… Şi dacă nu mai vine? Sau dacă mă face să-l aştept un an?… Ştiu eu de ce i-am spus să iasă din grădină, de ce l-am lovit aşa tare! A învăţat să-i placă singurătatea cu care mă ameninţă pe mine tot timpul… Trebuie să fiu atentă la fiecare mişcare a sprâncenelor lui: Ei? Nu cumva? Ce s-a întâmplat? Ce nu merge?… E drept că în ultimele săptămâni, de când i-a fost omorât un om, parcă a renunţat la această singurătate, dar iată cât de tare m-am înşelat! Dacă n-ar avea acest refugiu… Dacă singurul lui refugiu aşi fi eu… Ce-aşi mai vedea! Ce spectacole fascinante, de încercări de fugă, care ar eşua prin întoarceri… L-aşi învăţa eu minte să mai mă facă să tremur ieşindu-i înainte pe scări şi barându-i drumul… Săraca de mine… N-aşi fi în stare să-l fac să sufere… Nu e genul meu… Prefer să sufăr decât să fac din dragostea mea un câmp plin de curse pentru omul pe care îl iubesc. Ce plăcere ar fi să-l văd căzând în ele? Femeia care savurează astfel de suferinţe nu iubeşte… În afară de cazul când e vorba de răzbunări împotriva unuia care şi el procedează la fel… Dragoste de ţigani… Nu mă interesează!… Niculae nu e dintre ei… Totuşi, singurătatea care îi place în adâncul sufletului îl face fără voia lui intratabil… Nu ştie că dragostea e supusă încercărilor, care e adevărat că îi turbură din puritate, dar în schimb o întăreşte prin adaosul de suferinţă pe care păcatele noastre, prostia, trădarea, minciuna, le provoacă

celuilalt… Nu poți păstra neatins primul sentiment și să trăiești pe socoteala lui o viață… Recunosc că el e în stare să se despartă numai să-l păstreze așa cum a fost… Și eu mă gândesc dacă îmi va mai bate vreodată inima așa tare ca în seara aceea când am știut sigur că îl voi găsi în atelier și cum am intrat și l-am și găsit, dormind cu fața în jos și cu capul pe brațe… S-ar putea să nu-mi mai bată, dar chiar dacă restul n-ar mai fi decât o ispășire a acelei clipe, și tot aşi sfida această ispășire pe care viitorul hapsân mi-ar pune-o deoparte. Suferința are uneori dulceața fericirii… Cu condiția să nu ispășesc singură. Fiindcă atunci resping totul… Nu voi păstra din ceea ce m-a făcut fericită nimic! Ca o răzbunare împotriva lașității celui care m-ar părăsi, chiar păstrându-mă în inimă! Mă păstrează în inima lui! Ei, na! Și întrucât chestia asta îmi schimbă mie steaua mea părăsită? Trebuie să-i spun asta lui Niculae, să știe, și în singurătatea lui să nu-și facă nicio iluzie că inima mea va mai bate vreodată pentru el…

Căci chipul tău îl văd în orice floare
Și-mi amintesc de prima sărutare…

Ei bine, nu-mi amintesc! Nu voi veni la tine, cum mi-ai povestit tu de acea Ileana măritată cu acel popă, care se urca pe ea cu izmenele pe el, în timp ce ea își amintea că un băiat îi sărutase odată, pe câmp, într-o covergă, și mâinile și picioarele, și să mă rog de tine să mă iei, părăsindu-mi casa și copiii. Nu la tine aşi veni dacă mi-ar fi atât de rău, aşi şti la fel de bine ca tine, dacă nu mai bine, ce să fac cu singurătatea… E bizar, cu cât mai puternice îmi sunt argumentele, cu atât mai tare mi se înmoaie inima. Mi-e dor de el… Înseamnă că sunt blestemată, trebuie să mă duc să-l caut… Dar dacă sunt atât de legată de el, înseamnă că nici el nu mai e liber!… E sigură această gândire a mea? Fiindcă atunci de ce aşi alerga eu ca o oarbă pe urmele lui? Nu știu… trebuie să alerg…“

Dar cât de încrezători sunt cei care urmează să fie din nou loviți! Simina ajunse la castel înaintea lui Niculae, luă un taxi și îl aşteptă aproape două ore pe aleea de la intrare până când îl văzu apărând pe poartă. El o zări, dar nu-i dădu niciun semn, în timp ce pe chip îi apăruse o expresie pe care nu i-o cunoștea: era o răutate, batjocoritoare și mărginită, însoțită de un soi de jubilațiune pe care o observăm adesea la proști, când cred ei că au descoperit ceva de care alții i-ar socoti incapabili, în timp ce ei, vezi, ei sunt capabili! Era clar că pe drum se întâmplase ceva cu el… Intrigată, dar și cu o umbră de neliniște în priviri, care se adăuga la cea cu care pornise de acasă, Simina intră după el în odaie și se aşeză pe scaun. Niculae avea aerul

că lui nu-i spune nimic această venire a ei după el față de ceea ce descoperise el între timp.

— Așa deci, zise sarcastic și cu privirea aproape înverzită de acea jubilațiune a lui interioară, a cărei cauză se pare că ștersese cu buretele ca pe ceva copilăresc motivul dinainte al despărțirii de ea. Eu o iubesc și gândul meu e numai la ea, și în timpul ăsta ea se consolează cu fostul ei bărbat. Dar puteai cu oricare altul, la urma urmei erai liberă, nici eu nu mai știam atunci când te-am gonit chiar de-acolo de pe scaunul pe care stai dacă între noi va mai fi vreodată ceva în viitor. De-aia și când mi-ai spus că ești măritată, nici nu m-am mirat. Dar să vii și să-mi spui mie că așa și pe dincolo, de, vezi, mă persecută unul, geniul meu cel rău, un pictor foaaarte talentat… Și plângi… Și pe urmă iar plângi… Și din nou i se schimonosește fața și iar varsă lacrimi de crocodil peste un trecut nedemn… Cu fostul bărbat… Asta e ceva, așa, de neînchipuit… Și eu, care mă întrebam: Mă, ce-o fi având?!

Și zicând acestea își izbi fruntea cu palma, ca și când ideea aceasta l-ar fi trăsnit de uluire că putuse fi atât de nătărău… Rămase apoi mut, ca și când i-ar fi pierit și graiul de la Dumnezeu…

— Neghiobule, zise atunci Simina cu un soi de deznădejde neînfricată, plină de hotărâre, chiar dacă ar fi adevărat ce ți-a trăsnit ție prin cap, și tot nu trebuie să ai aerul ăsta de satisfacție neroadă că ți-ai prins iubita cu o minciună. Nu ți-e rușine? În primul rând iubita nu trebuie prinsă, fiindcă altfel de ce o mai iubești? Ce-a făcut ea înainte, dacă a făcut, ce te privește?

— Pleacă, mârâi Niculae. Pleacă imediat! Nici să nu te mai văd! Între noi totul s-a sfârșit, pentru totdeauna… Și eu, continuă el ca în fața cuiva care i-ar fi ascultat pe amândoi, care am crezut că ești ființa cea mai sinceră din câte am cunoscut… Puteai să-mi spui, nu să mă faci să cred că acele lacrimi erau din dragoste pentru mine, de fericire că ne-am regăsit… Da' puteai să nu plângi, că nu te învinuia nimeni! nu să pui la baza unei iubiri o minciună urâtă, care pătează totul…

— Pătează numai prostia care a pus stăpânire pe tine, prostie pe care nici eu n-am putut să-mi imaginez că o să joace un rol atât de mare în viața ta. Ți-nchipui, m-ași fi ferit și eu de tine… Și acum să vedem ce minciună ași fi pus eu la baza acestei iubiri. Ce? Că am plâns? Am să-ți spun de ce. Felul cum m-ai oprit tu pe alee, cu totul neserios în primele clipe (am crezut că ai pur și simplu nevoie de o femeie, sub imperiul unei stări trecătoare), a avut pe urmă pentru mine, în ceasurile care au urmat, efecte foarte rele. Am

văzut că cu adevărat tu ai lăsat să treacă un an între noi ca să uiți întâmplarea aceea cu scriitorul pe care credeai totuși în sinea ta că n-ai să poți s-o uiți, și ai descoperit deodată, văzându-mă, că ai uitat-o. Cum poți să fii atât de mic și să crezi că în clipele acelea nu m-a copleșit bucuria? Dacă așa gândești tu cu adevărat, atunci ai dreptate, totul s-a terminat între noi…

— Ce să cred, Simina? zise el de astă dată liniștit. Știu totul. Anul trecut, după ce ne-am despărțit noi, te-ai întors la fostul tău bărbat, la Pătrașcu. El e pictorul care te persecuta, care îți spunea că n-ai talent… Știu totul. Nu vezi?

— Nu văd nimic, zise Simina, dând din umeri. Mă mir cum a putut să mijească așa ceva în capul tău. Când s-a întâmplat?

— Când s-a întâmplat!? mârâi Niculae. Simplu: pe drum! Mi-a căzut fișa! E dată în p… mă-sii fișa asta, stă acolo în creier ani de zile și pe urmă deodată clic! a picat…

— Și ești foarte mândru de chestia asta! Ești stupid, e o fișă falsă, ești mai bătrân ca mine și ar trebui să știi asta: există și false revelații!

— Simina, ce să mai vorbim, nu mai avem ce ne spune, zise Niculae cu o convingere cu atât mai mare cu cât agresivitatea care îi ascuțise într-adevăr la început cuvintele cu care o întâmpinase pe Simina acum se împrăștiase, și glasul lui era foarte firesc, asemeni celui căruia i s-a dezvăluit fără putința de a se înșela un adevăr crud și suficient de clar ca să te liniștească de tot… De la indignare ajunsese la nepăsarea calmă. Te rog să mă ierți, adăugă el, trecând parcă acum la detalii lipsite de importanță, dar necesare de pus la punct, că nu te-am primit cum se cuvine la poartă. Ai fost totuși iubita mea, și gestul de-a nu te lăsa pe tine s-o iei prima înainte e nedemn…

— Bine, văd și eu că nu mai e nimic de făcut cu tine, zise Simina, mai liniștită în acea clipă, când lucrurile luaseră o întorsătură gravă, decât înainte, când nu se pusese între ei decât o simplă jignire.

XI

Așadar, ceea ce aflase el era grav. Era pentru el, nu pentru ea… Trei bărbați cunoscuse, unul cu care se măritase, o bătea și o desconsidera ca pictoriță, al doilea o iubise, dar într-un anumit moment o trăsese cu banul, un golan, iar al treilea, cel din fața ei, râsese de ea… pentru ceea ce i se întâmplase ei, după ce el râsese… Ce stupid! Dacă ar fi doar gelos! Dar e și

nătărău. Oricum, dragostea ei se încheia, el o părăsea, de astă dată de tot, nu mai era nicio îndoială… Așa era, de aceea plânsese, fiindcă i se întâmplase între timp ceva urât, dar nu fiindcă s-ar fi simțit vinovată… „Ce-ar fi să-i spun cum s-au petrecut lucrurile și pe urmă să plec? gândi ea. Am o idee: așa cum am revenit la el, deși a râs de mine, așa am revenit atunci pentru o clipă la Pătrașcu. E adevărat că e foarte urât să te întorci fără convingere la fostul tău bărbat, fie și numai pentru o clipă, dar asta e urât în raport cu ceva, cu o prezentă sau viitoare dragoste. Ori eu, atunci, când a intrat Pătrașcu în camera mea de la castel, și m-a găsit singură, eram foarte deprimată și atenția mea slăbise, nu mai vedeam în viața mea, pentru mine, nicio dragoste… În asemenea împrejurări o femeie plătește aproape conștient prostia sau nenorocirea de-a fi avut în trecutul ei un astfel de bărbat, și nu altul, pune întâmplarea în contul relelor dinainte, cedează, pe urmă se îngrețoșează și uită… Unde are, însă, Niculae dreptate e ca pe urmă am rămas legată de Pătrașcu prin ranchiună și ură. Aici m-a prins, nu trebuia să-i povestesc eu lui că există în viața mea un pictor care mă persecută și mă înjosește. Bineînțeles, sinceritatea, adică prostia, trebuia să se adauge la slăbiciune și trădare… Nu puteam să tac din gură? La ce-mi folosește mie acum că el a crezut câtva timp despre mine că sunt cea mai sinceră ființă pe care a cunoscut-o? Dar de ce să-i fac eu lui mărturisiri complete? Iată o nouă prostie care îmi trece prin cap. În realitate, totul se poate nega din moment ce sunt nevinovată… E clar, Pătrașcu l-a întâlnit probabil în drum, după ce a plecat de la mine și, ca un mizerabil, cine știe ce i-a povestit… Ce coincidență nenorocită, a căzut tocmai când el vroia deja, sau în orice caz era sub imperiul unei idei de despărțire, dar așa se întâmplă totdeauna, ca împrejurările să nu te cruțe, ci să te apese ca și când ar fi în mod diabolic aranjate de cineva… Ei și? Ar înțelege Niculae că el mă lovise prea tare ca să mai sper într-o întoarcere a lui? Și atunci ce rost au destăinuirile? Dimpotrivă, trebuie să-i strecor în suflet îndoiala unei intrigi în care a căzut și s-o fac atât de bine încât să simtă și el pentru prima dată în viață că singurătatea nu e pentru el un refugiu, ci un loc otrăvit… Cum mă știe sinceră, o să creadă măcar jumătate, dacă nu tot ce-am să-i spun. Dacă în prima clipă va rânji și nu va crede, o să-l roadă după ce o să plec…“

— Uite, Niculae, ultimele mele cuvinte și hotărârea mea de a mă despărți de tine, care coincide cu a ta, zise Simina. Văd că îți vine să sari într-un picior fiindcă îți închipui tu că ai descoperit nu știu ce pată în trecutul meu… N-ai descoperit nimic… Dar acum nu te mai iert eu, ai căzut

prea jos în ochii mei… Am plâns și am tremurat pentru tine și iată cum sunt judecată. Ți-a șoptit la ureche cine știe ce ticălos ceva josnic… Nu mă mir, fostul meu bărbat chiar e un astfel de netrebnic și văd că zadarnic te-am prevenit din prima zi când ne-am cunoscut noi că țese intrigi împotriva mea… Ți-am spus, îți amintești… Dar ce, tu ești un bărbat întreg?… Halal bărbat, care e astfel prevenit, și-și pleacă totuși urechea la ceea ce i se spune și își jignește femeia iubită exact în punctul în care e ea mai slabă și cere protecție…

Simina era deja întoarsă spre ușă când îi spusese lui Niculae ultima frază și nu se uită la el în cele câteva clipe cât mai stătu până ieși afară… Tocmai trecea o mașină pe alee și alergă și îi făcu semn… Erau de la castel?… O luau și pe ea la București?…

Simina se duse fără șovăire la fosta ei locuință în care trăise cu Pătrașcu și care se afla în cartierul învecinat cu Piața Victoriei. Îi deschise ușa chiar Pătrașcu, care se arătă uimit văzând-o. Era adevărat că o persecuta pe fosta lui soție, dar în ultima vreme o mai slăbise și acum o întâmpină cu simpatie.

— Ce faci tu, lucrezi? Îl întrebă ea după ce el o conduse în holul apartamentului, unde pictorul avea ca și înainte obiceiul să lucreze.

Holul era mare și ferestrele luminoase.

— Da, confirmă el, lucrez.

— Ia spune-mi, zise ea cu o tandrețe rece și absentă, ești treaz sau beat?

— Nu, zise el, sunt complet treaz. Vrei o cafea?

— Nu, zise ea. Am venit să-mi spui cum ai putut tu să decazi atât de tare în propriii tăi ochi încât să-i povestești bărbatului pe care eu îl iubesc ce s-a întâmplat între noi, la un moment dat, la castel, anul trecut!

El se uită la ea cu o atenție posomorâtă și uluită.

— Și tu cum ai putea să decazi până într-atât, zise el, încât să iubești un bărbat care-ți inventează că eu i-ași fi spus așa ceva?

Simina avu o mișcare înapoi, ca și când s-ar fi ars fulgerător la un foc invizibil.

— Nu mi-a inventat că i-ai fi spus tu. Dar știe! De unde știe? Ai povestit altcuiva?

— Tu știi, Simina, cauza pentru care te-am vorbit de rău și ți-am făcut zile amare. Știi că te iubesc! Atunci cum poți să-ți închipui că îmi pun sufletul pe masă, să scuipe toți bețivii în el? Obiceiul ăsta mai degrabă îl ai tu. Gândește-te dacă nu cumva i-ai spus tu ceea ce zici că pretinde că știe de la alții. Nu uita un lucru, că eu nu te-am desconsiderat și nu te-am înjosit pe

tine decât în talentul tău, în care nu cred și care ne-a despărțit, fiindcă rar am mai văzut om mai ambițios și mai obsedat să se afirme ca tine. Sunt convins că pictura ți-a strâmbat viața. Ai călcat din pricina asta peste un bărbat care te adora. Dar nu ți-am făcut niciodată niciun rău ca femeie. Știu că ai născocit asta singură despre mine și ai povestit în oraș că mă leg de viața ta intimă! N-am zis nimic, am zâmbit, am simțit că mă urăști foarte tare și te-am iertat. Dar acuma să nu vii să-mi spui chiar mie în față o asemenea prostie! Sunt prea drăguț că te aduc în felul acesta la ordine, ar fi trebuit să te dau afară și să te descurci cum poți cu băiatu ăla care pretinde că te iubește băgându-și nasul unde nu-i fierbe oala… Știu eu de ce te băteam, simțeam cât ești de toantă… Dar mă rog… Dragoste cu sila nu se poate, nu poți să mă acuzi că n-am înțeles perfect acest dicton… Simina se ridică în picioare, încheind brusc, aproape brutal, acest dialog, luă câteva tablouri de pe lângă pereți și se duse mai la lumină și se uită la ele. Nu se uită mult, le puse la loc aproape ca și când le-ar fi aruncat, și luă altele. Se strâmbă atât de tare, încât chipul i se făcu parcă negru.

— Ce este? zise Pătrașcu. Nu-ți plac?

Ea nu răspunse, luă altele, se uită la ele, le răsuci și le învârti cum ai face cu o marfă care nu merită nici doi bani, și le puse pe urmă și pe-astea la loc… Se gândea acum, parcă scârbită, dacă să mai ia sau nu altele. Luă. Nu-i adresă în acest timp niciun cuvânt fostului ei bărbat.

— Dă-mi și mie unul, zise ea în cele din urmă. Dă-mi-l pe ăsta. Și-i arătă unul mai mic, un portret de femeie văzută din profil.

— Cu plăcere, zise el. Stai să ți-l împachetez. Și, în timp ce îl lega cu o sfoară: Chiar nu-ți mai place ce pictez eu?

— Mulțumesc, zise ea ocolind hotărâtă întrebarea. Și te rog să mă scuzi că te-am deranjat.

Ieși cu tabloul subsuoară. Pătrașcu o conduse până jos în stradă, unde ea îi mulțumi din nou cu aceeași răceală și se îndepărtă. „Dacă mai îmi place cum pictezi? mârâi în sinea ei. Mai îmi place! Lua-te-ar dracu cu talentul tău de-acasă… Mă mir că nu mi-ai scos iar ochii cu flaaacăra și cu deeemonul tău.“

Când ajunse în odaia ei Simina rezemă tabloul de perete, se uită la el câteva minute, apoi se duse într-o debara, scoase de-acolo un geamantan, și începu să împacheteze rochii și lucruri femeiești necesare unei plecări… „Și pe deasupra, gândi ea din nou, mai are și dreptate… Și totuși, nu m-am

prostit într-atât încât să spun cuiva și ceea ce nu vreau să spun, cu toate că nu văd cine altcineva să-i fi spus… Dar acum ce importanța mai are?“

XII

„Ce-ar fi făcut grădinarul Miciurin în clipa când și-ar fi dat seama că a încăput pe mâna unei muieri? se întrebă Niculae după ce rămase singur în odaia lui. Și-ar fi văzut el mai departe liniștit de pătlăgelele lui de prin copaci și puțin i-ar fi păsat că s-ar fi despărțit de ea? Sau s-ar fi grăbit să treacă peste cele întâmplate, să alerge și să-și vâre bucuros gâtul sub jug? Ia să mă gândesc, să-mi imaginez ce s-ar fi petrecut în mintea lui creatoare… Dar nu pot să-mi închipui cum ar fi luat lucrurile decât dacă admit că ar fi dat peste el o fată ca ea atât de dezarmată încât nu vezi ce să mai faci cu dorința care se naște în tine să n-o părăsești și s-o protejezi… Fiindcă afli cu cea mai ușoară stratagemă tot ce crede ea că îți va rămâne ascuns pentru totdeauna… Și atunci cum s-o mai învinuiești? O iertasem pe drum că m-a făcut laș, am înțeles după ce ne-am despărțit cât de speriată era, de mi-a ieșit înainte pe scări să mă oprească… Și ce ochi frumoși îi făcea spaima… Dar dacă n-ași fi plecat, s-ar fi întins la cașcaval și ar fi continuat pe urmă să-mi dea sfaturi cum să mă port în viață și la serviciu… Nu mai puteam însă să-i reproșez ceva după ce am văzut-o cum mă așteaptă pe alee, era atât de îngrijorat și de frumos chipul ei! Și ca să nu mă împac cu ea mi-a trecut atunci prin cap s-o învinuiesc că ar mai fi avut de-a face cu bărbatu-său după ce ne-am despărțit noi anul trecut… Amintirea plânsului acela mi-a dat ideea… Suspect… Sentimentul de vinovăție care i se citea în ochi (totul i se citește în ochi!) și care pe urmă a pierit, n-am mai văzut-o după aceea deloc plângând, deși nu mai rău, ci mai bine ne-am simțit… Nu e atât de slabă pe cât pare… Numai în fața mea se face praf… Și iată că e adevărat, avansează singură ipoteza că fostul ei bărbat s-ar putea să fi spus despre ea că ar mai fi fost ceva între ei doi… Dar asta înseamnă că chiar a și fost… Altfel cum să-i treacă prin cap că acela ar fi în stare? Cum să-i treacă?… Cum!? Așa cum mi-a trecut și mie… Fără motiv, sau din nevoia de a găsi o explicație la acuzația mea… Numai că la mine nu e fără motiv! Într-adevăr, de ce a plâns ea atunci? Săraca, o fi făcut ceva care i se părea în clipele acelea urât… Trebuie s-o iert, era atât de fericită că am oprit-o pe alee, când într-adevăr eu nu simțisem decât nevoia de a avea o muiere… În timp ce ea mă aștepta afară pe treptele mormântului prinților, eu eram gata s-o înșel cu

Florica Damian… Trebuiesc uitate aceste momente de cădere, și ale mele, și ale ei… Pur și simplu rase din amintirea noastră… Da, continuă Niculae ridicându-se de pe pat și ieșind afară, o iert, dar de dus după ea nu mă duc. S-a dat la mine, la viața mea, așa cum mi-am aranjat-o eu, fără alt motiv decât cel care îndeamnă pe oricine să te jignească, să te micșoreze sau pur și simplu să-ți zdruncine viața și să te facă s-o slujești pe-a lui, să te învârtești în jurul lui ca un titirez, să-i servești interesele, și el, reușind, să-ți arunce și ție un os din succesele lui și să te arate prietenilor bătându-te protector pe spinare… Iată, ăsta e cutare, băiat bun, adică bun pentru el, și eventual să te și însoare cu vreo nepoată sau soră de-a lui cam bătrână și cu nasul cam mare… Asta în ce privește prietenii… În ce privește femeile, problema e mai simplă, dar la fel de nemiloasă, nu te lasă așa cum ești, dacă ești un bărbat cu merite, te împinge de la spate să urci sus, iar dacă nu ești, încearcă să urce ea și tu s-o ajuți… În cel mai fericit caz, începe ea să-ți poarte pantalonii și căciula. Mi-aduc aminte că nea Matei, un prieten al lui tata, avea o muiere… Uite-așa îi mergea gura când veneau și pe la bărbatul ei în casă oameni… Și nea Matei o asculta cu ochii lucind de un fel de încântare înghesuită, nici nu clipea, și când venea un moment de îi tăcea ăleia gura și se făcea liniște, își înghesuia capul între umeri si zicea uimit singur: «Așa e, mă! Așa e, cum zice muierea asta a mea!»… Așa ar vrea și Simina… Cu toate că ea e atât de departe de a dori în mod conștient să mă pună de pildă în situația lui nea Matei ăla… Dar să-ți închipui… Că nu mai au rost grădinile… Voltaire… Goethe… A se slăbi… Din mâinile mele ies flori și fructe, punct!…“

Niculae ieși la șosea, urcă într-un autobuz, din care coborî la intrarea în București. De-acolo luă altul, care îl ducea spre Ploiești. La stația Săftica, după o jumătate de oră de mers, se dădu jos și intră în sat. Nu era mare suma pe care trebuia să i-o dea mamei copilului său, dar, așa mică, ei îi trebuia, băiatul avea să înceapă în anul acesta chiar să meargă la școală și avea nevoie de haine și de încălțăminte…

Marioara Fântână era acasă, spăla ceva și când îl văzu pe Niculae pe drum, apropiindu-se, ascunse ligheanul sub pat, se șterse repede pe mâini și își drese părul în oglindă. Era desculță; scoase de undeva niște pantofi și și-i trase în picioare.

În cei șapte ani de când plecase din sat, Marioara nu mai era ușor de recunoscut. Legată prin fire nevăzute de băiatul lui Moromete, î1 urmase nu numai imitându-l, învățând din greu să ajungă asistentă medicală, dar trăind

singură și păstrându-și parcă intactă frumusețea ei de la douăzeci de ani (cu care nu reușise să-l cucerească pe Niculae), vrusese parcă asemeni lui să țină anii pe loc, atât cât va trebui până în ziua când el se va uita la ea, o va ***vedea*** și își va da seama că ea îi era dată… Și pentru ca acest lucru să se întâmple trebuie să trăiești cu credință, gândea ea, altfel toate sunt zadarnice pe lume, și iubire, și frumusețe, și chiar așteptarea ei, care îi lua pe dedesubt cei mai frumoși ani, ca o apă, chiar dacă se vedea mereu în oglindă tânără…

— Unde e Cioroșbulingă ăla? o întrebă Niculae după ce ea îl primi și se așezară la mica măsuță de lângă fereastră.

— L-am trimis eu să-mi cumpere niște undelemn. Vine acuși, răspunse Marioara cu un glas din care ai fi zis că se înțelege: l-am trimis eu să facă o năzbâtie; se întoarce îndată și o să vezi ce fericit e că a făcut-o!

Cuvintele cu care își începea Niculae vorba când venea la ea erau de obicei acestea, botezându-l pe fiul său, de fiecare dată, cu alte nume, și uneori într-o vizită cu mai multe deodată. Pe băiat îl chema Ilie, după numele bunicului. Niculae îi spunea Beşleagă! Sau Tănase! Sau Bâzdoveică! Astăzi îi spusese Cioroșbulingă, fiindcă își amintise pe drum cum îi spunea lui când era mic unul Sandu, de câte ori venea pe la ei să joace tabinet cu taică-său și îi băga și un deget în burtă. Acest Sandu avea să se însoare cu Tita după război și să moară strivit de căruță, într-o dimineață cu ceață groasă, din pricina unui câine care mânca o cioară. „Uite la ea cum se potrivește cu mine, gândi el, uitându-se la Marioara, cum mă iubește fără să aibă nevoie să-i stau în casă sau în pat, sau să mă vadă mai mult de o dată pe lună. Dacă mi-ar fi milă de ea și ea ar simți, nu m-ar mai iubi din clipa aceea… Fiindcă mila naște în dragoste ură, nu alinare. Iat-o, dragostea neîmpărtășită o ține parcă fată mare, în timp ce dacă ar trăi cu mine, cine știe, s-ar ofili repede ca un trandafir la soare… Totuși, mi-ar părea mai bine dacă s-ar mărita, băiatul e acuma mare și ea ar putea să-și facă alți copii și pe Iliuță să mi-l dea mie…“

— Unde umbli, mă Zdroncane? Îl întâmpină Niculae pe fiul său, care tocmai intra în odaie cu sticla cu untdelemn.

Copilul, aprins brusc la față la vederea tatălui, îi răspunse că maică-sa i-a spus așa și pe dincolo și el a făcut și a dres… Niculae îi puse mâna pe cap și îl mângâie. Băiatul nu mai era de mult gelos de venirea lui, dimpotrivă, parcă îi bătea inima în ochi când taică-său îl apuca de umerii lui mici și îl strângea lângă el. În sat Marioara spusese că e măritată cu tatăl copilului, dar că nu puteau trăi împreună din pricina slujbei lui. Bineînțeles că ea știa

că nimeni nu credea, dar credea el, băiatul, fiindcă pentru el spunea ea minciuna asta… Ghicind parcă aceste realități la care totuși nu-i era gândul, Niculae își întârzie astăzi vizita și în cele din urmă îi spuse Marioarei să se îmbrace și să iasă toți trei în sat la plimbare… Ieșiră ținându-și copilul între ei și merseră pe urmă la restaurantul mare de lângă șosea, unde mâncară fripturi și băură bere… Iar la sfârșit Niculae o rugă ceva: el nu putea! Să se ducă ea într-o duminică pe-acasă pe la țară, să-l mai vadă bunicii pe băiat…

— Ilinca mi-a scris că tata a început să se miște greu, spuse el, și o să-i pară bine dacă te duci pe la el cu Iliuță. Știi ce mult a ținut el totdeauna la tine!

Ea avu un zâmbet fulgerător care îi lumină intens chipul. Se uită la el și dădu din cap. Așa va face. Văzută de un străin, Marioara arăta ca și cum ar fi fost cea mai fericită dintre soții lângă copilul și bărbatul ei. Ceea ce mai păstra în ea din fosta țărancă se ghicea din fermitatea privirii… Dacă ai pus ochii pe-un bărbat și ai făcut cu el un copil, cum ar mai putea fi bun altul, cu cel la care ții în gând? O încurcătură… Cum ar fi mai rău! Cel puțin așa, iubirea și durerea sunt limpezi și, privindu-le în față multă vreme, se fac una, un soi anumit de iubire care nu e lipsit de speranță chiar dacă acest om ar lua pe alta. Și dacă o ia, ce? Înseamnă că o să și rămână? Cine poate să știe… Posomorât în cele din urmă, intuind parcă și aceste realități, Niculae plăti, se ridicară de pe scaune și se despărțiră…

A doua zi îi dădu Siminei un telefon. Se liniștise, trufia i se potolise. Oricum, își zise, îi lăsase destul timp să se gândească și să-și dea seama că nu trebuie să mai repete vreodată ceea ce făcuse ieri. Și vroia să-i spună acum că nici el nu va mai repeta… Îi răspunse mama ei. Simina, zise ea, și-a făcut bagajele și a plecat la mare. Avea în glas ceva care arăta că se simțea scandalizată de ceea ce făcuse fata ei: refuzase să-i spună în ce loc anume s-a dus la mare și la ce hotel! Se îmbolnăvește cumva pe-acolo, unde s-o caute? Dar li se poate întâmpla ceva lor, aici, părinților, unde să dea de ea?

— Credeam că știi dumneata! mai zise doamna Golea cu umor, parcă s-ar fi bucurat că fiica ei nu și-a menajat nici prietenul… Dar nu-i nimic, mai adăugă ea, o s-o găsești dumneata, dacă s-a dus ca de obicei la Eforie… Caut-o pe plajă… Și fii atât de amabil și roag-o să ne dea un telefon, să ne spună și nouă ce e cu ea și unde o putem găsi…

XIII

Niculae închise telefonul și din clipa aceea simți fără să fi gândit nimic cum inima îi bate mai tare și nu-și mai revine. Tot ceea ce făcu după aceea parcă nu mai erau acte hotărâte de el, ci de un altul, străin, a cărui voință nu numai că anula voința lui proprie, dar și puterea gândirii. „Eu nu mai ascult acum decât de această bătaie a inimii, care nu vrea să mai coboare la ritmul ei obișnuit, își spuse intrând pe peronul Gării de Nord și luând-o spre un ghișeu. Nu mai pot să-mi dau seama nici ce vreau. Să mă duc s-o văd, ei și? Și dacă ea, așa cum mi-a spus, s-a despărțit de mine în gândul ei? Dacă e adevărat că am căzut prea jos gonind-o în felul cum am făcut-o și nu mă iartă?… Cum e posibil? Am lăsat-o să vină după mine, am umilit-o în dragostea ei, ar fi trebuit să… În ziua când… În după-amiaza aceea…“

Găsi bilet abia pentru a doua zi dimineața. Se plimbă toată ziua prin oraș, nu mâncă nimic, iar noaptea nici nu încercă să adoarmă; inima nu înceta cu bătaia ei înaltă, iar gândul rămânea mereu pironit la amintirea ultimelor clipe petrecute cu ea… Pe la patru dimineața se sculă din pat, se rase cu grijă, își luă haina pe braț (era foarte cald) și plecă… Trenul alerga și Niculae se uita absorbit peste miriștile galbene… Rămâneau neclintite în depărtări, în timp ce pe-aproape ieșeau vertiginos înaintea ochiului său nemișcat de la fereastră… Cu toate că drumul până la Eforie ținu peste patru ore, când ajunse și se opri, Niculae tresări de la locul său cu o expresie ca și când abia s-ar fi urcat. Se dădu repede jos și, după ce întrebă unde e plaja, de unde începea și unde sfârșea, ieși din gară cu un mers proaspăt, străbătu stațiunea fără să se uite nicăieri, și în curând ajunse pe plajă. Avea ochii deschiși, dar parcă nu vedea cu ei, ci cu alții care îl călăuzeau fără greș printre trupurile întinse pe nisipul alb și mărunt direct către ea, tras parcă cu ața… Se uita foarte puțin în părți, numai înainte, și nu avea deloc ezitări, fără ca în același timp să se grăbească să câștige printr-un mers mai rapid ceea ce privirea sa parcă oarbă nu reușea să descopere… Dar nu după multă vreme o zări… Stătea singură pe un cearșaf întins, ferindu-și cu brațele fața de soarele puternic sau poate gândindu-se în acest fel al ei care îi era și lui familiar. Se așeză lângă ea și în clipa aceea chipul i se desfigură parcă de o copleșitoare tristețe. Privirea își pierdu orbirea care îl călăuzise până aici și se închise doborâtă de oboseală. Își luă o clipă fața în mâini, apoi își puse brațele pe genunchi cu un gest care amintea pe acela al unui bătrân țăran și care se uită să vadă și el, într-un moment de răgaz, întinderea câmpului peste care până atunci trudise… Numai că aici era apă care sosea neîncetat din depărtare și spăla plaja cu valuri verzi și înspumate. Foșnetul lor de

pădure bătută de vânt aducea liniște peste mulțimea de trupuri omenești, ale căror cuvinte, strigăte de veselie, chemări sau exclamații de plăcere pe care le-o pricinuia celor din apă izbitura valurilor se auzeau parcă din depărtări, ca într-un vis din care te-ai trezi și nu s-ar împrăștia… Era atât de luminos soarele și strălucitor văzduhul, și atât de ireale țipetele pescărușilor, încât tânărul fără costum de plajă care se așezase lângă acea femeie care continua să stea cu brațele la ochi uită parcă unde se află, de ce venise și ce căuta el acolo pe cearceaful unei necunoscute, căreia întârzia să-i spună ce dorește, se ridică în picioare cu chipul inundat de o bucurie parcă eliberatoare și începu să se uite în zarea mării răpit de întinderea și mișcarea ei neîncetată. După câtva timp se reașeză și atunci Simina își desfăcu brusc brațele. Se ridică în capul oaselor.

— Niculae, zise ea.

Dar parcă printr-un șoc el devenise timid. Îi surâse, dar nu-i răspunse în prima clipă și nu avu niciun gest.

— Niculae, repetă ea, și atunci el își veni în fire și se îmbrățișară. Începură să se sărute pe toată fața, ca acei soți disperați pe care un război i-a ținut departe unul de altul și acum el s-a întors și ea scoate un țipăt de spaimă că ar fi putut să nu fie teafăr, să-i lipsească o mână sau un picior sau chiar o parte întreagă a trupului. Dar nu-i lipsea nimic, se întorsese și era viu și întreg.

— Niculae! Iubitul meu!…

Abia își reținea strigătul dar nu-i scăpă îngrijorarea care se putea citi pe chipul lui, care în inima lui dispăruse, dar reflexul îi rămăsese încă întipărit pe față.

— Ce e cu tine?… Niculae! Dragul meu… S-a întâmplat ceva? Nu-l scăpa din ochi și fiecare întrebare era însoțită de căutarea privirii în a cărei limpezime se puteau vedea valurile unei mări răsturnate și albastrul unui cer plin de grămezi de nori albi…

— Da, murmură el, s-a întâmplat…

— Spune-mi!

— Te iubesc…

Ea se uită într-o parte și primi cu o liniște plină de neîncredere veselă această declarație. Da, era grav… Nu era glumă… Băiatul era îndrăgostit… De altfel el nici nu se uita la ea, se întinsese pe burtă pe cearșaf și-și ascunsese fața cu brațele parcă cu nepăsare sau cu deznădejde: nici el nu

mai știa ce să mai facă și ai fi zis că suferea fiindcă dragostea lui nu era împărtășită.

— De! zise ea. În sfârșit, iată o declarație totală, dar parcă îmi bătea inima mai tare anul trecut când îmi spuneai: te iubesc în clipa asta!

Se lăsă o lungă tăcere. Ea reluă, șoptindu-i cu o melancolie fără tristețe, liniștită în sentimentul ei pedepsitor care o stăpânea:

— Mai ți-amintești? Nu vreau să-ți spun că ești mai puțin sincer ca atunci, dar te iubesc eu prea mult ca să mai fiu atât de surprinsă de iubirea ta. O să-ți explic amănuntul ăsta mai târziu… Dacă va mai fi nevoie… Acuma hai să mergem colea unde e un magazin să-ți cumperi ce-ți trebuie pentru plajă. Ești obosit! Nu e nimic, mai stăm pe urmă un sfert de oră și plecăm, fiindcă nici n-avem voie mai mult, intrăm în mare și apoi luăm masa și ai să te odihnești… Nici eu n-am dormit în noaptea în care ne-am despărțit… noaptea asta a fost foarte grea… Dar tu mă ai pe mine după ea, în timp ce eu n-am avut a doua zi pe nimeni…

— Nici eu n-am avut, fiindcă ți-am dat telefon imediat dimineața, dar n-am găsit bilete să vin după tine…

— Și de-atunci n-ai dormit? Eu am dormit azi-noapte și când am ieșit pe plajă eram eu liniștită, dar mă simțeam ca moartă…

Ea strânse în acest timp într-un sac tot ceea ce adusese cu ea pe plajă. Își îmbrăcase rochia peste costumul de baie. Se ridicară și plecară. Niculae nu arăta bine. Venise după ea, dar parcă dăduse peste altcineva. Nici ea nu mai arăta mirată. Ceea ce se întâmplase între ei se petrecuse într-un loc. Aici era altul… Totuși, când unul din ei doi părea mai părăsit, celălalt îl vedea, și privirile care li se întâlneau le smulgeau un zâmbet: era adevărat, erau din nou împreună?

Pe drum treceau agale bărbați și femei în costume de plajă. Fără briza mării îi apăsa parcă soarele, dându-le o expresie de părăsire și abandon care apropia vârstele făcând din tineri și bătrâni oameni egali; atâta vreme cât mai erau vii nu se mai deosebeau mult între ei… Căutarea instinctivă, care îi făcea atât de sălbatici prin orașele lor, aici parcă înceta… Era de mirare să vezi cum o fată aproape goală care înapoia acestui țărm putea naște legende aici nu atrăgea privirea nimănui…

— Niculae, zise Simina după ce se reîntoarseră pe plajă, noi o să zăcem acuma timp de vreo săptămână fără să fim în stare de nimic… din pricina soarelui. Pe urmă o să ne simțim așa de bine că n-o să mai vrem să mai plecăm… Nici n-o să plecăm… până în septembrie… Atunci începe să se

răcească apa… Și briza începe să facă diminețile frumoase scurte și serile să te simți ca Ovidiu, exilat… așa de frig se lasă la apusul soarelui. E bine să-ți iei adio de la mare mai înainte, să te urci în tren când soarele mai e încă dulce… Te uiți pe urmă la el tot anul cu amintirea mării și nici nu-ți dai seama ce ușor trece iarna și primăvara, și te întorci iar ca și când aici e adevărata ta viață…

Niculae asculta acum cu un surâs de neîncredere. Se întinsese pe cearceaf cu fața în jos și nu spunea nimic. Pentru un om din câmpie nici soarele, nici marea nu erau la urma urmei o surpriză totală. Văzuse, chinuit de sete, întinderea miriștilor, în mijlocul verii, în pânze parcă de ape suspendate între cer și pământ… Deosebirea era că aici acest foșnet al valurilor și aceste țipete de păsări albe făceau halucinația adevărată și stăteai în mijlocul ei treaz, fericit și însingurat…

XIV

Hotelul în care Simina găsise o cameră era foarte aproape de mare și fiecare etaj avea câte o terasă care da chiar spre plajă. Peste aceste terase zburau neîncetat lăstunii, să-i atingi cu mâna, în timp ce jos pescărușii luaseră în stăpânire plaja golită acum, după-amiaza, de trupuri omenești… Nu se sinchiseau de cei câțiva oameni care curățau nisipul și îl greblau…

— Cine o fi inventat toată chestia asta? zise Niculae.

— Ce importanță are? răspunse ea. Inși care au vrut să câștige bani.

— Vorba mamei, reluă Niculae: Muream, și asta n-o mai vedeam, La noi soarele era considerat stricător al pielii albe, frumoase, și fetele se fereau de el… Aici se răstignesc dezbrăcate și stau ceasuri întregi să se facă negre.

Simina aprinse o spirtieră pe care o aduse din odaie pe masa de metal de pe terasă și puse ibricul cu cafea în el deasupra. Erau singuri… Luaseră masa la restaurantul hotelului, care servea menu fix, și ieșiseră după aceea să bea cafea în fața mării.

— Nu înnegritul îmi place mie, zise Simina. După o săptămână ți se îngroașă pielea și soarele nu te mai frige, și nu te mai ferești de el… Să vezi atunci… Și soarele și apa te trimit parcă înapoi cu milioane de ani… Parcă te sălbăticești, știind în același timp că ești totuși deasupra timpului.

— În secolul trecut venea cineva aici?

— Nu cred. Cucoanele de pe vremea aceea gândeau ca și țărăncile tale, că soarele e stricător… Văd că ți-ai revenit… Nu mai arăți deloc obosit…

— Nu mai simt nici pic de oboseală! exclamă Niculae.

— Nu e minunat?

— Cum să-ți spun… Îmi simt gura sărată… Și vântul care bate mereu și frânge parcă aripile la păsările astea… Și ce miros aduce, parcă de pucioasă, dar nu e neplăcut… Și ție îți zboară părul… Îmi vine să plec…

— De ce? se miră ea.

— Nu știu, șopti Niculae învăluit parcă într-un abur de regrete, și în clipa aceea un surâs pierdut de beatitudine îi înflori pe chip.

— Cum să nu, zise ea, ești ca un animal de pădure care se retrage în singurătate și când vrea să moară, dar și când e fericit… Numai că eu am cu tine de lămurit ceva și n-o să pleci nicăieri. Vrei să mă asculți puțin?

— Da, te ascult, răspunse el.

— Întâi, începu ea, să-mi explici ce e cu acuzația pe care mi-ai adus-o și în același timp să-mi spui dacă ai de gând să mai inventezi și de-aici înainte asemenea istorii și să te porți cu mine ca un câine!… Al doilea, să-mi spui dacă te menții în continuare la privilegiul pe care ți l-ai creat singur pentru că eu am inima atât de deschisă, de a decide singur când să mă iubești și când să mă părăsești, făcându-mă să alerg după tine și în loc de brațe deschise să întâlnesc hohote disprețuitoare și să fiu alungată ca și când aș fi cine știe ce nenorocită… Niculae, eu nenorocită nu sunt, trăiesc conform secretului vieții mele, și pretind ca iubitul meu să-l descifreze, dacă nu cu înțelegerea, atunci măcar cu inima, cu intuiția lui și să ***mă*** protejeze de loviturile destinului, care pot fi foarte rele și nu să mă abandoneze în brațele propriilor mele trădări și căderi… Fiindcă atunci iubirea mea devine un blestem care mă poate pierde… Ori eu nu vreau să mă pierd, trebuie să trăiesc, am acest drept, nu? Ce vrei tu? Să te protejez eu pe tine? Să presupunem că în anul în care noi doi am fost despărțiți mi s-a întâmplat ceva a cărui amintire în clipa când ne-am revăzut m-a chinuit… Dar asta pentru că tu îmi apăreai atât de curat și pentru că te iubeam… Și ce faci tu? Lovești tocmai în acele clipe în care căința și chinul au ridicat dragostea mea pentru tine sus și m-au făcut fericită? Asta e o ticăloșie! Am trăit asta cu Pătrașcu! Gelozia! Sentimentul care îl împinge pe om să dorească să distrugă ființa iubită fiindcă nu e el capabil de detașare… Mă bătea crunt fără să-i fi făcut nimic, numai pentru că mă iubea în felul acesta infam, bazat pe o neîncredere care exista în el și care l-a împins de la început la

trădare. Ei bine, dacă el m-a trădat, își spunea, înseamnă că și eu îl pot trăda la fel, dacă nu cumva am și făcut-o… Și atunci, la acest gând, se punea cu pumnii pe mine și viața între noi începea să devină infernală… Începusem să simt că alunec dacă nu-l părăsesc… Nu chiar la fel, dar ideea că zadarnic alerg eu pe lume după o clipă de fericire mi-a venit în minte când te-am auzit cum răcnești la mine: Pleacă! Să nu te mai văd! Așadar, nu mai există pe lume bărbați care pot iubi? m-am întrebat. S-a stins specia? Fiindcă tot ceea ce văd eu arată jalnic, din lumea profesiunii noastre artistice am trăit două eșecuri, acuma uite-l și pe ăsta, din altă lume, băiat cu gândirea aleasă, iată-l cum se poartă, ca un simplu mascul jignit în vanitatea lui stupidă care nu valorează doi bani față de un sentiment adevărat de grijă și atașament… Într-un fel, trebuie să-ți mulțumesc că te-ai purtat cu mine așa (fiindcă m-ai făcut să mă pun pe picioare și să te iubesc mai puțin ca înainte, mai de la distanță, și am devenit astfel mai puțin vulnerabilă…). Dar cât regret port în mine după această parte a sufletului meu pe care m-ai silit s-o sustrag iubirii, ca să nu-mi pierd capul…

Niculae nu răspunse. Expresia lui însă devenise elocventă: „Ei, așa da, gândea el, iată o adevărată lovitură. Am crezut că n-o voi primi, n-o să mi-o dai, și în același timp eram pregătit și pentru una mai mare, adică cea mare, despărțirea. Nu e așa grav, ba chiar parcă e mai bine, tu mă iubești mai puțin, dar eu mai mult, parcă era mai bine înainte, dar parcă acum e ceva nou…“ În acest timp tăcerea în care căzuse Niculae era încleștată și din privirea lui se vedea că nu mai zărea nici zborul lăstunilor și nici întinderea mării, care între timp își schimbase culoarea și devenise din verde, cum fusese aproape tot timpul zilei, albă ca argintul în fierbere. Simina nu aștepta nici ea să i se răspundă de îndată. Turnă cafea în cești și se duse până în odaie, de unde se întoarse cu un fular alb de mohair pe umeri. Briza se întețise și se făcuse rece.

— Ți-e frig? Îl întrebă ea. Pot să-ți dau o flanelă.

— Nu, mi-e bine, răspunse Niculae.

Se uitară unul la altul și privirile li se încrucișară pline de iubire, dar cutreierate de neliniște. Se vedea că pe Niculae îl împiedica ceva să răspundă, iar ea înțelegea de ce, și el își dădea seama că ea a înțeles… Așadar, ce era de făcut din moment ce și ea știa? În clipele acelea Simina părea mai bătrână decât el, și fiindcă tăcerea se prelungea ea se mai îmblânzi.

— Ți-am spus prea multe dintr-odată, îi zise. S-o luăm pe rând. Ți-ai dat seama cât de jos am căzut noi amândoi când tu mi-ai strigat: Pleacă, să nu te mai văd?

— Nu la asta mă gândeam, zise Niculae. Da, bineînțeles că ai dreptate, ceea ce am făcut e nedemn; să nu mai vorbim despre istoria asta… Mă gândeam la altceva… Știu că ai inima deschisă, mintea ta nu e prea atentă, dar inima da, și cu toate astea secretul vieții tale îmi scapă… E prima oară când îmi dau seama. Secretul ăsta nu e departe de tine sau foarte ascuns, foarte adânc, dar mă uit și totuși nu-l văd… Bineînțeles că o să te protejez, la urma urmei ce știi tu despre oameni? Ți-am mai spus, ești atât de ușor de lovit… E foarte ciudat, te-am înțeles greșit, mi s-a părut că vrei să porți tu căciula în locul meu, când în realitate tu nu dorești decât s-o port eu mai bine pe cap… Mi-ai pus niște întrebări la care tu de fapt nu ceri răspunsuri, ci pretinzi o răsturnare a relațiilor între noi, pe ideea că eu mi-am creat un anumit privilegiu… Asta e adevărat, a existat, ți-am spus chiar eu de câteva ori că ași dori să te iubesc fără să te văd, dar cred că din clipa când tu ai simțit că te repui pe picioare, cum ai zis, totul s-a și modificat în sensul dorit de tine. Nu e un cap de țară pentru un bărbat, am presupus după ce ți-am dat telefon și am aflat că ai plecat, că acest privilegiu al meu s-a spulberat. Dacă am venit totuși după tine, înseamnă că puțin îmi pasă de această schimbare, cu toate că am înțeles că temerea mai există în inima ta. Să mai existe! Nici chiar așa, să te crezi scăpată de orice amenințare, nu cred că e bine! Te ferește să faci anumite nerozii! Fiindcă, să știi, omul, oricât ar fi el de fericit, tot își dă în petic din motive diverse, cazul meu, care să știi că te iubeam foarte tare când tu îmi spuneai, halal bărbat, dar și al tău, vezi, istoria cu grădinile…

— Ce fericită ași fi fost, zise ea, dacă pe scări m-ai fi luat în brațe în loc să mă lași să merg lângă tine minute întregi fără să-mi spui un cuvânt…

— Cum, dar uitaseși ce-ai spus? M-ai făcut laș! se miră Niculae.

— Bineînțeles că uitasem! exclamă ea.

— Mi-am dat seama, zise Niculae, și când te-am văzut pe alee, era gata să te iert, dar m-am stăpânit și ți-am inventat istoria cu fostul tău bărbat.

— E formidabil cum ai putut să inventezi o astfel de prostie, zise ea sincer nedumerită și se uită drept în ochii lui fără să clipească.

El însă surâse enigmatic și nu răspunse câteva clipe nimic.

— O prostie e ce spui tu acuma, reluă el apoi, nu ești sinceră și nici nu trebuie să fii în acest caz, dar n-are rost să fii mincinoasă. Repetă mai bine

ce-ai spus înainte, că ai fost fericită, când ne-am reîntâlnit și cum ai plâns toată ziua aceea, fiindcă ăsta e un lucru care ne aparține și nu ne interesează ce-am făcut fiecare în timpul când nu mai credeam posibilă revederea noastră.

— Da, Niculae, zise ea atunci, docilă, și deodată surâse cu umilința de-atunci și brusc îi țâșniră lacrimile. Da, iubitul meu… Hai să nu mai vorbim… Mi-e frig, ia-mă în brațe…

El veni lângă ea și se strânseră amândoi pe scaunul de metal. Lăstunii zburau în jurul lor parcă mai grăbiți, s-ar fi zis că apropierea asfințitului i-ar fi prins nepregătiți sau i-ar fi amenințat cu ceva. Săgetau neîncetat văzduhul, alunecau în jos și reveneau în mari spirale, ca și când imaterialitatea aerului i-ar fi excitat și ar fi vrut prin zborul lor să-l umple de mișcare și de viață, gonind sau micșorând puterea neantului, pe care foșnetul valurilor, prin eternitatea pe care o sugera, aducea cu sine în adierile lui ascunse… Zburau atât de aproape de cei doi oameni… Scoteau mici țipete… Toate astea, la urma urmei, gândeau cei doi acuma tăcuți și înlănțuiți, mișcarea ritmică a mării, respirația ei aspră, mirosurile ei tari, briza sărată, nisipul alb și tăcut, făceau parte dintr-un teritoriu al morții… Și veniseră ele, aceste păsări, să zboare necontenit pe deasupra, iute și neobosit, să cucerească acest țărm sălbatic țesând o pânză vie cu spiralele lor de viață invizibilă, și ținând astfel la distanță cu micuțele lor trupuri în formă de săgeată suflul grandios dar neliniștitor al pustietăților îndepărtate ale apei…

XV

A doua zi dimineață, Niculae și Simina se treziră abia după ce dormiră aproape douăsprezece ore.

— Sus, zise ea nu prea convinsă, e ora zece, la mare n-are niciun haz dacă pierzi dimineața în pat… Sculați, voi oropsiți ai vieții! exclamă ea. Mai ți-aduci aminte de măturătoarea aia, cum l-a îndemnat pe ăla, când noi ne sărutam lângă fostul loc al grotei lui Paciurea?

— Cum să nu-mi aduc aminte? zise Niculae. Acolo mi-ai dat tu să înțeleg că sunt iubitul visat…

— Lasă asta, ce-a zis măturătoarea aceea!…

— Hai, nea Ioane, hai la lupta cea mare! Simina râse și sări jos din pat.

— Și ce serios discutam noi atunci, zise ea ca și când ar fi fost vorba de întâmplări ridicule din adolescență. Că, să vezi, ia uite, noi nu ne fanatizăm, dar întrebarea e, așa, în general, dacă o idee poate intra în mintea cuiva fără ca această minte să nu se smintească cu această ocazie…

— Nu se poate, zise Niculae. Mintea omului nu e făcută pentru idei…

— Nu mai spune! Dar pentru ce e făcută?

— Nu știu! Gândirea mea la ora actuală ia forma unei cești de cafea cu lapte și cu pâine și unt și brânză pe care le văd așa înaintea ochilor și mă întreb unde le-am putea găsi…

— Dacă te grăbești, s-ar putea să găsim ceva asemănător chiar jos la restaurant.

— Adică? Ce înțelegi tu prin asemănător?

— Niște șuncă, sau crenvurști fierbinți cu muștar…

La auzul acestor cuvinte Niculae sări numaidecât din pat. Era foarte frumoasă odaia, se zărea prin ea o parte din mare și soarele care se urcase sus deasupra valurilor… Nu mai găsiră jos nimic de mâncare, dar găsiră în oraș și se grăbiră pe urmă să ajungă pe plajă.

— Cum stăteai tu ieri singură-singurică și mă miram că nu s-a găsit vreunul să-ți țină de urât, zise Niculae când ea se întinse pe cearșaf și-și duse brațele la ochi. Cum a fost în ziua aia la castel când te-ai consolat repede cu un prieten chemat în pripă din București…

— Tu ce crezi? zise ea. Sunt capabilă să învăț ceva din cele ce mi se întâmplă?

— Aur! exclamă el. Dar să știi că tot îți port pică.

— De ce?

— Am să-ți spun de ce, zise Niculae după câtva timp. Când eram mic venea pe la noi unul Cârstache al lui Dumitrache cu câte-o carte sub braț, seara se așeza lângă lampă și ne citea la toți, și toată lumea îl asculta, și tata și mama și frații mei vitregi, care erau prieteni cu el… Nimeni nu mi-a stârnit mai târziu, în materie de carte, mai multă admirație decât Cârstache ăsta… Mi se părea un mare învățat, cum sta el cu cojocul pe el lângă lampă și ne dezvăluia formidabile peripeții dintr-o lume fantastică, în care caii aveau glas ca oamenii, și vulturul cerea viteazului pe care îl scăpa de pe tărâmul celălalt să-i dea carne așa cum se înțeleseseră, și cum ăsta nu mai avea, și atunci și-a scos sabia și și-a tăiat din pulpă și i-a dat… Dar stai să vezi că pe urmă Cârstache închidea cartea! Gata! Altădată, ne spunea, cu toate că îl rugam toți să ne mai citească măcar una… Nu vrea deloc, al

dracului, și mi-a rămas în minte ca un personaj ciudat, cu purtări inexplicabile, pentru că, să vezi, când am început eu să citesc, mă duceam la el și îl rugam să-mi împrumute din cărțile lui… Îmi dădea câte una, sălta capacul cufărului, ca pe-un sipet cu pietre prețioase, alegea el cartea și uite-așa mă amenința cu ea, să bag de seamă să nu i-o rup, să i-o murdăresc, s-o pună țața Catrina pe vreo oală sau s-o împrumut la altul. „Hai, nea Cârstache, îi spuneam, n-ai nicio grijă, o s-o învelesc și n-o s-o citesc decât eu.“ Și azi așa, mâine așa, tot dându-mi cărți, într-o zi deodată Cârstache lipi capacul cufărului la loc și îmi spuse: „Nu-ți mai dau!“ „De ce, nea Cârstache?“ Și atunci în privirea lui a sticlit o lumină misterioasă. „Da' ce, bă, a zis, tu vrei să-mi citești toate cărțile?“ Am rămas foarte nedumerit. Nu mi-a mai dat, și mulți ani, ce zic eu mulți ani, abia după douăzeci de ani am înțeles de ce, adică abia acum…

— Ei, de ce? zise ea, și-și luă brațele de la ochi și se răsuci spre el foarte intrigată.

— Păi uite de ce, în cărțile lui stătea acolo ascuns în cufăr sufletul lui… Și cum să mă lase el să-i cunosc tot sufletul?

— De ce nu? se miră ea. De ce să nu te lase?

— Ei, uite-așa! Tu îl lași pe-al tău?

— Bineînțeles!

— Ei, dacă e așa, spune-mi care e secretul vieții tale? zise el atunci foarte hotărât, dar parcă cu gândurile în altă parte. Ai să-mi răspunzi? Bineînțeles că nu! Și de-aia îți port pică…

Ea izbucni în hohote lungi de râs. Niculae rămase liniștit cu o expresie care arăta că prevăzuse această reacție a ei și continua să-și urmărească gândurile sale îndepărtate. Simina se opri, dar uitându-se la el reizbucni cu o expresie fericită parcă de triumf. „Iată, parcă spunea, de ce iubesc eu acest băiat plin de candoare!…“

— Degeaba râzi! zise Niculae, pe mine m-ai pus ba să-ți spun cum e aia, ba să-ți povestesc cum e ailaltă și ai aflat încetul cu încetul aproape tot despre viața mea și ce-am mâncat acasă… În timp ce tu, în afară de faptul că ai confundat mugetul unei vaci cu o sonerie, nu mi-ai spus nimic. Nici măcar n-ai făcut cum mi-a făcut Cârstache ăla al lui Dumitrache, să-mi povestești despre tine ba una, ba alta și pe urmă, mă rog, la un moment dat, să nu mai îmi dezvălui nimic, dacă ți-ar fi fost frică să nu-ți aflu toate secretele.

Ea se uita la el ca și când nu i-ar fi venit să-și creadă ochilor că el era acolo lângă ea și îi spunea astfel de lucruri. Privirile li se întâlniră. El se feri, întoarse capul și și-l rezemă pe brațe, Atunci Simina întinse mâna și începu să-l mângâie pe gât, pe ceafă, pe umerii goi…

— Nu mă convingi câtuși de puțin, reluă el întorcându-se și ridicându-se în capul oaselor. Am dreptate, asta mi-ai făcut, m-ai tras pe sfoară…

— De! exclamă ea. Trebuie să mă înțelegi. Eu nu pot să-ți spun nimic.

— De ce nu poți?

— Nu știu…

— Bine, zise el. Te înțeleg… Vezi cât de înțelegător sunt?! Mai rar găsești… Intrăm în mare?

— Cum să nu, tresări Simina, hai să intrăm…

Și se ridicară și porniră unul lângă altul spre valurile care spălau neîncetat nisipul plajei. Niculae știa să înoate, dar într-o gârlă, nu într-o mare, și ieri când intrase prima dată înghițise apă pe nas. Acum ezită câteva clipe înainte de a se arunca într-un val în care Simina și dispăruse… Erau mari valurile, dar dedesubt apa era mică și nisipul ferm. Mai încolo, însă, marea devenea amenințătoare, și nimeni nu îndrăznea să se îndepărteze… Nu se putea înota, această izbitură a valurilor era totul, împreună cu mirosul apei, care te îneca…

Apoi zilele începură să se scurgă și se adeveri ceea ce spusese Simina: se înnegriră și nu mai simțiră arsura soarelui. Stăteau ore întregi și se prăjeau într-o totală uitare de sine, amintindu-și de ei înșiși abia când le venea gândul apei. Atunci tresăreau, ridicau capetele ca două viețăți care se înțelegeau după semnale știute numai de ei doi și fără să rostească un cuvânt, o luau spre mare și se aruncau în valuri. Apa sărată îi trezea, el o lua în brațe ca și când atunci ar fi regăsit-o, o ridica în sus și se uita în ochii ei parcă vrăjit… Îi punea mâna pe față, gest pe care ea învățase să-l înțeleagă că era la el semnul unei tandreți totale și tăcute, dincolo de sărutări și cuvinte, care o emoționa parcă mai mult decât orice altă manifestare a iubirii lui, ca și când el ar fi fost orb și ar fi încercat astfel să-i cunoască chipul, cât e de bun sau frumos, pe această cale la care o nenorocire îl adusese, dar care nu era mai puțin legată de adâncul ființei sale cum erau privirile, cuvintele, sărutările… O strângea la piept și mergea cu ea așa în întâmpinarea valurilor, ca și când ar fi mers în întâmpinarea soartei: el trebuia să primească izbitura, ea trebuia să fie ferită. Apa îi îneca pe amândoi, dar numai pentru câteva clipe, până venea valul următor, aveau

timp să-și tragă răsuflarea. Și atunci când vedea cum se apropia zidul înalt ea scotea un țipăt ca și când s-ar fi speriat și îl strângea pe el și mai tare… Valul le cădea în cap, și uneori îi dobora… Atunci ea se desprindea… Stătea mult la fund și cutreiera apa prin preajma lui cu o frenezie de vietate care brusc își descoperea plămâni cu care putea trăi și respira în adâncuri ca orice ființă a apelor… Reveneau istoviți pe nisipul alb și mărunt, și se întindeau la soare gâfâind…

După-amiezile dormeau… Spre seară ieșeau pe terasă, făceau cafea și stăteau de vorbă înconjurați de zborul și țipetele lăstunilor. Seara se îmbrăcau cu grijă, o luau pe faleză și se duceau undeva la marginea stațiunii, unde Simina știa din anii trecuți că era un fel de mic restaurant care nu servea decât pește și un vin alb, cu dop de cocean, și nu orice fel de pește, ci numai un anumit soi, și anume calcan, la grătar… Cui îi plăcea… Dimineața se sculau devreme, să vadă răsăritul în mare, de pe plajă, și „podul de aur“ pe care îl făcea soarele din cer peste ape… Desigur, dacă răsăritul era senin și valurile liniștite. Aveau noroc. Cerul era mereu senin, dar marea foarte rar se întâmpla să fie complet liniștită. Și când se întâmpla, atunci într-adevăr după ce ieșea roșu din valuri și începea să urce și să se facă auriu, soarele începea să verse asupra mării raze galbene, pe care apele parcă le dădeau foc legându-le pe o dâră fantastică de țărm și de înaltul cerului. Ei, îi spusese Simina lui Niculae, prima dată, nu avea dreptate Cârstache ăla? Ce ascundeau cărțile lui? Lucruri niciodată văzute de el, dar nu adevărate? Nu se spunea în ele că cutare Ileana Cosânzeană locuia într-un palat în întregime de aur? Ei! Iată aici un pod de aur pe care Făt-Frumos poate apărea pe calul său cu aripi.

Niculae luase obiceiul să-i răspundă la tot ceea ce ea îi spunea prin tăcere și nemișcare, întins cu fața în jos și stând așa minute nesfârșite. Pe urmă se întorcea cu fața în sus și ai fi zis că acuma va vorbi, dar nu spunea nimic. Totuși, era atât de elocventă prezența lui, părăsirea nu numai față de soare, și de apă, ci și față de ea… Te ascult, parcă îi spunea, vorbește, într-o bună zi am să-ți înapoiez bucuria pe care o simt auzindu-ți glasul, dar acuma nu pot, sunt prea fericit… Simina se făcu atentă. Nici ea nu vorbea prea mult, dar tăcerea ei deveni parcă mai încărcată și de la o vreme începu să arate preocupată, parcă ar fi așteptat ceva. Se uita uneori țintă la el multă vreme cu o privire pe jumătate închisă, dar trează și imobilă, prinsă de puterea unei simțiri al cărei înțeles urma să i se dezvăluie. Niculae nu-i

surprindea această privire, ci parcă i-o știa, și nu părea să-l mire… Nu-i spunea nimic, n-o întreba ce are… S-ar fi zis că înțelegea…

Un suflet turbure, instabil, nu suportă ore și cu atât mai puțin zile sau săptămâni fără să urce sau coboare stârnind în jurul lui conflicte și confuzie. Pe ceea ce există apar destule sminteli, jignirea, gelozia, vanitatea rănită… Iar dacă ceea ce există e prea tocit, atunci pe ceea ce a fost, sau pe ceea ce va fi. Astfel gândea Simina uitându-se la Niculae… De câteva zile prinsese obiceiul, stând tăcută la masă, sau în capul oaselor pe plajă, sau chiar pe marginea patului cu capul cu bărbia în piept, obsedată de un gând sau de o simțire fără nume, să lovească ușor cu pumnul în podul palmei, ca și când ar fi fost chinuită de o nehotărâre gravă, care îi dădea târcoale să se transforme în act de voință. Dar nu voința îi lipsea ei, ci simțirea îi era neclară. Și într-o dimineață deodată rosti:

— Gata, Niculae. Plecăm.

— Ce e cu tine? zise el.

Arăta uimit nu atât de ideea plecării, cât de hotărârea ei bruscă… Glasul Siminei fusese imperios și marca parcă o schimbare dramatică, i se întâmplase ceva. Mai aveau de stat cel puțin o săptămână, când se termina concediul lui. Iar pe ea n-o împiedica nimeni să stea cât vrea.

— Nimic, răspunse ea enigmatică. Plecăm, iubitul meu! Șederea aici mi se pare acuma un nonsens.

O abia perceptibilă încordare îi răzbătea în glas. Era totuși liniștită, dar foarte hotărâtă… În clipa aceea o minge de volei scăpă din cercul unor bărbați care dădeau mai încolo cu mâinile în ea și o lovi pe Simina peste picioare. Ea se uită la jucători cu dispreț, care, prinși de entuziasmul lor sportiv, așteptau, cu expresii stupide, ca femeia să le arunce mingea. Niculae o luă și o păstră și atunci se apropie un bărbat și își ceru scuze.

— Tu ești de vină, surâse ea cu infinită tandrețe. O să-ți spun, dar nu acum, și nici mai târziu, ci abia mult mai târziu… Mergem la București și te muți la mine, Niculae. O să faci în fiecare dimineață o oră cu autobuzul până la castel, dar ai să vezi că merită… Te asigur… Nu pentru asta plecăm, vreau să spun nu din pricina asta, dar e bine să ți-o spun dinainte, ca să-ți iei gândul de la singurătatea ta. Gustul tău pentru singurătate, care e un viciu de nevindecat pentru cel care îl capătă, va suferi un șoc și va trebui să faci o excepție și să te vindeci de el… Asta e o consecință, fiindcă nu din pricina asta plecăm… Totuși, din pricina ta plecăm, tu ești de vină…

— Mai bine spune tu decât să te înțeleg eu greșit, zise Niculae. De ce trebuie să plecăm?!…

— Nu-ți spun, zise Simina. Ași vrea să descoperi singur și să-ți dai seama ce m-a apucat așa deodată. Dacă n-o să descoperi, o să-ți spun eu, totuși, dar foarte târziu… Așa că străduiește-te, dacă vrei să afli secretul vieții mele.

XVI

În timp ce își făcea bagajul, Niculae se uita la ea tăcut. „Gata, mi-a scăpat din mâini, gândi el, bineînțeles că n-o să pot să aflu ce e cu ea, oricât m-aș strădui… Dacă ar fi fost ceva ușor de aflat, mi-ar fi spus singură… Într-adevăr, de ce pleacă? Unde i-o fi gândul?“

— Nu fi copil, zise ea, observându-l. Chiar ai luat în serios enigma pe care ți-am dat-o s-o dezlegi? E foarte simplă, spuse ea cu naturalețe. Am simțit pur și simplu că mi s-a terminat vacanța, adică toate mi s-au părut la locul lor afară de mine, marea cu valuri la locul ei, nisipul plajei la locul lui, soarele de pe cer la treaba lui, numai pe oameni nu i-am mai văzut la locul lor, și nici pe mine. Veselia și nepăsarea lor mi s-au părut stupide. Niculae, omul fără treabă în mijlocul naturii nu se justifică, nu crezi?

— Ba da, zise Niculae șovăind. Și ce-ai vrea tu atunci, să fugim in mijlocul naturii?

— Nu, dar să nu stăm mai mult decât ne ține un sentiment de părăsire în brațele ei.

— Să zicem. Și de ce trebuie să mă mut la tine?

— Cum, n-ai înțeles? zise ea prefăcându-se foarte surprinsă. Pentru că singurătatea ta îți crea mereu acel privilegiu despre care am vorbit și care aici, la mare, trăind împreună, a dispărut atât de ușor…

— Asta e adevărat, răspunse Niculae, odată întors în odaia mea din „Casa grădinii“, m-ași fi îndepărtat iarăși de tine, continuând să te iubesc la fel de tare. Dar nu ți-e frică de ceva?

— Nu văd de ce, spuse ea cu acea tonalitate a celor care înțeleg ceea ce afirmă că nu înțeleg.

Niculae se gândea: Să-i mai spună? Ea știa! Și nu-i era frică.

— Ar trebui să mă tem de ceva, Niculae, dacă nu m-ași cunoaște. Nu mă cunosc, de pildă, în reacțiile mele, când sunt slabă și derutată. Și în alte împrejurări. Dar mă cunosc bine în două împrejurări fundamentale. Când

iubesc și când pictez. N-am de ce mă teme. Tu trebuie să vii la mine pentru că te iubesc nu din când în când, cum ai prins tu obiceiul, ci în fiecare ceas, dacă nu în fiecare clipă. Ești naiv când îți închipui că la tine ar fi vorba de ceva profund, când în realitate e vorba de un simplu viciu. Îți voi dovedi.

El râse.

— Bine! Nu e un cap de țară!

După această decizie ea simți nevoia de ocrotire, și în vagonul care avea toate locurile pline își trase fără jenă picioarele sub ea și se făcu mică la pieptul lui, unde după câteva minute și adormi. Dar și Niculae se simțea covârșit. „Zgomotul ritmic al roților parcă îmi apasă inima ca un cântec greu. Iată deci cum se decide soarta unei iubiri, de la sine, prin ea însăși, ca un foc care odată aprins se consumă, și se consumă pe sine odată cu ceea ce îl întreține. Am vrut să evit acest lucru, sustrăgându-mă, dar am luat și eu foc, și acum e prea târziu să mă mai retrag. Acum sunt smuls din locul unde am suferit și m-am vindecat în orgoliul meu, pământul grădinii și serei de care mă simt legat, și expus iarăși loviturilor despre care experiența îmi spune că pot veni de oriunde, chiar de la ființa cea mai apropiată împotriva zbaterii ei de a te feri. Fiindcă cele mai rele lovituri nu sunt oare tocmai cele pe care, implorându-te în genunchi de disperare și neputință, ți le dă tocmai ființa de care te-ai legat? Ei și? Se pare că nu ne putem sustrage și că un lucru bun tot câștigăm: când va veni ea la căpătâiul nostru sau dacă pe stradă va dori să ne sufle în ureche șoapta ei rece, sau în toiul unei petreceri, nu vom fi nici mirați, nici speriați. Am trăit, vom zice atunci, lucruri mult mai rele, mai rușinoase și mai penibile, de ce ne-am speria de încă unul?“

Zilele se scurgeau însă și niciuna din acele lovituri la care se gândise Niculae în tren ținând-o în brațe pe Simina nu-i erau date. Se mută la ea chiar a doua zi și în săptămâna de concediu care îi mai rămăsese stătură tot timpul împreună, așa cum dorise ea la mare, nu numai ceas de ceas, ci clipă de clipă. „Da, vedeți să nu vă pierdeți“, spuse doamna Golea cu ironie, văzând că el n-o părăsea nici când picta. Fiindcă îndată ce sosiseră și el se mută, ea începu să picteze. Îi făcu lui, pentru întâia oară, portretul. Pe urmă pictă flori, numeroase pânze… Mâna ei era foarte sigură și parcă mai mult timp îi lua pregătirea paletei decât terminarea tabloului. Era neobosită și un regret intens apărea în luminile ochilor ei mari și castanii când trebuia să pună totul deoparte și să se așeze la masă sau să iasă la plimbare.

— Tot ceea ce am pictat eu până acuma, Niculae, cu excepția câtorva tablouri, nu are nicio valoare, spuse ea într-o zi. Fii atent, văd ceva. Vrei, nu

vrei, aranjează-te cu horticultorul tău bătrân și vino cu mine la țară. Adică, du-mă la țară! Dar nu oriunde, ci chiar în satul tău.

Devenise tiranică și intratabilă. Nici nu-i trecuse prin cap că s-ar putea ca el să nu vrea sau să nu poată să facă ceea ce îi ceruse. Își însoți însă cuvintele cu una din acele priviri ale ei, imperioase și pure, în care Niculae citea mai multă dragoste decât în orice gând sau gest care ar fi încercat s-o exprime, și împotrivirea sa se topi. Avea treabă la grădină și pe urmă nu vroia s-o ducă în satul lui, din pricina Marioarei Fântână, care… Dar abia acum își dădu seama că Marioara Fântână nu mai exista pentru el, și că abia așa, aflând cu cine venise băiatul lui Moromete în sat la părinții lui, o să-și ia gândul de la el și o să-și facă alt rost…

— Bine, îi spuse Siminei, și când vrei să plecăm?

— Imediat, chiar azi.

— Nu plecăm decât cu o condiție, zise Niculae pe gânduri. Te-am prins, te-ai dat de gol. Ai spus: Văd ceva. Ce anume?

Așadar el nu uitase ce-i spusese ea atunci pe plajă, cu toate că mai pe urmă îi explicase limpede despre ce e vorba. O urmărea atent, gândul la viața ei nu-l părăsea, cu toate că, se vedea, acest gând nu era pentru el o obsesie, cu care s-o sâcâie. Acum era prima oară când îi reamintea.

— Da, m-ai prins, recunoscu ea. În toamnă sunt programată cu a doua mea expoziție. În noiembrie. Acum suntem la începutul lui august… Am trei luni să mi-o pregătesc, adică… s-o pictez… Dacă nu sunt gata, mă omor.

— Dar de ce?

— Eu știu de ce?! Crezi că știu?

— De ce doar trei luni? zise el atunci, liniștit și practic. De ce neapărat noiembrie? Aranjează-ți-o în decembrie sau ianuarie, și păstrează-ți viața, adăugă el cu o ușoară ironie, dar nu fără o expresie de preocupare pe chip, care arăta că își dădea seama că la mijloc era altceva și nu o chestiune de dată.

De altfel ea și tăcu, ca și când n-ar fi auzit ceea ce i se spusese. În cele din urmă îi răspunse grăbită, parcă brusc trezită din somn:

— Da, bineînțeles, ai dreptate. Totuși, să ne grăbim… Adică nu să ne grăbim, am spus o prostie, să nu pierdem timpul. Și adăugă zâmbind: știi, graba nu e bună, nu faci nimic când te grăbești, dar pierderea timpului e fatală!

El se posomori. Nu înțelegea: fatală? În legătură cu ce? Poți să pierzi foarte bine timpul dacă asta îți face plăcere… Unde scrie că timpul nu trebuie pierdut?!

— De ce crezi tu, îi spuse, că aproape tot ce-ai pictat tu până acum nu e bun? Ce ți-a venit?

— De unde știu? Îmi vine să mă sinucid când mă uit la vechile mele tablouri.

— Așa de mare e diferența între ceea ce ai pictat până acum și ceea ce pictezi astăzi?

— Ai să râzi, zise ea, nu e o așa de mare diferență… Am mai făcut și până acuma flori și portrete…

— Atunci?

— Totuși e una.

— Care ar fi?

— Cum să-ți explic? Uită-te de pildă la un om bătrân sau foarte bătrân. Totul pe chipul lui poartă deja prezența morții, pielea și-a pierdut culoarea, s-a pătat și s-a zbârcit, gura, deși se mișcă, are în ea ceva țeapăn, cum ar arăta ea când va tăcea definitiv. Ceva totuși alungă, această grea impresie… Ochii, care trăiesc, și fac ca bătrânul să arate viu. Bătrânul devine simpatic îndată ce stai de vorbă cu el, deși corpul e o ruină pe care abia și-o mai ține adunată la un loc… Ei bine, Niculae, tablourile mele dinainte n-aveau ochi, nu vedeau nimic… Nu spun că nu erau reușite, unele erau chiar și sunt și acuma bune, dar privitorul nu simte că cel ce le-a pictat, ființe sau lucruri, colțuri de natură, au fost ***văzute*** de el, de pictor… De-aia ți-am spus că acuma ***văd*** ceva… Să ne uităm la aceste flori pe care le-am făcut acum…

Și Simina luă de pe lângă pereți câteva tablouri și le puse în lumină.

— Îmi plac, aproape că strigă ea, dar cu o mare liniște și certitudine în glas. Ai înțeles?

— N-am înțeles ceea ce vrei tu să ascunzi, zise Niculae, am înțeles numai ceea ce ai spus, care, oricât de nepregătit ași fi eu în materie, tot îmi dau seama că e o mare banalitate. Sigur că ceea ce pictezi trebuie văzut, că doar nu ești oarbă… Tabloul tău cu câinele continuă să-mi placă și îmi plac și portretele părinților tăi… Ai un gărgăune în cap…

Simina tresări și deodată izbucni într-un râs înalt și gâlgâitor de surpriză și de încântare. Se duse la el, își încolăci brațele pe după gâtul lui și îl sărută. Își lipi foarte tare fața de a lui și nu mai vru să dea înapoi nici când el începu să se miște și vru s-o îndepărteze. Îl strânse și mai tare, cu

siguranța pe care o au cei iubiți că nu li se va rezista, rămânând mereu cu ochii închiși, semn de pierdere parcă a oricărui gând pentru totdeauna… Cu o expresie de uimire, Niculae o îmbrățișă și el, dar parcă ocrotind-o, pentru ca apoi privirea lui să arate că uitarea de sine îl cuprinde și pe el…

PARTEA A PATRA

I

A doua zi, pe drum, Niculae stătea încruntat la fereastra vagonului, în timp ce pe Simina, la locul ei, n-o părăsea un surâs absent și vag batjocoritor. Își ieșise din pepeni pentru că ea se îmbrăcase prea elegant… Prea țipător, spusese el. Ce era asta, nu-și dădea seama că lumea avea să se uite la ea ca la o paparudă? Și se și fardase în felul ei bizar, care o făcea să arate ca o fantomă… Ce credea, se ducea la bal la castel, sau printre niște țărani care se bărbieresc o dată pe săptămână, și anume duminica dimineața? Acuma era și miercuri! Bine, înțelegea că are nevoie de atâtea cartoane, pânze și vopseluri, or să se spetească amândoi urcând și dând jos din tren atâtea geamantane, dar peste astea mai înțesase încă alte două cu boarfe… Era foarte supărat, fără însă s-o clintească pe ea din starea ei…

— Crezi că mai e ca pe vremuri când te dădeai jos din tren într-o gară să te-aștepte în poiana din spate șapte căruțe? Poftim poiana, spuse el arătându-i cu mâna un loc viran pustiu, în coasta gării, după ce se dăduseră jos din tren, într-adevăr chinuindu-se amândoi cu atâtea bagaje.

Timp de trei ore aproape că nu-și vorbiseră, dar fiindcă se sculaseră foarte de dimineață și nu dormiseră bine noaptea, Simina își strânsese ca și data trecută venind de la mare picioarele pe banchetă și se culcă pe genunchii lui parcă drept răspuns la starea lui de furie reținută. „Oi fi știind tu una, alta, parcă îi spunea, dar și eu știu așa și pe dincolo.“ Și adormi și nu se trezi decât când trebuiră să schimbe la Pălămida rapidul cu o cursă. Noroc că această cursă se forma și stătea în stație câteva ore, încât avură timp să urce geamantanele în ea fără grabă. Niculae se mai adapta, așa cum facem totdeauna când nu mai avem încotro. În gară însă și Simina se cam îngrijoră.

— Ce-i facem acuma? zise ea.

— Păi, îți spun eu, zise el batjocoritor. Luăm fiecare în mână câte-un geamantan, ajungem acasă, ne întoarcem și luăm restul. Doisprezece kilometri cu bagaje în amândouă mâinile…!

— Perfect, îi răspunse ea. Stau eu aici și tu te duci în sat fără nimic în mână și te întorci cu rubedeniile tale.

— Îți dau ție rubedenii! zise el.

Dar într-adevăr așa ajunseră în sat. Niculae avea niște nepoți, băieți ai soră-sii vitrege, pe care o chema Alboaica. Veni cu doi din ei și cu tatăl lor, Albei. Și aceștia, ca și soră-sa Ilinca și părinții lui, nu se mirară deloc că îl vedeau însoțit de o femeie. Nicio clipă, ca și când ar fi știut de mult că ei doi sunt împreună; și nicio privire piezișă, vreo tăcere silită sau nedumerită. Numai pentru jacheta și pantalonul ei arătau o admirație sinceră, întrebau unde se găsesc și cât costă… Și baticul, ce frumos era, și pantofii, s-au murdărit de praf, dar nu-i nimic, dați-i încoace să-i perii eu… Și ce făceau cu atâtea bagaje, ce-aveau în ele? Se mutau la țară? Întrebarea îi era adresată lui Niculae.

— Simina e pictoriță, zise el, a venit cu mine să vă facă portretele, să vadă și Bucureștiul cât sunteți de frumoși!

— Ei, ho, că te găsiși tu ăla voinic și făcut! exclamă Ilinca fluturându-și brațul în aer ca pe-o vârtelniță și cu degetele rășchirate gata să i le bage în ochi.

— A stat tot timpul supărat pe mine în tren că de ce m-am îmbrăcat așa, îl pârî Simina.

— De ce? zise tatăl. De ce, mă Niculae?

— O fi vrut să vină aici desculță, zise Alboaica. Moromete stătea pe pridvor și mâinile lui bătrâne se țineau de marginea lui cum s-ar ține un pescar de buza unei bărci pe deasupra valurilor. Într-adevăr așa era, cum spusese Ilinca, parcă numai voința de a trăi îl mai ținea în viață pe Moromete, curiozitatea lui neslăbită pentru lume și gândirea lui rămasă vie; picioarele însă, zise Ilinca, nu-l mai țineau să se ducă el la Rîca (și ea spunea asta fără grijă că auzea și maică-sa care știa la cine se ducea el acolo, la Fica, sora primei lui neveste!).

— Lasă, tată, zise Niculae, o să-ți cumpăr un cal să mergi călare, ca Ion al lui Ilie Iacov…

Moromete îl înjură pe acest Iacov, cu calul lui și de unde l-o fi luând, acuma când nimeni nu mai are dreptul să aibă un cal în bătătură.

— Asta e scofala pe care ați făcut-o voi! mai zise el și-și plecă jos fruntea posomorât.

Părea neîmpăcat, totuși atent la ceilalți, cu o atenție dureroasă, parcă fără ieșire… Își dădea oare seama că nu se putea trăi cu un singur gând? Și că el acum, în plină bătrânețe, nu mai putea avea altul?…

Nu se știe dacă le plăcea sau nu această străină, dar era sigur că ceva le plăcea foarte tare… Să fi fost faptul că fratele și fiul lor, cu cine, cu necine,

se hotărâse în sfârșit să intre și el în rândul lumii, acum după ce ajunsese inginer, și să se însoare? Poate că de aceea atenția le era îndreptată asupra ei și vorbeau numai cu ea, dar fără s-o jeneze cu întrebări nelalocul lor? Până și pictura le era familiară, cum să nu, aveau și ei în sat pe unul Din Vasilescu, care lucra în lemn, i se luaseră iar astă-primăvară de-acasă cu un camion o grămadă de figuri făcute de el și duse chiar în palatul regilor…

— Așa se laudă el mereu, acuma cine știe unde le-or fi dus, mai adăugă Ilinca sceptică, nevoind parcă să creadă că un prost ca ăla n-au mai avut alții de pe la București ce face și s-or fi ***rezumat*** la bâzdâgăniile lui…

— Domnule, zise deodată Moromete cu tărie, omul trebuie să vorbească cum îi e vorba și să se poarte cum îi e portul.

Ei, nu mai spune! Asta de unde și până unde? Cuvinte fără noimă, cum spun adesea bătrânii. Dar tăcură, să vadă ce vrea totuși să zică.

— Pe vremuri, zise Moromete, mi-aduc aminte, au venit aici în sat trei deputați, dar deputați, nu… Erau deputați, nu niște…

Și se uită la Niculae așa cum ne uităm la cineva cu care am avut și avem vechi răfuieli…

— În fine, zise el parcă promițând că va veni el și momentul redeschiderii acestor răfuieli, acuma avea altceva de spus, trebuia să aibă loc alegerile și au luat cuvântul în fața noastră deputații ăștia… Stam cu Cocoșilă și-i ascultam: Frrhați, țerani, începu primul, hieri când m-am înthors de la Pahris, stam de vorbă cu ministrul Fhranței și îi spun, domnule ministru, în România theranul e factorul cel mai principal… În fine, așa vorbea ăsta… Bine! Ia cuvântul al doilea. Ăsta era liberal, om de afaceri… Săteni, ne zice el, comerțul dumneavoastră cu cereale nu se îndeplinește în cele mai fericite condiții, noi, dacă venim la putere, o să vă umplem de caș… Bine! Ia cuvântul al treilea. Ăsta, om serios și el, dar ce i-o fi trecut lui prin cap că n-au vorbit bine cei dinaintea lui, că nu ne-au vorbit pe limba noastră, să înțelegem și noi… Și îl vedem că iese în față și ne zice: Bă! Trebuie să pui boii înaintea carului, nu caru înaintea boilor… Și cine se scoală de dimineață departe ajunge… Chestii de-astea… Hm! La sfârșit, după ce a terminat, îl auz pe Cocoșilă că-mi spune tare: „Moromete, asculți, din toți care vorbiră, să știi că ăsta din urmă e ăl mai prost!“ Și așa și erea! Nimeni nu înțelese nimic, nici Niculae. Simina însă izbucni în râs:

— Îți spun mai târziu, zise ea izbucnind din nou în râs, n-ai fost atent…

— N-am fost, zise Niculae, spune-mi acuma.

— Se referă la tine, care ai fi vrut ca eu să vin aici îmbrăcată țărănește și că din noi doi eu am avut dreptate, spuse Simina. Fiecare să-și poarte portul și să vorbească pe limba lui.

— N-am vrut să te îmbraci țărănește, zise Niculae supărat, dar nici să te împopoțonezi așa! Dar ea râse din nou de plăcere că bătrânul era așa cum și-l închipuise și mai ales că ținea cu ea, lucru la care nu sperase. Oamenii sunt cel mai adesea orbiți după odrasla lor și nedelicați cu ființa de care această odraslă urmează să se lege.

— Zi așa, tată, mă faci prost? strigă Niculae înfuriat. Nici n-am venit bine acasă și te și dai la mine! Va să zică eu semăn cu ăla care vă zice bă! Dar cum vrei să vă zic: excelența-voastră?… Domnule Moromete, binevoiți să ieșiți și dumneavoastră la câmp, sau doriți să rămâneți acasă suferind puțin de durere de cap?… Fiindcă acuma ruralul are medic în sat și mi-a povestit un doctor că a fost trezit într-o noapte din pat la ora trei. O fi crezut săracul că e ceva grav, s-a îmbrăcat și s-a dus acasă la ăla să vadă ce-o fi… Acolo bolnavul stătea întins cu capul pe căpătâi cu aerul că a intrat în ceasul morții. Medicul îi ia tensiunea, îi ascultă inima, îi palpează ficatul, îi bagă mâna în mațe, nimic. „Ce e, nene, îi zice, ce te doare?“ Și ruralul îi răspunde așa, foarte demn: „Mă doare capul!“

Nu râse însă nimeni, dar Simina îi aruncă o privire care parcă îi spunea: „Râdem noi doi mai târziu, acuma tu nu trebuie să mă împiedici să-ți câștig rudele“. Totuși, Alboaica făcu o mișcare pe spate din capul ei de poancă, semn la ea că gândul care îi venise în minte îi lua pentru o clipă vederea și zise:

— Niculae, degeaba zici tu, așa mă durea pe mine de nu mai puteam și tot luam la piramidoane de-mi venea să vărs. Până a venit într-o zi una tânără, care e și-acuma, și zice, dar matale n-ai ceva la ochi? Și așa erea…

— Ei, bravo! zise Niculae.

— Eu aveam aici în dreapta înăuntru un ceas, zise Ilinca, arătându-și ficatul. Când îmi venea, uite așa bătea, oleu… Și tot așa, mi-a dat fata asta niște nasturi și mi-a trecut…

— Păcat, zise Niculae, aveai ceas pe gratis…

Vrură să râdă, dar nu prea le venea. Parcă le intrase, de când aveau medic în sat, frica în oase.

— Altădată, continuă el, când te-ai înțepat în furca de fier n-ai luat niciun nasture. Ți-ai luat laba în mână și când ai apăsat în ea ți-a țâșnit puroiul drept în nas…

— Nu zici că erea să mor! strigă Ilinca.
— Daaa, ți-ieșiseră mațele…
Bătrânul asculta și privirea lui ardea de un foc lăuntric: Cum puteți flecări așa, când voi… când eu… când băiatu ăsta… I se descleșta de pe lemnul pridvorului, de nerăbdare, când o mână, când alta… Niculae se prefăcea că nu vede nimic. Cu un surâs, totuși, el zise:
— Da' ia spune, Ilincă, cum mai merge gospodăria asta a voastră din sat?
— Da' cine mai știe? Ei știu, acolo…
Și-și flutură iar în aer o mână, cu ghearele desfăcute ca niște rășchitoare, adică treaba lor, parcă mai poate cineva să-i controleze…
— Da' tu nu te duci?
— Mai mă duc și eu, când am timp…
— Câte zile ai făcute?
— Făcute nu știu, dar plecate de-acasă am și eu vreo patruzeci!
— E bine, zise Niculae.
— Cum bine, domnule? sări Moromete protestând cu un gest energic, ca și când ar fi întrerupt fără menajamente un orator care o luase razna. Cum bine? Asta e la tine bine?
— Sigur, e foarte bine, zise Niculae. Patruzeci de zile plecate de-acasă nu e puțin, câtuși de puțin!
În momentul acela pe poartă intră, foarte grijuliu cu ușa pe care o deschise și o închise, un om.
— A și aflat că ai venit, șopti Ilinca. Hai, îi sfătui ea pe Niculae și Simina, plecați, plimbați-vă până pun eu să fac de mâncare, or să vină și ceilalți și nu mai scăpați…
Niculae avu o ezitare: să rămână sau nu, să dea ochii cu vechii liberali? Se hotărî: nu! Se uită la Simina și se ridică. Ea îl urmă și coborâră în curte pe partea cealaltă a pridvorului, care da spre grădină.
— Formidabil, spuse ea, cum au aflat așa de repede? Aș fi vrut să-i cunosc.
— N-ai nicio grijă, cât o să stai o să ai zilnic ocazia, zise Niculae.
— Din câte mi-ai spus tu, liberalii ăștia sunt mai tineri decât taică-tău.
— Da, ceva mai tineri…
— Tu probabil ești sătul de ei…
— Îi înțeleg prea bine, răspunse el confirmând. I-am auzit ani în șir evocând cu nostalgie vechiul parlament, ale cărui dezbateri le urmăreau din

ziare… Și în timpul ăsta cei mai răi dintre ei puneau mâna pe sat. Sunt supărat pe ei…

Lângă gardul care despărțea curtea de grădină un porc mare îi întâmpină cu râtul în aer grohăind subțire, nemulțumit și plictisit. „Ei, parcă le spunea, unde vă duceți, și în general ce credeți că faceți?“

II

— Ești obosită? o întrebă Niculae.

— Nu, deloc.

— Facem o plimbare. Dacă o luăm prin fundul grădinii și trecem pe lângă casa aia, a lui Geacă, ieșim în măgură și dăm de cimitir… Aici, cimitirul, dai mereu de el, fiindcă pe dealurile acelea sunt vii și pământuri… Vezi, aici omul e mai liber, fiindcă cimitirul e mai aproape de vederea lui și îi aduce mereu aminte ce-l așteaptă… În timp ce în marile aglomerări el uită și crede că a învins această perspectivă… Cum s-o învingi? Cine nu-și cunoaște condiția sau o uită e mai robit de ea, mai prizonier.

Simina însă nu părea să-l fi auzit, cu toate că mergea cuminte lângă el, fără să se uite la ceva. Se gândea cumva la soarta bătrânilor liberali? Niculae tăcu.

„În sfârșit, iată că apare între noi diferența de vârstă, gândi el. Pentru întâia oară nu e atentă la spusele mele, nu înțelege…“

— Pe măgura asta i-a ieșit înainte într-o noapte, unei muieri, o stafie, reluă el întru târziu, când ieșiră din curtea lui Geacă. Uite, pe-aici. Povestea mama. S-a sculat femeia ca de obicei, sâmbăta noaptea, să se ducă la cimitir și să-și jelească morții… Și-a luat cușnița cu colaci și a ieșit pe uliță, și dadă Radă ici, cutăriță Aristițo dincoace… De, muierile cu care se ducea ea de obicei. Dar, nimic, nu răspundea nimeni. M-am sculat târziu, și-a zis ea, or fi plecat fără mine… Și a luat-o spre cimitir singură. Satul, țipenie, întuneric mare. Măgura, pustie. Și cum urca ea așa, deodată vede o stafie înaltă cât un salcâm, venind spre ea, cu brațe albe, ridicate spre cer. Femeia s-a lăsat pe vine, a pus cușnița jos și s-a făcut ghem. Stafia s-a apropiat, vâl, vâl, a trecut peste ea și a pierit… Târziu și-a adus muierea aminte să se închine… Și-a făcut o biată cruce, s-a ridicat cum a putut și s-a întors acasă. Mergea, dar nu mai avea glas… Trei luni a umblat așa mută și cu degetele cu care își făcuse cruce încleștate… Nu se sculase prea târziu, să se ducă la cimitir, cum crezuse ea, ci prea devreme, să fi fost miezul nopții… Și de-aia… Dar

mama zice că n-a avut pe Dumnezeu în cugetul ei, să se închine și să piară stafia înainte să treacă peste ea…

— Asta e chiar adevărat? zise Simina.

— Bineînțeles! Mută am văzut-o și eu, pe urmă ea a povestit la biserică ce i s-a întâmplat, când i s-a întors glasul.

— Deci stafiile astea au culoarea albă? se interesă ea. Așa ai zis: cu brațe albe…

— De ce întrebi?

— Fiindcă albul e culoarea îngerilor. În orice caz culoarea celor care ne fac rău trebuie să fie neagră.

— Nu, stafiile sunt albe, zise Niculae. Adică albicioase așa cum e ceața, nu chiar albe ca pânza.

Între timp străbătuseră măgura și puțin mai la dreapta dădură în poarta cimitirului. Ea avu o expresie intensă de încântare, văzând atâtea flori care acopereau din toate părțile crucile… Erau mai toate din lemn, înnegrite de ploi, dar și proaspete, albe… Ea îi spuse deschizând poarta:

— Hai să intrăm!

Dar și iarba era mare și cireșii de pe margine și pălăriile de floarea-soarelui, cu tipsia aplecată spre pământ, ca și când ar fi vegheat, păzite de lumina soarelui, somnul celor dinăuntru, păreau înăbușite de melancolie.

— Cimitirele din oraș mă sperie, zise ea, aici e așa de frumos…

— De ce?

— Cavourile, sculpturile… Sunt înspăimântătoare. Nici nu știu ce rost au… Aici e ca într-o grădină și măcar în fața morții oamenii redevin modești… Iarbă înaltă, flori și nimic altceva… Îmi pare rău că n-o să mă îngroape nimeni cu o cruce așa mică la cap, ca o jucărie de copil…

— Asta e, zise Niculae. Vezi drumul ăla din spatele cimitirului, cu salcâmi mari? Aici e capătul viilor. Hai să ieșim, trebuie să fie ca pe vremea când eram eu mic, o scândură scoasă.

Era. Se vedeau viile, pe o întindere fără margini, coborând întâi într-o vâlcea, apoi urcând puțin și pierzându-se la orizont.

— Pe-aici stăteam noi cu fetele și le ridicam fusta, zise Niculae. Unele țipau, dar asta numai când eram strânși mai mulți la un loc… Când era numai unul cu una, nu zicea nimic…

— Câți ani aveați?

— Șapte?! zise Niculae. Mi-aduc aminte de una care mi-a spus că ea ar vrea, dar că îi e frică să nu rămână borțoasă…

Simina râse.

— Frumoase sunt viile, zise ea.

— Vino să-ți arăt ceva, îi spuse Niculae luând-o de braț.

O duse prin vii spre începutul vâlcelei, la punctul de unde pe sub ierburile înalte, și de sub drum țâșnea un pârâu cu apa limpede.

— N-am știut niciodată unde ajunge vâlceaua asta. Uită-te de-a lungul ei. Se duce încolo. Am mers odată pe ea și nu se mai sfârșea, m-am întors îndărăt. Unii spuneau că duce în pădurea Cotigeoaia, e încoace, dar n-am fost niciodată în ea, cu toate că în familia noastră numele ei revenea des. Am fost, mă duc sau vin din pădurea Cotigeoaia… A fost prins acolo, l-au bătut sau i s-au furat caii… E zăpadă mare în pădurea Cotigeoaia, urlă lupii… a violat-o în pădurea Cotigeoaia… S-au pitit, nimeni nu mai dă de ei prin văile ei… Bun lemn găsești în pădurea Cotigeoaia, faci uși frumoase din el, numai să nu te prindă pădurarul… Ei, vâlceaua asta care e și ea cam întortocheată și dealurile din jurul ei au tot felul de cotituri și dâmburi, mi-aducea mie mereu în minte pădurea în care n-am fost niciodată… În vacanțe veneam aici și mă uitam de-a lungul ei… Stam ceasuri întregi, singur… Mi se părea că dacă ași trăi aici venind în fiecare zi, moartea mea ar fi ca un somn plin de vise în timp ce sufletul ar ieși vesel din mine și ar lua-o de-a lungul văii și s-ar duce în sfârșit să vadă unde e pădurea Cotigeoaia… Aici citeam întins pe burtă pe iarbă în timp ce firul ăsta de apă lat de numai câțiva pași, dar adânc și foarte iute, înăbușit aproape de iarba roșie a șerpilor, îl auzeam cum curge șipotind mereu… E al doilea loc afară de lotul mamei, unde mă duceam cu caii și despre care ți-am povestit, care pune în amintirea mea, în cumpănă, vechea noastră viață cu cea pe care o ducem în prezent. Dacă ași fi avut bani, ași fi cumpărat acest loc pe care stau acum și mi-ași fi făcut o casă cu fereastra încoace… Știi, continuă Niculae după o tăcere pe care Simina n-o tulbură cu nimic, în ***Biblie, în Noul Testament*** e o scenă bizară pe care, ori de câte ori ai reciti-o, înțelesul îți scapă. E vorba de schimbarea la față a lui Cristos, undeva sus pe un munte, într-un loc ales de el și unde își schimbă înfățișarea, uimindu-i pe ucenici. Și, Petru, văzându-l astfel, deodată deraiază: „Doamne, zice, să facem aici trei colibe. Una pentru tine, una pentru Moise și una pentru Ilie…“ Ce-o fi fost în capul lui? Adică de ce să facă acolo colibele acelea? Se zăpăcise! Asta e clar, dar nu cumva în mintea lui locul și nu spiritul lui Cristos dețineau puterea metamorfozei? Și nu cumva vroia să nu se uite, să nu se piardă acel loc? Gândire simplă, dar care nu e atât de lipsită de

adevăr… Anumite locuri ne fură sufletul, printr-un miracol care se petrece în noi numai acolo unde ne simțim mai presus de fericirea obișnuită…

Simina zâmbea. Se uita înainte cu o ironie în priviri.

— Să știi, zise cu o voce fermă, nu e o iluzie a ta ceea ce spui… Într-adevăr, vâlceaua asta îmi pare și mie misterioasă… Dar ia spune-mi, nu vrei acuma s-o luăm de-a lungul ei și să vedem unde duce?

— În pădurea Cotigeoaia, știu, zise Niculae, dar nu vreau să văd nici cum, nici pe unde…

— Nici pădurea?

— Nu. Las-o să stea acolo…

Ea se domoli din agitația pe care reușise să și-o stăpânească, îl apucă de braț și se lipi tăcută de el. Se așezară jos pe iarbă.

— Te uiți la fântâna aia? zise Niculae, urmărindu-i privirea, care se oprise de partea cealaltă a dâmbului, peste care trecea șoseaua și unde într-adevăr se vedea ceva, urmele unei fântâni, fiindcă lumânarea, jgheabul și cumpăna lipseau.

De jur-împrejur crescuseră ierburi, cucută verde, dintr-un strat gros de troscot care acoperea des pământul.

— Acolo s-a înecat o fată, continuă Niculae. Oamenii pedepsesc parcă fântânile care au atras în adâncul lor pe unul de-al lor și nu mai iau apă din ele, ani în șir… Nu știu de ce… Asta, de când eram eu elev, e părăsită, cu toate că avea o apă dulce…

Se ridicară și se duseră acolo. Nu se mai vedea nimic înăuntru; o gaură de întuneric. Simina părea preocupată, dar era greu de spus la care din lucrurile pe care le văzuse sau le auzise azi de la el se gândea: la primirea care i se făcuse, la cimitir, la istoria cu stafia, sau la visul prietenului ei de a fi avut o casă într-un loc, pentru el, plin de vrajă.

— Să știi, zise ea deodată, cu gravitate, că dorința ta de a-ți face o casă acolo de unde țâșnește pârâul se poate realiza… nu e o iluzie. Îmi place și mie…

— Ce drăguță ești tu! zise el. Să știi că o să mă interesez, e la marginea satului, nu văd acum, dacă punem mână de la mână, de ce nu s-ar putea… Cu toate că se ridică un obstacol.

— Care?

— Cimitirul. Se zice că iarna, în timpul nopților lungi, îți bate dracul la ușă și îți intră în casă. Vine din cimitir… Cârstache ăla de care ți-am povestit s-a însurat pe-aici, uite acolo în casa aia. Și cică într-o seară, după

ce a adormit, s-a pomenit pe la miezul nopții cu unul cu cornițe pe pieptul lui și îl apăsa: „Deschide gura, îi zicea, să-ți scuip în gură să faci copii urâți ca mine“.

Simina râse în hohote.

— Râzi tu, dar fapt e că s-a despărțit Cârstache de muierea care avea casa asta și s-a întors la tat-său, e vecin cu noi. S-a însurat cu alta…

— Vreau să-l cunosc și eu, zise Simina, dar cu cufăr cu tot…

— Nu știu dacă mai are cufărul, se îndoi Niculae.

III

Astfel o plimbă el prin tot satul și prin toate împrejurimile timp de cinci zile și îi făcu cunoștință cu oamenii despre care îi povestise. Pe urmă el plecă.

Înainte să se împlinească o săptămână primi două scrisori, una de la ea și una de la Ilinca. „Liberalii tăi, îi scria ea, ai avut dreptate, nu e zi să nu vină pe la taică-tău și să mă ia și pe mine martoră, dar și cu drept de judecător, a discuțiilor pe care le duc și care mi se par pasionante… E unul Cocoșilă care te înjură pe-o chestie cu un topor, că ți-ar fi dat adică odată o astfel de unealtă și tu ai pierdut-o, în orice caz nu i-ai mai dat-o îndărăt. Am crezut că e glumă, pe urmă mi-am dat seama că nu glumește deloc. «Nu mai ești zdravăn la minte, mă?» i-a spus taică-tău când l-a auzit repetând a nu știu câta oară aceeași istorie. «De ce, mă prostule?» i-a zis ăla. «Când i-ai dat tu băiatului meu un topor?» «Păi, erea în anul când căzură averescanii și veniră țărăniștii.» «Când asta?» «Prin 1930.» «Păi pe vremea aia băiatul meu se pișa în țărână, nu puteai tu să-i dai lui un topor! O să trăiești mult, mă, dar o să-ți pierzi și puțina minte pe care o mai ai. De auzit, văd că auzi, dar de mirosit mai miroși?» «Nu, zice, demult, pot să mănânc și c…t și tot nu simt nimic.» La început m-a șocat limbajul lor, mai ales al acestui Cocoșilă, așa vorbește el când vrea să arate că unul dintre interlocutori minte cu bună-știință (și în general cam așa crede despre toți), le răspunde prompt: mănânci c…t! Am observat la tatăl tău o iritare abia reținută împotriva lui, și Ilinca mi-a povestit că au fost prieteni buni pe vremuri și că odată, într-o vară, nimeni nu știe din ce s-au luat și s-a stricat prietenia. «Și dumneata ce faci acolo?» m-a întrebat într-o zi Cocoșilă. Și tatăl tău nu m-a lăsat să-i răspund. «Nu te duce pe tine creierul din cap, i-a spus el, să înțelegi ce face ea acolo.» Ceilalți patru însă țin foarte tare la tatăl tău, și

Cârstache… Am citit la un moment dat în privirile lor ceva zguduitor. Se uitau la prietenul lor mai bătrân cu o tristețe tăcută și grea, că îl văd cum la puterea minții lui nu mai răspunde puterea trupului. Ziceau că veniseră să-l ia devale, era duminică, și atunci a sărit maică-ta, foarte rea și arțăgoasă, că unde să-l ia? Și tatăl tău a ascultat aceste cuvinte fără să tresară, dar și fără să le infirme, și pe urmă și-a plecat fruntea… Da, așa era, câmpul vieții lui se îngustase pentru el… Și atunci i-am văzut pe ceilalți cum îl privesc… Foarte curios, ideile lor, în discuții, îmi sunt foarte familiare. Parcă te-aud pe tine vorbind. Cu deosebirea că ei sunt mai radicali, lucru pe care îl înțeleg. În lumea noastră ei mai au puțin de trăit. Am fost pe la ei pe-acasă și le-am văzut curțile, mari, cu grajduri și pătuluri, simboluri fără sens, pustii de vite și de unelte cum sunt… Am început să lucrez. Dar mi-e dor de tine. De ce n-ai venit sâmbătă și să fi plecat îndărăt duminică seara?“

„Într-adevăr, gândi Niculae surprins, nu mi-a prin cap acest lucru. Cât o să stea acolo, așa trebuie să fac“, și deschise scrisoarea soră-sii. „Niculae, îi scria Ilinca, vino sâmbătă și vezi ce e cu fata asta. Ori ia-o de-aici, ori vezi ce faci, că lucrează de dimineață de la răsăritul soarelui, până se întunericește, și nu mănâncă nimic. Nu-i place mâncarea, se poate, dar îi fac pui fripți, care orișice-ai zice, poți să-i mănânci cu oase cu tot, așa de buni sunt, că sunt mici și am și ouă proaspete și brânză… Ce să nu-i placă? «Maică, mai lasă jos treaba și te mai odihnește!» îi spune și mama, dar crezi că aude?… Și încă ceva… A auzit mama Marioarei cu cine ai venit și a trecut săraca pe-aici, să vadă și ea cu ochii ei că lumea nu vorbește degeaba. Mi-a fost milă de ea și am luat-o deoparte și i-am spus că între tine și Simina nu e nimic, să-și vadă de treabă, dacă o fi ca Niculae să se însoare vreodată, pe Marioara o ia. Tu să nu te superi de vorbele mele, fiindcă ai făcut greșeala de-ai trimis-o pe Marioara acum câteva săptămâni cu Iliuță pe la noi. A venit și era și ea fericită, de, că ai trimis-o tu cu gura ta. Altădată să nu mai faci, că iese încurcătură. Ia pe cine îți place sau iubește pe cine crezi, nu mă amestic, dar e lume care vorbește și trebuie să ții seama.“

„Are dreptate, gândi Niculae, dar ce puteam să fac? De unde să-mi închipui ce-avea să se întâmple, când eu hotărâsem odată clar că pentru moment pe Simina n-o iau cu mine la țară?“

Și câteva zile, până se făcu sâmbătă, se gândi la această greșeală ireparabilă față de Marioara mai mult decât la ceea ce îi scrisese Ilinca despre Simina. Într-adevăr, niciun gest pe care îl facem nu e nevinovat,

chiar dusul la ea, o dată pe lună, înseamnă ceva. E copilul, care îl lega de ea astfel. Numai măritișul ei sau însurătoarea lui ar limpezi pentru cei dinafară viitorul relațiilor dintre ei doi. În privința asta e totuși mai bine că lucrurile au luat această întorsătură, deși ea a fost pe nedrept lovită. Uneori însă, până nu suntem loviți, nu înțelegem bine care e partea care ni se cuvine nouă pe această lume…

IV

— De ce nu mănânci? Se plânge soră-mea de tine că nu-ți place mâncarea. E adevărat?

Ea începu să râdă, foarte veselă.

— Nu pot să mănânc, Niculae, îi spuse, acuma îmi torc firul, sunt așa de fericită…

— Văd, arăți schimbată, dar ai cam slăbit… Dar nu-ți stă rău… O ținea în brațe, întinși amândoi pe iarbă, sub un copac din mijlocul viei care le mai rămăsese Moromeților, și de unde se vedea, ca de la o înălțime mult mai mare decât cea adevărată, în stânga cimitirul ferit parcă de invazia întinderilor nesfârșite ale câmpiei de salcâmi înalți și stufoși, în dreapta măgura și în fund satul care dormea sub lumina blândă a soarelui de august. Venise de la gară acum câteva ceasuri, luaseră amândoi masa, când Simina mâncase totuși flămândă ca un lup, spre uimirea tuturor, apoi ieșiseră la plimbare la vie și urcaseră dealul domol până dăduseră de acel copac.

— Și pe urmă, nu crezi că firul ăsta îl torci prea repede? reluă Niculae.

— Nu, fiindcă pe urmă, în toamnă, s-ar putea să nu mai am lumină bună… Să înceapă ploile… N-ai nicio grijă, soră-ta exagerează, ca orice rudă la care vii… Ce poate și ea să-ți ofere? Mâncare! Și dacă n-o mănânci toată, i se pare că n-ai mâncat deloc.

— Formidabil ce-ai putut picta în zece zile, spuse el.

— Pentru că mi-am ales spuma subiectelor care m-au pasionat dinainte de-a veni aici și care când am venit am rămas înmărmurită că le-am găsit așa cum le-am dorit, și oamenii, și casele lor, și peisajele, și mai ales lumina… De dimineața și până seara lucrez parcă orbită… Ai avut tu dreptate, e aproape ca la mare… Îți recunoști lumea, apusurile tale de soare?…

Niculae se ridică în capul oaselor.

— Da și nu, zise el cu blândețe, așa sunt, dar nu le recunosc…

— Știu eu, lipsește căruța și familia, am să fac toate astea din imaginație, la București…

— Nu mi-ar plăcea, zise Niculae, asta a fost demult, acest demult nu se poate reda… Și dacă l-ai reda, cum s-ar putea înțelege că e demult?

— Ai dreptate, am să mă gândesc la asta…

— Dar într-adevăr, reluă Niculae, ce-ai pictat tu înainte nu se poate compara cu ce mi-ai arătat azi, îmi place foarte mult, adăugă el cu o emoție în glas. Nu-ți vine să-ți mai iai ochii de la un tablou de-al tău de-acuma.

— Nu-i așa, Niculae? Nici nu știi ce bine îmi pare că ceea ce am simțit eu, când ne-am întors la București și am început să pictez, arată și pentru tine acuma marea schimbare.

— Un lucru explică-mi. Tablourile tale de-aici au dimensiunile mai reduse decât cele pe care ți le știu eu.

— N-ași putea să-ți spun de ce, zise ea, cu toate că unii zic că cu cât un tablou e mai mic, cu atât e mai greu de pictat. Totuși, mie mi-e mai ușor. Și poate mai e altceva. Un tablou mare e bun în muzeu, într-o casă înăbușă odaia. Ori eu vreau să pictez pentru oameni, nu pentru muzee.

— Sunt foarte frumoase tablourile tale, Simina, zise Niculae cu o bruscă și intensă melancolie. Nu mă pricep să-ți spun de ce, dar culorile tale sunt o încântare, parcă nici n-ai fi știut până acum să le folosești… Îmi dau și eu seama, pictura nu e asemănarea cu lucrurile, ci cu culorile lor, culoare așa cum mi-ai și zis ***văzută*** de tine. Acum înțeleg.

Ea tăcea pe gânduri, dar și oprită de năvala simțirii să vorbească. Văzuți de un străin s-ar fi zis că și-au spus unul altuia lucruri dureroase.

— De ce ești trist? zise ea în cele din urmă.

— Nu știu. Ași vrea să stau cu tine, să nu mai plec, dar am grădina, și pe urmă poate că te-ași stingheri…

— De ce vrei să stai cu mine?

— N-ași putea să-ți spun de ce. O să-mi dau seama mai târziu și atunci o să-ți spun… Ah, gura ta e iar dulce-amară, exclamă el după ce o sărută și o lăsă întinsă și pierdută, pe stratul verde de iarbă de sub copac. Mai ți-aduci aminte? În acele clipe, când noi ne iubeam, un om omora alături alt om…

— Nu-ți fie teamă, șopti ea, ia-mă în brațe aici în vie, la lumina zilei… La lumina asta nu se fac crime… La lumina asta poți doar să mori de dorul cuiva…

Într-adevăr, părea că-și dă duhul, și când Niculae o luă în brațe, simți că nu numai răsuflarea, dar și fruntea și corpul ei ardeau ca focul… Sărutarea ei era mistuitoare…

V

În primele zece zile Simina dormi în odaie, dar într-o seară îi spuse lui Moromete:

— Bunicule, mă lași și pe mine să dorm în pridvor?

— De ce să nu te las? zise Moromete. E loc pentru zece inși, nu numai pentru mine.

— Să nu te mănânce gângăniile, zise Ilinca. Nu te lua după el, care are pielea groasă. Și pe mine și pe bărbatu-meu ne mușcă… Nu că ar fi pureci, dar mai vin țânțarii…

— Da, dar e așa de frumos afară, zise Simina. De-aici de la margine, se vede cerul cu stele… Uite aici am să dorm!

Tocmai la celălalt capăt, tot la margine, era căpătâiul lui Moromete. Încă din primele minute de când o văzuse, bătrânul începuse să țină la ea cu acea intuiție fără greș a părinților care ghicesc că fata pe care fiul lor le-a adus-o s-o vadă nu e numai ființa care le va face să nu se stingă neamul, dar îl face pe băiat să fie fericit peste ceea ce le e dat în mod obișnuit oamenilor… Dacă o să fie bine sau rău, cine poate să știe? Dar nu poți să-l judeci nici pe copil, nici pe ea, nu poți decât să taci și să înțelegi că pentru a te lua cu cineva pentru tot restul vieții nu e atât de greu, ci mai greu e ca acest luat să nu devină o povară de care să nu te mai poți lepăda niciodată și care să te apese cu anii ca o piatră de moară de care să nu scapi decât în moarte… Ori, Niculae arăta parcă mai liber în viața lui, alături de această fată, decât arăta înainte, când era singur… Și sunt băieți care le citești pe față, alături de fata pe care și-au ales-o sau au fost aleși de ea, că toată bărbăția și libertatea lor se află în mâna ei, proștii, și nici măcar nu-și mai dau seama de ceea ce li se întâmplă și nici nu-și vor da vreodată…

Bătrânul stătea întins cu fața în sus pe pridvor și asculta ore întregi respirația ușoară a tinerei femei care dormea dusă, după truda ei ciudată din timpul zilei… De când se mutase ea din casă, bătrânului nu-i mai venea somnul decât târziu, când se revărsau zorile, dar nu se gândea nicio clipă să-i spună, dimpotrivă, se temea să nu-i vină într-o zi să se întoarcă îndărăt, speriată de țânțarii care într-adevăr o pișcau de labele picioarelor, de i se

umpluse pielea de pete roșii… Încetul cu încetul, aceste nopți începuseră să se umple pentru el de amintiri care îl țineau într-o încordare asemănătoare cu revenirea puterilor, mâna i se strângea și făcea să trosnească ușor lemnul marginii pridvorului… Se scula în capul oaselor, se dădea jos, cobora scările și o lua spre grădină, fără să se mai folosească de ciomag… Așa era, nu era nicio îndoială, puterile i se întorceau… „Ce-ar fi? se întrebă el într-o seară. O iau pe-aici pe măgură, ies prin Pământuri, și de-acolo până la Râca ce mai e? O vale și intri în sat… Și nu mai plec de-acolo… Să vie pe urmă asta bătrână după mine… Îi rup spinarea cu un ciomag… Așa am să fac, mă culc îmbrăcat și pe la miezul nopții plec… Dacă o să ostenesc și o să văd eu că nu mai pot, ei și? Mă odihnesc, și pe urmă plec mai departe… Sau, și mai bine, dimineața, când se duce fata asta prin Pământuri, să merg și eu cu ea, să-i povestesc că nu mai pot trăi cu… și să…“ Nu, nu era bine. Bătrâna, cu ochii ei înverziți de răutate, ar fi putut ghici ce-are el de gând și să-l oprească, cum se mai întâmplase… Putea, era mai tânără cu zece ani, mânca-o-ar pământul, și avea toate puterile în ea, cu toate că născuse de cinci ori și nu fusese zi de la Dumnezeu, afară de duminică, în care să nu-i fi mers de dimineața până seara picioarele prin bătătură… Ar fi în stare cine știe ce să-i facă… Oricum, trebuie să-i povestească acestei fete, să se sfătuiască și cu ea… Să-i spună pe urmă ea lui Niculae, cum o ști, și Niculae…

Dar cum să-i povestești? Asta îți stă bine când ești tânăr sau când ești în complete puteri chiar dacă ai șaizeci de ani… ca acum zece, unsprezece ani, când a fost părăsit bolnav în casă și lăsat să moară… Norocul lui a fost că boala i-a trecut repede și a putut pe urmă, prefăcându-se că e pe moarte, să sară din pat la ea și cu ciomagul în mână s-o fugărească pe după casă și prin toată curtea… Că era ea smintită și nu putea să-l ierte că a vrut să-și aducă pe cei băieți, fugiți, înapoi acasă? Când? Înainte de război!…

…Cerul parcă se răsturna, cu stele cu tot, într-o parte. Tânăra femeie dormea nemișcată. Somnul ei nu era lung, se scula devreme, dar era de plumb… Bătrânul stătea întins cu tot trupul încordat, cu privirea întoarsă spre cer și cu gândul la ea, care stătea departe, despărțită de el, acolo în Râca ei, în care făcuse copii cu altul, care murise, copiii se făcuseră mari, trăise o viață, și ea tot mai sperase să fie al ei. Speranța ei se împlinise. „Mâine noapte mă duc la ea, gândea bătrânul de fiecare dată când Găina, apărând pe cer și anunțând zorile, simțea cum pacea și somnul se lasă asupra lui potolindu-i încetul cu încetul gândurile și dorul de ducă.

Curând începu să meargă mai bine și ziua și fără ciomag, spre uimirea Ilinchii și a bătrânei, care nu mai avură ce să mai spună când el le zise că vrea să se ducă cu fata și să se uite și el cum lucrează ea cu culorile. Acasă Simina spunea că bunicul se ținuse foarte bine. Bătrânul se așeza pe iarbă și îi povestea tot felul de istorii, cele mai multe despre Niculae, care o făceau nu o dată pe Simina să izbucnească în hohote… Că era mic și îl strigau din grădină: „Măi Niculae, cu cine te însori tu, mă?“ „Cu ale iapă“, răspundea el din iarbă de unde nu i se vedea decât moțul. *Ale **iapă*** erau cele două fete ale vecinului, pe care îl chema Ilie Iapă. Alții îi spuneau armăsarul. Sau că altă dată, pe miriște… sau că la școală…

— Ți-a povestit ceva de una de la Râca? o întrebă Ilinca la un moment dat pe Simina.

— Nu, răspunse Simina.

Bătrâna nu era acasă, și Ilinca îi povesti ea, nu fără mândrie, cum trăise tatăl ei, la șaizeci de ani, mai rău ca un flăcău, marea lui dragoste cu sora primei lui neveste, femeie subțirică și tânără, cu dinții mai albi și mai frumoși ca ai unei fete, cu toate că avea și ea acum peste cincizeci de ani…

— Mama a fost de vină, încheie ea, a crezut că el nu mai era decât un moșneag. E drept că arăta, dar o făcuse expre, își lăsase barba nerasă și avea așa, un glas miorlăit, de, ca unul care nu mai poate… Și mama și-a dat arama pe față. Avea și ea într-un fel dreptate. Prea a ținut-o o viață întreagă spaima de ăia ai lui, trei, făcuți cu prima nevastă, și nu i-a trecut și ei casa, s-o scape de frică să nu rămână pe drumuri. Tata se înfuria: însemna că ea se gândea că el ar putea să moară, om în putere. Dar se înfuria degeaba. Omul moare și când nu se-așteaptă, nu numai când crede el că e cazul… Dacă e s-o iai așa, el nu crede niciodată…

VI

— Acuma pot să-ți explic de ce ți s-a părut data trecută că sunt trist și eu ți-am răspuns că ași vrea să stau cu tine, îi spuse Niculae apoi Siminei, în duminica următoare, când se revăzură. Lucrezi prea mult. Și nu mănânci bine decât cu mine.

— Asta e adevărat, strigă ea parcă în culmea unui entuziasm bizar, aproape infantil, în timp ce ridica în mână un picior de pasăre, din care mușcase demonstrativ și privirea îi era în mod ipocrit, în timp ce mesteca, acoperită de pleoape.

Semn că nu atribuia nicio valoare acelei tristeți a lui protectoare. Ideea de a-l avea cu ea în fiecare zi nu-i era pe plac, dar nu putea să i-o spună pe față. Dar era adevărat că ea mânca foarte flămândă și era cert că numai în prezența lui o apuca această foame salvatoare. Stăteau singuri în odaie, Ilinca le pusese masa și plecase.

— Azi, zise ea, mergi cu mine să-mi povestești și tu, în timp ce eu am să pictez, despre stejarul din Pământuri, unde taică-tău a cunoscut-o pe prima lui nevastă. De la Ilinca știu, voi toți povestiți formidabil, dar numai tu poți povesti oricând, în timp ce ea numai când are chef. Mi-a spus că a făcut o nuntă care a mirat pe toată lumea, nu toamna, cum e obiceiul, ci de Sâmpetru, și a băgat mireasa în grâu. Asta e ceva, așa, fantastic, ca un basm… Asta ași vrea să pictez negreșit. Mireasa cică era moartă după el, nu era ea prea frumoasă, dar îi plăcuse lui. Pe vremea aceea i se spunea Mutul. Nu vorbea. Nu bea țuică. La nunta lui cică a ținut o ceașcă în mână câteva ceasuri și fiindcă l-au luat muierile la rost, a dat-o peste cap; dar s-a strâmbat de scârbă: „Cum puteți, cică ar fi zis, să beți o porcărie ca asta?“ „Ei taci, au strigat muierile, ai vorbit, părintele? Nu mai spune?!“

— E adevărat, zise Niculae. Așa mut cum era, i-a făcut trei copii unul după altul și a băgat-o în mormânt. Se spune că ea ar fi știut înainte să se mărite că o să moară… Soră-sa mai mică a povestit… Istoria cu cocorii…

— N-ai aflat de ce a murit de fapt?

— Hemoragie la naștere, cu al treilea, care avea un cap cât dovleacul. Frati-meu Achim… Dar cică hemoragia asta i-a început la câteva săptămâni după naștere, nu imediat. Ceva foarte ciudat, numai ei doi știu ce-o fi fost…

— Cum să pictez eu, spuse ea parcă hămesită de dorință, tablouri din care să se înțeleagă toate astea?

— Foarte simplu, zise el, caută prin vecini o fată frumoasă și pune-o să facă și ea ce ți-a povestit soră-mea cu cocorii. De altfel ele cunosc și astăzi vraja asta.

— O fi adevărat? exclamă ea naivă.

— Bineînțeles, zise el fără ezitare. Asta nu înseamnă că oricărei fete îi și reușește, trebuie să aibă inimă de vrăjitoare. De ce crezi că a putut tata să ia una urâtă, cum era prima lui nevastă!? L-a vrăjit!

Ei i se urcase sângele în obraji, îi sticleau ochii. Lăsă masa la o parte.

— Nu, zise el hotărât, mănâncă întâi și pe urmă mergem să căutăm o vrăjitoare de optsprezece ani. Cu condiția asta!

— Niculae, dar nu mai pot, te rog…

— Nu, zise el.

Și o tăcere se așternu între ei. Dar ea tot nu se mai putu atinge de nimic de pe masă și se uita într-o parte cu o vizibilă și bruscă deprimare așternută pe trăsături. Niculae se îngrijoră:

— Ce e cu tine? Ce ai?

Ea se uită la el în sus cu acea credință oarbă în priviri care învinge orice și pe care n-o au decât cei care lasă ca iubirea lor pentru celălalt să se reverse fără obstacol și îi șopti:

— E o vreme atât de frumoasă, ajută-mă să pictez! Am mâncat, nu mai mi-e foame! Îți promit că peste două ceasuri o să mănânc din nou, uite, luăm ceva cu noi, și dacă te mint, să-mi faci ce vrei!

— Ce-ași putea să-ți fac! exclamă el, și cedă. Bine, îi spuse, hai să mergem.

— Mergem întâi în Pământuri, zise ea, să văd locul unde a fost bătrânul stejar. Cică e în jur și acum o poiană foarte frumoasă. Pe urmă, în chestia cu cocorii, mă descurc cu Ilinca… Știi, continuă Simina pe drum, Tolstoi l-a întrebat odată pe Repin, care pictase cam rece o ceremonie religioasă în care dominau prapurii și icoanele, sunt bune sau sunt rele aceste ceremonii? Pe mine nu mă interesează, i-a răspuns pictorul, dacă sunt bune sau sunt rele, eu pictez ce există. Părerea mea, continuă Simina, e că nici întrebarea, nici răspunsul nu sunt acceptabile pentru un artist. Întâi că mă interesează în artă binele și răul, în ceea ce există, al doilea nu asta e întrebarea care să mi se pună, ci dacă din ceea ce e bine sau rău pe pământ am reușit să fac ceva frumos. În ce mă privește, pentru a nu-mi lua pe umeri sarcini care să mă strivească, caut să nu atac problema frontal, ci indirect… E mai profitabil pentru mine! Îmi caut adică subiecte frumoase, ca să reușesc să răspund la prima întrebare pe care privitorul mi-o poate pune: E frumos sau urât ceea ce ai văzut dumneata? Ori toată această lume pe care tu mi-ai descoperit-o, în care stafia aceea care îi apare unei femei din măgura aflată sub domnia nopții și a demonilor ei, e la locul ei, e pentru mine în primul rând frumoasă, ca orice civilizație care și-a creat de-a lungul secolelor valorile și miturile ei în cântece, obiceiuri, rituri sau vrăjitorii… Și când eu pictez un tablou care în subiectul lui e bizar (o femeie în curte, spălând picioarele unor băieți și fete, în timp ce din casă se văd aurind geamurile lumânări aprinse), privitorul trebuie să exclame înainte chiar de a i se explica despre ce e vorba: ce frumos! Și să devină pentru el o pasiune să descifreze pe urmă sensul. Această lume, cine știe, va supraviețui ea oare presiunii

timpului nostru? Și ce mitologie o va înlocui? Fiindcă pentru moment lumea noastră e prea utilitaristă, și pe drept cuvânt, cât timp omul mai suferă încă de foame și de frig, iar copiii mor înainte de a deschide bine ochii asupra lumii… Aici într-adevăr sarcina artistului se oprește: el nu poate picta viitorul încercând să facă frumoasă o lume care încă și-l caută, acest viitor. De aceea majoritatea artiștilor, mai ales scriitorii au descris cu mai mare succes lumile deja formate, chiar dacă primitive… La noi, Eminescu, Creangă, Sadoveanu sunt astfel de mari artiști, atinși de tremurarea magică a unei lumi ale cărei vestigii le-au incendiat inspirația… Așa sunt eu acum… Și trebuie să mă înțelegi, iubitul meu, nu să mă bruftuluiești…

— Asta e ceva colosal! exclamă el indignat. Cine te-a bruftuluit?

— Tu, îl acuză ea.

— Ți-arăt eu ție!… Mai bine spune-mi cum răspunzi tu la întrebarea de ce ceea ce vezi tu urât pe pământ nu pictezi.

— M-ai înțeles greșit, răspunse ea. În primul rând toată această lume care prin tine mă pasionează atât de tare, judecată la rece, și după datele pe care le dețin eu, a fost o lume a sărăciei, chiar a mizeriei. Viața ta, chiar, nu e ea marcată de drama țăranului care nu a putut dispune de resursele necesare, pe vremea când tu erai elev, nu numai să te țină până la sfârșit la școală, dar și atât cât te-a ținut să fi fost în stare să-ți cumpere un pantof și să nu fii silit, vara, să te pitești de prietenii tăi, fiindcă erai desculț? Și pe urmă chiar această primă căsătorie a tatălui tău…, în zilele noastre tu mi-ai povestit că un rural a sculat noaptea la ora trei medicul din pat fiindcă, vezi, îl durea pe el capul… În timp ce, cu patruzeci de ani în urmă, o fată credea în moarte fiindcă cocorul ei nu i-a căzut la picioare. Ăsta e un mit… În realitate îți dai seama că astăzi ea n-ar mai fi murit… Ce vrei tu să pictez din toate astea? Pe acel rural cu durerea lui de cap? Nu mă interesează!

— Ai dreptate, zise el. Acuma am să te întreb ceva… Suporți orice?

— De la tine, da.

— Și dacă în lumea voastră pictura ta va fi înjurată? Să zicem. Din neînțelegere, din invidie, eu știu? Se poate întâmpla?

— Se poate, zise ea. La urma urmei, nu intenția contează în artă, ci forța de expresie. Un mare subiect poate părea o simplă ilustrație neîndemânatică. S-ar putea ca, nefamiliarizați cu subiectele mele, unii, amatori de anecdote ilustrate, să nu-mi aprecieze vibrația luminii și culorilor mele. Da, adăugă ea, e foarte posibil, deși avem bătrâni maeștri

foarte apreciați care au pus deja publicul în contact cu universul țărănesc. Fără să mai vorbim de Grigorescu…

— Nu asta am vrut să spun, zise Niculae.

— Nu, dar s-ar putea să-ți vină să te întrebi mai târziu dacă în artă pasiunea e suficientă. Vezi, Niculae, aici sunt liniștită, nu mai mă interesează ce-o să zică pictorul acela care mă urmărea cu înjurăturile lui… Pușkin, reluă ea după un timp, are un poem adresat poetului în general, dar care e valabil și pentru un pictor… Artist exigent, zice el, lucrurile pe care tu le îndrăgești și le faci, ești mulțumit de arta pe care o pui în ele? Atunci lasă mulțimea s-o insulte. Las-o să-ți dărâme altarul tău… Tu ești rege, trăiește singuratic… Numai că eu te am pe tine, murmură ea parcă stupefiată. N-o să fugi de mine dacă o să fiu înjurată, insultată?

— Nu, zise el, n-o să fug. Nu de-o pictoriță m-am îndrăgostit eu…

Ea râse pe câmpia întinsă pe care ajunseseră, la auzul răspunsului lui…

VII

Pe tot timpul săptămânii următoare, plouă. Simina fu silită să stea în casă… Dar, părăsind culorile, începu să deseneze. Stătea în pridvor, în timp ce în jurul ei ploaia făcea parcă să murmure pământul, și desena din imaginație… Nu erau simple schițe, sau, cum se spunea în limbajul lor, crochiuri, ci scene, compoziții complete, pe care avea să le reia apoi în ulei la București, în noiembrie, când vremea se strică complet și trebui să plece.

Niculae sosi duminica, pe ploaie, și o găsi mai întremată. Ilinca spuse că ploaia îi priise, mâncase și ea mai bine și dormise mai mult. Apoi vremea frumoasă reveni, și Simina începu iarăși să-și ducă pe umeri trepiedul ei, care nu se deosebea de cel al geologilor, pe umeri, în cele mai diferite locuri ale satului. Fu invitată la nunți, care nu-i plăcură… Și nu râse deloc când îi povesti lui Niculae ceea ce i se povestise și ei, de una, care avusese loc anul trecut… Fata, mireasa adică, se măritase fără voia ei, presată de părinți, cu un altul decât cel pe care îl iubea ea. Poveste veche… dar cu deznodământ nou… Fiindcă totuși se măritase fără să opuie o prea mare rezistență, asta era chestia… Și la nuntă, făcuse în așa fel ca darurile, adică banii pe care trebuia să-i dea cu strigare fiecare invitat, să-i primească ea… Pe la ora unu după miezul nopții, când trebuia, conform obiceiului, însoțită de cântecul lăutarilor, să se retragă cu mirele și acesta să constate că e fată mare, se

dusese pentru moment până în grădină, și fugise cu iubitul ei, care o aștepta, dar și cu banii de dar, vreo zece mii de lei… Niculae izbucni în hohote.

— Asta nu e nuntă, zise Simina scârbită, e un soi de afacere… Am auzit că, așa în general, mirele și mireasa câștigă bani de la invitați, nu numai că își scot cheltuielile… Pe vremea lui taică-tău nu era așa!

— Nu, nu era, confirmă Niculae.

Nu toate obiceiurile însă se stricau. Simina îi spuse că nici nu știa cum să-i spună ce mult îi plăcea că duminica după-masă oamenii se îmbrăcau cu ce aveau ei mai bun, nu numai cei tineri, și se duceau ***devale***, de fapt în centrul satului, și stăteau acolo de vorbă în picioare, în grupuri, ceasuri întregi, ca într-o agora de pe vremea Greciei antice… Era adevărat că în restul săptămânii satul era cam pustiu de bărbați, și nu pentru că ar fi fost duși la munca de câmp, ci, așa cum află, plecați pe șantierele pe unde erau angajați, sau chiar prin București. Ce fel de țărani sunt de fapt ăștia? Îl întrebă ea pe Niculae.

— N-ași putea să-ți spun, răspunse el.

— Au și televizoare! exclamă ea.

— Bineînțeles, exclamă și Niculae. Și din ce câștigă o scutește pe muiere să mai iasă la câmp. Și chiar pe copii. Mie, la opt-nouă ani, mi s-a pus secerea în mână. Acuma stau, în timp ce porumbul zace necules pe câmp. Dacă ne gândim bine, viața acestei categorii de țărani e foarte curioasă. Șase zile muncesc pe schele și dorm în barăci, într-a șaptea se întorc în vilele lor de la țară… Cam așa ar veni, dacă te uiți la casele unora din ei, construite pompos, cu două sau chiar trei coloane la intrare…

— Am văzut, zise Simina. Și de murit, tot aici mor… Am mers prin țărână, după doi, și am văzut cum se aruncă pământul cu lopata peste ei. Gata! parcă îți spune bocănitul bulgărilor care răsună peste sicriele lor… Ai trăit destul, s-a terminat cu tine. Ai murit prin greșelile tale, ai băut prea mult sau nu te-ai îngrijit, sau te-a ales soarta și te-a lovit, pe tine dintre alții, dar nimeni nu scapă, consolează-te!… În schimb, continuă Simina, când li se nasc copiii, uită și ei că sunt muritori, sunt foarte veseli și petrecerea care urmează e foarte frumoasă și curată, nimeni nu mai urmărește scopuri materiale…

Din pricină că văzuse cum Simina se întremase în timpul zilelor de ploaie, Niculae nu mai observă în săptămânile următoare că ea slăbise din nou și că făcuse parcă ochii mai mari. Când se întoarse acasă mama ei se sperie:

— Ce e cu tine?! Și cu tine ce e, Niculae? Ești orb?! Nu vezi că fata asta e numai piele și os?

Așa spun toate mamele. Iar noi ne lăsăm conduși de fatalitatea celui pe care îl iubim și care sub ochii noștri i se supune, el însuși crezând odată cu el că nu e nimic. Puterea credinței ființei iubite e aproape hipnotică. Niculae vedea și el că Simina slăbise prea mult și că continua, pregătindu-și febrilă expoziția, care și avu loc și se bucură de un succes cu mult mai mare decât sperase ea, că tot nu mânca atât cât ar fi trebuit ca să-și revină la starea ei dinainte, dar privirea ei îi sugera lui Niculae o siguranță de sine care îl fascina: ce sunt prostiile astea, parcă îi spunea, iubește-mă și lasă-mă să mă bucur de succesul meu. Totuși, încercă să mănânce mai bine și începu chiar să-și revie…

Dar într-o noapte, pe la ora două, făcu temperatură, patruzeci de grade. Niculae și părinții ei se posomorâră. Ce era asta? Avea gripă? Era adevărat, vremea era urâtă afară, era frig și ploua mărunt, fără oprire. Nu umblase ea mult ziua prin oraș, totuși umblase, fusese cu Niculae, cu niște prieteni de-ai ei, pictori, la un restaurant, unde o sărbătoriseră, și la plecare umblaseră pe jos, fiindcă întârziaseră până peste ora unu, tramvaiele și autobuzele nu mai circulau, și cum între timp începuse să plouă, nu găsiseră îndată un taxi. Cât să fi mers astfel prin ploaie? Totuși, nu prea mult, zece minute, un sfert de oră? Și era bine îmbrăcată.

Doctorul chemat imediat (un prieten al mamei) confirmă că era o răceală, și fără să mai dea alte amănunte, chemă la rândul lui pe un alt doctor, care o și luă chiar atunci și o internă în spitalul de lângă Statuia Aviatorilor…

— Nu e grav, zise medicul după ce rămase singur cu părinții, o să i se facă antibiotice. Asta e cu vremea, mai ales ea, care a muncit cam mult…

VIII

Dar medicul pe care îl întrebă Niculae a doua zi, când reveni să vadă care era starea Siminei, nu confirmă nici ce credea el, nici ce spusese medicul casei.

— Nu e răceală, e foarte grav, e o erupție pulmonară t.b.c. de o extremă violență, declară el fără milă. Și strigă la Niculae: Dumneata n-ai observat până acum că are temperatură?

— Ba da, zise Niculae, de doi ani de când o știu totdeauna am observat că are momente când i se ridică temperatura și corpul îi arde. Am întrebat-o dacă și-a controlat plămânii și mi-a spus că da. N-am crezut-o și i-am cerut să-mi arate rezultatul. Mi l-a arătat… Nimic pulmonar…

Medicul nu mai zicea nimic. Scrise ceva pe o hârtie, puse o ștampilă și i-o întinse lui Niculae. Era un permis de intrare pentru toate orele.

— Să sperăm că o să jugulăm acest atac acut, să-l cronicizăm, și pe parcurs, cu mijloacele moderne de care dispunem în prezent contra acestei boli, care continuă să ne mai lovească, să vindecăm complet bolnava.

Dar nu reușiră să cronicizeze nimic, în ciuda contraatacului masiv cu medicamente. Simptomele nu cedau absolut deloc, decât subiectiv, bolnava simțindu-se mai bine dimineața… Niculae stătea tot timpul lângă ea pe un scaun și vorbea cu ea.

Se străduia să-i ascundă că el știe de la medic mai multe… Gândul că ea e în primejdie de moarte îi intrase adânc în suflet, și după câtva timp și bolnava înțelese, poate de la el, de pe chipul lui, poate din faptul că zilele treceau și seara pe ea continua s-o înăbușe tușea… Totuși, nu se sperie.

— Nu-ți pierde firea, Niculae, zise ea într-o zi.

Întrebat de Niculae de cauza acestei fulgerătoare agresiuni din interior, care amenința viața iubitei lui, medicul răspunse laconic: a avut loc pe un fond de epuizare.

Asta era! Munca ei o doborâse, dar nu pe căile de care au noroc alți oameni, ale oboselii care te silește să te bagi în pat și vrând-nevrând să nu mai poți lucra, ci pe căi nevăzute, adică nesimțite… Pentru că ea se simțise bine, se simțise fericită… Și acum, iată, moartea îi dădea târcoale. Era ca un trăsnet. Niculae trăia clipe când nu-și venea în fire…

— Nu pictam bine înainte fiindcă nu mă iubea nimeni, Niculae, îi spuse ea într-o zi când el era cel mai neliniștit dintre ei doi.

Se străduia deci să răspundă ea unor întrebări la care el, cel sănătos, nu putea?

— Și m-am gândit, cât mă iubești tu, să pictez tot… Asta mi-a fost mie soarta… Fără iubire, n-am avut puterea creației… Dacă mor, să știi că nu-mi pare rău…

— Nu trebuia să te grăbești, zise Niculae.

— Ba da, zise Simina. În ziua aia, când ți-am spus, pe plajă, gata, Niculae, plecăm, am simțit că trebuie să-mi urmez inspirația, care în sfârșit se îndurase să vină și peste mine, după atâția ani de trudă de când o

așteptam… Nu trebuia să mai pierd o zi, iată secretul pe care nu puteam să ți-l dezvălui în clipa aceea. Dacă ai ști cum a crescut atunci în mine dorința de a picta… Eu n-am trăit niciodată un astfel de lucru, am pictat totdeauna doar cu plăcerea pe care ți-o dă gândul că ai și tu un rost… Dar inspirația… Ah, asta e ceva deosebit… Știi, dorința de a picta a pus atunci stăpânire pe mine atât de tare, încât n-am putut să nu fac legătura că asta a fost din pricină că mă iubeai tu…

— E adevărat că te iubeam, zise Niculae. Și acum te iubesc ca și atunci, la mare… Tot atât de mult… Dar trebuia să fii convinsă că te voi iubi totdeauna.

— Da, știu, dorința ta, zise ea. Dar nu da și tu cuvintelor numai sensul lor obișnuit. A fost o coincidență… Fericirea e atât de rară pe pământ, Niculae! Iar inspirația poate să nu vină decât o dată și cu durată, hm, cine știe? Scurtă de tot! Ce vrei de la mine? Așa eram eu fericită, să pictez mult și să mă iubești, chiar dacă mor…

— N-ai să mori, ai să te faci bine, zise Niculae. Dar ai să suferi!

— N-ar fi rău să mă fac bine, răspunse Simina. M-ași odihni, pe urmă m-ași despărți de tine.

— De ce?

— Ca să nu mor iar. Dar nu din pricina ta, se grăbi ea să adauge. Din pricina picturii. Am fost totdeauna și sunt și acum indignată pe acei artiști atât de talentați, dar atât de rău ispitiți de abisurile ratării… Au gustul nimicniciei și îl întrețin punând la bătaie toată puterea geniului și farmecul personalității lor… Îi cunosc, și un ceas petrecut cu ei e atât de descurajant. Și au o putere de atracție asupra celor mai slabi, pe care îi împing în mod sigur la ratare, în timp ce ei au momente de inspirație, pe care n-o realizează decât pe jumătate… Cei mai slabi, din care însă cu mai multă voință ar ieși totuși buni artiști, se distrug… Ei îi distrug,. Nu cunosc niciunul care să fi renunțat la vin și la femei (nu la dragoste, la muieri!) pentru pictură… Cu toate că poate vinul… Poate muierile… nu mai știu… fără ele abia că s-ar rata definitiv… Nu mai știu, Niculae… Acuma nu mai știu… Poate că așa trebuie să fie… Poate că asceza nu i-ar duce mai departe, dimpotrivă, poate că pânzele lor n-ar mai avea niciun haz… acel grăunte de nebunie de o clipă care face mai mult decât truda ascetică de ani de zile a unui altul… Așa o fi legea lor? Eu nu cred… Se poate și fără să te degradezi, mai bine chiar… Faptul că m-au părăsit puterile n-are nicio importanță… Abuzul meu nu e vinovat, trebuia să mă supun inspirației, să lucrez, nu să mă îmbăt de

fericire că a venit, și până să mă trezesc, inspirația, adio!… Mulți dintre ei, care au cefele groase… Cefe de taur… Pătrașcu, de pildă… Ar ajunge, cum spunea scriitorul acela, să reușească în lume, dacă… Hm!… Dacă nu le-ar fi frică să nu orbească frecând prea mult culorile pe paletă…

Și o lumină jucăușă îi apăru pe chip odată cu zâmbetul care însoțise aceste cuvinte. O năpădise parcă simpatia pentru acești artiști atât de grijulii cu ochii lor…

— Niculae, continuă ea în ziua următoare, tu ești țăran, ascultă acum liniștit ce-am să-ți spun…

Gândul la arta ei era mereu treaz și îi ținea pe chipul ei foarte tras un surâs superior ca o lumină care nu putea fi stinsă de nimic, dar se vedea că între timp se gândise și la ei doi, ce mai aveau ei de făcut… Mai ales el, fiindcă în ceea ce o privea pe ea, ceea ce avea ea, adică, să trăiască, aici era ceva cu totul aparte, care nu putea fi înțeles de nimeni, decât de cei care au înviat vreodată… Există și din aceștia, cum să nu, a cunoscut și ea câțiva, nu sunt deloc bucuroși că dețin astfel de secrete, pe care aparent le dețin mulți, mai ales când se vaită, când își închipuie că au ajuns la capătul vieții și s-au săturat de trăit…

— …Tataie povestea că străbunicul meu a stat mult de vorbă cu el înainte să moară, vezi, zice, băiete, fânul ăla să-l cosiți așa și pe dincolo și tarlaua aia pe care am lăsat-o anul trecut trifoiște, mai lăsați-o și anul ăsta, și pe urmă puneți cânepă, o să se facă mare… Chestii de-astea… Și altele, care la ei se respectau, nu ca la noi… Tu să respecți ce-o să-ți spun eu… că nu te îndeamnă nimeni să dai cu ochii pe foc… (de la maică-ta am auzit chestia asta, înțelegi ce înseamnă, că adică nu te îndemn la rău). Întâi, pânzele mele, probabil că or să se vândă toate… Am păstrat câteva din cele mai frumoase, pentru noi… Le iei tu… În chestia asta fă ce spune tata, nu le refuza… În general nu refuza nimic din ceea ce am dorit eu să-ți rămână, fiindcă expoziția asta mi-a adus o grămadă de bani… Cine știe, poate vrei totuși să-ți faci o colibă acolo unde e locul acela care te-a zăpăcit și pe tine cum l-a zăpăcit pe ucenicul Petru când s-a schimbat Isus la față… Ți-am promis, ți-aduci aminte, tata n-are ce face cu atâția bani… Și acum, a doua chestie! Am fost într-o zi pe la Marioara asta, căreia i-ai făcut din întâmplare un copil… Să nu cumva să te însori cu ea! Te iubește, dar la ea iubirea e compusă din obicei și încăpățânare… Obiceiul de a ține la cineva, vezi, nu e rău, e ca o datorie, în spatele obiceiului se află ascunsă, foarte adânc, conștiința eternității noastre… Cu cât e mai ascunsă, cu atât e mai

durabilă, fiindcă îndreaptă fără greș și pașii prostului spre împlinirea unui rost mare și îndepărtat… Cine n-are această conștiință, piere! Dar pe deasupra Marioara mai e și încăpățânată…

Asta nu-mi spune nimic bun… Închipuie-ți! E cam mult! Tu ai avut un instinct sigur fugind de ea. Dragostea acestei femei e frumoasă de la distanță și absentă de aproape… Absentă pentru tine, nu pentru oricare altul, care, ca și ea, ar trăi din obicei și din încăpățânare. Cât timp rămâi ceea ce ești, nu te încurca cu ea… În general, cu nimeni alta! E cazul, Niculae, să trăiești cu mine în gând… Tu ai puterea asta… Folosește-o… Traiul cu altă femeie întâi ar stârni-o împotriva mea, pe urmă și împotriva ta direct, fără scăpare pentru tine, și atunci vei ajunge să te simți singur și cu puterea de a trăi cu mine în gând smulsă. Cu adevărat singur, adică fără speranță!… Adică, înțelegi, cu speranța că o să ne revedem cândva, în ceruri… Da, Niculae, să-ți cânte sufletul pe o partitură celestă… Cât despre posibilitatea apariției unei păsări rare, care ar putea să țină la tine și să te lase în pace, ei! sunt femeie și îți spun că așa ceva nu vei întâlni… Încât ia-ți gândul când vei fi ispitit… Sau, în orice caz, fugi imediat de această pasăre care te-ar amăgi, îndată ce și-ar da în petic… În tot cazul, dacă ajungi să îmbătrânești, tot mai bună poate fi țăranca aceea încăpățânată… Cu ea, cel puțin, vei putea fi, cred, măcar sigur că nu-ți va reproșa viața ta trecută… Așa s-ar părea! Eu, una, nu cred…

IX

Niculae o asculta și ar fi vrut ca ea să continue astfel să-i vorbească ore întregi… Ar fi fost singurul semn că tot ceea ce presimte ea nu se va întâmpla, că avea în ea puterea să reziste atacului asupra vieții ei și să trăiască. Dar ea se oprea istovită, îl scotea din mica rezervă numai cu privirea și cu gestul de îndepărtare de la ea al mâinii (semn că dacă ar fi deschis gura el ar fi trebuit să-i vadă sângele) și abia a doua zi când o revedea putea din nou să-și continue firul gândirii ei, care era totuși atât de viu și își păstra intactă puterea ironiei, semn de echilibru…

— Să revenim, Niculae, asupra speranței care te mai poate ține pe tine pe picioare și care se împlinise atât de fericit prin apariția mea în cumpăna în care se afla viața ta… Rămân la părerea mea… Voltaire nu mai e de actualitate și nici Goethe… Grădinărește-l pe om, seacă-i mlaștinile din el, nu din afară, străduiește-te… E pasiunea ta secretă, dă-i curs… Nu mai ai ce

pierde. Și nu asculta spusele mele cu expresia asta, cum m-a ascultat odată tataie, după ce m-a întrebat cum o să fie fără pământ, fără vite… Am început să-i explic, așa cum mi se părea mie că e logic și evident… M-a ascultat tăcut și foarte atent, dar abia la urmă mi-am dat seama că atenția lui adevărată era tot la mersul gândirii lui în timp ce o urmărea pe a mea doar de formă, deși mă lăsa să vorbesc… L-am văzut că a dat așa din cap ca și când spusele mele ar fi sporit și n-ar fi micșorat enigma la care mă pusese să-i răspund, și mi-a spus ridicând mult din sprâncene, parcă doborât: „Domnule, nu știu!“ Asta după ce mă lăsase să vorbesc un ceas! Așa și tu! Cu cât îți vorbesc, cu atât expresia ta devine mai impenetrabilă, și ești gata să-mi răspunzi ca tataie! Păstrezi pentru tine secretul gândirii tale paralele?! El surâse:

— Te înșeli. Sunt îngrijorat de tratamentul tău. Ar trebui schimbat…

— Se ocupă mama, nu te mai gândi la asta! Se pricepe, are și bani… las-o pe ea…

— Bine, dar nu te mai gândi nici tu la mine, vreau să spun, nu în felul ăsta!

— De ce nu? Fii atent, dacă mă fac bine, tot ne despărțim, așa că ia aminte!

— Glumești…

Sigur că glumea. Dar când spusese „dacă mă fac bine“, parcă o stranie tristețe îi apăruse în glas, ca și când întoarcerea ei de pe drumul pe care apucase venind în acest spital ar fi fost insuportabilă, ca un lucru îndepărtat și străin, care ne-ar neliniști și ne-ar speria. Așa de repede se învățase cu ideea morții sau cu aceea a unei zăceri îndelungate, sub amenințarea ei… Acest refugiu pe care parcă îl dorea arăta cât de total erau epuizate forțele ei vitale. Niculae nu se putu stăpâni și izbucni în plâns.

— Tu de ce plângi? se supără ea. Nu glumesc deloc… Ne despărțim pentru un timp, fiindcă cu tine iar mă apucă dorul de a picta, și pe urmă ne căsătorim. Facem și copii… De ce nu? Dar uite, chiar acum simt o dorință foarte vie să pictez, vezi? Și o să te rog mâine să-mi aduci tot ce trebuie, și o oglindă… Vreau să-mi fac autoportretul, ca Luchian… Revenind la credința ta veche din copilărie, Niculae, să știi că în zilele noastre e mult să te afli în posesia unor astfel de amintiri… Acționează acoperit de ele… Dar într-adevăr nu le scoate la lumina zilei.

Ultimele cuvinte îi aduse aminte de ceva și fruntea i se încreți:

— Spune, Niculae, zise.

El tăcea, cu acea expresie pe care o avem când ascultând pe cineva știm ce-o să urmeze și așteptăm liniștiți să auzim acel lucru…

— Ia spune-mi, zise ea, mai spune-mi o dată ce simțeai tu când vedeai că soarele se apropie de asfințit? Când familia oprea lucrul. Povestește!

El începu, ca altădată, să-i povestească. Simina avu o expresie de suferință care îi schimonosi fața. Niculae se ridică de pe scaun și se așeză lângă ea, o luă în brațe. Accesul îi trecu foarte greu, urmat de hemoptizie. Se sufoca… În cele din urmă, parcă ușurată, se liniști…

— Povestește, își aminti ea.

— Simțeam că soarele e al meu, șopti Niculae. Pentru totdeauna… Dar nu numai soarele, ci tot, norii, care năvăleau pașnici din urmă și soarele parcă le dădea foc, câmpia care își închidea încet geana ei uriașă odată cu stingerea apusului… Atunci mi se părea că…

El se opri și se uită într-o parte, așa cum facem când închipuirea ne scoate cu totul din clipa trăită: ochii minții văd ceva care ne face orbi pentru viața prezentului. Simina se uita la el cu o expresie de jubilațiune pe chipul ei pe care boala nu reușea să stingă nicio clipă lumina gândirii ei care parcă ardea:

— De ce te-ai oprit? se miră ea. Atunci ți se părea că ești nemuritor, de ce nu spui?!

— Da, dar de fapt nu mi se părea! Chiar eram! Își reveni el din visare.

— Așa este. De unde o fi venind asta?! murmură ea. Am și eu în mine acest sentiment, e nealterat, deși știu că totuși voi muri, acum, mâine, sau altădată… La mine a apărut într-o zi când mă uitam la mâna mea care picta, prin urmare în timp ce lucram.

Se lăsă între ei o tăcere. Ea își găsi apoi gândul care o îndemnase să-i ceară lui să-i povestească despre asfințit…

— Niculae, zise ea, acuma tu trebuie să pleci… Uită-te la soare când coboară și adu-ți aminte de mine… Voi asfinți și eu… Ne despărțim… Totdeauna m-am gândit că omul nu trebuie să se întoarcă în pământul din care a ieșit, nu e de niciun folos nici pentru pământ, nici pentru om, iarba care crește peste mormintele noastre n-are niciun sens… Ar trebui să dispărem pur și simplu de acasă și să nu mai fim găsiți nicăieri, ar fi așa de frumos… Se pare că există prin India oameni care posedă acest secret… Dispar în văzduh și nu se mai întorc niciodată… Îmi promiți că ne despărțim acum de tot?

— Nu zise Niculae. Ași vrea să-ți fac pe plac, dar nu pot.

— Ai dreptate! Nici eu n-aşi putea. Ce-ţi spun eu sunt pure idei… De altfel mă simt mai bine, poate că vom mai avea mulţi ani de petrecut împreună…

Dar nu fură ani, ci doar săptămâni. Şi dacă Simina nu avu norocul să-şi învingă boala, în schimb muri fără să ştie, în braţele lui Niculae. În ultimele clipe când mai simţi din plin că trăieşte nu se simţi rău şi nu suferi, se uita la el, care stătea aplecat asupra ei, şi nu părea că acel sentiment despre care vorbise înainte că e nealterat în ea se clintise cu ceva… Nici nu se gândea că o să moară… Îi şoptea: „Du-te, până mă fac eu bine, şi dormi în atelierul meu în fiecare seară… Acolo am fost eu atât de fericită… Mai ţi-aduci aminte, mi-era frică să ies pe balcon… Dar de când ai venit tu orice tentaţie a abisului m-a părăsit… Acuma eu sunt foarte lucidă şi parcă aşi vrea să beau ceva tare, dar te am pe tine, şi mi-ajunge să-ţi văd chipul, ca să fiu liniştită că nu se poate să mi se întâmple nimic rău…“

Dar i se întâmplă ce era mai rău.

— Niculae, zise ea deodată cu un mic strigăt de uimire. Nu te mai văd!

Şi se ridică în capul oaselor, incredulă. Mâna ei căuta ceva în jur, ca şi când în aceleaşi clipe simţul pipăitului se şi grăbise să ia locul văzului.

— Nu te mai văd, Niculae, repetă ea, unde eşti? Ah, Doamne, asta mi-ar mai lipsi, strigă ea, pictoriţă fără văz…

Niculae se apropie şi avu gestul lui: îi puse mâna pe faţă, apoi pe ochii ei care nu mai vedeau… În clipele următoare el simţi cum fruntea ei parcă frigea: îi crescu brusc temperatura şi îşi pierdu cunoştinţa, din care nu-şi mai reveni. Niculae văzu însă chinurile corpului ei, pe care cu o revoltă care îi răscolea adânc întreaga fiinţă începu să nu-l mai recunoască. Deşi ştia că medicii nu vor mai putea altceva decât s-o trezească şi s-o facă să-şi trăiască moartea cu ochii deschişi, ieşi şi îi chemă.

Dar ei n-o treziră…

Când o văzu palidă ca ceara şi nemişcată, Niculae o recunoscu iarăşi şi îl copleşi deodată o insensibilitate teribilă, care îl îngrozi şi care trăgea parcă de el în jos, ca şi când sufletul i s-ar fi făcut de plumb. Tăcerea se aşternu în auzul lui amorţindu-l, şi nu mai simţea nimic, moartea intrase şi în el, şi îl stăpânea cu atâta putere, încât durerea nu mai exista, după cum nu mai exista în clipele acelea, pe lume, nimic pentru el… Părăsi spitalul şi ieşi afară în oraşul străin…

PARTEA A CINCEA

EPILOG

I

Niculae se închise iar în casă… Nu mai ieșea decât prin sere, în orele de serviciu, palid la față și tăcut, pe urmă nu-l mai vedea nimeni. Câțiva care încercară să aibă grijă de el fură repeziți, încât îl lăsară în pace, aproape că îl uitară. Și, când într-o zi, spre primăvară, îl căută cineva de la el din sat, unul Gheorghe al lui Pațac, și întrebă unde putea fi găsit Niculae Moromete, un muncitor de la grădină care umbla de obicei pe două cărări (singur spunea că nu se mai trezise din beție de douăzeci și cinci de ani) îi răspunse, întâi printr-un gest care la acești cheflii cronici are totdeauna o semnificație mai mare decât viul grai, făcând insistent cu palma în aer un semn de nimicire, de dispariție, că, gata… „A murit, strigă el, s-a terminat…“ Asta vrusese să însemne în mintea lui, care nu mai cunoscuse de atâta amar de vreme trezia, că mai trăiește el Moromete ăsta, dar e pe ducă, e ca și mort, nu mai are mult… Gheorghe al lui Pațac, care nu era singur, ci venise de la „Carul cu bere“ cu încă un siliștean (era duminică), înțelese cu cine are de-a face și nu-l luă în seamă, dar ducându-se și bătând la ușa consăteanului său și primind de la el următorul răspuns, înainte de a li se închide ușa în nas: „N-am timp să stau la taclale cu voi“, se enervă și răspândi la el în sat cuvintele bețivului, că adică băiatul lui Moromete ar fi murit. Era și el afumat când le spusese… Când se întâlni la „Carul cu bere“, în altă duminică, cu Din Vasilescu și Marmoroșblanc, nu le mai repetă… Dar spuse altă minciună, că Niculae ar fi simplu muncitor cu lopata la grădină. În realitate, el știa mai demult că consăteanul său ajunsese inginer…

…În ziua de Paști Niculae fu văzut plimbându-se îngândurat pe aleea principală a castelului. Se îmbrăcase de sărbătoare și arăta îngrijit și mai puțin palid ca de obicei… Arăta mai decis, pasul lui era mai ferm…

Nu după mult timp el părăsi aleea și ieși din incinta castelului, o luă prin sat și în curând ajunse la centura Capitalei. Acolo el rămase o vreme șovăind, apoi se întoarse înapoi, dar nu de unde venise, ci intră pe-o

anumită uliță, care îl duse la marginea satului. Îi venise un gând… Bătu într-o poartă.

— Nu e acasă, domnule inginer, îi spuse o femeie care ieși la poartă. E plecată… S-a sculat de dimineață și s-a dus la fermă să controleze, de, acolo… Treaba care o are ea…

— Și încotro e ferma asta?

— Păi uitați, acolo, în deal, lângă ***geace***…

— Bine, zise Niculae, mulțumesc…

— Dacă nu mai e acolo, ce să-i spun când o veni?

— Nimic, răspunse Niculae.

Și se îndepărtă, luând-o fără grabă spre acele clădiri care de la distanță păreau foarte impunătoare.

II

Dimineața, inginera zootehnistă, fata pe care o cunoscuse și o vizitase Niculae cu un an în urmă și pe care o chema Păceșilă Nicoleta, se dusese într-adevăr la fermă să controleze dacă muncitorii ei aveau grijă de vite, care nu știau că azi e Paștele și trebuiau hrănite ca de obicei, cu tot tainul, și la aceleași ore. N-avusese o presimțire, dar când îl văzu pe brigadier așteptând-o proptit în bâtă în curtea gospodăriei și atât de cătrănit, înainte de a afla despre ce e vorba, o pufni râsul:

— Ce e, nea Checiule?

— Am brodit-o, domnișoară! Paștele și mama lor de îngrijitori, dacă n-o să-i spânzur pe toți mâine dimineață când s-or prezenta la lucru!

— Da' ce s-a întâmplat?

— Au lăsat vitele în părăsire!

Zootehnista tot mai râdea, dar curând gândul la cele câteva sute de tăurași și câteva zeci de viței cruzi „de la zero la șase luni“, vreo patruzeci de vaci reformate, care nu mai erau bune nici de lapte, nici de reproducere și care trebuiau toate hrănite de îndată, îi luă veselia cu mâna. Șeful brigăzii, acest nea Checiu, era un om ciudat, venit de prin Moldova cu niște oi și stabilit aici nu fără dificultăți. Se spunea că făcuse cadou o sută de oi cooperativei, care abia așa îl angajase, și că era foarte bogat, avea două sute de mii de lei la C.E.C..

— Stai, nea Checiule, zise fata, trei i-am învoit eu! Moldoveni ca și dumneata, mi-au spus că vor și ei să petreacă o zi în sânul familiei, de Paști.

— Da, dar ăilalți nu sunt moldoveni, zise brigadierul ca și când ar fi fost indignat dinainte că în felul ăsta ea avea să le găsească și celorlalți o scuză.

— Stai puțin, moș Anghel n-a venit?

Ăsta era un om singur, de aproape șaizeci de ani, care spunea că el a fost odată aviator și că i s-a făcut o mare nedreptate. Prin apropiere se afla un cantonament cu o sentinelă și doisprezece soldați, sub comanda unui caporal, nu se știe ce păzeau. Moș Anghel făcea ce făcea, și se trezea pe-acolo, le spunea, acestor ostași, povestea vieții lui, bând împreună un fel de spirt adus nu se știe de pe unde. Brigadierul ridică din umeri.

— Stai, zise iar fata, am mai învoit unul.

— Pe Franghiol! zise brigadierul cu un glas de parcă ar fi spus: Poftim, te-ai găsit și dumneata pe cine să învoiești, tocmai pe cel mai bun! Acuma ce dracu o să facem?

Franghiol însă nu era numai cel mai bun zootehnist, dar la peste cincizeci de ani ai lui, cu nevastă și doi copii mari și țigan cum era, se ținea cu una de prin cartierul bucureștean din apropiere, tânără de vreo treizeci și cinci de ani, măritată și cu copii, și, culmea, și frumoasă! Fusese angajată în brigadă, și bărbatu-său venea adesea și o pândea când Franghiol era plecat și o târnuia pe-acolo prin grajd, spre bucuria celorlalți, fiindcă era puturoasă, se ținea mai mult de vorbă decât de treabă.

— Cum, zise inginera, nu știi de ce l-am învoit? I-a murit frati-său! S-a culcat cu țigarea în gură, lângă sobă, și au luat foc paiele, și până să se trezească el, a ars acolo. Ți-nchipui cât era de beat!

Dar brigadierul parcă nici nu auzea! Ce-i păsa lui de fratele lui Franghiol, și de cât fusese acela de beat în clipa când murise.

— Ivan n-a venit?

Ăsta era alt țigan, dar alt soi decât Franghiol, mai modern, când apăruse aici zootehnista chiar din prima zi el o tutuise și îi spusese pe nume, spre indignarea fetei, care imediat îl pusese la punct. „Ce, ai păzit porcii cu mine? Eu sunt pentru dumneata tovarășa ingineră!“ „De ce, răspunsese el, sunt mai mare ca tine cu doi ani, am făcut armata!“ „Nu ți-e rușine, crezi că ești în țigănie? Piei din fața mea!“ N-o mai tutuise, dar într-o zi venise la ea și o anunțase cu un aer foarte grav că pompa de apă de la fermă s-a defectat. Tânăra zootehnista ieșise din clădire, dar nu făcuse prea mulți pași și se întoarse pe partea cealaltă prinsă de o bănuială. Într-adevăr, îl surprinse pe Ivan cu mâinile vârâte până la subsuori în putina cu brânză: de-aia se defectase pompa de apă. „Ce faci, Ivane?“ El își ridicase privirea lui

ochioasă și, întocmai ca într-o anecdotă răspunsese fără codire: „Iau brânză.“ „Ieși afară!“ strigase zootehnista.

— Cică s-a dus la denie toată noaptea, cu frati-său și cu nevasta lui frati-său, zise brigadierul, acum or să doarmă toată ziua. Îmi spuse paznicul că i-a văzut pe șosea într-un grup, cu lumânările în mână, venind dinspre Mogoșoaia.

— Și ceilalți cinci?

— De unde să știu eu, domnișoară?

— Bine, nea Checiule, ia hai să vedem ce putem face. Intrară în grajduri și, ca la un semnal, toate bovinele începură să mugească. Era ora mesei. Adică nu mugeau, zbierau! Mai ales tăurașii, își ridicau capetele în aer, deschideau gurile și îți spărgeau urechile. Se învârtiră amândoi pe acolo cărând sacii cu tărâțe, și după vreo două ceasuri, când terminară distribuirea rației, câte-un kilogram și jumătate de cap, apărură și inginerul zootehnist mai bătrân cu inginerul agronom. Relativ încântat, acesta din urmă, care era și secretarul organizației de partid, spuse că nici la el la grădină nu venise nimeni, deși se hotărâse starea de urgență datorită anunțului unei secete extinse: trebuiau să facă irigații.

Operația de a hrăni câteva sute de vite o istovise pe fată. Se ștergea de sudoare pe frunte și, auzindu-l pe agronom cu câtă resemnare relatase că și pe la el era pustiu, deodată privirea i se făcu imobilă și din ea îi țâșniră parcă scântei.

— Ce înseamnă asta, tovarășe inginer, credeți că de-aia am fost eu angajată aici, să țin locul îngrijitorilor? Mie să-mi aduceți oameni, nu mă interesează, n-am tremurat la examene cinci ani de zile ca să devin văcăriță auxiliară! Înțeleg să muncesc în munca pentru care am fost pregătită, să știți!

Ce frumos îi stă unei fete în orice, chiar când ridică glasul și te amenință! Cei doi bărbați se uitau la ea și tăceau, parcă ar fi vrut s-o încurajeze, să-i dea înainte în același fel. Inginerul agronom era gras și burtos, zootehnistul de vreo cincizeci de ani șchiopăta de-un picior, care îi rămăsese mai scurt în urma unui accident de motocicletă. La spital, unde stătuse până se fiersese osul, se îndrăgostise de sora care îl îngrijise și de care se legă și nu se mai despărți, deși soția înșelată îl prinsese cu ea la un restaurant.

— Să faci munca pentru care te-ai pregătit, bun! făcu inginerul agronom. Nu e așa o mare chestie! Mult mai interesant e s-o faci pe-aia

pentru care nu te-ai pregătit! Noi suntem în problemă, vaci, vite, legume, zootehnie, agronomie, dar am auzit că unii își iau diploma, de pildă, în istorie, și la liceu predau chimia alimentară. Frati-meu are un coleg! Interesant! La urma urmei, Magellan, când a făcut înconjurul lumii, știa numai geografie? Numai în zilele noastre oamenii au pretenția să se limiteze doar la un anumit sector de activitate.

— Foarte bine, tovarășe inginer, zise atunci fata, să vă văd cum o să ne dați acuma o mână de ajutor să tocăm paiele la mașină pentru patru sute de vite. Paiele ca paiele, dar amestecul de melasă cu uree să vă văd cum îl preparați și îl cărați.

— Asta trebuie făcut?

— Dar ce credeți?

— Când?

— Chiar acum!

— Poate vin, zise agronomul, și din glasul lui se înțelegea că își dădea și el seama că nu era cu putință să care ei coșurile cu paiele ude de îngrășământ la botul a câtorva sute de vite. Să mai așteptăm, adăugă.

Și se uită la ceas. Cei doi ingineri lăsară din mână servietele și se așezară pe prispa casei în care inginera îl prinsese pe Ivan cu mâinile în putina cu brânză. Începură să-i pună fetei întrebări. Tărâțe mai erau? Mai erau. Și dacă, la ora mesei, li se dădea din nou tăurașilor aceeași hrană? Pe chipul tânăr al fetei apăru o cută de împotrivire: se putea, parcă spunea această împotrivire, puteau fi lăsați și nemâncați, și duși chiar cu toții la tăiere, parcă asta era problema?

Dar care era? Cum, zise fata, se prefăceau că nu știau de decretul apărut recent, care răscolise și scosese afară pe toți inginerii și tehnicienii cuibăriți prin birouri și îi trimiseseră pe la ferme și *geaceuri*? Cum să nu știe, răspunseră ei. Știau foarte bine, dar ei nu erau? De ce le-ar fi fost teamă?

— Da, tovarășe inginer, zise fata, dar nu uitați că suntem invidiați. Capitala e la doi pași, zilnic vă puteți întoarce acasă în mai puțin de-o oră. Asta se plătește, puneți mâna și preparați melasa…

— Stai puțin, zise agronomul reflectând. Am eu o soluție. Nu e mai bună iarba? Am eu o tarla mare cu secară care nu prea s-a făcut și trebuie întoarsă și pus porumb. Le scoatem pe tarlaua asta, și gata.

— Tarlaua aia de lângă iaz? Întrebă Checiu. Da, e cam rară…

— Perfect, zise fata, atunci puneți mâna pe câte-o bâtă și să-i dăm drumul. Uite, aici, bâtele îngrijitorilor…

Ceea ce cei doi șefi și făcură fără codeală, semn că erau obișnuiți în munca lor cu tot felul de surprize. Cui îi stătea mai bine cu bâta? Inginerului agronom, bineînțeles, el era și cel mai bine dispus, avea răspundere, ca secretar al organizației de partid. Dar nici inginerului zootehnist mai în vârstă nu-i stătea rău, deși piciorul lui mai scurt îl împiedica să se țină de cârd. Se ținea ea pentru el, colega lui mai tânără, alerga când într-o parte, când în alta, nu era deloc cuminte acest tineret, nu prea era învățat să meargă în cârd, o lua razna peste culturi, mugind… Venise ora mesei și nu li se dăduse ceea ce știau ei că e atât de dulce și le amintea de laptele pe care îl supseseră odată… paiele tocate, amestecate cu melasă… Te trăgeau, enervați, la răspundere… Păceșilă Nicoleta îl pocni pe unul cu bâta, care vroia să se întoarcă îndărăt, îndemnându-i parcă și pe ceilalți colegi să facă la fel, și strigă:

— Ce faci, nea Checiule, mă lași numai pe mine să alerg? Hai, tovarășe inginer!…

Era foarte supărată, dar veselia îi reveni brusc când, traversând drumul pietruit pe care treceau mașini, unul încetini și strigă:

— Ia uite, mă, ce văcăriță drăguță!

— Vezi-ți de drum, excrocule, îi răspunse fata.

De ce excroc? Așa, de unde avea el mașina aia? Din salariu? Tocmai de aceea, când vitele ajunseră pe locul de păscut și se mai liniștiră, evitară toți să se așeze în apropierea drumului: oricum, se cunoștea că nici ei nu erau simpli văcari și se duseră mai încolo sub un pom să nu-i vadă lumea. În fond, părea să spună inginerul agronom așezându-se jos, ideile sunt acelea care îi stânjenesc pe oameni. Îți faci o anumită idee despre tine, și nu te mai poți abate de la ea. A fi văcar sau a fi inginer, care e deosebirea? Ideea! Fiindcă după un număr de ani uiți completamente ceea ce ai învățat, și uneori, practic vorbind, mai multe știe lucrătorul respectiv, grădinarul sau văcarul, decât zootehnistul.

— Când eram elev la liceu, continuă el stăpânit de o veselie pe care i-o stârnea amintirea și asociația cu situația pe care o trăia în prezent, aveam un profesor care nu mai știa nimic din istorie, sau istoria nu-l mai interesa, nici acuma nu-mi dau seama ce era exact în mintea lui. De fapt ce e istoria? Un trecut mort, numai tinerii sau bătrânii sunt curioși să știe ce-a fost sau ce va fi pentru simplul motiv că unii vor s-o facă, istoria, și alții să afle cum s-a făcut. Mama a fost o țărancă analfabetă, dar la bătrânețe se uita prin manualele mele de istorie și punea degetul pe chipul lui Vlad Țepeș: Ăsta

cine e, maică? Era curioasă și a început să învețe să citească după ce își trăise ciclul… Profesorul meu, om cu studii universitare, redevenea analfabet, citind: Ștefan cel Mare se întoarse la Suceava după ce înfrânse oștirile turcești… Înfrângerea oștirilor turcești! Asta nu-l mai interesa. Care din voi, măgăroilor, a fost la Suceava? Întreba. Sau la Iași, sau la Cetatea Neamțului, după cum venea vorba în istorie. Se ridica unul sau altul. Eu, dom' profesor. Ei, zicea, ia spune colegilor tăi, ce-ai văzut? Și ăla spunea niște baliverne pe care după câtva timp, fără să le audă, profesorul le întrerupea: Ei, bravo, măgăroiule, stai jos, și continua apoi să citească din manual. Citea ca un școlar, nu mai știa nici el, profesor, propria materie pe care o preda, avea doar ticuri. Sultanul se întoarse la Istanbul… Care ai fost la Istanbul? Și într-o zi se ridică în picioare aproape toată clasa. Toți, adică, fuseseră la Istanbul! El văzu sau nu batjocura, mârâi: Hî, stați jos, măgăroilor, și-și continuă imperturbabil lectura, fără să se supere, dar și fără să se înveselească de propria-i cretinie. Totuși, continuă încheind inginerul agronom, nu este el omul cel mai rău.

— Dar care e, tovarășe inginer? Întrebă fata.

Agronomul își plecă privirea și, rămânând binedispus, stătu așa cu ochii în jos vreme îndelungată. Nu răspunse, dar parcă deodată se trezi. În realitate, nici concluziile lui, oricare ar fi fost ele, nu trebuiau să-l abată de la ceea ce se impunea imperios, indiferent de situația în care te-ar arunca viața.

— Ai? Ce zici? se adresă el zootehnistului, cu mâna pe servietă, pe care o și deschise. Mâncăm și noi ceva?

Asta era. Nici ei nu avuseseră vreo presimțire, dar cum experiența le spunea că se puteau aștepta la orice, își aduseseră de-acasă mâncare.

III

În acel moment un necunoscut cu o statură aproape mică și subțire se abătu de pe șosea și o luă spre ei cu hotărârea celui care cunoștea dacă nu pe toți cei care se așezaseră acolo la umbra copacului, cel puțin pe unul din ei… Era Niculae.

— Bună ziua, spuse el aproape în șoaptă, și nu mai adăugă nimic, rămase în picioare, și nici măcar nu se uită la fată, spre care îl îndreptase de la sediul ***geaceului*** unde o căutase, un paznic.

— Vai de mine! strigă fata ridicându-se în picioare. Dumneata erai?… Te pomenești că ai venit pe la mine… Ți-ai adus aminte… Faceți cunoștință… Inginerul Moromete, de la castel.

— Luați loc, zise agronomul bonom, uitându-se la el în sus cu privirile mijind de un umor secret. Tocmai eram pe punctul de a ne lua micul dejun la iarbă verde, ca în ziua de Paști… Stați… Și poftiți!

Niculae se așeză.

— N-o să vă fiu un însoțitor prea vorbăreț, zise el. O să mă scuzați…

— Nu-i nimic, zise agronomul, suntem între colegi. Mai mult, simțiți-vă ca între prieteni, mai adăugă el cu acea intuiție extraordinară pe care o au oamenii când văd chipul cuiva: al lui Niculae era tras și parcă pecetluit de o tăcere definitivă.

Nu voința conștientă de a trăi părea să-l mai țină în viață, ci puterea instinctului, care, în bine sau în rău, este, adesea, superioară dramelor sufletului. Altfel, se întrebau cei doi bărbați, ce căuta el acolo? Era clar, nu pe ei îi căuta, ci pe fată…

— Sigur, adăugă și zootehnistul, păcat că n-avem și o sticlă de vin.

— Am eu una, zise agronomul, scoțând-o modest din servietă. Adică ce păcat că n-aveau decât una.

Agronomul, deși nu trăia o iubire ca șeful fetei, arăta mai vesel decât acesta. Semăna cu un vechi țăran care s-a așezat pe o brazdă reavănă pe care tocmai a tras-o și în timp ce prietenii săi, vitele, cu care smulgea de veacuri pământului roadele care îi hrăneau pe toți, pășteau, el își mânca prânzul său frugal și își odihnea ciolanele late. Prânzul însă nu era deloc frugal, amândoi inginerii aveau ouă roșii, fripturi și cozonac, iar brigadierul Checiu o jumătate de miel, ăsta mânca, nu glumă. Numai fata n-avea nimic, gândise că se va întoarce la prânz acasă, dar aveau toți ceilalți destul. Ciocniră ouă, îi dădură și lui Niculae, dar nu ziseră Cristos a înviat, deși culoarea lor roșie și ciocnitul nu mai aveau niciun sens neînsoțite de cuvintele care exprimaseră odinioară, pentru oameni, revelația unei minuni.

— Ce suntem noi, când roșim ouă și le ciocnim, creștini sau păgâni? Întrebă brigadierul Checiu, care pesemne că ar fi vrut să spună acele cuvinte, dar nu le spusese văzând că șefii săi se abțin.

— Păgânismul a fost înainte de Cristos, zise agronomul.

— Și acuma ce e? zise zootehnistul.

Tăcere. Dar privirea limpede a agronomului nu arăta nicio turburare. El dădu din cap și, cu un gest care exprima evidența, zise:

— Acuma e păgânismul de după Cristos! În fond ne plac obiceiurile, care sunt frumoase, dar nu mai credem în minunea învierii. Ce să facem, asta e situația! Eu personal nu mai cred. Dar dumneata, domnișoară?

— Bineînțeles!

— Ce bineînțeles?

— Că cred.

— Și atunci de ce nu zici Cristos a înviat?

— Păi cu cine? Știam că nu credeți.

— Cum, crezi că e posibil să învieze un om?

— Nici nu n-am gândit…

— Atunci?

— Așa!

— Păi dumneata nu cunoști doctrina, domnișoară! Se bazează pe câteva idei, oferirea și a obrazului celuilalt când îți cârpește cineva o palmă, să răspunzi la ură prin iubire, învierea, înălțarea la cer, ețetera, n-ai citit ***Biblia***?

— Nu! De unde s-o iau?

— Atunci în ce crezi?

— …Mai bine spuneți-mi, tovarășe inginer, zise fata cu o mare vioiciune, care e omul cel mai rău de care pomeneați adineauri?

Se vedea după felul cum îi sticleau ei ochii că știa la cine se gândise agronomul, și i se părea oricum mai vesel sau mai la îndemână să discute despre asta decât să-și dea seama dacă era sau nu credincioasă conform doctrinei. Președintele. La el se gândise agronomul. Nu se știe cum și de ce acest om fusese ales de către colectiviști în această funcție. Era un ins trecut de mult de cincizeci de ani, mic de statură, chel și bâlbâit.

N-avea niciun fel de calități. Își crease el însă ulterior renumele că ar fi bun organizator. Ce fel de organizator era se vedea din situația în care erau puși ei astăzi, cei trei ingineri, și brigadierul. Dar secretară știuse să-și angajeze, o fată adusă de el cine știe de pe unde și din pricina căreia îi făcuse lui, inginerului agronom, o hârtie la minister. Scria în ea negru pe alb (i se dăduse agronomului s-o vadă) că sectorul horticol, legumicol și sectorul „mare“ (câmp) mergeau prost datorită inginerului agronom, care constituia o frână în calea dezvoltării lor… Cerea să fie îndepărtat. Om bătrân, cu familie și copii mari, își pierduse capul datorită acelei fete, persecutând dacă nu pe mai toți tinerii care stăteau întâmplător de vorbă cu ea, pe-acolo prin biroul ei, dar chiar și pe el, inginerul agronom, familist

cunoscut și secretar al organizației… Judeca pe ceilalți după el, fără nicio glumă! Și nici n-aveai ce să-i faci, cu renumele lui de bun organizator. Cine să-l judece, femeile ai căror bărbați lucrau pe șantiere prin București sau aiurea și nu veneau nici ele decât rar pe la grădină sau la câmp, sau tineretul flotant venit de prin părțile mai neproductive ale Moldovei, atrași de cei treizeci de lei care li se plăteau aici? (Trebuiseră să adopte această formă de organizare cu plata în bani si nu în produse, altfel le rămâneau sectoarele descoperite; ăsta să fi fost motivul că era considerat acest președinte bun organizator?) Cui să-i pese că el își angajase o secretară și că îi ardea, i se creaseră adică condițiile sociale, să-și trăiască drama bătrâneții ca un chinez de odinioară, sau ca un oriental de totdeauna, luându-și o a doua nevastă, pe care însă o întreținea din veniturile cooperativei? Cine să se mire (și să-și exprime această mirare într-o adunare) că acest fost biet plugar de altădată a ajuns acum să-și angajeze, pe munca altuia, o secretară? Mare drăcovenie, gândea inginerul agronom, mergând la treburile lui și lăsându-și pleoapele în jos, asemeni tuturor înțelepților, care simt de timpuriu, fără spaimă, chemarea ultimă și judecă, sub această perspectivă, fără indignare, dar nu fără luciditate, toate faptele al căror martor este.

— Omul cel mai rău e o oglindă a celor care se cred mai buni, domnișoară, răspunse el.

— Asta chiar că n-o mai cred, zise fata.

— De ce? zise inginerul ferindu-se și spunând ceea ce nici el nu credea. N-a fost el considerat cel mai bun și ales?

— Da, tovarășe inginer, dar trebuie să fim înțelegători, zise fata. Am auzit că și ea îl iubește, zău, ține la el, ce poți să faci? Nu înțeleg cum, dar așa e…

— Nu, zise zootehnistul, schimbând vorba, fiindcă intraseră pe un teren alunecos unde și el era vizat, eu am altă teorie. Se lucrează prin rotație: acum își face casă președintele, după ce și-o termină colectiviștii îl dau jos, vine altul, își face și el casă, îl dau și pe el jos și tot așa prin rotație ajung toți să-și facă case. Nu e un sistem ingenios? Ce-ar ieși dacă ar vrea toți să-și ridice case deodată?

— Așa e, zise agronomul, la asta nu m-am gândit… Da' de ce fug vacile astea, Checiule?

Zootehnistul, mestecând, se uită atent spre iaz. Se auzi în același timp un muget dintr-acolo. Era ca o chemare blândă și jalnică, așa cum mugesc vitele bolnave în preajma morții. De obicei ele îndură în deplină tăcere

suferința, și numai când simt că mor scot acest muget, ca o sfioasă chemare în ajutor, înainte de a-și da sufletul.

— Ce-o fi acolo? exclamă inginerul zootehnist, și se ridică în picioare.

Mugetul venea dinspre iaz, unde se vedea o vacă, acum părăsită de celelalte, luptându-se parcă să nu se prăbușească la pământ. Se duseră cu toții spre ea și rămaseră la douăzeci de metri distanță. Se lămuriseră: acolo era mlaștina înșelătoare, cu pământul uscat pe deasupra de secetă, chiar încrețit, dar cu ciorbă moale dedesubt, din care însă vaca nu-și mai putea trage picioarele dinainte, și i se încleiau sub ochii lor și cele dinapoi.

— O să-și rupă picioarele, zise brigadierul, ce-i facem?

— Du-te aproape, zise zootehnistul, și calmează vita.

— Și dacă mă scufund și eu, cine mă calmează pe mine?

— Lasă, că te calmăm noi! zise inginerul agronom. Brigadierul înaintă zece metri și se opri. Începutul de secetă micșorase malurile iazului și vita nu băgase de seamă că sub pojghița cenușie era smârc.

— Ce dracu o fi căutat aici? se miră brigadierul.

— Apă, ce să caute? zise fata. Mă mir că nu s-au împotmolit și altele.

— Au fugit, au auzit-o mugind, zise agronomul. Dacă erau oi se înecau toate.

— Ne pune s-o plătim Gârboviceanu, murmură ca pentru sine zootehnistul.

Gârboviceanu îl chema pe președinte.

— De ce, crezi că moare? zise agronomul.

— Poate să și moară, dacă o lăsăm aici.

— Uite că i s-au scufundat și picioarele dinapoi, zise fata. Ce-i facem, tovarășe inginer?

Rămaseră toți tăcuți și gânditori. Brigadierul se mai apropie de vită, dar se oprise totuși la distanță, încerca prudent smârcul cu bâta. Vita mugi iarăși, zbătându-se în nămol. Se înfundă și mai tare până aproape de burtă.

— Numai cu tractorul putem s-o tragem de-aici, zise inginerul agronom, dar unde dracu găsim noi acuma un tractorist!

Tractoare se găseau, stația era prin apropiere, la câțiva kilometri, dar tractoristul era problema.

— Te duci, domnișoară? zise zootehnistul. M-ași duce eu, dar când te-or vedea pe dumneata, n-o să te refuze nimeni, în timp ce pe mine precis nici n-or să mă asculte.

Fata spuse că se duce, ce era să facă? Inginerii se îndepărtară și ei de locul unde vita se împotmolise, și cu bâtele în mâini o luară după celelalte bovine, să le întoarcă înapoi pe tarlaua cu secară.

Niculae o însoți pe fată.

— Ce e cu dumneata? zise ea când se îndepărtară. Ce ți s-a întâmplat?

— Nu mă întreba, răspunse el. Ești primul om cu care stau de vorbă după șase luni… Am fost în doliu, și n-am mai vrut să ies din el…

— Înțeleg, zise ea, ți-a murit cineva drag!

Distanța dintre ei era de un metru. Ea o scurtă brusc și îl apucă de braț.

— Și ai venit să vezi o prietenă pe care n-ai uitat-o… Ai încredere în mine! M-am gândit într-o vreme, adăugă ea refăcând la fel de brusc distanța, dacă mai ești la castel, și cu toate că am avut și eu la un moment dat nevoie de un prieten, m-am jenat să te caut. Am aflat că te vei căsători cu o pictoriță… Te pomenești… făcu ea cu o voce pierită, parcă i-ar fi murit mătușă-sa, ducând cu un gest de țărancă mâna la gură.

Niculae confirmă.

— Vai de mine! șopti sincer îngrozită, deși niciodată n-o văzuse pe Simina, dar cu imaginația brusc prinsă de șoc, cum li se întâmplă oamenilor înzestrați nu cu puterea de a se emoționa, foarte frecventă, ci aceea mai rară de a fi sensibili la nenorocirile altora, chiar dacă, pentru ei, fără nume… Nu trebuie să te lași, adăugă apoi după un timp.

— De ce nu? o întrebă el. Și repetă foarte mirat și foarte senin: De ce nu?!

— Eu știu? zise fata, și ea parcă uluită nu de neștiință, ci de seninătatea lui mai rea decât un țipăt. Ți-amintești, reluă, și eu era să mor odată, când am băut oțet, dar după ce am scăpat mi-a părut bine că n-am murit, cu toate că uneori mă gândesc de ce nu ne ia într-o zi Dumnezeu pe toți… Știi, schimbă ea discuția cu acea abilitate naivă, dar atât de eficace, a celor care prin sinceritate își câștigă dreptul de a vorbi și despre viața lor după ce au vorbit despre a altora, ți-am povestit atunci când ai fost pe la mine despre ***geaceul*** ăsta și președinte… tot așa e, nu s-a schimbat nimic… Adică ce să-ți mai spun eu, vezi și singur cum ne e… Nu știu, reveni ea la întrebarea lui, nu știu de ce nu trebuie să ne lăsăm, dar știu că nu trebuie…

— Când moartea intră în tine, îți scoate de-acolo ființa iubită și se instalează ea, ce rost mai are să trăiești? zise Niculae.

— Are rost! Trebuie scoasă de-acolo moartea și lăsată să vină la loc ființa iubită, chiar dacă ea nu mai este în viață, răspunse fata.

— Da, zise Niculae, așa este. Pesemne de-aceea n-am murit până acum, deși am vrut… Și izbucni într-un hohot neașteptat, pe care îl sugrumă imediat, și lacrimi mari se rostogoliră peste chipul lui palid și împietrit. Fata îl luă de braț și îi șopti:

— Să fii sigur că așa este, de-aceea n-ai murit și nu trebuie să mori… Ca să te gândești la ea, s-o aduci înapoi în inimă, de unde ți-a scos-o moartea…

Făcură restul drumului în tăcere. În jur strălucea lumina primăverii și prin copaci cântau păsările. Pe șosea treceau neîncetat automobile.

După un ceas Păceșilă Nicoleta și Niculae se întoarseră cu un tractor și cu un băiat care îl conducea. Era aproape un puști, în salopetă largă și cu o bască minusculă pe creștet. Nu se știe de ce nu mai purtau acești băieți pălării, ca altădată, și umblau cu prostiile acelea pe cap, pe care le păstrau și când schimbau salopeta cu hainele lor bune! El manevră tractorul cât mai aproape de vacă, se dădu jos cu o frânghie, se descălță și se apropie de vita scufundată. Foarte priceput și fără să se sperie de mlaștină, legă celălalt capăt al frânghiei de picioarele dinainte ale vacii, se întoarse la tractor și se urcă pe scaun luând volanul în brațe. Ai fi zis, după felul foarte sigur cu care băga în viteză și începu, imperceptibil, să dezambreieze, că tot asta făcuse până acum și în asta se specializase, scoaterea vacilor împotmolite de prin iazuri.

Dar și vaca dădu dovadă de instinct. Simțindu-se ajutată, începu să miște din picioare exact în sensul în care o chema frânghia, fără să se agite inutil. Tractoristul însă se opri, numai motorul îl lăsă să meargă, se dădu jos și se apropie din nou de vită.

— Ce este? Îl întrebă zootehnistul.

— Se desface nodul, zise băiatul.

A! Se desface nodul frânghiei! Să nu se desfacă vaca! Ia uite-o cum mugește acuma, o fi durând-o! Cum dracu să tragă cineva de tine cu tractorul și să nu te desfaci în părțile componente!? Or s-o ducă așa în bucăți la sediul cooperativei și s-o predea lui Gârboviceanu, precis c-o să facă un raport și împotriva lui, a zootehnistului, la minister, fiindcă și el, înainte de a se fi accidentat cu motocicleta și a fi cunoscut-o pe prietena sa de acum, sora din spital, stătuse de câteva ori de vorbă cu această secretară. Ducă-se dracului! O să se lase de meserie și o să intre funcționar undeva și să-l scutească de distracția de a păzi vitele colectiviștilor ca un caraghios, și

să le mai și scoată din mlaștină cu tractorul și să le plătească pe urmă ca pe cele bune. Dar unde să găsească postul acela de funcționar, asta e problema!

Era liniște peste câmpie, în depărtare se vedea Bucureștiul, înapoi bolta fără obstacol. Băiatul înteți zgomotele tractorului și frânghia se întinse și se făcu dură. El se uită înapoi o clipă, ca și când ar fi fost la arat și vroia să știe ce fel de brazdă făcea în urma sa, acceleră și deodată vaca ieși cu picioarele dinainte, se răsuci gata să cadă pe spate și scăpă din smârc.

— Perfect, zise inginerul agronom, eu zic să ne cărăm acuma cu ele la fermă cât mai e timp, altfel cine știe ce mai pățim, dă trenul peste vreuna, sau o să ne pomenim cu toții în vreo groapă.

Inginerul agronom tocmai ocolea o astfel de groapă foarte adâncă în timp ce se uita în zare urmărind cu o privire parcă bănuitoare un tren de persoane care tăia câmpia cu un vuiet îndepărtat.

IV

— Iată că vine spre noi acuma un mesager, zise el fără să arate unde văzuse așa ceva. Pe cine o fi căutând?

Un alt om părăsise într-adevăr ca și Niculae drumul pavat care lega Capitala de șoseaua București-Târgoviște, și pe care treceau fără oprire automobile, dar și oameni pe jos, și o luase repede spre ei. Păceșilă Nicoleta se uită și ea într-acolo și când văzu, o expresie vie de încântare trecu peste chipul ei, urmată însă imediat de una de îngrijorare, cum ni se întâmplă când ne amintim deodată că am făcut cuiva un pocinog.

— Ia ține, nea Checiule, zise predându-i brigadierului bâta. Și ferindu-se de bolovani porni în întâmpinarea necunoscutului.

Era logodnicul despre care îi povestise anul trecut lui Niculae, medicul veterinar Hâncu… Îi dăduse întâlnire pentru azi la prânz la mătușa ei acasă…

— Trebuia să-mi spui că nu vrei să te întâlnești cu mine, nu să mă faci să viu degeaba să te caut acasă, o întâmpină el cu o expresie brutală și întunecată.

Păceșilă Nicoleta nu se supără însă, știa că așa arăta el de obicei. Când bagi mâna până la umăr în născătoarea unei vite e greu să-ți păstrezi o înfățișare suavă.

— N-am știut, răspunse fata, credeam că mă întorc la prânz acasă…

— Și ce, fără tine nu puteau văcarii să vadă de vite?

Se vedea că el își și făcuse o părere: ea fugise de el, nu vroise să petreacă împreună Paștele.

— Nu sunt văcari, răspunse ea.

Și deodată nu-i mai dădu nicio explicație. Dacă venise cu părerea asta, atunci de ce mai venise?

— Nici măcar nu spui că ai uitat, rupse el tăcerea.

Adică nici măcar nu vrea să-și ascundă intențiile printr-o minciună civilizată, de formă, ca să atenueze fondul pe care nu era atât de prost să nu-l înțeleagă.

— Ba nu, zise fata, și din protestul ei se înțelegea că ba da, dar n-am putut veni, n-a avut cine…

Și îi explică ce se întâmplase.

— Ei și?, zise medicul veterinar, o vită poate să stea și o săptămână fără să mănânce și nu i se întâmplă nimic. Se vede că ții mai mult la vite decât la mine.

— Țin la meseria mea, să fie clar. Cum puteam să le las toată ziua nemâncate? Răspund de ele!

— Zi mai bine că ai uitat.

— Dacă ții așa de mult…

— Eu nu țin, dar mi-a spus mătușă-ta că nu mi-ai lăsat nicio vorbă. Puteai să trimiți pe cineva sau să vii chiar tu, și la nevoie să te întorci, și veneam și eu cu tine. Dacă asta era problema, n-aveam ce face, păzeam amândoi vitele, dar eram împreună. Așa, ai preferat să te duci cu alții, mai adăugă el uitându-se dușmănos spre cei patru bărbați.

Uite că era gelos! Fata izbucni într-un râs care îi angaja spontan întreaga ființă, un râs subțire și gâlgâitor, cu note adânci prin care țâșnea, nestingherită de nimic, marea bucurie și nepăsare a vârstei, amestecate cu plăcerea că o altă ființă suferea pentru ea. E singurul moment când o fată nu poate fi nici disprețuită, nici părăsită, căci râsul ei cristalin te-ar urmări și în somn și n-ai ști nici ce să-i faci și nici cum să-l alungi…

— Mai bine bea un kilogram de gaz, zise el.

— Un kilogram de gaz? De ce?

— Așa, când ajungi acasă spune-i mătuși-tii să-ți dea duba, toarnă într-o sticlă și bea.

— Și eu care credeam că ai venit ca să mă vezi!

Era tot veselă, dar privirea îi sticlea: așadar el n-avea s-o însoțească acasă. Venise deci numai ca s-o insulte și să plece. Nu cumva nu mai vroia

să se vadă împreună?

— Mai bine să ne despărțim, zise ea. Și adăugă: Din clipa asta nu mai exiști pentru mine.

El o scrută cu dușmănie, îndelung, intens. Ce avea cu ea? Ce-i făcuse? Oricum, ea îi tăiase puntea și chiar dacă mai avea ceva să-i plătească nu mai avea cum. Cine poate însă să calculeze dinainte ce efect pot avea asupra noastră cuvinte care ni se spun chiar dacă noi ne-am gândit la ele primii? Medicul veterinar Hâncu venise într-adevăr cu aceste cuvinte, „să ne despărțim“, în sine, și le spusese singur lui însuși, dar auzite de la ea parcă nu mai aveau același înțeles. Chiar așa, era adevărat că din clipa aceea el nu mai exista pentru ea? Mângâierile, îmbrățișările, strângerile de mână, șoaptele? Puteau fi șterse?

— Să-mi spui mie să beau un kilogram de gaz. Nu ți-e rușine? zise fata. Ce, ești țigan să vorbești așa cu mine? Ce, crezi că am ajuns să mi se vorbească așa? Dacă ai fi un băiat oarecare, ași mai zice, dar ai aproape treizeci de ani, nu m-am așteptat din partea ta, să fiu sinceră.

Între timp dușmănia bărbatului se stinsese și acum parcă îi sorbea fiecare cuvânt de pe buze. Când ești moralizat, ești pe jumătate iertat. De ce era el furios? Ce speranțe își pusese în această zi și fiindu-i înșelate se gândise la despărțire?

— Iartă-mă, îi zise, dar azi, nu știu de ce, am crezut eu că o să-mi spui că ne căsătorim. Mă așteptam la un răspuns și mama mi-a spus să te aduc seara acasă și să vină și mătușă-ta cu unchiu-tău, pregătisem o masă. De fapt ne și așteaptă… Am stat la mătușă-ta trei ore, crezând că te întorci, și mi-am ieșit din pepeni când am văzut că nu vii. Pe urmă am luat-o spre ferma voastră și acolo mi-a spus un paznic că ai plecat pe câmp, în direcția asta. Cu cine a plecat, l-am întrebat, și el a rânjit așa, ca un tâmpit, he, zice, s-a dus și ea… Acum îmi dau seama că era beat.

— Deci maică-ta a pregătit o masă?

— Ai uitat? Te-am întrebat cu trei săptămâni în urmă când îmi dai răspunsul și mi-ai spus că de Paști, în ziua de Paști.

— Am spus eu asta? se miră fata. Doamne păzește! De unde ai mai scos-o?

— Eram în parc la Mogoșoaia, și eu te-am întrebat dacă n-ar fi bine să nu ne apuce concediul de vară necăsătoriți, ca să putem să plecăm împreună la mare.

— Da, am zis, acum îmi aduc aminte, dar gândul mi-era la tine și la maică-ta, nu mi-era clar ceva și de-aia am uitat ce ți-am spus. Acum mi-e clar: Nu-mi place maică-ta și n-o să mă mut niciodată la tine.

— De ce nu-ți place mama?

— Trebuie să-mi placă?

Stăteau unul în fața celuilalt, sub soarele de mai, care coborâse demult în mijlocul boitei. Erau amândoi bronzați și tensiunea la care îi supunea ciocnirea îi făcea și mai tineri și mai frumoși decât erau. Fata avea parcă și părul ars de soare, arămiu cum era, piciorul cu genunchiul mic și delicat (nu băuse ea oțet să și-l păstreze astfel?), iar talia fragilă, ai fi zis că îi tremura vorbind. Medicul, în haine negre, cu guler alb și cravată de mătase de culoarea mercurului, era înalt și, fără să-și dea seama, când îi vorbea încerca parcă să se facă mai mic aducându-și brațele în față și îndoindu-și umerii.

— Hai să mergem, spuse ea văzând că vitele trec pe lângă ei, și se adresă zootehnistului, colegului ei mai în vârstă, care se apropia: Ce fac eu cu brigada noastră, tovarășe inginer? Mâine? Ce facem?

— Cu cine, cu ăia? O să aprob orice măsură o să crezi de cuviință că trebuie să iei, răspunse el și adăugă: Faci ce vrei cu ei, domnișoară!

— Trebuie să-mi placă mama ta? șopti fata, când ajunseră la drumul pietruit și o luară încet spre Mogoșoaia.

— Nu zic să-ți placă neapărat și dintr-odată, dar de ce să-i declari de la început război? răspunse bărbatul. Ce rău ți-a făcut?

— De fapt nu mama ta nu-mi place, ci supunerea ta față de ea. Trebuie să alegi, ori eu, ori maică-ta. De ce a fost ea atât de sigură că eu o să viu în seara asta la voi și o să rămân pentru totdeauna?

— Nu ea a fost, răspunse bărbatul, ci eu.

— Și tu de ce ai fost?

— Fiindcă te iubesc.

— Cum mă iubești, când zici că să beau un kilogram de gaz?

El vru să răspundă, dar instinctul îl îndemnă că e mai bine să tacă. O jignise și numai o tăcere vinovată a lui o putea împăca. Dar iată că tăcu și ea, cu o expresie posomorâtă, în care se ghicea o îndârjire alimentată de gânduri a căror sursă nu mai putea fi ghicită. Era adevărat, nu-i plăcea mama lui și existau puține șanse să-l scoată de-acolo din casa părintească și să-și facă ei doi casa lor. Cu ce bani? Și pe urmă el n-ar fi vrut, avea acolo trei camere ale lui, n-ar fi înțeles de ce trebuia să plece din ele când atâta lume ducea lipsă de locuință. Să se apuce să stea în altă parte cu chirie, când

toată casa avea să le rămână lor, până la urmă, moștenire, cum s-o facă să înțeleagă așa ceva? „Se poate sta și într-o colibă, gândi fata din ce în ce mai posomorâtă, asta e, pot foarte bine să dorm și să încep viața într-o coșmelie cu bărbatul pe care îl iubesc…“

— Mai bine ai fi sincer și mi-ai spune că nici nu v-a trecut prin cap, ție și maică-tii, că n-o să viu eu diseară la voi. De soră-ta nu vorbesc, n-am nimic cu ea, deși, ca să-ți spun drept, tu o s-o ții mai departe la facultate chiar după ce ne căsătorim… Rupe cu familia și sunt a ta… Când îmi răspunzi la chestia asta, îți spun și eu cum e cu căsătoria. Până atunci, nu uita: pentru mine nici nu mai ești. Adio!

Și fata se îndepărtă, luând-o spre fermă, chicotind în sinea ei: „Să se termine odată, își spunea, până când o să vă mai bateți joc de noi!?“…

Adică, așa în general, bărbații… Se apropie de Niculae și făcu drumul până la fermă cu el, care îi spuse că rămâne cu ea până o duce acasă…

V

La fermă Păceșilă Nicoleta nu-și încheie însă la fel de victorios ziua. Nu ajunse bine, și Checiu îi spuse că moș Anghel, în loc să fi venit la lucru, cumpărase cu suta aceea avans, pe care o obținuse ea pentru el în ajun, de băut, și se îmbătase lângă ghereta santinelei, unde își povestea răcnind isprăvile de aviator și nedreptățile pe care le suferise. Fata, împreună cu Niculae, o luă într-acolo și îl găsi într-adevăr întins pe jos la picioarele soldatului. Toată veselia ei pieri în fața acestui spectacol.

— Scoal' în sus, moș Anghel, nu ți-e rușine să te îmbeți în halul ăsta, în loc să vii la fermă și să-ți vezi de treabă, mă lași pe mine și pe brigadier singuri! Alerg eu să-i fac rost de avans să aibă și el de Paști un ban în buzunar, și el…

— Da, domnișoară, așa e, sunt un bețiv, bolborosea moș Anghel, dar să știi că am pilotat avioane, eu nu spun minciuni, să știi de la mine. Știi dumneata cine a fost Sadoveanu?… Eu cu Sadoveanu am mâncat la masă…

— Oi fi mâncat, să-ți fie de bine, acum ridică-te, hai!

Și fata nu-l lăsă până nu-l luă de acolo și îl duse în dormitorul fermei. Bătrânul abia se ținea pe picioare, și nu înceta cu istoriile lui cu Sadoveanu și Peneș Curcanul, întrebând-o pe protectoarea lui dacă știe cine sunt ăștia… Când ajunseră în dormitor, fetei îi pieri și ultimul strop de veselie cu care se ținuse în picioare tot timpul zilei. Pe pat, sforăiau cu gurile deschise,

ca niște găuri urâte, cei cinci îngrijitori despre care nici Checiu nu știuse dimineața ce e cu ei. Zootehnista își aminti că și pentru ăștia alergase să le obțină în ajun câte o sută de lei avans, deși nu mai aveau dreptul. Erau băieți cam de vârsta ei, n-aveau, ca moș Anghel, scuza unei vieți scurse Dumnezeu știe cum, ăștia le aveau pe-ale lor înainte, și iată-i cum dormeau cu labele în sus, după o noapte petrecută prin paturile cine știe căror femei fără căpătâi… Întoarse capul să nu-i vadă și părăsi ferma.

Păceșilă Nicoleta ajunse acasă și își luă la revedere de la Niculae, care o însoțise tăcut peste tot… Nu mâncă nimic și vru să se culce. Nu se simțea obosită, ci împinsă de dorința de a dormi, vroia să uite. Lucrurile au importanța pe care le-o dai. Nu e mare nenorocire că au lipsit niște îngrijitori de la lucru, într-o zi de sărbătoare. Dacă ar fi altfel de oameni, n-ar fi îngrijitori, ce poți să le faci? Era adevărat că avea mereu cu ăștia cinci tot felul de neplăceri, se legau de soldații din cantonamentul din apropiere, îi înjurau și erau nu o dată prinși și bătuți măr, trebuia să intervină ea să li se dea drumul… Îi spunea caporalului care îi făcea curte și ăsta se înfuria, își strângea trupa și minute întregi i se auzeau comenzile pe acolo prin cantonament. Culcați, drepți, culcați, drepți!…

Înainte de a adormi, mătușa intră peste ea în odaie și îi dădu amănunte despre vizita medicului veterinar, logodnicul ei… Venise cu flori în brațe și la plecare era supărat, așteptase, de, așa cam de pe la douăsprezece până pe la trei! În văzul vecinilor le-a aruncat la gunoi!

— Ce? Întrebă fata.

— Florile, de! răspunse mătușa.

— Bine, tanti, lasă-mă acuma să dorm! Îmi povestești mâine! Și stinse lumina și crezu că a și început să viseze.

Când nu dormim căutăm un gând plăcut care să ne facă nevinovați, chiar dacă nu suntem. Dar când ne simțim jigniți? Ce gând putem căuta? „Cum să arunce florile la gunoi?“ se întrebă fata, și în aceeași clipă simți cum i se strecoară în inimă ca un sloi de gheață o adâncă jignire. „Cum a mai avut după aceea curajul să vină în fața mea și să spună că mă iubește? Ce nemernic!“ Și Păceșilă Nicoleta făcu un efort de voință, îl șterse pe acest om din minte („dacă mai vine, i-arăt eu lui“) și rămase liniștită în întuneric, așteptând somnul. Și deodată își spuse: „Ei nu s-au gândit deloc la mine când au lipsit. Da, au plecat, m-au lăsat singură și m-or fi înjurat între ei!“ La acest gând, care i se păru în mod sigur adevărat, reapăru sloiul de gheață. „Adică de ce să mă înjure ei pe mine? Ce le-am făcut? Bine, acuma n-are

rost să-mi mai sparg capul cu ei, trebuie să dorm. O să văd mâine. O să-i dau afară. Chiar așa mi-a și spus colegul meu: «Faci ce vrei cu ei, domnișoară, o să aprob orice măsură o să iei…» Da, așa o fi, dar ce e un îngrijitor? El face parte dintr-o categorie, angajezi alții, nu sunt la fel? Și atunci ce faci, îi dai pe urmă și pe ăștia afară? Ce-o să zică Gârboviceanu? «Ce faci dumneata acolo, domnișoară, nu știi să lucrezi cu oamenii? Nu ești bună la noi, du-te dumneata în altă parte.» Unde în altă parte? Trebuie să mă acomodez…“

Da, asta era clar, dar somnul nu venea și atunci își aminti că ori de câte ori i se întâmpla să se gândească la ceva plăcut… adormea de îndată. „Adică cum să mă acomodez? se pomeni întrebându-se indignată. Așa cum am făcut azi? Ba nu, îi dau afară, n-am nevoie de oameni care își bat joc! Le-arăt eu mâine!“

Păceșilă Nicoleta nu-și dădea seama că această hotărâre ea o lua fiindcă își simțea retragerea acoperită. Era un gând care nu ținea seama de ceea ce i se întâmplase azi cu logodnicul ei, căsătoria i se părea încă probabilă și ideea acomodării care o lua totdeauna înaintea intențiilor ei, ca o călăuză, n-o mai împiedica să gândească natural. „Îi învăț eu minte pe cei cinci zdrahoni nenorociți, să mă lase să fac eu ce trebuia să facă ei!“ Și atunci avu sentimentul că mai e cineva care i-a vrut răul azi și o împiedica să doarmă. Era chiar el, logodnicul ei, care venise după ea pe câmp s-o insulte. Și deodată gândi: „Bine, dar el a venit să se despartă de mine și eu nici nu mi-am dat seama! Eteee! Așa, va să zică!“ Dădu la o parte pătura de pe ea, aprinse veioza și se ridică în capul oaselor. „Ce proastă pot să fiu, își spuse. Ia să vedem, de ce a vrut el asta? Fiindcă nu m-a găsit acasă și a simțit că eu am uitat întrebarea lui. Ce importanță are o întrebare? Nu trebuie și ea pusă la timpul potrivit? Ce să fac? Am și eu necazurile mele, cum o să mă duc la el și să mă predau pachet pe mâna maică-sii și a soră-sii? Măcar dacă el ar fi de partea mea, dar uite că nu înțelege și vor fi trei și eu una singură. Unde am auzit că își va lăsa bărbatul pe mama și pe tatăl său și se va uni cu femeia lui făcând un singur trup? El tată nu are de vreo câțiva ani, dar în schimb maică-sa face cât doi bărbați. Unde mă duc eu dacă nu ne înțelegem? Mă întorc aici la mătușa mea? A, nu, mai bine pier în fundul Maramureșului. Una e să fii fată la rudele tale, și alta fugită de la bărbat. De ce te-ai mai dus la el dacă n-ai știut cine e?! Dar ce fac eu aici, la ce mă gândesc, caut o împăcare? Nu mă iubește, e clar! Și totuși, parcă se înmuiase pe drum, când am început să-l beștelesc. E băiat bun și te uiți la el

cum încearcă să se facă parcă mai mic când vorbește cu mine. Dar cum să arunce el florile pe care mi le-a adus, ce vină aveam eu că n-am putut să-l aștept acasă? Am uitat, eram necăjită că m-au lăsat nenorociții ăia singură, în praful ridicat pe câmp de trei sute de vite, de mă dor picioarele de nu le mai simt. Da, asta e, eram necăjită, foarte necăjită, cu toate că râdeam, foarte necăjită, și-au bătut joc de mine, m-au pus să mă cert pentru ei, pe la contabilitate, să le obțin un avans, și a doua zi m-au părăsit. Iar el nici nu s-a gândit, nici n-a băgat de seamă. Mă, ce e cu fata asta, săraca, în ziua de Paști, pe câmp cu bâta în mână, și fugi, aleargă pe la S.M.T. să scoatem vaca cu tractorul din nămol. Nu, el aruncă florile și vine la mine și-mi spune să beau un kilogram de gaz. Ba, kilogram de gaz să beai tu și să nu te mai văd în viața mea. Ți-am spus că nu mai exiști pentru mine, chiar dacă o să vii și o să-mi spui iar că eu sunt fata care îți place… Cum o să te cred, când tu nu ești în stare măcar să întrebi: Nineta, ce e cu tine, de ce ești așa de tristă? Un bărbat care nu e în stare să pună unei fete o întrebare ca asta, când ea e încă liberă, ce-o să facă după ce o s-o ia? Adio, Nineta!“

Era foarte clar și se culcă la loc și stinse lumina. Dar somnul tot nu-i venea. Una e ce gândești când ai lângă tine un bărbat, despre care îți spui, privindu-l, că nu prea îl iubești, și alta e când nu-l mai ai deloc, și rămâi singură. Ce să faci, să stai singură, dar liberă, sau să-ți pierzi libertatea, dar… A, nu, libertatea nu trebuie s-o pierzi decât dacă ești fericită! „Da, ași fi fericită să văd că fac ceva și să nu mă necăjească nimeni, să știu că pot să dorm fără grijă și dimineața să fiu veselă, să nu-mi pese! Dacă el mi-ar fi spus azi când a venit după mine: «Vezi-ți de treabă, dă-i dracului», m-ași fi măritat cu el și n-ași fi uitat niciodată cuvintele lui. Multe mizerii ale vieții ași fi îndurat și mulți copii ași fi făcut numai cu gândul că el e alături de mine și mă înțelege. Așa, totul s-a sfârșit, iar acuma trebuie să dorm…“

Și, fără să-l caute, îi veni un gând plăcut. Ce petrecere făcuseră cu toții când își luaseră diplomele… Promoția ei… Nu dormise trei zile și trei nopți, parcă fusese un vis… Se vedea dansând și cântând fără încetare, fericită și fără gândul la băieți… Avea douăzeci și unu de ani… Acum avea douăzeci și trei. Era ingineră… Și mâine avea să-i dea afară pe nenorociții ăia care…

VI

Iar a doua zi dimineața, când o luă spre fermă, nici nu se gândi să renunțe la această hotărâre, cu toate că își dădea seama că numai o dată sau cel mult de două ori putea proceda așa. „Am renunțat eu la un bărbat care mă iubea și n-o să renunț la niște derbedei care își închipuie că pot să facă ce vor?“ își spuse.

Îi găsi pe toți pe lângă vite. Băieții nici nu se uitară la ea, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat. Începu să-i strige pe nume, cinci din treisprezece.

— Afară! le strigă. Mergeți și câștigați-vă pâine în altă parte, unde o să găsiți oamenii care or să înghită să vă bateți joc de ei. Nea Checiule, scoate-i de-aici!

Și Păceșilă Nicoleta se duse să-i aducă la cunoștință și președintelui cele întâmplate la brigada zootehnică. Intră în birou, dădu bună dimineața secretarei, și vru să intre la președinte. Secretara însă îi tăie drumul:

— Ce cauți? zise ea.

— Vreau să intru la tovarășul Gârboviceanu. Am o problemă.

— Ce problemă?

— Vreau să-i spun să-mi angajeze cinci îngrijitori la ferma zootehnică.

— Fă o cerere și las-o aici la mine. Și nu-și feri deloc privirile.

„Nu e nicio glumă, de mine nu treci, parcă îi spunea, crezi că eu nu văd cum arăți? Numai pe mine trebuie să mă vadă el, nu și pe tine.“ „Uite că îl iubește, gândi și inginera. Și uite ce-i trece prin cap să facă!“

— Uite, îi zise, eu cerere nu fac, eu plec și o să spun acolo unde o să mă duc să mă repartizeze și din ce pricină am plecat.

Secretara s-ar fi zis că nici nu auzise, n-o speria câtuși de puțin amenințarea. „Riscul ăsta e mai mic decât cel pe care ar trebui să-l înfrunt dacă te-aș lăsa să intri înăuntru“, parcă îi spunea ea. Nu era urâtă, dar te întrebai de unde o fi venit și ce fusese pe-acolo pe unde o cunoscuse președintele înainte de a o ridica în rang, fată de serviciu, chelneriță, mică vânzătoare?

„Ce să fac? se întrebă inginera zootehnistă ieșind din sediul cooperativei, să plec sau să stau? Nu, nu plec, o să-i cer colegului meu agronom, care e și secretarul organizației, să mă ajute și să-mi aducă alți îngrijitori. La urma urmei, lui i-a făcut odată hârtie la minister tovarășul Gârboviceanu, a doua nu mai contează, dacă nu l-a dat afară până acum înseamnă că are el pe cineva acolo care îl susține!“

Și această gândire, ca o mică șotie, o înveseli atât de tare pe fată, încât se pomeni, ca într-o recreație, sărind de două ori la rând într-un picior. Vru

să sară și a treia oară, dar brusc îi țâșniră lacrimile și lumina soarelui care inunda câmpia i se împăienjeni înaintea ochilor…

În aceeași dimineață Niculae se sculă și se duse la comitetul regional de partid, care își avea sediul în Capitală, și ceru o audiență primului secretar. Acesta îl primi, nu fără uimire.

— Dacă poți să mă sprijini să activez iar, aproape de tine, să știi că e pentru mine momentul, zise Niculae. Nu-mi cere, adăugă el, uitându-se drept în ochii fostului notar din Siliștea, explicații amănunțite, îți dau una singură… La noi e încă multă dezordine și sunt oameni pe umerii cărora apasă poveri prea mari și nimeni nu-i ajută…

— Ai dreptate, spuse fostul notar după ce îl cercetă pe Niculae foarte atent. Ai dreptate, așa este, repetă el. Merită să te angajezi să-i ajuți… Poate o să-mi povestești, când o să vrei tu, cum ai ajuns la concluzia asta pozitivă… În orice caz, simt, după indignarea ta stăpânită, că ceva recent, proaspăt, ți-a trezit vechea credință… Ești foarte hotărât… Mă bucur… Bine, încheie el, sper, adică nu, sunt convins că vei fi ales în activul comitetului regional, o să te susțin… Pe lângă faptul că ai mai fost activist și te-ai înscris în partid încă din primele zile ale ieșirii noastre din ilegalitate, mai ești și specialist în probleme agricole…

După care fostul notar tăcu. Se vedea că chiar dacă nu știa bine ce i se întâmplase prietenului său acum, ceva dinainte tot aflase… Îi puse mâna pe umăr și îl încurajă cu o strângere mută… Apoi îl invită la el acasă, la prânz, în familia sa, să ia masa împreună, lucru care aduse în privirea lui Niculae o licărire intensă din vechea lor prietenie…